

Doktori (PhD) értekezés

tervezet

Ináncsi Mátyás Ottó

2026.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Ináncsi Mátyás Ottó

**A közösségi média és katonai műveletek: az informálás és a
dezinformálás lehetséges új színterei.**

Doktori (PhD) értekezés tervezet

Témavezető:

Dr. habil. Farkas Tibor

.....

Dr. habil. Tóth András

.....

Tartalom

1	Témaválasztás indoklása, a közösségi média fontossága, felmerülő kutatási kérdés megfogalmazása	1
1.1	Témaválasztás indoklása	2
1.2	Közösségi média fontossága.....	4
1.3	Kutatási kérdés, tudományos probléma.....	9
1.3.1	Kutatási kérdés megfogalmazása.....	9
1.3.2	A kutatási rés azonosítása (research gap)	10
1.3.3	Kutatási hipotézisek és módszertan	12
1.4	Kutatási célok	14
2	Közösségi média tudományos megközelítése	15
2.1	Dezinformáció és rokon fogalmak: elméleti megközelítések	18
2.1.1	A nemzetközi szakirodalom elméleti megközelítései.....	27
2.1.2	A dezinformáció, félretájékoztatás és rosszindulatú információ fogalmi hármasa 28	
2.1.3	Az álhír és a propaganda fogalmának elhatárolása a dezinformációtól ...	31
2.1.4	A szándékosság szerepe, mint megkülönböztető tényező.....	33
2.1.5	Elméleti megközelítések és diszciplináris perspektívák.....	34
2.1.6	A dezinformáció és a közösségi média kapcsolata.....	36
2.1.7	A dezinformáció és a katonai műveletek, valamint az információs hadviselés kapcsolata	39
2.1.8	A nemzetközi szakirodalmi összegzés	40
2.2	Moderáció kérdése	42
2.2.1	A tartalommoderáció mechanizmusai, platformirányítás és szabályozási modellek	46
2.2.2	A szólásszabadság és a tartalomszabályozás dilemmája, valamint a moderáció kapcsolata a dezinformációval	50
2.2.3	A moderáció katonai és biztonsági kontextusa: konfliktushelyzetek, információs hadviselés és az állami ellenálló képesség	55
2.2.4	A tartalommoderációs szakirodalom összegzése	59
2.3	Szankció problémája.....	61
2.3.1	A szankciók fogalmi megközelítése a digitális platformok kontextusában	61
2.3.2	Platformszintű szankciók: a kikényszerítés formái és következményei....	62
2.3.3	Állami és szabályozási szankciók: jogi keretrendszerek és digitális kiterjesztéseik	64
2.3.4	Nemzetközi és geopolitikai szankciók a digitális információs térben	65

2.3.5	Szankciók és információk hadviselés	66
2.3.6	A propaganda terjedésének mechanizmusa a közösségi média platformokon: a „trend irányítása” modell	67
2.3.7	A szankciós szakirodalom összefoglalója	70
2.4	Jogszabályi áttekintés	71
2.4.1	Az Általános Adatvédelmi Rendelet (GDPR) és a közösségi média szabályozása	72
2.4.2	A Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA) szabályozási keretrendszere	77
2.4.3	A magyar szabályozási környezet: kiberbiztonság, közvetítő szolgáltatói felelősség és hírközlés	81
3	Közösségi média a krízishelyzetekben: négy esettanulmány példája	90
3.1	Közösségi média szerepe nem katonai krízishelyzetben	97
3.1.1	COVID-19 járvány kihívásai közösségi média vonatkozásában.....	98
3.1.2	A 2024. szeptemberi dunai árvíz közösségi média vonatkozásai.....	131
3.2	Közösségi média szerepe konfliktushelyzetben	156
3.2.1	Orosz-Ukrán konfliktus	158
3.2.2	A jemeni konfliktus és a húsz Vörös-tengeri válság közösségi média vonatkozásai.....	182
4	Kutatás összegzése.....	199
4.1	Kutatási eredmények összegzése és a kutatási kérdésre adott szintetizált válasz	200
4.2	A kutatás elméleti hozzájárulása	205
4.3	Új tudományos eredmények	208
4.4	Kutatás gyakorlati hasznosíthatósága	212
4.5	Gyakorlati megvalósításhoz fűződő ajánlások az eredményesebb informálás és dezinformálás érdekében (C5 kutatási célkitűzés)	214
4.6	A jogszabályi keretrendszer és a gyakorlat viszonya	218
4.7	Hadtudományi vonatkozás és hasznosíthatóság.....	222
4.8	A kutatás korlátai és érvényessége	224
4.9	Jövőbeli kutatási lehetőségek	225
5	Ábra- és táblázatjegyzék	227
6	Irodalomjegyzék.....	229
7	Mellékletek.....	237

1 Témaválasztás indoklása, a közösségi média fontossága, felmerülő kutatási kérdés megfogalmazása

A közösségi média a mindennapjaink fontos részét képezi, és már nem csak az ismerőseinkkel tartjuk rajta a kapcsolatot hanem információmegosztásra, és információ fogyasztásra is használjuk. A közösségi médiát használók számát 2023-ban 4,89 milliárd felhasználóra becsülték¹, így ami a közösségi média globális térnyerését mutatja. A felhasználók száma nem azonos az egyének számával – egy személy több profillal is rendelkezhet –, de a nagyságrend a platform-alapú információfogyasztás dominanciáját mutatja. Felhasználási szempont alapján a felhasználók kifejezetten üzleti, kreatív tartalommegosztás, információvágy, szocializálás, státusz keresés, kikapcsolódás vagy kommunikáció céljából használják a különböző közösségi média platformokat².

A közösségi média fogalmát a köznyelv egységes jelenségként kezeli, holott a gyakorlatban heterogén platformok összességét jelöli. A definíciós kihívás abból fakad, hogy a platformok funkcionálisan jelentősen eltérnek egymástól: a YouTube videomegosztásra, a Twitter (X) rövid szöveges bejegyzésekre épül, a Reddit tematikus fórumstruktúrát alkalmaz. A pontos definícióhoz először a web 2.0 kifejezést szükséges értelmeznünk. „A Web 2.0 a Web második generációjára utal, amelyben az interoperábilis, felhasználó-központú webes alkalmazások és szolgáltatások elősegítik a társadalmi kapcsolatokat, a média- és információmegosztást, a felhasználók által létrehozott tartalmakat és a webes megjelenést. az egyének és szervezetek közötti együttműködést.”³ Tehát az olyan weboldalt, ahol a felhasználók által generált tartalom és az egymás közötti interakció a hangsúlyos nevezzük web 2.0 oldalaknak. Ezeknek az oldalaknak egy szegmense a különböző közösségi média platformok. A közösségi média olyan internet alapú szolgáltatás, ahol felhasználók tömegének kötetlen csatornákon keresztül van lehetőségük egymással kommunikálni, mely során elősegíti a felhasználók közötti interakciót és felhasználók által generált tartalomtól nyeri az értékét⁴.

A web 2.0 átalakulás mellett egy további tendencia figyelhető meg: a felhasználók egyre kevesebb önálló weboldalt látogatnak, a korábbi heterogén weboldal- és fórumlátogatási

---

¹ Dixon Stacy Jo, „Number of social media users worldwide from 2017 to 2027(in billions)”, 2023. 29, <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>.

² Zeki Atıl Bulut és Onur Doğan, „The ABCD typology: Profile and motivations of Turkish social network sites users”, *Computers in Human Behavior* 67 (2017. február): 73–83, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.10.021>.

³ David Wilson és mtsai., „Web 2.0: A Definition, Literature Review, and Directions for Future Research.”, 2011. január 1.

⁴ Thomas Aichner és mtsai., „Twenty-Five Years of Social Media: A Review of Social Media Applications and Definitions from 1994 to 2019”, *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* 24, sz. 4 (2021): 215–22, <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0134>.

szokásokat a közösségi média platformokra koncentrálódó információfogyasztás váltja fel. Ez a platformkoncentráció a hirdetési piacon is tükröződik, és különösen a tematikus fórumoknál nyilvánvaló, amelyek funkcióját nagyrészt a Reddit és más közösségi platformok vették át.

A közösségi média platformok jelentős mértékben átalakították az információfogyasztási szokásokat, és a felhasználók egyre inkább ezeken a felületeken keresztül tájékozódnak, ami mind lehetőségeket, mind kockázatokat rejt magában az állami és katonai kommunikáció szempontjából.

1.1 Témaválasztás indoklása

Haig Zsolt megállapítása szerint „A katonai műveletek tervezése és végrehajtása során a rendelkezésre álló információ, illetve az információ hiánya mindig is rendkívül fontos szerepet játszott”. Ez a megállapítás a XXI. század információs környezetében új dimenziót kapott. A közösségi média platformok a Facebook, a Twitter (X), a Reddit, a Telegram, a TikTok az elmúlt évtizedben az információfogyasztás és -megosztás elsődleges színtereivé váltak: a Statista 2024-es felmérése szerint közel 5 milliárd ember használ valamilyen közösségi média platformot világszerte. Ez az arány azt jelenti, hogy a globális népesség többsége számára a közösségi média nem kiegészítő, hanem elsődleges információforrás beleértve a krízishelyzeteket is.

A közösségi média világa már a mesterszakos tanulmányaim idején felkeltette az érdeklődésemet. Felhasználóként is megtapasztaltam, milyen nehéz eligazodni a valós és a hamis tartalmak között, de kutatóként döbbsentem rá igazán, hogy az álhírek és a dezinformáció milyen léptékben és milyen szervezettséggel vannak jelen a platformokon. Dr. Bányász Péter akkori TDK és diplomamunka témavezetőm ösztönzésére kezdtem el a dezinformáció hadtudományi vonatkozásait vizsgálni, majd a doktori képzésem során Dr. habil. Tóth András és Dr. habil. Farkas Tibor tovább erősítette bennem ezt a kutatási irányt. A közös munka megerősítette, hogy a közösségi média nem csupán kommunikációs eszköz, hanem az információs műveletek aktív színtere, amelynek megértése a hadtudomány számára is megkerülhetetlen.

Ez az átalakulás a hadtudomány szempontjából különös jelentőséggel bír. Az információs műveletek doktrinális keretrendszere ahogyan azt a Joint Publication 3-13 és Haig Zsolt magyar nyelvű rendszerezése kidolgozza a közösségi médiát az információs környezet meghatározó elemeként kezeli. A hibrid hadviselés koncepciója, amelyet az orosz–ukrán

konfliktus 2022-es eszkalációja a gyakorlatban is igazolt, az információs teret a fizikai és a kognitív dimenzió mellett a hadviselés harmadik pilléréként értelmezi. A közösségi média ebben a kontextusban nem passzív kommunikációs csatorna, hanem olyan műveleti tér, ahol a dezinformáció terjesztése, a közvélemény befolyásolása és a narratíva-kontroll a katonai műveletek szerves részévé vált.⁵

A témaválasztást három egyidejű, egymást erősítő fejlemény motiválta. A COVID-19 járvány (2020–2022) az „infodémia” fogalmát vezette be a köztudatba: a vírussal párhuzamosan a közösségi médiában terjedő dezinformáció önálló közegészségügyi fenyegetéssé vált, amelynek kezelésére sem a platformok moderációs eszközei, sem a kormányzati intézkedések nem bizonyultak hatékonynak. Az orosz–ukrán konfliktus (2022–) a közösségi médiát az információs hadviselés elsődleges színterévé tette: a harctéri felvételek, a propagandanarratívák és az állami dezinformáció a Redditen, a Telegramon és a Twitteren zajlott, miközben a platformok szankciós intézkedései (az r/Russia karanténba helyezése, az RT és Sputnik tiltása) új szabályozási kérdéseket vetettek fel. A jemeni húszi válság (2024) pedig rávilágított arra, hogy a szélsőséges platformokon (4chan, Gab) az állami dezinformáció szabályozási vákuumban terjed – ahol sem a Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA), sem a platformok moderációs irányelvei nem érvényesülnek.⁶

A három krízis együttesen rámutatott arra, hogy a közösségi média információs dinamikájának megértése nem egyetlen dimenzió. A dezinformáció, a moderáció, a szankciók vagy a jogi keretrendszer izolált vizsgálatával lehetséges, hanem ezek együttes, integrált elemzésével. A nemzetközi szakirodalom jellemzően e dimenziók közül egyet-kettőt vizsgál elkülönítve, összehasonlító, kontextusokat áthidaló kutatás azonban hiányzik. E kutatási rés kitöltése a jelen disszertáció célja.

A témaválasztás hadtudományi beágyazottsága, hogy az információs műveletek a modern katonai doktrína szerves részét képezik, és a Magyar Honvédség is aktív résztvevője azoknak a krízishelyzeteknek: a COVID-19 védekezéstől az árvízi műveletek irányításáig, amelyeket a disszertáció vizsgál. A kutatás nem csupán elméleti hozzájárulást kíván nyújtani, hanem gyakorlati szempontrendszer is az állami és katonai szereplők közösségi média

---

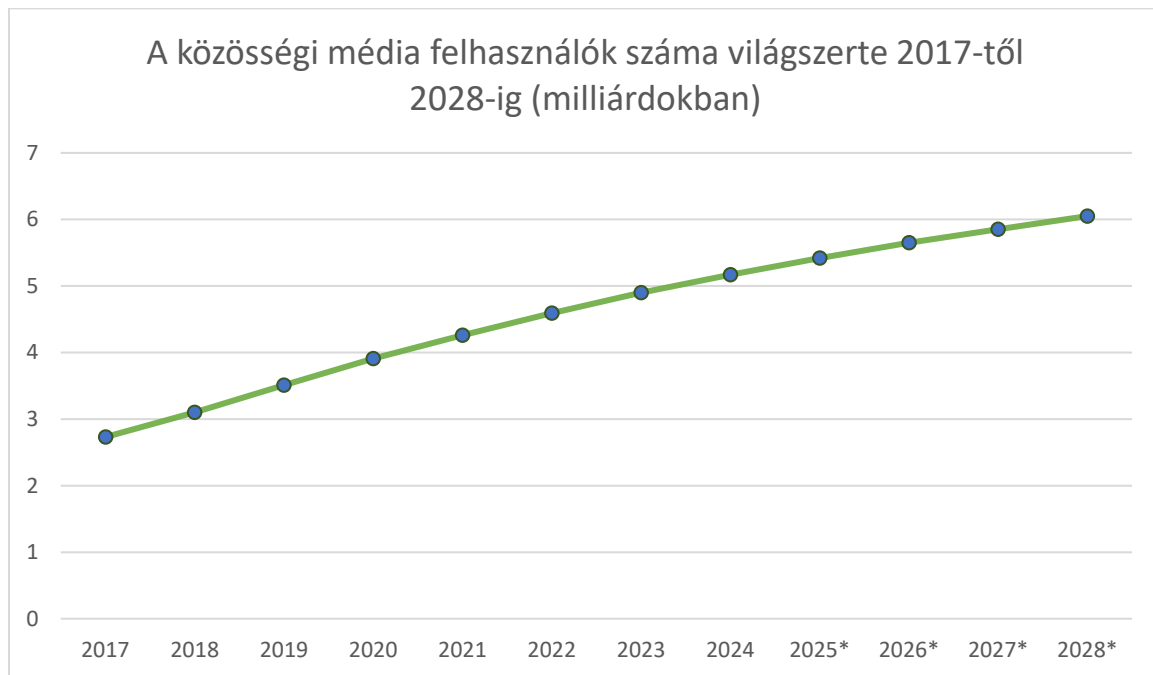
⁵ Information operations (információs műveletek): az információval kapcsolatos képességek összehangolt alkalmazása katonai műveletek során. Lásd JP 3-13.

⁶ Infodémia (infodemic): a Világégségügyi Szervezet (WHO) által 2020-ban bevezetett fogalom, amely a járvánnyal párhuzamosan terjedő, túlzott mennyiségű – részben pontatlan vagy megtévesztő – információáradatot jelöli, amely megnehezíti a megbízható tájékozódást.

kommunikációs stratégiájának kialakításához. A következő alfejezetben a közösségi média jelentőségét mutatom be számszerű adatokkal, majd a kutatási kérdés és a hipotézisek megfogalmazása következik.

1.2 Közösségi média fontossága

A közösségi média platformok jelentőségének megértése a disszertáció kutatási kérdésének szempontjából alapvető: az állami és katonai szereplők hiteles kríziskommunikációja csak akkor valósítható meg, ha értjük, miért és hogyan használják a felhasználók ezeket a platformokat. A következőkben három dimenzió mentén mutatom be a közösségi média relevanciáját: a felhasználói bázis volumene, az információfogyasztási motivációk átrendeződése és a platformok működési sajátosságai. Ahogy a 2. ábrán látható, a közösségi médiát használó felhasználók száma folyamatosan növekvő tendenciát mutat.

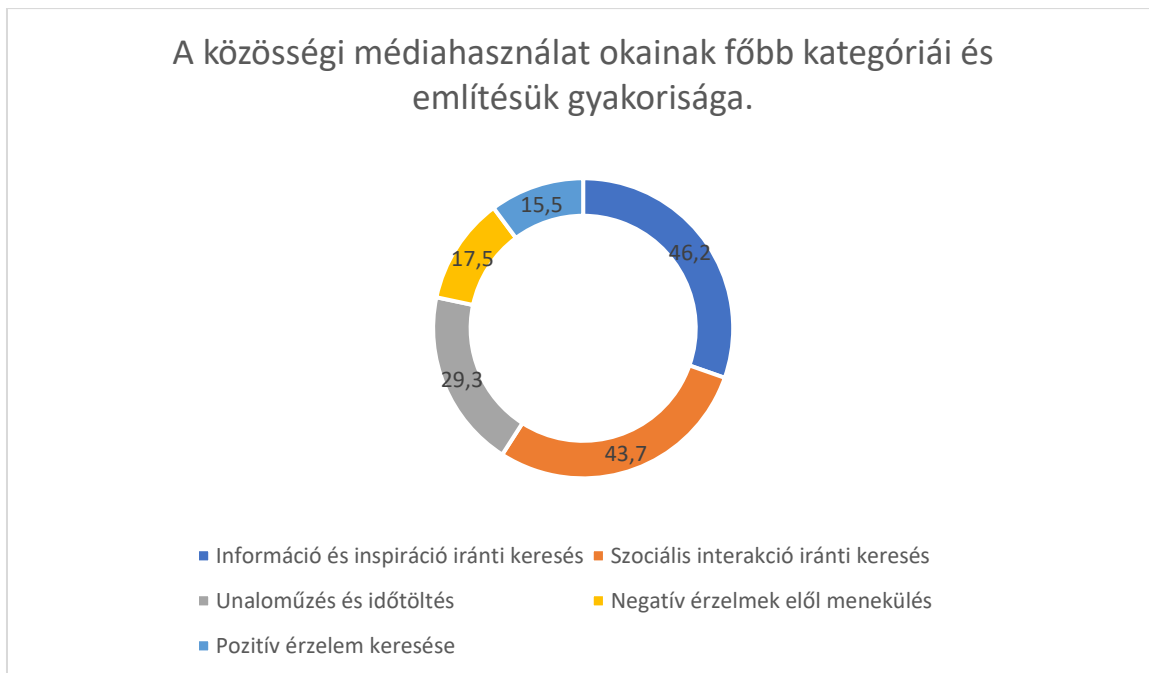

1. ábra A közösségi média felhasználók száma világszerte 2017-től 2028-ig (milliárdokban)⁷

2025. évtől a Statista a jelenlegi tendenciát követve becsülte a felhasználók számát, de 2024-ben már elmondhatjuk hogy az 5 milliárd átlépésre került. Kiemelendő, hogy a felhasználók száma nem egyenlő a személyek számával, mivel elhunytaknak is lehet profiljuk, illetve egy személy akár többször is regisztrálhat. A közösségi média használatának motivációit vizsgálva a szakirodalom rámutat, hogy a puszta társas interakción (egymással való kommunikáció, személyes tartalmak megosztása) túlmutató tényezők határozzák meg a platformok vonzerejét.

⁷ Stacy Jo, „Number of social media users worldwide from 2017 to 2027”.

Ezt jól szemlélteti a magyar MyVIP és IWIW platformok példája: Mindkettő működik a mai napig, de más ⁸ azt vizsgálta mi az oka a közösségi média használatnak. A kutatás során kirajzolódott, hogy a felhasználói interakción felül még van egy fontosabb ok, mégpedig az 'Információ és inspiráció iránti keresés'. És csak ez után következett a szocializáció, ahogy az alábbi ábrán is látható.

2. ábra A közösségi médiahasználat okainak főbb kategóriái és említésük gyakorisága⁹

Stockdale és Coyne¹⁰ is vizsgálta a közösségi média használat okát, és hasonló konklúzióra jutottak. Az információ keresés kiemelt szerepet játszik a felületek használatában. Az információfogyasztás esetében a tradicionális médiával (például televízió, rádió, újság) szemben van lehetőségünk arra, hogy a hírek alatt más felhasználók interakciót (például kedvelések, hozzászólások, újra-megosztások) láthassunk, így betekintést nyerünk abba, hogy más hogyan vélekedik az adott hírről. Kaphatunk megerősítést a saját véleményünkben, esetleg cáfolatot, megismerhetünk új álláspontokat a felmerült hír kapcsán, ezért bővebbé teszi maga a közösségi média a hírfogyasztást. Erre MyVIP és IWIW felületen nem volt lehetőség, tartalmat lehetett megosztani, csoportok is voltak jelen viszont a felhasználói hírfogyasztás illetve

⁸ Julia Brailovskaia és mtsai., „Tell Me Why Are You Using Social Media (SM)! Relationship between Reasons for Use of SM, SM Flow, Daily Stress, Depression, Anxiety, and Addictive SM Use – An Exploratory Investigation of Young Adults in Germany”, *Computers in Human Behavior* 113 (2020. december): 106511, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106511>.

⁹ J. Brailovskaia és mtsai., „Tell me why are you using social media (SM)! Relationship between reasons for use of SM, SM flow, daily stress, depression, anxiety, and addictive SM use – An exploratory investigation of young adults in Germany”, *Computers in Human Behavior* 113 (2020), Scopus, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106511>.

¹⁰ Laura A. Stockdale és Sarah M. Coyne, „Bored and online: Reasons for using social media, problematic social networking site use, and behavioral outcomes across the transition from adolescence to emerging adulthood”, *Journal of Adolescence* 79 (2020. február): 173–83, <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.01.010>.

hírmegosztás nem alakult ki és nem mélyült el. Ennek okául ezen két felület közösségi média főleg az egymás közötti interakciókra építkezett.

A közösségi média platformok használatának okát (és ennek figyelmen kívül hagyása sikertelenséghez vezet), indokolt bemutatni, mert a jelenleg domináns platformok – eltérő működési jellegük ellenére – egyaránt az információkeresési motiváció kielégítésére épülnek. Ez az információközpontú felhasználói magatartás teszi különösen relevánssá a dezinformáció terjedésének kérdését, amelyet a 2. fejezetben a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek tipológiája mentén vizsgálók.

3. ábra A legnépszerűbb közösségi hálózatok világszerte 2024 áprilisában, a havi aktív felhasználók száma szerint (millióban)¹¹

A negyedik ábrán látható, hogy melyek a legnépszerűbb közösségi média hálózatok, és dobogós helyen Facebook, Youtube és Instagram helyezkedik el. A három platformot –egy kivétellel– követi egyből valamilyen azonnali üzenetváltó platform (WhatsApp, WeChat, Messenger, Telegram, Snapchat). A továbbiakban a legnépszerűbb 9 plusz Reddit közösségi médiaplatform működését fogom bemutatni, rávilágítva arra hogy ez hogyan kapcsolódik az információéhséghez. Előzetesen az megállapítható, hogy Facebookon és Youtube on gyakran

¹¹ „Biggest Social Media Platforms by Users 2024”, Statista, elérés 2024. augusztus 26., <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.

olvashatunk híreket, és kifejezetten Youtube esetében van egy tudományos ismeretterjesztő vonal is jelen. A Redditet nem tartalmazta a felmérés, viszont forrástól függően a havi felhasználók számát körülbelül 500 millió köré becsülik^{12 13}. A Redditet azért tartom fontosnak bevonni a körbe, mert fórumrészei kifejezetten foglalkoznak hírekkel és politikával. A legnépszerűbb fórumrészek közül negyedik helyen található a WorldNews (nemzetközi hírekkel kapcsolatos tartalmak), ötödik helyen TodayILearned („Ma megtanultam”/”Ma jöttem rá” szintén érdekes információt megosztó fórumrész)¹⁴. Ezeket követően a százas listában több mint 50 tudománnyal, vagy hírekkel kapcsolatos fórumrész található.

A közösségi média platformok működési jellegüket tekintve kifejezetten eltérőek tudnak lenni egymástól. Disszertációmban bemutatom a működési jelleget is, mivel ez választ ad arra, hogy a felhasználók között hogyan épül fel az interakció, illetve későbbiekben erre alapozva bemutatom az eltérő szemléletet a moderáció vonatkozásában. Az 5. ábrára alapozva kiválasztottam a Facebook, Youtube, Instagram, TikTok, X/Twitter és kiegészítettem a Reddittel is. A felsorolásból kihagytam a személyes és csoportos üzenetküldésre épülő platformokat (Facebook Messenger, WhatsApp, WeChat, Telegram), ugyanis ezeken a közösségi média hálózatokon főleg a felhasználók és csoportok közötti privát üzenetküldés történik. Ezen felületeken az adatok felhasználók privát üzenetküldései, így ezek letöltése nem lehetséges és nem etikus. Továbbá a kínai nyelven futó platformokat (Douyin, Kuaishou, Weibo) nyelvtudás hiányában nem tudom elemezni. A disszertációból így kihagytam ezek elemzését. A közösségi média portáloknál a legjelentősebb különbség működés kapcsán, hogy a felhasználók saját személyes profillal vagy avattal vannak jelen. A saját személyes profil azt jelenti, hogy saját névvel és önmagát ábrázoló profilképpel van jelen a felhasználó, míg az avatar egy digitális személyes megjelenés ami egy általa választott felhasználónéből és egy számára szimpatikus (de nem önmagát ábrázoló) képből áll.

---

¹² Post és mtsai., „Reddit Shares Performance Data and Growth Strategy Ahead of Coming IPO”, Social Media Today, elérés 2024. augusztus 26., <https://www.socialmediatoday.com/news/reddit-shares-performance-data-growth-strategy-ahead-of-coming-ipo/708319/>.

¹³ „Reddit User Statistics: Demographic Insights, Global Reach & Engagement - Wi-FiTalents”, elérés 2024. augusztus 26., <https://wifitalents.com/statistic/reddit-user/>.

¹⁴ „Top Communities on Reddit - Page 1”, elérés 2024. augusztus 26., <https://www.reddit.com/best/communities/1/>.

1. táblázat közösségi médiaplatformok működési jelleg szerinti megoszlása (saját szerkesztés)

Közösségi média platform	Működésének jellege
Facebook	Elsődlegesen felhasználók közötti kapcsolatra építkeznek, főleg saját személyes profillal van jelen az egyén. A tartalom alapját főleg szövegalapú bejegyzések képezik ami megjelenhet a megosztó üzenőfalán vagy nyílt illetve zárt csoporton belül.
Youtube	Videómegosztó platform, ahol a felhasználók videókat tölthetnek fel, nézhetnek és kommentálhatnak. Elsősorban nagy terjedelmű ¹⁵ vizuális tartalom köré épül, a felhasználók interakcióját a videó képezi, amelyre reagálnak.
Instagram	Kép és videómegosztásra épülő közösségi háló, ahol az egyének saját személyes profiljukkal vannak jelen. A megosztott vizuális tartalom az egyén mindennapjai köré épül, azaz saját magáról vagy szokásairól oszt meg képet vagy videót.
TikTok	Rövid dinamikus videók megosztására épül. Video formában rövid történetmesélés a jellemző, amelyre a többi felhasználó reagálhat. A felhasználók nem valódi személyes profillal vannak jelen, hanem avataron keresztül lépnek egymással interakcióba.
X/Twitter	Mikroblog-platform, ahol a rövid, tömör bejegyzések és az aktuális hírek, vélemények gyors megosztása a fő funkció. A felhasználók vegyesen vannak jelen avattal, és személyes profillal.
Reddit	Fórum alapú közösségi média platform, ahol a felhasználók különböző témájú „subreddit” közösségekben osztják meg és vitatják meg a tartalmakat. A tartalom szavazásos rendszer formájában kerül rangsorolásra, és a „felszavazott” bejegyzések, kommentek kerülnek előre. A felhasználók itt avattal vannak jelen.

Ezzel az érveléssel azt mutatom be, hogy ámbár felszínen ezen hálózatok rendkívül hasonlóak, a gyakorlatban eltérő tartalmegosztásra azaz működési jellegre építkeznek. Ez másfajta moderációt igényel, és mivel az átfedés valójában nem nagy, a felhasználók így mindegyik platformon jelen vannak.

¹⁵ Gyakorta a videók 10 perc terjedelm körüliek. De lehetőség van ennél hosszabb akár több órás video megosztására is, illetve rövid videók „short” formában kerülnek disszeminálásra.

Az látható, hogy ezek lefedik mind a személyes interakciót, mind pedig a tradicionális médiafogyasztást is. A társas interakciók és a hírfogyasztás egyre inkább a közösségi média platformjain keresztül valósul meg, amelynek elterjedtsége és népszerűsége arra utal, hogy a felhasználók elsődlegesen ezen a csatornán érhetőek el, és itt kell velük felvenni a kapcsolatot. Következő fejezetre, a tudományos problémára ráhangolódva azt kell kiemelnem, hogy a tradicionális médiával ellentétben közösségi médiaplatformokon „korlátozott a tartalomszabályozás”, azaz a tartalomközlés gyakorlatilag korlátozás nélkül történhet. Ez megkönnyíti a megtévesztő információ terjesztését, és a Digitális Mohács 3.0 című tanulmányban – amely Magyarország kiberbiztonsági kitétségét vizsgálta- is megjelent a közösségi médiában terjedő általános dezinformáció, mint kihívás¹⁶.

1.3 Kutatási kérdés, tudományos probléma

1.3.1 Kutatási kérdés megfogalmazása

Kutatási kérdés: *Milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban?*

A fenti kutatási kérdés a közösségi média kríziskommunikációs szerepének megértésére irányul, és három analitikus dimenziót ötvöz. Az első szempont a tartalomterjedés mechanizmusainak vizsgálata, vagyis annak feltárása, milyen tényezők – az érzelmi rezonancia, a forrás hitelessége, az algoritmikus tartalomterjesztés – határozzák meg, hogy egy közösségi média tartalom elér-e virális terjedést krízishelyzetben. A második szempont az információs rendellenességek tipológiájának tesztelése, vagyis annak vizsgálata, hogy a Wardle és Derakhshan-féle hármas tipológia (dezinformáció, félretájékoztatás, rosszindulatú információ) miként manifesztálódik különböző kríziskontextusokban. A harmadik szempont az intézményi válaszok hatékonyságának elemzése, azaz annak feltárása, hogy a platformok moderációs mechanizmusai, az állami szankciók és a jogi keretrendszer (DSA, GDPR) mennyiben képesek kezelni az információs rendellenességeket.

A kérdés tudományos relevanciája abban áll, hogy a közösségi média kríziskommunikációs szerepét nem egyetlen krízistípusra szűkíti, hanem egy 2×2-es kutatási

---

¹⁶ Kovács László és Krasznay Csaba, „Digitális Mohács 3.0”, *Hadtudomány* 34, sz. 3 (2024): 3.

mátrix (katonai vs. nem katonai, magas vs. alacsony érdeklődésű) révén részletesen vizsgálja. Ez lehetővé teszi annak feltárását, hogy a négyes keretrendszer érvényessége kontextusonként eltér-e, vagy általánosítható mintázatokat mutat. A kutatási kérdés emellett alkalmazott dimenzióval is rendelkezik: az eredmények közvetlenül hasznosíthatók az állami és katonai szereplők közösségi média stratégiájának kialakításában – ami a hadtudományi doktori kutatás természetéből fakadó, indokolt alkalmazott orientáció.

A kutatási kérdés empirikus vizsgálatát a 3. fejezetben négy esettanulmányon keresztül végzem el – a COVID-19 járvány, a 2024-es dunai árvíz, az orosz–ukrán konfliktus és a szaúd-jemeni/húsi konfliktus –, amelyek egyenként más-más módszertani megközelítéssel vizsgálják a kérdés különböző aspektusait, érvényesítve a trianguláció elvét.¹⁷

A hipotézisek megfogalmazását megelőzően három kutatási rést azonosítottam, amelyek a disszertáció tudományos indokoltságát megalapozzák, és amelyekből a hipotézisek természetes módon következnek.

Röviden:

(1) a nemzetközi szakirodalom jellemzően a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer közül egyet-kettőt vizsgál elkülönítve, integrált elemzés hiányzik,

(2) a meglévő kutatások döntően egyetlen krízistípusra fókuszálnak, katonai és nem katonai kontextus módszeres összevetése hiányzik,

(3) a szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) empirikusan alulkutatottak. E rések részletes kifejtését, valamint a hozzájuk rendelt disszertációs válaszokat az 1.5 alfejezet tartalmazza.

1.3.2 A kutatási rést azonosítása (research gap)

A kutatási kérdés megfogalmazása után szükséges azonosítani azokat a kutatási réseket, amelyek a disszertáció tudományos indokoltságát megalapozzák. Az alábbiakban három kutatási rést vázlok fel, amelyeket a 2. fejezet szakirodalmi áttekintése részletesen dokumentál, és amelyekre a 3. fejezet empirikus vizsgálati választ adnak.

---

¹⁷ Trianguláció (triangulation): kutatómódszertani elv, amely szerint ugyanazt a jelenséget több eltérő módszerrel, adatforrással vagy elméleti kerettel vizsgálva az eredmények megbízhatósága növelhető.

Az első kutatási rés a dimenziók izolált vizsgálata. A nemzetközi szakirodalom – ahogyan azt a 2. fejezetben részletesen bemutatom – jellemzően a dezinformáció, a moderáció, a szankciók és a jogi keretrendszer közül egyet-kettőt vizsgál elkülönítve. A dezinformáció-kutatás a jelenség tipológiáját és terjedési mechanizmusait elemzi, de nem tárgyalja szisztematikusan a moderáció és a szankciók válaszreakcióit. A moderáció-kutatás a platformok tartalomszabályozási mechanizmusait vizsgálja, de nem köti össze a dezinformáció típusaival. A szankciókutatás a kikényszerítés formáit elemzi, de nem vizsgálja azok platformfüggő hatékonyságát. A jelen disszertáció ezt a részt kívánja betölteni: a négyes keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) a négy dimenziót egyetlen analitikus eszközben integrálja. A keretrendszer elméleti megalapozását a 2. fejezet négy alfejezete (2.1–2.4) végzi el.

A második kutatási rés a kontextusok szeparált vizsgálata. A meglévő kutatások – amelyeket a 2. fejezet szakirodalmi összegzéseiben és a 3. fejezet irodalmi háttér szekciójában ismertetek – döntően egyetlen krízistípusra fókuszálnak: a COVID-19 infodémiára, a természeti katasztrófák kommunikációjára, vagy a katonai konfliktusok információs hadviselésére. Összehasonlító kutatás, amely katonai és nem katonai kontextust módszeresen vet össze ugyanazon analitikus keretrendszeren belül, a szakirodalomban hiányzik. A disszertáció 2×2-es kutatási mátrixa (katonai vs. nem katonai × magas vs. alacsony érdeklődés) ezt a részt tölti be: a 3. fejezetben négy esettanulmányt vizsgálok négy eltérő kontextusban, azonos keretrendszerrel.

A harmadik kutatási rés a szélsőséges platformok empirikus vizsgálatának hiánya. A közösségi média kutatás túlnyomó többsége a mainstream platformokra (Facebook, Twitter/X, Reddit) fókuszál, ahol a moderáció és a szankciók érvényesülnek. A szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) kevésbé kutatottak – ezt a hiányosságot a 2. fejezet szankciós alfejezetében (2.3) részletesen dokumentálok. A disszertáció jemeni esettanulmánya (3.2.2 alfejezet) ezt a részt tölti be: N=18 075 poszt elemzésével három szélsőséges platformon feltárom, hogy a szankciós keretrendszer hatékonysága platformfüggő.

E három kutatási rés együttesen indokolja a disszertáció tudományos újdonságát. A következő fejezet (2. fejezet) a négyes keretrendszer négy dimenzióját a nemzetközi szakirodalom tükrében dolgozza ki – egyúttal részletesen alátámasztva a fent vázolt kutatási részek létezését –, amely az empirikus vizsgálat (3. fejezet) elméleti alapját képezi.

1.3.3 Kutatási hipotézisek és módszertan

A kutatási kérdés megválaszolásához vegyes módszertant (mixed-methods) alkalmazok, amely kvantitatív és kvalitatív elemzési eszközöket kombinál. A módszertani megközelítés explanatív szekvenciális logikát követ: a kvantitatív adatelemzést kvalitatív tartalomelemzés egészíti ki az eredmények mélyebb értelmezése érdekében. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy a közösségi média kríziskommunikációs szerepét ne egyetlen perspektívából, hanem több empirikus irányból vizsgáljam.¹⁸

Az empirikus kutatás egy 2×2-es kutatási mátrixra épül, amely az egyik szervező elve. A mátrix két dimenzió mentén négy esettanulmányt rendszerez. Az első dimenzió a krízis jellege: katonai (fegyveres konfliktus, hadművelet) vagy nem katonai (járvány, természeti katasztrófa). A második dimenzió a médiafigyelem mértéke: magas érdeklődésű (globálisan követett, intenzív közösségi média diskurzust generáló) vagy alacsony érdeklődésű (regionális vagy periférikus, korlátozott médiafigyelem). E két dimenzió kombinálása négy eltérő kontextust teremt, amelyek együttesen biztosítják, hogy a kutatási eredmények ne egyetlen krízistípusra, hanem a közösségi média kríziskommunikációs szerepére általánosan érvényesek legyenek.

	<i>Magas érdeklődésű</i>	<i>Alacsony érdeklődésű</i>
Katonai	Orosz–ukrán konfliktus (Reddit kvantitatív elemzés)	Szaúd-jemeni / húszi konfliktus (OpenMeasures platformelemzés)
Nem katonai	COVID-19 járvány (Kérdőív, SPSS)	2024-es dunai árvíz (Facebook tartalomelemzés)

1. táblázat: A disszertáció kutatási mátrixa – négy esettanulmány, négy módszertan. Forrás: saját szerkesztés.

A mátrix nemcsak tematikus osztályozás, hanem analitikus struktúra: lehetővé teszi a 2. fejezetben kidolgozott négyes elméleti keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) érvényességének szisztematikus tesztelését különböző kríziskontextusokban. A dezinformáció terjedési mechanizmusai elsősorban a COVID-19 és az orosz–ukrán esettanulmányban vizsgálhatók. A moderáció hatékonysága az árvíz és a jemeni esetben, a szankciók érvényessége az orosz–ukrán (Reddit deplatformálás) és a jemeni esetben

¹⁸ Mixed-methods (vegyes módszertan): olyan kutatási megközelítés, amely egyazon kutatáson belül kvantitatív (pl. statisztikai elemzés, kérdőív) és kvalitatív (pl. tartalomelemzés, narratívaelemzés) módszereket kombinál a jelenség többoldalú megragadása érdekében.

(szélsőséges platformok), a jogi keretrendszer korlátai pedig az árvíz és a jemeni esettanulmányban válnak különösen relevánssá.¹⁹

A négy esettanulmány egyben négy különböző módszertani megközelítést is képvisel, amelyek a közösségi média információs dinamikáját eltérő perspektívákból tárják fel. A COVID-19 elemzés kérdőívalapú felhasználói magatartásvizsgálatot alkalmaz (N=210, SPSS statisztikai elemzés): a keresleti oldalt vizsgálja, feltárva a felhasználók információforrás-választását és tartalomellenőrzési gyakorlatait. Az árvíz-esettanulmány Facebook-alapú tartalomelemzést végez (N=626 poszt, négy hivatalos oldal és hat lakossági csoport): a kínálati oldalt vizsgálja, összehasonlítva a hivatalos intézményi és a lakossági kommunikációt. Az orosz–ukrán esettanulmány a Reddit platform kvantitatív elemzésére épül (N=180 poszt, hat subreddit, 14,9 millió upvote): a posztok népszerűségét és dominanciáját vizsgálja, valamint a deplatformálás hatását az információs egyensúlyra. A jemeni esettanulmány szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) tartalmát elemzi az OpenMeasures kutatási eszközzel (N=18 075 poszt): a mainstream platformokról kiszorult dezinformációs ökoszisztémákat térképezi fel.

A módszertani pluralizmus biztosítja, hogy az eredmények ne egyetlen adatforrásra vagy elemzési technikára épüljenek. Az egyes esettanulmányok belső struktúrája párhuzamos logikát követ: a krízis háttérének bemutatása, kutatási hipotézisek megfogalmazása, empirikus elemzés, majd az eredmények értékelése és tézisek megfogalmazása. E struktúra lehetővé teszi az esettanulmányok közötti átfogó összehasonlítást.

A disszertáció hipotézisei az egyes esettanulmányokhoz kapcsolódóan, a 3. fejezetben kerülnek részletes kifejtésre. Összesen öt hipotézist vizsgálók: a COVID-19 esettanulmányban egyet (H1: a felhasználói tartalomellenőrzés hatékonyságára vonatkozóan), az árvíz-esettanulmányban kettőt (H2: intézményi vs. személyhez kötött kommunikáció hatékonysága, H3: kínálat–kereslet szinkronitás és dezinformáció típusa), az orosz–ukrán esettanulmányban egyet (H4: az érzelmi rezonancia dominanciája) és a jemeni esettanulmányban egyet (H5: az érzelmi keretváltás és láthatóság). Az empirikus vizsgálat eredményeként összesen öt tézist fogalmazok meg, amelyek együttesen választ adnak a kutatási kérdésre.

---

¹⁹ Deplatformálás (deplatforming): egy felhasználó, csoport vagy tartalom végleges eltávolítása egy közösségi média platformról a felhasználási feltételek megsértése miatt. A szankciós eszköztár legsúlyosabb formája.

Az alábbi táblázat az öt hipotézist összefoglalóan mutatja be, feltüntetve az esettanulmányhoz való tartozást és a hipotézis lényegét.

2. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.
H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

Módszertani megjegyzés: a H1 és H4 hipotézisek tartalmilag kapcsolódnak – mindkettő a felhasználók nem-tényszerűségeen alapuló tartalomkezelésére vonatkozik –, de analitikusan eltérő dimenziókat vizsgálnak. A H1 a keresleti oldalt (demand side) elemzi: hogyan ellenőrzik a felhasználók a tartalmakat, és miért nem hatékony az ellenőrzés. A H4 a kínálati oldalt (supply side) vizsgálja: milyen tartalomjellemzők (érzelmi rezonancia vs. valóság tartalom) határozzák meg az elérést és terjedést. Az előbbi a felhasználói magatartásra, az utóbbi a tartalomdinamikára fókuszál.

1.4 Kutatási célok

A disszertáció átfogó célja a közösségi média információs dinamikájának feltárása krízishelyzetekben, különös tekintettel a dezinformáció terjedésének mechanizmusaira, az intézményi válaszok hatékonyságára és az állami katonai szereplők kommunikációs lehetőségeire. E célkitűzés a hadtudományi kutatás alkalmazott jellegéből fakad: az eredmények nemcsak a jelenségek megértésére, hanem a gyakorlati szempontrendszer kidolgozására is irányulnak.

A kutatás részletes célkitűzései a következők. Első célkitűzés: a közösségi média kríziskommunikációs szerepét meghatározó tényezők azonosítása. Különösen az érzelmi rezonancia, a forrás hitelessége és az algoritmikus tartalomterjesztés hatásának feltárása a tartalomterjedés dinamikájára.

Második célkitűzés: a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek tipológiájának (dezinformáció, félretájékoztatás, rosszindulatú információ) empirikus tesztelése eltérő

kríziskontextusokban, annak vizsgálatával, hogy az információs rendellenességek típusa kontextusonként eltér-e.

Harmadik célkitűzés: a 2. fejezetben kidolgozott négyes elméleti keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) érvényességének tesztelése katonai és nem katonai krízishelyzetekben egyaránt, egy 2×2-es kutatási mátrix (katonai vs. nem katonai, magas vs. alacsony érdeklődésű) segítségével.

Negyedik célkitűzés: a platformok moderációs mechanizmusainak és az állami szankciók hatékonyságának összehasonlító vizsgálata mainstream és szélsőséges platformokon – különösen a Reddit karanténrendszerének, a Gab moderátlanságának és a DSA érvényesülésének elemzése. Ötödik célkitűzés: a kutatási eredmények alapján gyakorlati szempontrendszer kidolgozása az állami és katonai szereplők közösségi média kommunikációs stratégiájához, figyelembe véve a Magyar Honvédség árvíz-esettanulmányból levonható példaértékű tapasztalatait.

3. táblázat A disszertáció kutatási célkitűzései és analitikus szintjük. Forrás: saját szerkesztés.

#	Célkitűzés	Szint
C1	Tartalomterjedés tényezőinek azonosítása (érzelmi rezonancia, forrás hitelessége, algoritmikus terjesztés)	Leíró-analitikus
C2	Wardle és Derakhshan-féle tipológia empirikus tesztelése eltérő kríziskontextusokban	Leíró-analitikus
C3	Négyes keretrendszer érvényességének tesztelése katonai és nem katonai kontextusban (2×2 mátrix)	Elméleti
C4	Moderáció és szankciók hatékonyságának összehasonlító vizsgálata mainstream és szélsőséges platformokon	Elméleti
C5	Gyakorlati szempontrendszer kidolgozása az állami és katonai szereplők SM stratégiájához	Alkalmazott

A célkitűzések ahogy a fentebbi táblázatban látható, egy kisebb hierarchikus rendszert alkotnak: az első és második célkitűzés a jelenség megértésére (leíró-analitikus szint), a harmadik és negyedik az elméleti keretrendszer tesztelésére (elméleti szint), az ötödik a gyakorlati hasznosíthatóságra (alkalmazott szint) irányul. E hármas szintű célrendszer biztosítja, hogy a disszertáció mind tudományos, mind alkalmazott szempontból hozzájáruljon a közösségi média kríziskommunikációs szerepének megértéséhez.

2 Közösségi média tudományos megközelítése

A jelen disszertáció amelynek központi kutatási tárgya a közösségi média és a katonai műveletek kapcsolata, különös tekintettel az informálás és a dezinformálás új elméleti megalapozását a jelen fejezetben végzi el. A fejezet célja, hogy a nemzetközi szakirodalom

részletes elemzése révén felvázolja azokat a fogalmi, intézményi és jogi koordinátákat, amelyek között a közösségi média az információs hadviselés eszközeként és célpontjaként funkcionál.

A fejezet belső struktúrája egy négylépcsős elemzési logikát követ, amelyben az egyes alfejezetek nem önálló tematikus szigetekként, hanem egymásra épülő, kumulatív elméleti építőelemekként funkcionálnak. Ez az építkezés: először a fenyegetést (dezinformáció), majd az arra adott választ (moderáció), a válasz kikényszerítését (szankciók) és végül a teljes rendszert átfogó normatív keretet (jogszabályi környezet) vizsgálja. E logikai ív tudatos választás: az információs hadviselés közösségi médiadimeziójának megértése nem lehetséges anélkül, hogy a dezinformáció fogalmi rendszerét, az ellene való fellépés mechanizmusait, a szankcionálás eszköztárát és a jogi korlátokat egységes keretben tárgyalnánk.

A fejezet első alfejezete a dezinformáció és a hozzá kapcsolódó rokon fogalmak elméleti megközelítéseit tárja fel. E kiindulópont választását az indokolja, hogy a közösségi média katonai műveletekre gyakorolt hatásának bármely értelmes elemzése előfeltételezi a dezinformáció pontos fogalmi elhatárolását. A nemzetközi szakirodalomban a dezinformáció, a félretájékoztató, a rosszindulatú információ, az álhír (álhír) és a propaganda fogalmi gyakran összefonódnak, ám az analitikus különbségek – különösen a szándékosság, a károkozási cél és az igazságtartalom mentén – alapvetőek az információs műveletek tudományos vizsgálatához. Az alfejezet tehát nem csupán definíciós áttekintést nyújt, hanem azt a fogalmi infrastruktúrát alakítja ki, amelyre a fejezet további részei építenek. Az információs műveletek doktrínájának – különösen az amerikai Joint Publication 3-13 és Haig Zsolt által meghatározott Információs műveletek a kibertérben keretrendszerének – bevonása révén az alfejezet emellett a dezinformációt az információs hadviselés rendszerszintű kontextusába helyezi, ami a disszertáció katonai dimenziójának elméleti alapvetését jelenti.

A fogalmi alapvetés után a fejezet a tartalom-moderáció kérdéskörét vizsgálja. A moderáció a dezinformációra adott elsődleges válasz a platform-ökoszisztémán belül: az az irányítási gyakorlat, amelyen keresztül a platformok és szabályozó szervek megkísérlik kezelni a káros tartalmakat. Az alfejezet a moderációt nem pusztán technikai tartalomszuróként értelmezi, hanem alapvetően hatalmi és irányítási kérdésként, amely a platformirányítás, az állami szabályozás és a szólásszabadság feszültségmezőjében működik. A moderációs fejezet tematikusan az előző alfejezetre épül: míg a dezinformációs fogalomrendszer a fenyegetést azonosítja, a moderáció az e fenyegetés kezelésére irányuló mechanizmusok összességét jelenti. Az algoritmikus tartalomterjesztés, a hibrid moderációs modellek és a konfliktushelyzetekben való moderációs aszimmetriák elemzése révén ez az alfejezet feltárja

azokat a strukturális tényezőket, amelyek meghatározzák, hogy a közösségi média milyen mértékben képes az információs hadviselés eszközeként vagy célpontjaként funkcionálni.

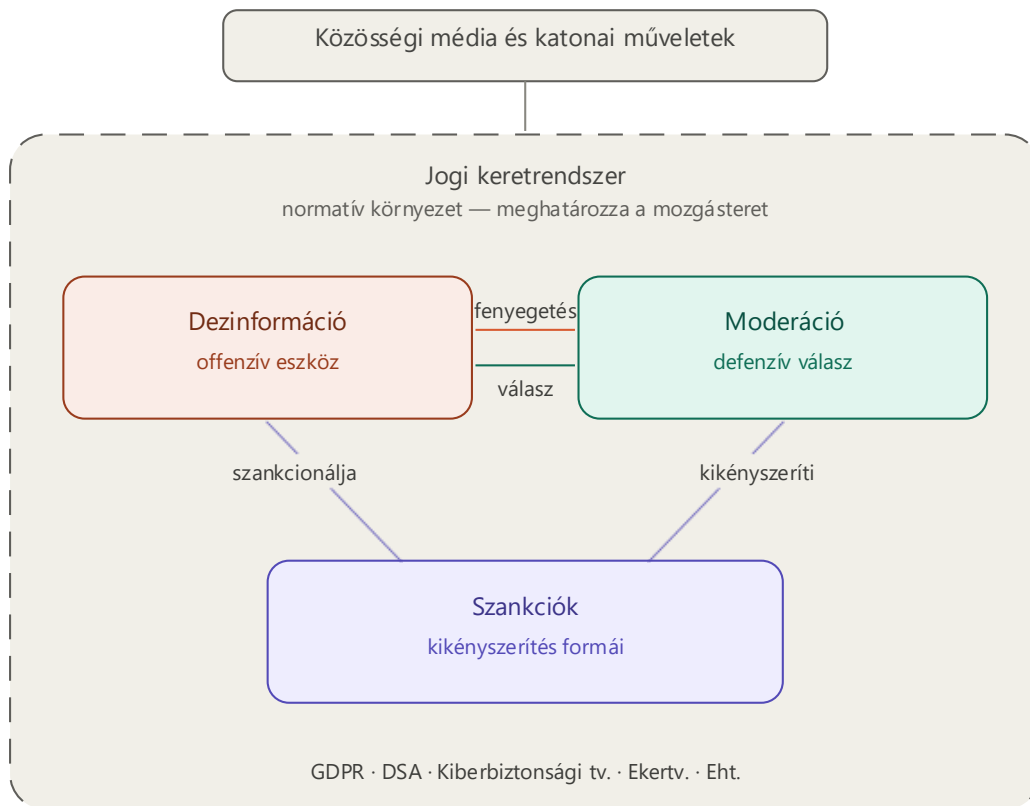
A harmadik alfejezet a szankcionálás problémáját helyezi az elemzés középpontjába. A moderáció és a szankció közötti elméleti megkülönböztetés a fejezet egyik kulsgondolata: míg a moderáció az irányítási folyamatot írja le, a szankció az e folyamat által kiszabott következményeket jelenti. A szankciók elemzése többszintű megközelítést alkalmaz: a platform szintű kikényszerítéstől (fiókfüggesztések, deplatformálás) az állami és szabályozási szankciókon (bírságok, társszabályozás) át a nemzetközi és geopolitikai szankciókig (médiabetiltások, digitális szankciós csomagok) terjed a vizsgálat. Ez az alfejezet a dezinformációs és a moderációs fejezetekre egyszerre épít: a szankciók hatékonyságának megértése előfeltételezi a dezinformációs műveletek mechanizmusainak (első alfejezet) és a moderációs gyakorlatok korlátainak (második alfejezet) ismeretét. Különösen releváns az orosz–ukrán konfliktus kontextusa, amely a digitális szankciók kritikus tesztelési terepét képezi, és amely a disszertáció későbbi empirikus fejezeteinek közvetlen előzményéül szolgál.

A fejezetet a jogszabályi áttekintés zárja, amely az elméleti elemzést a konkrét jogi keretrendszerek vizsgálatával egészíti ki. E záró alfejezet nem önálló jogi elemzés, hanem a korábbi alfejezetek elméleti megállapításaiból származó normatív kérdések jogi vetületének feltérképezése: mennyiben képesek a hatályos európai uniós és nemzeti jogszabályok kezelni azokat a problémákat, amelyeket a dezinformációs, moderációs és szankciós fejezetekben azonosítottam? A jogszabályi áttekintés az Európai Unió két meghatározó rendeletét – az Általános Adatvédelmi Rendeletet (GDPR) és a Digitális Szolgáltatási Törvényt (DSA) – vizsgálja, majd a magyar szabályozási környezetet elemzi, feltárva egy többretegű, de töredezett szabályozási tájképet, amelyben a dezinformáció mint az információs hadviselés eszköze továbbra is szabályozási hézagban marad.

A fejezet egészének jelentősége a disszertáción belül kettős. Egyrészt a nemzetközi szakirodalom szisztematikus feldolgozása révén kialakítja azt az elméleti keretrendszert, amelyre a későbbi empirikus fejezetek – különösen az orosz–ukrán konfliktus információs hadviselési dinamikájának elemzése – építenek. Másrészt azonosítja azokat a fogalmi feszültségeket, kutatási hiányokat és szabályozási hézagokat, amelyekhez a disszertáció eredeti kutatási hozzájárulása kapcsolódik.

A négy alfejezet összességében annak a komplex rendszernek a tudományos leírását nyújtja, amelyben a közösségi média a katonai műveletek szempontjából relevánssá válik: a dezinformáció az információs hadviselés offenzív eszköze, a moderáció a defenzív válasz, a

szankciók a kikényszerítés formái, a jogi keretrendszer pedig az a normatív környezet, amely meghatározza e három dimenzó mozgásterét.

4. ábra közösségi média és katonai műveletek fejezetábra (saját szerkesztés)

A fentebb látható ábra ámbár nem egy melyre menő elemzés, inkább a cél itt, hogy a következő alfejezetek követhetőségét kontextusba helyezze a közösségi média és katonai műveletek. Ki szeretném hangsúlyozni, hogy az ábra nem egy elemzés, hiszen, ha csak úgy nézzük a jogi keretrendszeren belül és kívül is mozoghat akár a dezinformáció, ugyan ez igaz a moderációra is (ezt a szaggatott vonal jelzi, hogy mozgásterre van lehetőség). Így az ábra egy általános követhetőségi képet ábrázol, nem ténylegesen minden eshetőségét a közösségi médiának és katonai műveleteknek.

2.1 Dezinformáció és rokon fogalmak: elméleti megközelítések

Ebben a fejezetben a dezinformáció kérdéskörét mutatom be, illetve a hozzákapcsolódó rokon fogalmakat, amelyek a közösségi médiával kapcsolatban gyakran megjelennek: misinformation, malinformation, disinformation és fake news. Ezek rendkívül hasonlóak, amelyeket a köznyelv gyakran szinonimaként használ, a gyakorlatban rendkívül eltérőek. Az elméleti megközelítést az információs műveletek adják. Röviden információs műveleteknek

nevezzük amikor „az információval kapcsolatos képességek összehangolt alkalmazása katonai műveletek során, más műveleti vonalakkal együttműködésben annak érdekében, hogy befolyásolják, megzavarják, megrontsák vagy kisajátítsák az ellenfelek és potenciális ellenfelek döntéshozatali folyamatait, miközben saját döntéshozatalunk védelme biztosított.”²⁰²¹ Több elméleti irányból megközelíthető az információs hadviselés összetétele, de az amerikai doktrínát követve^{22 23}

- Stratégiai Kommunikáció (SC),
- Közös Interintézményi Koordinációs Csoport (JIACG),
- Nyilvános Ügyek (PA),
- Civil-Katonai Műveletek (CMO),
- Kiber Műveletek (CO),
- Információbiztosítás (IA),
- Űrműveletek,
- Katonai Információs Támogató Műveletek (MISO),
- Katonai Megtévesztés (MILDEC),
- Műveleti Biztonság (OPSEC),
- Közös Elektromágneses Spektrum Műveletek (JEMSO) + Elektronikai Hadviselés (EW),
- Kulcsfontosságú Vezetői Kapcsolattartás (KLE) – tartozik bele.

Mivel az információ az információs műveletek alapvető építőeleme, minden olyan tényező, amely sérti vagy veszélyezteti annak integritását, egyúttal e műveletek biztonságát is aláássa. Mi az alapkonceptió, miért probléma a dezinformáció, hogyan kapcsolódik az információs műveletekhez? Erre Starbird és Wilson tanulmánya ad választ, miszerint „A stratégiai információs műveletek, különösen a dezinformáció, azt a célt szolgálják, hogy aláássák az információs tér integritását, és csökkentsék az emberi cselekvőképességet azáltal, hogy túlterhelik az információk értelmezésére való képességünket.”²⁴ A dezinformáció tehát nem csupán kapcsolódik az információs műveletekhez, hanem azok egyik legjelentősebb

---

²⁰ „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”, é. n., elérés 2025. március 25., <https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf>.

²¹ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”, é. n., elérés 2025. március 25., https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_13.pdf.

²² „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

²³ JP II-5 – II-14-ig

²⁴ K. Starbird és mtsai., „Disinformation as collaborative work: Surfacing the participatory nature of strategic information operations”, *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction* 3, sz. CSCW (2019), Scopus, <https://doi.org/10.1145/3359229>.

fenyegetési tényezőjeként értelmezhető. E kapcsolat jellegét és intenzitását azonban differenciáltan szükséges vizsgálni, mivel az információs műveletek egyes összetevői eltérő mértékben érintettek a dezinformáció által. Az 5. ábrán az információs műveleti képességek és a dezinformáció közötti kapcsolat intenzitását három kategóriába soroltam. Az erős kapcsolat azon képességeknél azonosítható, amelyek közvetlenül a célközönség észlelésének és döntéshozatalának befolyásolására irányulnak, és amelyeknél a dezinformáció mint offenzív eszköz vagy mint elhárítandó fenyegetés közvetlenül megjelenik (SC, PA, MISO, MILDEC). A közvetlen támogató kapcsolat azoknál a képességeknél áll fenn, amelyek technikai vagy műveleti infrastruktúrát biztosítanak a dezinformáció terjesztéséhez vagy az ellene való fellépéshez (CO, CMO). A közvetett kapcsolat pedig azon képességeknél mutatkozik, amelyek elsősorban a saját információs integritás védelmére irányulnak, így a dezinformáció problémája áttételes módon érinti őket (IA, OPSEC, KLE).

A dezinformáció kapcsolatainak csoportosítása az információs műveletek és a közösségi média viszonylatában

5. ábra A dezinformáció kapcsolatainak csoportosítása az információs műveletek és a közösségi média viszonylatában (saját szerkesztés)

A 6. ábrán bemutatott csoportosítás elméleti jelentősége abban rejlik, hogy a dezinformációt nem izolált jelenségként, hanem az információs műveletek rendszerszintű kontextusában értelmezi. Ez a megközelítés összhangban van a nemzetközi szakirodalom azon felismerésével,

hogy a dezinformáció a hibrid hadviselés, a pszichológiai művelet és a stratégiai kommunikáció integráns komponense. Az ábra háromfokozatú kategorizációja lehetővé teszi annak rendszerezett bemutatását, hogy az amerikai doktrína szerinti információs műveleti képességek milyen mértékben és milyen módon érintettek a dezinformáció problémája által.

Az alábbi táblázat az amerikai Joint Publication 3-13 doktrínára építve az egyes információs műveleti képességeket a vonatkozó definíciókkal és a dezinformációhoz fűződő kapcsolatuk jellegével együtt mutatja be. A táblázat nem csupán leíró jellegű: az egyes képességek elemzése rávilágít arra, hogy a dezinformáció az információs művelet offenzív (MISO, MILDEC), defenzív (OPSEC, IA) és támogató (SC, PA, CMO) dimenzióiban egyaránt megjelenik, ami alátámasztja a dezinformáció keresztmetszeti jellegét az információs hadviselésben.

A műveletekhez kapcsolódó csoportosítást az amerikai doktrína szerinti definíciók alapján végeztem el, a vonatkozó definíciók rövid ismertetésével^{25 26}:

4. táblázat műveletekhez kapcsolódó csoportosítás (saját szerkesztés)²⁷

Stratégiai kommunikáció (SC)	<p>„[...] célzott erőfeszítéseiből áll, amelyek a nemzeti érdekek, politikák és célkitűzések előmozdítása szempontjából kedvező körülmények létrehozását, megerősítését vagy megőrzését célozzák, kulcsfontosságú célközönségek megértése és megszólítása révén. Ez összehangolt programok, tervek, témák, üzenetek és kommunikációs termékek alkalmazásával történik, amelyeket szinkronizálnak a nemzeti hatalom összes eszközének tevékenységeivel.”²⁸</p> <p>„[...] célzott erőfeszítései, amelyek során kulcsfontosságú célközönségeket értenek meg és szólítanak meg annak érdekében, hogy összehangolt programok, tervek, témák, üzenetek és kommunikációs termékek segítségével olyan feltételeket hozzanak létre, erősítsenek meg vagy őrizzenek meg, amelyek kedvezőek az Egyesült Államok kormányának érdekei, politikái és célkitűzései szempontjából, mindezt a</p>
-------------------------------------	---

²⁵ „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”.

²⁶ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

²⁷ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

²⁸ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

	<p><i>nemzeti hatalom összes eszközének tevékenységeivel szinkronizált módon.</i>”²⁹</p> <p>A stratégiai kommunikáció erős kapcsolódása abban rejlik, hogy üzeneteket közvetít, narratívákat formál és alakít ki, mely folyamatok szorosan összekapcsolódnak a közösségi média platformjaival, illetve közvetlenül érintik a dezinformáció kezelését és az ellene való fellépést is.</p>
<p>Nyilvános ügyek (PA)</p>	<p><i>„A Nyilvános Ügyek (PA) magában foglalja a nyilvános tájékoztatást, a vezetési információk kommunikálását és azon nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységeket, amelyek a Védelmi Minisztérium (DOD) iránt érdeklődő belső és külső közönségek felé irányulnak. A külső közönségek közé tartoznak a szövetségesek, a semleges felek, az ellenfelek és a potenciális ellenfelek is. A külső közönségek megszólítása során lehetőségek nyílnak a PA és az információs műveletek (IO) közötti átfedésekre.</i>”³⁰</p> <p><i>„Azon nyilvános tájékoztatási, vezetési információs és közösségi kapcsolati tevékenységek, amelyek a Védelmi Minisztérium iránt érdeklődő külső és belső közönségek felé irányulnak.</i>”³¹</p> <p>A nyilvános ügyek rendkívül hasonló a stratégiai kommunikációhoz (SC) viszont itt a tájékoztatás a hangsúlyosabb. Elmondhatjuk, hogy a tájékoztatás egyik része a dezinformációra történő reagálás.</p>
<p>Katonai Információs Támogató Műveletek (MISO)</p>	<p><i>„A Katonai Információs Támogató Műveletek (MISO) olyan tervezett műveletek, amelyek célzott információk és jelzések továbbítását foglalják magukban külföldi célközönségek számára, annak érdekében, hogy befolyásolják érzelmeiket, motivációikat, objektív</i></p>

²⁹ „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”.

³⁰ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

³¹ „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”.

gondolkodásukat, és végső soron a külföldi kormányok, szervezetek, csoportok és egyének viselkedését.”³²

A MISO egy konkrét, célzott műveleti tevékenység, amely közvetlenül a külföldi célközönség befolyásolására irányul. Ezzel szemben a stratégiai kommunikáció (SC) szélesebb, átfogóbb fogalom, amely narratívák alakítását és összehangolt üzenetközvetítést jelent, így a befolyásolásnál tágabb kommunikációs tevékenységet fed le.

**Katonai
(MILDEC)**

megtévesztés

*„Az egyik legrégebbi információval kapcsolatos képesség (IRC), amelyet az ellenfél percepciójának befolyásolására használnak, a katonai megtévesztés (MILDEC). A MILDEC olyan tevékenységekként jellemezhető, amelyeket azzal a céllal hajtanak végre, hogy szándékosan félrevezessék az ellenfél döntéshozóit, ezáltal olyan körülményeket teremtve, amelyek hozzájárulnak a saját (baráti) műveletek sikeres végrehajtásához.”*³³

A MILDEC rendkívül hasonló a MISO-hoz, viszont itt az elsődleges cél a megtévesztés. A megtévesztés egyik eszköze pedig a dezinformáció lehet. Ennek különböző formáit láthattuk az orosz-ukrán konfliktus során, melyet a 3. fejezetben mutatok be.

Civil-Katonai műveletek (CMO)

„A parancsnok azon tevékenységei, amelyek katonai erők, kormányzati és nem kormányzati civil szervezetek, hatóságok, valamint a polgári lakosság közötti kapcsolatok létrehozására, fenntartására, befolyásolására vagy kiaknázására irányulnak, egy baráti, semleges vagy ellenséges műveleti térségben, azzal a céllal, hogy elősegítsék a katonai műveleteket,

³² „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

³³ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

	<p><i>valamint megszilárdítsák és megvalósítsák az Egyesült Államok műveleti célkitűzéseit.</i>”³⁴</p> <p>Előzőekhez képest egy alacsonyabb szint, melyben a civil-katonai kapcsolatok kerül előtérbe. A közösségi média és dezinformáció világában ez egy rendkívül nehéz feladat, hiszen a pozitív együttműködést a dezinformáció könnyen alá tudja ásni.</p> <p>A Civil-Katonai műveletek a 3.1. nem katonai jellegű krízishelyzetekhez szorosabban kapcsolódik és a 3.1.1. fejezetben részletesebben kifejtésre kerül.</p>
<p>Kiber Műveletek (CO)</p>	<p><i>„Olyan műveletek, amelyek során a kibertérben meglévő képességek alkalmazásának elsődleges célja a kibertérben vagy a kibertéren keresztül történő célkitűzések elérése.</i>”³⁵</p> <p>A kibertéri műveletek alkalmasak arra, hogy támogassák a stratégiai kommunikációt (SC), Katonai megtévesztést (MILDEC) és Katonai Információs Támogató Műveleteket (MISO). Kibertéri műveletek segítségével lehet lökést adni a dezinformáció terjesztésének, vagy akár azzal szembeni fellépést biztosítani.</p>

A JP 3-13 doktrína további képességeket is tartalmaz: Műveleti Biztonság (OPSEC), Információbiztosítás (IA), Kulcsfontosságú Vezetői Kapcsolattartás (KLE), Közös Elektromágneses Spektrum Műveletek (JEMSO) és Elektronikai Hadviselés (EW), amelyek az információs műveletek teljességéhez tartoznak, de a közösségi média dezinformációs problémájával közvetett kapcsolatban állnak. Ezek a képességek elsősorban a technikai infrastruktúra védelmére (IA), a saját információk kiszivárgásának megakadályozására (OPSEC) és az elektromágneses spektrum feletti dominanciára (JEMSO/EW) irányulnak, és a jelen kutatás empirikus fókuszán (a közösségi média platformok tartalmi és szabályozási dinamikáján) kívül esnek.

³⁴ „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”.

³⁵ „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”.

Az amerikai doktrinális keretrendszer és a 6. ábra elemzése után szükséges az eredményeket Haig Zsolt magyar nyelvű elméleti rendszerezésével is összevetni. Haig Zsolt „Az információs műveletek információs képességei és hatásuk”³⁶ című munkájában az információs műveletek képességeit funkcionális csoportokba sorolja, és e képességek között a kognitív képességeket különíti el. A kognitív képességek azok az információs műveleti eszközök, amelyek közvetlenül a célközönség gondolkodásának, észlelésének és döntéshozatalának befolyásolására irányulnak és éppen e kategóriába tartozik a dezinformáció is.

Haig rendszerezése és a 6. ábrán bemutatott, amerikai doktrínára épülő csoportosítás között jelentős konceptuális párhuzamok rajzolódnak ki. Az 6. ábrán erős kapcsolatúként azonosított műveleti képességek (stratégiai kommunikáció (SC), a nyilvános ügyek (PA), a katonai információs támogató műveletek (MISO) és a katonai megtévesztés (MILDEC)) tartalmilag pontosan megfelelnek Haig kognitív képességi kategóriájának, mivel mindegyikük elsődlegesen a célközönség percepciójának, attitűdjeinek és viselkedésének formálására irányul. Ez az egybeesés nem véletlen: mindkét keretrendszer felismeri, hogy a dezinformáció legközvetlenebb kapcsolata az információs műveletek azon összetevőivel áll fenn, amelyek a kognitív térben fejtik ki hatásukat.

Fontos különbség ugyanakkor, hogy míg az amerikai doktrína (JP 3-13) az információs műveleti képességeket elsősorban funkcionális-szervezeti logika mentén rendezi, azaz az egyes képességeket a végrehajtó szervezethez és a műveleti célhoz köti, addig Haig rendszerezése hatásmechanizmus szerinti kategorizálást alkalmaz. Haig megkülönböztetése (mely a lenti ábrán látható) a kognitív, fizikai és információs képességek között lehetővé teszi, hogy a dezinformációt ne csupán egy konkrét műveleti típushoz, hanem egy hatásdimenziójához rendeljük az információs hadviselésnek. Ez a megkülönböztetés elméleti szempontból előnyös, mert kiemeli, hogy a dezinformáció lényege nem a csatorna vagy a szervezeti beágyazódás, hanem az emberi megismerés és döntéshozatal befolyásolására irányuló hatás.

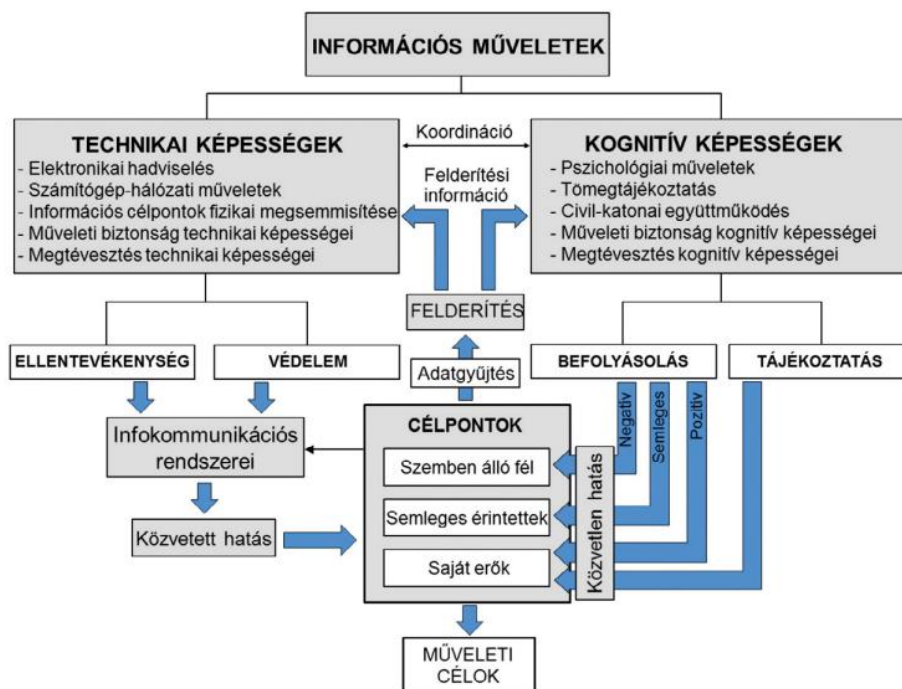
A két keretrendszer összekapcsolása a kutatás szempontjából azért is különösen fontos, mert a közösségi média platformok éppen a kognitív dimenzióban fejtik ki legjelentősebb hatásukat. A közösségi média nem a fizikai infrastruktúra szintjén és nem is elsősorban az információbiztosítás technikai dimenzióján keresztül kapcsolódik a dezinformáció

---

³⁶ Zsolt Haig, *Információs műveletek a kibertérben* (Dialóg Campus kiadó, 2018), https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12651/web_PDF_Informacios_muveletek_a_kiberterben.pdf;jsessionid=08638012761FEFFA4C6A2CBBEA509C2E?sequence=1.

problémájához, hanem a felhasználók észlelésének, tájékozódásának és véleményformálásának szintjén, azaz pontosan kognitív kategóriájában. Ez magyarázza, hogy az 6. ábrán erős kapcsolatúként azonosított képességek (SC, PA, MISO, MILDEC) a közösségi média vonatkozásában is a leginkább érintettek, mivel e képességek hatásmechanizmusa az, amelyet a közösségi média platformok felerősítenek vagy aláásnak. Ezt a rendszerezést vizuálisan is alátámasztja: a kognitív képességek közé sorolva a dezinformációt, a katonai megtévesztést és a pszichológiai műveleteket, egyértelművé teszi, hogy ezek a képességek közös hatásmechanizmuson osztoznak. Az amerikai doktrína táblázatos bemutatásával együtt olvasva, a két megközelítés kölcsönösen erősíti egymást: az amerikai doktrína a szervezeti és műveleti kontextust adja, Haig rendszerezése pedig a hatás természetét és dimenzióját.

A dezinformáció nem izolált kommunikációs jelenség, hanem az információs műveletek rendszerszintű kontextusában értelmezendő fenyegetés, amely a műveleti képességek széles spektrumát érinti. A második dimenzió: a dezinformáció legközvetlenebb és legintenzívebb hatása a kognitív dimenzióban érvényesül, azaz ott, ahol az észlelés, a megértés és a döntéshozatal befolyásolása történik – és ez a dimenzió mindkét keretrendszerben központi szerepet kap. A harmadik dimenzió: a közösségi média platformok éppen e kognitív dimenzió kitüntetett működési környezetét alkotják, ami stratégiai jelentőséget ad a dezinformáció és a hiteles tájékoztatás közösségi média felületen történő elemzésének. Ezek az elméleti alapok képezik az alapját a fejezet további részében bemutatott nemzetközi szakirodalmi szintézisnek, amely a dezinformáció fogalmi rendszerét a szándékosság, a tartalom valóságtartalma és a közösségi média szerepe mentén vizsgálja.

6. ábra Az információs műveletek információs képességei és hatásuk (Forrás: Dr. Haig Zsolt)³⁷

2.1.1 A nemzetközi szakirodalom elméleti megközelítései

Haig Zsolt magyar nyelvű elméleti rendszerezéséből kiindulva, amely a dezinformációt az információs műveletek kognitív képességei között helyezte el, a továbbiakban a nemzetközi szakirodalom felé fordulunk. A nemzetközi tudományos diskurzus széles körben foglalkozik a dezinformáció fogalmának meghatározásával, a rokon fogalmaktól való elhatárolásával, valamint a dezinformáció közösségi médiához és katonai műveletekhez fűződő kapcsolataival. Az alábbiakban e szakirodalom részletes elemzésére kerül sor, kiemelve a fogalmi konszenzusokat, az eltéréseket és a meghatározó elméleti irányzatokat.

A dezinformáció fogalmi tisztázásának szükségessége tudományos szempontból is kihívást jelent. Ahogyan Harsin rámutat, az angol és francia nyelvű tudományos diskurzusban a dezinformáció és a félretájékoztatás fogalmi nem gondos akadémiai fogalomfejlesztés eredményeként születtek, hanem különböző politikai, médiaelméleti és biztonsági kontextusokból emelkedtek a tudományos szókincs részévé.³⁸ Ez a fogalomtörténeti sajátosság magyarázza, hogy a szakirodalomban nem létezik egyetlen, általánosan elfogadott definíció. A

³⁷ Zsolt Haig, *Információs műveletek a kibertérben*, é. n.

³⁸ J. Harsin, „A Critical Review of the anglophone and francophone Mis/disinformation Research: Towards a conceptual history. Part I”, 2025.

szerzők eltérő tudományterületi háttérükből adódóan különböző hangsúlyokkal közelítik meg a jelenségeket. Mindazonáltal a vizsgált szakirodalom alapján megállapítható, hogy a definíciós törekvések mögött jelentős konszenzuális elemek is kirajzolódnak.

2.1.2 A dezinformáció, félretájékoztatás és rosszindulatú információ fogalmi hármasa

A nemzetközi szakirodalomban a legszélesebb körben elfogadott fogalmi keretrendszer az információs rendellenességek modellje, amelyet Wardle és Derakhshan dolgozott ki 2017-ben.³⁹⁴⁰ Ez a modell három alapfogalmat különít el: a félretájékoztatást, a dezinformációt és a rosszindulatú információt. A megkülönböztetés két fő dimenzió mentén történik: egyrészt a tartalom valóság tartalma (hamis vagy valós), másrészt a terjesztő szándéka (szándékos vagy nem szándékos kártétel). Ez a keretrendszer a vizsgált szakirodalom jelentős részében megjelenik referenciapontként, és az egyes szerzők definíciói is erre építkeznek.

---

³⁹ Information disorder (információs rendellenesség): Claire Wardle és Hossein Derakhshan által bevezetett gyűjtőfogalom, amely a dezinformációt, félretájékoztatást és rosszindulatú információt foglalja magába.

⁴⁰ C. Wardle és H. Derakhshan, „Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making”, Council of Europe, 2017.

Az információs rendellenességek tipológiája

(Wardle és Derakhshan keretrendszere alapján)

A szándékosság és a tartalom valóságtartalma szerinti osztályozás

7. ábra Információs rendellenességek tipológiája, Wardle és Derakhshan keretrendszere alapján^{41 42}

A félretájékoztatás hamis vagy pontatlan információ, amelyet az azt megosztó személy igaznak vél, és nem áll mögötte megtévesztési szándék. Broda és Strömbäck meghatározása szerint a félretájékoztatás „olyan hamis információ, amelyet nem a károkozás szándékával terjesztenek”.⁴³ Hasonlóan, Aïmeur, Amri és Brassard a félretájékoztatást olyan hamis információként definiálják, amelyet megtévesztési szándék nélkül osztanak meg.⁴⁴ Az akaratlanság itt kulcstényező: a megosztó személy nem tudja, hogy az információ hamis, tehát

⁴¹ Claire Wardle, PhD & Hossein Derakhshan With research support from Anne Burns and Nic Dias, „Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making”, Council of Europe Publishing, elérés 2026. március 30., <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>.

⁴² Dimitrina Stefanova és mtsai., „CONCEPTUAL CONVERGENCE: DISINFORMATION, FAKE NEWS, AND INFORMATION INFLUENCE AS A TRIAD OF SECURITY THREATS IN THE CONTEXT OF SOCIETY 5.0”, *ENVIRONMENT. TECHNOLOGY. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference 5* (2025. június): 291–96, <https://doi.org/10.17770/etr2025vol5.8470>.

⁴³ E. Broda és J. Strömbäck, „Misinformation, disinformation, and fake news: lessons from an interdisciplinary, systematic literature review”, 2024.

⁴⁴ E. Aïmeur, S. Amri és G. Brassard, „Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review”, 2023.

a terjesztés háttérében nem áll manipulatív cél. Erre talán legjobb példa a COVID-19 járvány alatt Budapest lezárása álhír. Gradon és társai a félretájékoztatót „pontatlan vagy félrevezető információ, amelyet tényként mutatnak be, akár szándékosan, akár nem szándékosan” formájában határozták meg, ami némileg tágabb értelmezést jelent, mivel nem zárja ki teljes mértékben a szándékosságot.⁴⁵

A dezinformáció ezzel szemben szándékosan hamis vagy félrevezető információ, amelyet tudatosan terjesztenek a közönség megtévesztése, manipulálása vagy károsítása céljából. A nemzetközi szakirodalomban a szándékosság a dezinformáció legfontosabb megkülönböztető jegye. Broda és Strömbäck Wardle definícióját alkalmazva a dezinformációt „szándékosan létrehozott vagy terjesztett hamis információ, amelynek kifejezett célja a károkozás” formájában határozza meg.⁴⁶ Petrocchi multidiszciplináris megközelítésében a dezinformációt az „álhír vagy félrevezető információ szándékos terjesztése a közönség megtévesztése, a közvélemény manipulálása és politikai, gazdasági vagy társadalmi események befolyásolása céljából” formájában definiálja, hangsúlyozva annak stratégiai és szándékos természetét.⁴⁷ Shu és társai hasonlóan „szándékosan terjesztett hamis vagy pontatlan információ, amelynek célja a félrevezetés és/vagy megtévesztés” meghatározást adják.⁴⁸ A dezinformáció egyik sajátossága, hogy átfedést képez a valós és valótlan tartalom között, azaz van valóságtartalma. Személyes meglátásom, hogy a jó dezinformáláshoz kell egy jó valóságtartalmú alap, amivel a felhasználó tud „együttérezni” és ebből kell továbbvezetni a dezinformációt. Itt legjobb példaként a különböző összeesküvés elméletek tudnak szolgálni, tehát szinte minden összeesküvés elméletnek van egy erős valóságtartalmú alapja. Ez egyben ad egy lehetőséget is a felhasználónak, hogy ha az információt amiben hisz megkérdőjelezi, mindig van egy tényszerű pontja amire vissza tud csatolni, hogy igaz ezzel legitimizálva a többi részét a tartalomnak. A szándékosság központi szerepét a szakirodalom szinte egyhangúlag hangsúlyozza. Akram, Nasar és Arshad-Ayaz a dezinformációt olyan „szándékosan hamis információ, amelyet a címzettek megtévesztése érdekében terjesztenek” formájában definiálják.⁴⁹ Zvozdetska az Európai Unió biztonsági kontextusában a dezinformációt „az

---

⁴⁵ K. Gradon, J. Holyst, W. R. Moy, J. Sienkiewicz és K. Suchecki, „Countering misinformation: A multidisciplinary approach”, *Big Data & Society*, 2021, DOI: 10.1177/20539517211013848.

⁴⁶ Elena Broda és Jesper Strömbäck, „Misinformation, disinformation, and fake news: lessons from an interdisciplinary, systematic literature review”, *Annals of the International Communication Association* 48, sz. 2 (2024): 139–66, <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.

⁴⁷ M. Petrocchi, „Disinformation and Deception: An Ancient Weapon in a Modern World”, 2022.

⁴⁸ K. Shu, S. Wang, D. Lee és H. Liu, „Mining Disinformation and Fake News: Concepts, Methods, and Recent Advancements”, 2020.

⁴⁹ M. Akram, A. Nasar és A. Arshad-Ayaz, „A Bibliometric Analysis of Disinformation through Social Media”, 2022.

egyének, csoportok vagy országok számára kárt okozó céllal létrehozott hamis információ” meghatározással jellemzi.⁵⁰

A rosszindulatú információ a harmadik összetevő, amely valós információ szándékos felhasználását jelenti károkozás céljából. Aïmeur, Amri és Brassard meghatározása szerint a rosszindulatú információ „valódi információ, amelyet károkozási szándékkal osztanak meg”.⁵¹ Santos-d’Amorim és Miranda hasonlóan „valódi információ, amelyet kár okozása céljából használnak” definíciót adnak.⁵² A rosszindulatú információ tehát nem a tartalom hamissága, hanem a kontextusból való kiragadás vagy a megosztás mögötti szándék révén válik károssá. Ilyen információ típusok tipikusan a „szivárogtatások”, ahol pontosan az információ valódiságával okoznak kárt a másik félnek. Egyik számottevő példa erre a DCLeaks weboldal, amelyen az Egyesült Államokban kiemelt pozíciót betöltő személyek privát levelezéseit publikálták. A szakirodalom szintén hasonlóan gondolkodik a kifejezésről az orosz-ukrán konfliktus vonatkozásában is (mely későbbiekben egy esettanulmányt képez): Bachmann, Putter és Duczynski az orosz–ukrán háború kontextusában a rosszindulatú információt „a valóságon alapuló, de ártás céljából felhasznált információ” kategóriájaként értelmezik.⁵³ Chowdhury és társai szintén megerősítik, hogy míg a félretájékoztatás hamis információ ártó szándék nélkül, a rosszindulatú információ valós tartalom ártó szándékkal, addig a dezinformáció hamis tartalom szándékos károkozással.⁵⁴

2.1.3 Az álhír és a propaganda fogalmának elhatárolása a dezinformációtól

Az álhír (álhír) és a propaganda fogalmai a dezinformáció tágabb fogalmi környezetéhez tartoznak, de nem azonosak vele. Az álhír fogalma különösen a 2016-os amerikai elnökválasztás óta vált a közbeszéd részévé, azonban tudományos szempontból problematikus kifejezés. Pérez-Escolar, Lilleker és Tapia-Frade szerint az álhír fogalma homályos és gyakran összemosódik a dezinformáció és félretájékoztatás fogalmaival, ráadásul politikai szereplők „fegyverként” használják a velük szemben kritikus médiatartalmak delegitimálására.⁵⁵ Humprecht, Esser és van Aelst hasonlóan rámutatnak, hogy az álhír fogalma „politikailag

---

⁵⁰ O. Zvozdetska, „Disinformation as a Threat to the EU National Security: Issues and Approaches”, 2021.

⁵¹ Esma Aïmeur és mtsai., „Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review”, *Social Network Analysis and Mining*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.1007/s13278-023-01028-5>.

⁵² K. Santos-d’Amorim és M. K. F. O. Miranda, „Informação incorreta, desinformação e má informação: Esclarecendo definições e exemplos em tempos de desinfodemia”, 2021.

⁵³ S.-D. D. Bachmann, D. Putter és G. Duczynski, „Hybrid warfare and disinformation: A Ukraine war perspective”, 2023.

⁵⁴ A. Chowdhury, K. Kabir, A. Abdulai és Md F. Alam, „Systematic Review of Misinformation in Social and Online Media for the Development of an Analytical Framework for Agri-Food Sector”, 2023.

⁵⁵ M. Pérez-Escolar, D. Lilleker és A. Tapia-Frade, „A Systematic Literature Review of the Phenomenon of Disinformation and Misinformation”, 2023.

terhelt”, és tudományos használata nem nélkülözi a nehézségeket.⁵⁶ Az utóbbi időszakban kifejezetten Trump elnöksége során, a „fake news” azaz álhír kifejezés újra feltörekvő szerepet tölt be. A szakirodalom egy része az álhírt a dezinformáció egyik megjelenési formájaként kezeli. Broda és Strömbäck szerint az álhír „szándékosan hamis vagy félrevezető információ, amely valódi hírek próbál látszani”, ami tartalmilag a dezinformáció specifikus alcsoportjaként értelmezhető.⁵⁷ Di Domenico és társai szintén a szándékos megtévesztés és a kognitív torzítások kihasználásának szándékát hangsúlyozzák az álhír definíciójában, rámutatva arra, hogy az álhír pénzügyi vagy ideológiai haszonszerzés érdekében manipulálja a közönség kognitív torzításait.⁵⁸ Park és társai fogalmi keretrendszerükben az álhírt a dezinformáció, a félretájékoztatás, a rosszindulatú információ és a „nem-információ” (non-information) kategóriáinak metszéspontjaként értelmezik, ahol a megtévesztési szándék és a károkozási potenciál a megkülönböztető dimenziók.⁵⁹

A propaganda fogalma történelmileg régebbi és szélesebb körű, mint a dezinformáció. Olivieri és Guadagno definíciója szerint a propaganda „szándékos, szisztematikus kísérlet az észlelések formálására, a megismerés manipulálására és a viselkedés irányítására a propagandista szándékai szerinti válasz elérése érdekében”.⁶⁰ A propaganda tehát nem feltétlenül hamis információra épül. Ha ezt ki akarjuk terjeszteni akkor Pérez-Escolar, Lilleker és Tapia-Frade felé kell fordulnunk, akik szerint a propaganda három típusát különböztetik meg: fehér propaganda (igaz információ, ismert forrásból), szürke propaganda (bizonytalan forrású, vitatható tartalom) és fekete propaganda (valótlan információ, hamis forrásból).⁶¹ A dezinformáció tehát a propaganda egyik eszköze lehet (különösen a fekete propaganda esetében), de a propaganda fogalma ennél tágabb. Hálózattudományokra ránézve Benkler, Farris és Roberts tud segítségünkre lenni, akik a hálózati propaganda elemzésében kimutatják, hogy a propagandában alkalmazott stratégiák között a dezinformáció, a hazugság, a torzítás, az elterelés, az álhír, az elhallgatás és a félrevezetés egyaránt jelen van.⁶²

---

⁵⁶ E. Humprecht, F. Esser és P. van Aelst, „Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research”, 2020.

⁵⁷ Broda és Strömbäck, „Misinformation, disinformation, and fake news: lessons from an interdisciplinary, systematic literature review”.

⁵⁸ G. Di Domenico, J. Sit, A. Ishizaka és D. Nunan, „Fake news, social media and marketing: A systematic review”, 2020.

⁵⁹ A. Park, M. Montecchi, C. Feng, K. Plangger és L. Pitt, „Understanding Fake News: A Bibliographic Perspective”, 2020.

⁶⁰ A. Olivieri és R. E. Guadagno, „Strategies for Combating Adversarial Information Operations: Theory and Practical Applications”, 2024.

⁶¹ M. Pérez-Escolar, D. Lilleker és A. Tapia-Frade, „A Systematic Literature Review of the Phenomenon of Disinformation and Misinformation”, 2023.

⁶² Y. Benkler, R. Farris és H. Roberts, „Network Propaganda”, 2018.

2.1.4 A szándékosság szerepe, mint megkülönböztető tényező

A fenti fogalmak elemzéséből egyértelműen kirajzolódik, hogy a nemzetközi szakirodalom a szándékosságot (intentionality) tekinti a legfontosabb megkülönböztető dimenzióknak az információs rendellenességek rendszerezésében. A dezinformáció definíciós magja minden vizsgált szerző esetében a tudatos megtévesztési szándékot tartalmazza. Ezzel szemben a félretájékoztató esetében hiányzik ez a szándékosság. A rosszindulatú információnál a szándékosság megjelenik, de a tartalom nem hamis, hanem kontextusából kiragadott valós információ. Volkova és Jang a megtévesztés két stratégiáját különböztetik meg, a félrevezetést (misleading) és a hamisítást (falsification), amelyek a szándékosság eltérő formáit képviselik a dezinformáció terjesztésében.⁶³

A szándékosság megítélése ugyanakkor módszertani kihívást jelent. Ahogyan Caled és Silva rámutatnak, a dezinformáció és a félretájékoztató közötti határ a gyakorlatban nehezen azonosítható, mivel a tartalom terjesztője nem feltétlenül ismeri annak eredetét vagy az eredeti szerzői szándékot.⁶⁴ Tucker és társai erre tekintettel szélesebb értelmezést javasolnak, és a dezinformációt olyan „átfogó kategóriának” tekintik, amely „különböző típusú online információkat foglal magában, beleértve az álhíreket, pletykákat, szándékosan és akaratlanul tényyszerűtlen információkat, valamint politikailag elfogult tartalmat”.⁶⁵ Ez a tágabb megközelítés elismeri, hogy a szándékosság megítélése a gyakorlatban nem mindig lehetséges. Estrada-Cuzcano, Alfaro-Mendives és Saavedra-Vásquez ezzel szemben hangsúlyozzák, hogy a dezinformáció lényege éppen a szándékos hazugság, azaz „a tények szándékos torzítása, amelyet igazként mutatnak be”.⁶⁶ Így látható, hogy a szakirodalomban is van egyfajta vita a szerzők között arról, hogy tulajdonképpen hol kéne meghúzni a határvonalat. Az egész kérdéskör igényel egy komplex nézetet, Ripoll, Ohlson és Romanini peirce-i megközelítésükben három dimenziót azonosítanak a dezinformációban: (1) a szimbólumok manipulálása, amely az észlelést befolyásolja, (2) hamis tények szándékos terjesztése, és (3) az értelmezés szándékos torzítása.⁶⁷ Ez a háromdimenziós modell árnyaltabb képet ad arról, hogy a szándékosság nem csak a tartalom hamisságában, hanem a kommunikáció egészének

---

⁶³ S. Volkova és J. Jang, „Misleading or Falsification: Inferring Deceptive Strategies and Types in Online News and Social Media”, 2018.

⁶⁴ D. Caled és M. J. Silva, „Digital media and misinformation: An outlook on multidisciplinary strategies against manipulation”, 2021.

⁶⁵ J. A. Tucker, A. Guess, P. Barberá, C. Vaccari, A. Siegel, S. Sanovich, D. Stukal és B. Nyhan, „Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”, 2018, DOI: 10.2139/SSRN.3144139.

⁶⁶ A. Estrada-Cuzcano, K. L. Alfaro-Mendives és V. Saavedra-Vásquez, „Disinformation y Misinformation, Posverdad y Fake News: precisiones conceptuales, diferencias, similitudes y yuxtaposiciones”, 2020.

⁶⁷ L. Ripoll, M. P. Ohlson és V. Romanini, „Analysis of the Concept of Disinformation from Peirce’s Semiotics”, 2022.

manipulálásában nyilvánul meg. Ghencea hasonlóan rámutat, hogy a dezinformáció „minden hamis, pontatlan vagy félrevezető információ szándékos terjesztését” jelenti, amelynek célja gazdasági előny szerzés vagy a közönség megtévesztése.⁶⁸

2.1.5 Elméleti megközelítések és diszciplináris perspektívák

A dezinformáció tudományos megközelítése jellemzően interdiszciplináris: a vizsgált szakirodalom szerzői a kommunikációtudomány, a médiakutatás, a politikatudomány, a biztonsági tanulmányok, a szociológia, a pszichológia és az informatika területéről merítik elméleti kereteiket. Ez a multidiszciplináris jelleg egyrészt gazdagítja a témakör megértését, másrészt hozzájárul a fogalmi sokféleséghez. A kommunikációtudományi és médiakutatási megközelítés a dezinformáció terjedési mechanizmusait és hatásmechanizmusait vizsgálja. Lewandowsky és van der Linden a pszichológiai immunizáció, azaz az inokulációs elmélet keretében elemzik a félretájékoztatás elleni védekezés lehetőségeit, amely megközelítés a közönség kognitív ellenállóképességének növelésére fókuszál.⁶⁹ Gradon és társai a folyamatos befolyásolási hatás (continued influence effect, CIE) elméletet alkalmazzák, amely magyarázza, hogy miért marad meg a félretájékoztatás hatása annak cáfolása után is.

A biztonsági és katonai tanulmányi megközelítés a dezinformációt a stratégiai információs műveletek és a hibrid hadviselés kontextusában vizsgálja. Arcos és társai a dezinformációt „szándékosan megtévesztő vagy félrevezető tartalom, amelyet politikai vagy gazdasági célból terjesztenek” definícióval a hibrid fenyegetések részeként kezelik, kiemelve annak szerepét a közösségi média platformokon megvalósuló célzott befolyásolásban.⁷¹ Bachmann, Putter és Duczynski az orosz–ukrán konfliktus vonatkozásában a dezinformációt „az erőszaporító hatású hibrid hadviselés eszközeként” elemzik, amely a hagyományos katonai erő alkalmazását kiegészíti az információs térben.⁷² Bryczek-Wróbel és Moszczyński az információs hadviselés fogalmának evolúcióját vizsgálva kimutatják, hogy a nyugati és keleti megközelítések eltérő hangsúlyokat helyeznek a dezinformáció szerepére: míg a nyugati doktrína az információs

---

⁶⁸ B. Ghencea, „Online disinformation – a multidimensional challenge”, 2023.

⁶⁹ Inokuláció (inoculation): a dezinformáció elleni védekezés pszichológiai megközelítése, amelyben a célközönséget előzetesen „kis adagban” szembesítik a megtévesztő technikákkal, ezzel növelve a kognitív ellenálló képességüket a későbbi dezinformációval szemben.

⁷⁰ S. Lewandowsky és S. van der Linden, „Countering Misinformation and Fake News Through Inoculation and Prebunking”, 2021.

⁷¹ R. Arcos, M. Gértrudix, C. Arribas és M. Cardarilli, „Responses to digital disinformation as part of hybrid threats”, 2022.

⁷² S.-D. D. Bachmann, D. Putter és G. Duczynski, „Hybrid warfare and disinformation: A Ukraine war perspective”, 2023, DOI: 10.1080/00396338.2023.2261259.

főlény technikai aspektusaira összpontosít, addig az orosz megközelítés a pszichológiai hadviselést tekinti az információs hadviselés központi elemének.⁷³

Kutuza és Telpis a dezinformációt a pszichológiai műveletek (PsyOps) komponenseként elemzik az orosz–ukrán háború kontextusában, és rámutatnak, hogy a dezinformáció „a hibrid hadviselés egyik legerősebb manipulációs eszköze, amely az ellenséges állam lakosságának, hadseregének és szövetségeseinek megtévesztésére irányuló katonai félrevezetést foglal magában”.⁷⁴ Itt is hasonló trend látható a szerzők között, mégpedig eltérő aspektusból közelítik meg a kérdéskört így eltérő a dezinformáció elhelyezése. Peshev hasonlóan a dezinformációt „az egyének és a kollektív biztonságot fenyegető komoly veszélyként, a szisztematikus pszichológiai műveletek részeként” elemzi, amely az információs hadviselés és a propaganda eszköztárába illeszkedik.⁷⁵ Ferreira és társai a kognitív hadviselés (cognitive warfare) keretébe helyezik a dezinformációt, amelyet „az információ és a félretájékoztatás stratégiai felhasználásának” tekintenek „az észlelések és viselkedések befolyásolása érdekében”.⁷⁶ A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítható, hogy a dezinformáció jelenségének legeredményesebb értelmezési kerete a kognitív hatásmechanizmusok vizsgálatára épül. Ebből következően Haig Zsolt dimenziói, amelyek a dezinformáció kognitív hatását állítják középpontba időtállóbbnak bizonyulnak, mint az információ jellegén alapuló tipológiák.

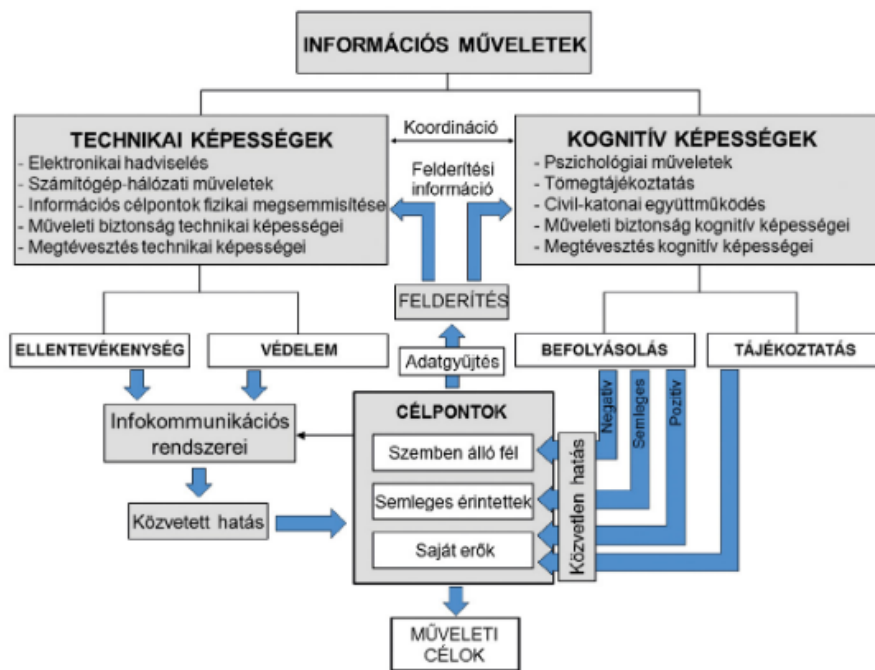
---

⁷³ P. Bryczek-Wróbel és M. Moszczyński, „The evolution of the concept of information warfare in the modern information society of the post-truth era”, 2022.

⁷⁴ N. Kutuza és D. M. Telpis, „Disinformation as a PsyOp Component in Megadiscourse”, 2023.

⁷⁵ A. Peshev, „Beyond Propaganda and Fake News: Elements of Psychological Operations and Information Warfare”, 2023.

⁷⁶ V. M. S. Ferreira et al., „Cognitive Warfare on Social Networks: Threats, Challenges and Implications for Society”, 2025.

8. ábra Az információs műveletek információs képességei és hatásuk⁷⁷

Forest a politikai hadviselés és a propaganda összefüggésében a dezinformációt „a társadalmi kohézió megbontására és a politikai rendszerekbe vetett bizalom aláadására irányuló digitális befolyásolási támadások eszközeként” definiálja.⁷⁸ Ez, ha úgy nézzük egy szűkebb megközelítése a negatív kognitív befolyásolásnak, mert itt csak politikai szempontból értelmezi a kérdéskört. Olivieri és Guadagno a meggyőzőrendszer-tervezési modellt alkalmazzák a dezinformációs manipulációs technikák megértésére, hangsúlyozva a kognitív torzítások kihasználásának központi szerepét.⁷⁹ A megközelítés különösen releváns a disszertáció témája szempontjából, mivel a közösségi média platformokon megvalósuló manipulációs technikák közvetlenül érintik az állami katonai szereplők kommunikációs lehetőségeit és kihívásait.

2.1.6 A dezinformáció és a közösségi média kapcsolata

A közösségi média platformok megjelenése és elterjedése gyökeresen átalakította a dezinformáció terjedési mechanizmusait, amint azt a disszertáció korábbi fejezeteiben is bemutattam. A nemzetközi szakirodalom széles körű egyetértést mutat abban, hogy a közösségi média platformok nem csupán passzív csatornái, hanem aktív katalizátorai a dezinformáció

⁷⁷ Zsolt, *Információs műveletek a kibertérben*.

⁷⁸ J. Forest, „Political Warfare and Propaganda: An Introduction”, 2021.

⁷⁹ Persuasive System Design (PSD, meggyőzőrendszer-tervezés): olyan tervezési keretrendszer, amely a technológiai rendszerek meggyőző hatásának szisztematikus elemzésére és tervezésére szolgál a felhasználói magatartás befolyásolása érdekében.

⁸⁰ S. Lovi, „Digital disinformation and democratic destabilization: mechanisms, risks and prospects for counteracting it”, Zoon Politikon, 2025, DOI: 10.4467/2543408xzp.25.001.22813.

terjedésének. Surjatmodjo és társai rámutatnak, hogy a dezinformáció a közösségi médián hatszor gyorsabban terjed, mint a pontos információ, amelynek oka az érzelmi tartalom és a platformalgoritmusok sajátossága.⁸¹ Lovi elemzi, hogy a közösségi média hogyan hozta létre a decentralizált információs ökoszisztémát, amelyben a felhasználók egyszerre termelők és fogyasztók a tartalomnak, és ahol az algoritmikus tartalomszűrés szűrőbuborékokat és visszhangkamrákat hoz létre.⁸²⁸³⁸⁴

Ezeken felül további probléma, illetve kihívás amelyre Tucker és társai a politikai dezinformáció kontextusában rámutatnak, hogy a közösségi média platformokon az automatizált fiókok (botok) és az emberi trollok képesek a híráramajánló algoritmusok manipulálására, ezáltal felerősítve a dezinformáció elérését.⁸⁵ Khazhomia szisztematikus irodalomáttekintésében a trollok és botok propagandisztikus felhasználását elemzi, és kimutatja, hogy ezek szándékosan félrevezető információ terjesztésére és a közvélemény manipulálására irányuló stratégiai eszközök.⁸⁶ A botok komoly kihívást adnak a közösségi média legitim működésében, a számítógép vezérelt tartalommegosztás megtöri a felhasználók közötti organikus híráramlást, ami szerintem a közösségi média alapját és pozitívumát adja. Ettől eltérő szakirodalmi gondolkodás: Akram, Nasar és Arshad-Ayaz a közösségi médiát „globális faluként” értelmezik, ahol az interaktív kommunikáció lehetővé teszi a dezinformáció gyors és széleskörű terjesztését, ugyanakkor a kognitív folyamatok befolyásolását is.⁸⁷ Meglátásom, hogy a dezinformációra a felhasználóknak nincs igényük, ez egy olyan természetellenes beékelődés a megbízható információk közé, amelyet a felhasználók nem igényelnek. A négy esettanulmány során a COVID-19 esetében látható lesz a kis csoportok elemzése során, hogy ha nincs külső beékelődés akkor a felhasználók önmaguktól nem kezdenek el dezinformációt gyártani.

---

⁸¹ D. Surjatmodjo et al., „Information Pandemic: A Critical Review of Disinformation Spread on Social Media and Its Implications for State Resilience”, 2024.

⁸² Echo chamber (visszhangkamra): olyan zárt információs környezet, amelyben a felhasználók kizárólag a saját nézeteikkel egyező tartalmakkal találkoznak, ami a meglévő vélemények megerősítéséhez és a polarizáció fokozódásához vezet.

⁸³ Filter bubble (szűrőbuborék): Eli Pariser által bevezetett fogalom (2011), amely azt a jelenséget írja le, amikor az algoritmikus tartalomszűrés a felhasználó számára kizárólag a korábbi preferenciáival összhangban álló tartalmakat jelenít meg, ezzel intellektuális izolációt hozva létre.

⁸⁴ S. Lovi, „Digital disinformation and democratic destabilization: mechanisms, risks and prospects for counteracting it”, 2025.

⁸⁵ Joshua Tucker és mtsai., „Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”, *SSRN Electronic Journal*, advance online publication, 2018, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139>.

⁸⁶ S. Khazhomia, „Using Trolls and Bots in Social Media: Propagandistic Influence on Public Opinion: A Literature Review”, 2025.

⁸⁷ A. Preda és D. Chiriac, „Social Media – Instrument of the Information Warfare. From Information to Influencing”, 2021.

A közösségi média és a dezinformáció kapcsolatát a hibrid fenyegetések szempontjából Arcos és társai vizsgálják, akik a közösségi médiát „laboratóriumként” értelmezik, amelyben a fenyegető szereplők reakciókat tesztelhetnek és mikrocélzott dezinformációs kampányokat hajthatnak végre.⁸⁸ Preda és Chiriac a közösségi médiát az információs hadviselés elsődleges eszközeként elemzik, kiemelve a kommunikáció fegyverként való alkalmazását a manipuláció és viselkedésváltoztatás érdekében.⁸⁹ Rudra a közösségi média szerepét a propagandahadviselésben vizsgálja, rámutatva arra, hogy az algoritmusok a szenzációs tartalmakat előnyben részesítik, ami kedvez a dezinformáció terjedésének a hiteles tartalmak rovására.⁹⁰ A beékelődésre és a botok jelenlétére véleményem szerint közvetetten ad választ Oprea tanulmánya, aki a Facebook platform vonatkozásában elemzi, hogy a dezinformáció gyorsabban terjed, mint a valós tartalom, és kimutatja, hogy a szovjet katonai hírszerzésből származó dezinformációs gyakorlat a digitális korban új formát öltött.⁹¹

---

⁸⁸ O. J. Rudra, „The Role of Social Media in Propaganda Warfare: A Strategic Analysis”, ShodhKosh Journal, 2024, DOI: 10.29121/shodhkosk.v5.i7sc.2024.6445.

⁸⁹ A. Preda és D. Chiriac, „Social Media – Instrument of the Information Warfare. From Information to Influencing”, 2021.

⁹⁰ O. J. Rudra, „The Role of Social Media in Propaganda Warfare: A Strategic Analysis”, 2024.

⁹¹ B. Oprea, „Dezinformarea în era digitală. Concepte și abordări”, 2021.

2.1.7 A dezinformáció és a katonai műveletek, valamint az információs hadviselés kapcsolata

A dezinformáció és a katonai műveletek kapcsolata a biztonsági és hadtudományi szakirodalomban kiemelt figyelmet kap, összhangban a disszertáció korábbi fejezetében bemutatott információs műveleti keretrendszerrel. E kapcsolat nem új keletű: Petrocchi rámutat, hogy a dezinformáció „ősi fegyver a modern világban”, amelynek katonai alkalmazása az ókorig nyúlik vissza.⁹² Ripoll, Ohlson és Romanini szintén kiemelik, hogy a dezinformáció a második világháború során a katonai megtévesztés egyik bevett eszköze volt.⁹³ Oprea elemzi, hogy a dezinformáció fogalma a szovjet katonai hírszerzésből ered, ahol a közvélemény kontrolljának és a katonai megtévesztésnek az eszközeként szolgált.⁹⁴

A mai kontextusban a dezinformáció a hibrid hadviselés és az információs műveletek integráns részévé vált. Bachmann, Putter és Duczynski az ukrán háború elemzésében a dezinformációt az erőszaporító hatású hibrid hadviselés eszközeként definiálják, amely a hagyományos katonai eszközöket kiegészítve a nyugati nézetek gyengítésére és Ukrajna támogatásának csökkentésére irányul.⁹⁵ A négy esettanulmány között egy fejezet foglalkozik az orosz-ukrán konfliktussal és egy szegmentált közösségi média elemzéssel bemutatom, hogy a gyakorlatban hogyan viszonyulnak a felhasználók a tartalomhoz, illetve tényleg ami a legfontosabb számunkra mi alapján lesz népszerű egy tartalom. Stefanova, Bacheva és Vasilev a dezinformációt, az álhírt és az információs befolyásolást a biztonsági fenyegetések triászaként kezelik, kiemelve, hogy a dezinformáció „a közvélemény manipulálására és a politikai, valamint társadalmi struktúrák destabilizálására irányuló eszköz a hibrid hadviselésben”.⁹⁶ Lavrov és Dudatyev a hibrid hadviselés kontextusában a dezinformációs kockázatok értékelési módszereinek szisztematikus áttekintését végzik el, és hangsúlyozzák a pszichológiai modellek integrálásának szükségességét.⁹⁷

Rød, Pursiainen és Eklund a társadalmi ellenálló képesség (resilience) keretrendszerében vizsgálják a dezinformáció elleni fellépés lehetőségeit, és a dezinformációt „a demokratikus információbiztonságot fenyegető veszélyként, az állami és nem állami szereplők által a

---

⁹² M. Petrocchi, „Disinformation and Deception: An Ancient Weapon in a Modern World”, 2022.

⁹³ L. Ripoll, M. P. Ohlson és V. Romanini, „Analysis of the Concept of Disinformation from Peirce’s Semiotics”, 2023.

⁹⁴ B. Oprea, „Dezinformarea în era digitală. Concepte și abordări”, 2021.

⁹⁵ S.-D. D. Bachmann, D. Putter és G. Duczynski, „Hybrid warfare and disinformation: A Ukraine war perspective”, 2023.

⁹⁶ D. Stefanova, K. Bacheva és V. Vasilev, „Conceptual Convergence: Disinformation, Fake News, and Information Influence as a Triad of Security Threats in the Context of Society 5.0”, 2025.

⁹⁷ V. Lavrov és A. Dudatyev, „Review of Existing Methods for Assessing Disinformation Risks in the Context of Hybrid Warfare”, 2025.

közönség észlelésének befolyásolására alkalmazott stratégiai eszközként” határozzák meg.⁹⁸ Itt szeretnék újra utalni a már előzetesen említett COVID-19 fejezetre vonatkozóan. A felhasználóknak nincs igényük dezinformációra, és ebből eredően ők saját maguk nem generálják maguknak a megtévesztést. Surjatmodjo és társai a dezinformáció és az államellenálló képesség kapcsolatát elemzik, rámutatva hogy a dezinformáció információs hadviselési fegyverként funkcionál az országok közötti konfliktusokban.⁹⁹

2.1.8 A nemzetközi szakirodalmi összegzés

A nemzetközi szakirodalom áttekintése alapján a következő megállapítások fogalmazhatók meg a disszertáció elméleti keretének megalapozásaként.

Első megállapítás, hogy a dezinformáció, a félretájékoztatás és a rosszindulatú információ fogalmi elkülönítése a szándékosság és a tartalom valóságtartalma mentén történik, és e megkülönböztetés széleskörű tudományos konszenzust élvez. Viszont ha nem dezinformáció szemszögéből nézzük, hanem információs műveletek szempontjából akkor egy relevánsabb megközelítést kapunk, mert nem az információ jellege alapján értelmezzük a tartalmat hanem az egyénre gyakorolt kognitív hatás alapján. Elmondható, hogy a fogalmi elkülönítés egy helyes megközelítés és illeszkedik is tökéletesen Haig Zsolt¹⁰⁰ dimenzióba, viszont az egy szűkebb nézet, amely disszertációm szempontjából ideális, viszont tágabb értelmezés esetében nem elegendő. Ebben az esetben a kognitív képességek irányából kell megközelíteni.

Második megállapítás, hogy az álhír fogalma tudományos szempontból problematikus, és a dezinformáció egy specifikus megjelenési formájaként vagy a dezinformáció, félretájékoztatás és rosszindulatú információ metszéspontjaként értelmezhető.

Harmadik megállapítás, hogy a propaganda tágabb fogalom, amelynek a dezinformáció az egyik, de nem kizárólagos eszköze. A köznyelvben a propaganda kifejezés helyébe lépett a „fake news” vagy álhír kifejezés, amelynek a definíciós értelmezése sokkal szűkébb mint a propagandáé.

---

⁹⁸ B. Rød, C. Pursiainen és N. Eklund, „Combating Disinformation – How Do We Create Resilient Societies? Literature Review and Analytical Framework”, 2025.

⁹⁹ M. Singhal et al., „SoK: Content Moderation in Social Media, from Guidelines to Enforcement, and Research to Practice”, IEEE EuroS&P, 2023, DOI: 10.1109/eurosp57164.2023.00056.

¹⁰⁰ Zsolt, *Információs műveletek a kibertérben*.

Negyedik megállapítás, hogy a dezinformáció elméleti megközelítése jellemzően interdiszciplináris, és a kommunikációtudományi, biztonsági és pszichológiai perspektívák egyaránt relevánsak.

Ötödik megállapítás, hogy a közösségi média platformok a dezinformáció terjedésének elsődleges katalizátoraivá váltak, amelyek algoritmikus sajátosságaik révén felerősítik az érzelmileg hatásos, de nem feltétlenül hiteles tartalmak elérését.

Hatodik megállapítás, hogy a katonai és biztonsági kontextusban a dezinformáció a hibrid hadviselés, a pszichológiai műveletek és az információs hadviselés integráns komponenseként jelenik meg, amely mind az ellenséges döntéshozatal megzavarására, mind a közönség észlelésének befolyásolására alkalmas.

A jelen disszertáció a fenti elméleti megállapításokra építve vizsgálja a közösségi média szerepét a katonai műveletek kontextusában, különös tekintettel arra, hogy az állami katonai szereplők számára milyen szempontrendszer szükséges a hiteles és hatékony kommunikáció megvalósításához egy olyan információs környezetben, amelyet a dezinformáció, az algoritmikus tartalomterjesztés és az érzelmi alapú felhasználói reakciók jellemeznek. Az előző alfejezetben bemutatott magyar elméleti alapok (elsősorban Haig Zsolt információs műveleti keretrendszere) és a jelen alfejezetben feltárt nemzetközi szakirodalmi konszenzusok együttesen alkotják azt az elméleti bázist, amelyre a disszertáció esettanulmányai és empirikus kutatásai épülnek.

2.2 Moderáció kérdése

Az előző alfejezetben a dezinformáció fogalmi rendszerét, elméleti megközelítéseit és a közösségi médiával, valamint a katonai műveletekkel való kapcsolatát mutattam be a nemzetközi szakirodalom szisztematikus elemzése alapján. A dezinformáció problémájának megértése azonban nem lehet teljes anélkül, hogy megvizsgáljunk azokat a mechanizmusokat, amelyekkel a közösségi média platformok a tartalmakat szabályozzák, szűrik és kezelik. Azaz a tartalommoderációt. A moderáció kérdése a dezinformáció elleni küzdelem egyik központi eleme, mivel a platformok moderációs döntései közvetlenül meghatározzák, hogy milyen információk jutnak el a felhasználókhoz, és milyen tartalmak kerülnek eltávolításra vagy korlátozásra.

Jelen alfejezet célja, hogy a nemzetközi szakirodalom alapján bemutassa a tartalommoderációval kapcsolatos elméleti megközelítéseket, fogalmi keretrendszereket, vitákat és kihívásokat, különös tekintettel a dezinformáció, a platformirányítás, a szólásszabadság és az információs hadviselés összefüggéseire. Az alábbiakban először a moderáció fogalmi meghatározásainak sokféleségét tekintem át, majd az egyes definíciók közötti konceptuális összefüggésekre és eltérésekre mutatok rá, amelyek a szakirodalom interdiszciplináris jellegéből fakadnak.

A tartalommoderáció fogalmának meghatározása a szakirodalomban nem egységes, ami részben abból adódik, hogy a jelenség több terület a kommunikációtudomány, a politikatudomány, a jogtudomány, a szociológia és az informatika metszéspontjában helyezkedik el. Ugyanakkor a fenti megközelítések mellett a hadtudomány szempontjainak figyelembevétele is indokolt. Ennek oka, hogy a digitális információs tér működése, az ott zajló befolyásolási folyamatok, valamint az információáramlás szabályozásának kérdései a biztonságpolitikai és katonai gondolkodásban is egyre nagyobb jelentőséget kapnak. A tartalommoderáció ezért nem kizárólag társadalmi, jogi vagy technológiai problémaként ragadható meg, hanem olyan jelenségként is, amely összefüggésbe hozható az információs műveletekkel, a kognitív hadviseléssel, illetve a modern konfliktusok nem kinetikus dimenzióival. Ebből adódóan a hadtudományi megközelítés relevanciája már a fogalmi keret kijelölése során is megmutatkozik, mivel a disszertációban vizsgált jelenségek az információs környezet biztonsági és műveleti összefüggései között is értelmezhetők.

A legszélesebb körben hivatkozott definíció, amely szerint a moderáció olyan irányítási mechanizmus, amely az online közösségek részvételét strukturálja az együttműködés

elősegítése és a visszaélések megelőzése érdekében.¹⁰¹ Ezt az értelmezést Singhal és társai kiegészítik azzal, hogy a moderáció többszintű folyamat, amely magában foglalja a közösségi irányelveket, a felismerési technikákat és a szabályérvényesítést, továbbá stratégiáit kemény moderációra (a tartalom teljes eltávolítása) és puha moderációra (címkézés, karanténba helyezés eltávolítás nélkül) osztja.¹⁰² Ha más szemszöget akarunk nézni, akkor Gillespie a tartalommoderációt olyan összetett folyamatként határozza meg, amely magában foglalja a tartalomszabályozást, az irányítást és a platformszabályok érvényesítését, és amely emberi ítéletalkotást igényel a közös értékek érvényre juttatásához és annak megvitatásához, hogy mi elfogadható és mi elfogadhatatlan.¹⁰³ E három meghatározás közös vonása, hogy a moderációt nem pusztán tartalomszűrőként, hanem irányítási és normaalkotási folyamatként értelmezi, ugyanakkor eltérő hangsúlyokat helyeznek: míg Grimmelmann az együttműködés strukturálását, Singhal és társai a gyakorlati mechanizmusok rendszerezését, Gillespie pedig az értékalapú ítéletalkotás szükségességét emeli ki.

Másik megközelítés látható Gorwa, Binns és Katzenbach elméletében, az algoritmikus tartalommoderáció technikai és politikai kihívásait elemezve a moderációt olyan irányítási mechanizmusként értelmezik, amely az online közösségek részvételét strukturálja az együttműködés elősegítése és a visszaélések megelőzése érdekében, megkülönböztetve az algoritmikus kereskedelmi tartalommoderációt mint olyan rendszert, amely a felhasználók által generált tartalmakat irányítási célú eredményekre osztályozza.¹⁰⁴ Fontos kiemelni, hogy a moderáció nem csupán technikai vagy tartalomszűrési tevékenység, hanem alapvetően irányítási és hatalmi kérdés.

Papaevangelou a moderációt a platformirányítás szerves részeként értelmezi, amely önszabályozó mechanizmusokat (például közösségi irányelveket) foglal magában, és amely az együttműködési keretrendszerek felé tolódik el, ahol a nyilvános szabályozás a tartalomszabályozást elszámoltathatóbbá és hitelesebbé teheti.¹⁰⁵ Sander a tartalommoderációt azon gyakorlatokként definiálja, amelyek révén a közösségi média vállalatok meghatározzák az online tartalom megengedhetőségét és láthatóságát, ideértve a tartalomkapuzást és a

---

¹⁰¹ Jialun Aaron Jiang és mtsai., „A Trade-off-centered Framework of Content Moderation”, *ACM Transactions on Computer-Human Interaction* 30, sz. 1 (2023): 1–34, <https://doi.org/10.1145/3534929>.

¹⁰² Mohit Singhal és mtsai., „SoK: Content Moderation in Social Media, from Guidelines to Enforcement, and Research to Practice”, *2023 IEEE 8th European Symposium on Security and Privacy (EuroS&P)*, 2023. július, 868–95, <https://doi.org/10.1109/eurosp57164.2023.00056>.

¹⁰³ Tarleton Gillespie, „Content moderation, AI, and the question of scale”, *Big Data & Society* 7, sz. 2 (2020), <https://doi.org/10.1177/2053951720943234>.

¹⁰⁴ Robert Gorwa és mtsai., „Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance”, *Big Data & Society*, advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.1177/2053951719897945>.

¹⁰⁵ Charilaos Papaevangelou, „The existential stakes of platform governance: a critical literature review”, *Open Research Europe* 1 (2021. július): 31, <https://doi.org/10.12688/openresearch.13358.2>.

tartalomszervezést is, kiemelve, hogy e gyakorlatokat az architekturális tervezés, a platformszabályok, a közösségi jelzések, az adatvezérelt algoritmusok és az emberi felülvizsgálat kombinációja formálja.¹⁰⁶

Gorwa, Papaevangelou és Sander megközelítése tehát egyaránt a moderáció irányítási dimenzióját hangsúlyozza, bár különböző nézőpontokból:

- Gorwa az algoritmikus rendszerek technikai sajátosságaira,
- Papaevangelou az intézményi keretrendszerek átalakulására, Sander pedig a platformok hatalmi pozíciójára összpontosít.

Közös nevezőjük, hogy a moderációt nem izolált technikai aktusként, hanem a nyilvános tér formálásának eszközeként értelmezik.

Persze a kérdés megközelíthető puhábban is, Scheuerman és társai a moderációt a nemkívánatos tartalom (irreleváns, obszcén vagy illegális) szabályozásának gyakorlataként határozták meg az online terekben, amely közösségi szabályokra és felhasználási feltételekre támaszkodik, és amely a kár típusa és súlyossága szerinti prioritizálási keretrendszert igényel.¹⁰⁷ Haythornthwaite a moderációt többretegű folyamatként írja le, amely három szinten működik: a környezeti szint (algoritmikus szűrés), a közösségi szint (emberi moderátorok, akik kontextusban értelmezik a tartalmakat) és a tömeges szint (felhasználói jelentés és fellebbezés).¹⁰⁸

Ezek a megközelítések azt mutatják, hogy a szakirodalom a moderáció egyszerű definíciójától fokozatosan a hatalom, az aszimmetria és a kontextus problémáinak irányába mozdult el, ami közvetlenül előrevetíti a szólásszabadság és a tartalomszabályozás közötti feszültségeket, amelyeket a 2.2.2 alfejezetben részletesebben tárgyalok.

A moderáció fogalmi sokfélesége mögött egy alapvető feszültség húzódik meg: a moderáció egyszerre szolgálja a felhasználók védelmét és a platform integritásának megőrzését, miközben alapvetően befolyásolja az információáramlást és a közbeszéd alakulását. Choudhury a moderáció és a mediáció közötti különbséget vizsgálva rámutat, hogy a hagyományos moderáció a tartalom eltávolítására és az egyének szankcionálására összpontosít, míg a mediáció-alapú megközelítés a konstruktív párbeszéd elősegítésére törekszik.¹⁰⁹ Meglátásom

---

¹⁰⁶ Barrie Sander, „Democratic Disruption in the Age of Social Media: Between Marketized and Structural Conceptions of Human Rights Law”, *European Journal of International Law* 32, sz. 1 (2021): 159–93, <https://doi.org/10.1093/ejil/chab022>.

¹⁰⁷ M. Scheuerman és mtsai., „A Framework of Severity for Harmful Content Online”, *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1145/3479512>.

¹⁰⁸ C. Haythornthwaite, „Moderation, Networks, and Anti-Social Behavior Online”, *Social Media + Society*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.1177/20563051231196874>.

¹⁰⁹ Srijani Choudhury, „Moderation and Mediation: Technological Applications in Social Conflict Resolution”, *International journal of research and scientific innovation*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.51244/ijrsi.2025.12110033>.

az, hogy egy olyan információs környezetben, ahol technikai megoldásokkal megtörhető az információ demokratikus áramlása a közösségi médiában ott mediáció-alapú megközelítésre nincs lehetőség. Minél tovább van jelen a megtévesztő tartalom, annál jobban növekszik a megtévesztés esélye.

Seering a közösségi önmoderáció (self-moderation) lehetőségeit vizsgálva hangsúlyozza, hogy a centralizált vállalati moderációs modellel szemben a közösségi alapú moderáció képes a helyi és kulturális kontextusok figyelembevételére, ami különösen fontos a globális platformokon megjelenő kulturálisan eltérő tartalmak értelmezéséhez.¹¹⁰ A self-moderation gyakorlatban a tartalomgazda szemszögéből van jelen, például Facebook csoportok esetében a csoport létrehozója és az általa megbízott moderátorok közösségi alapú moderációt látnak el, ők abszolút döntéssel bírnak arról, hogy mi maradhat és mi nem. Hasonló látható Youtube esetében a csatornagazda videóí alatt a komment szekcióban, illetve Redditen a subredditen. Persze vannak megközelítésen kívül esők is, a legnépszerűbb ilyen platform az a Twitter/X (illetve szélsőséges oldalak mint például 4chan, gab), ahol az alapkoncepció az, hogy nincs önmoderáció, illetve minimális moderáció a felhasználók egymást „majd kijavítják”, ami elősegíti a diskurzust és az interakciót.

Katzenbach és Gollatz a „reflexív koordináció” (reflexive coordination) fogalmával ragadja meg a platformirányítás dinamikáját, amelyben a moderáció nem statikus szabályrendszer, hanem a különböző rendezési módok integrálásának és a tartalom legitimitása feletti viták intézményesítésének folyamata.¹¹¹ Összességében a fogalmi meghatározások áttekintéséből kirajzolódik, hogy a szakirodalom a moderációt három egymásra épülő szinten értelmezi:

- (1) technikai tartalomszűrésként, (2) közösségi normaalkotási folyamatként és (3) politikai hatalomgyakorlási eszközként.

Ez a többretegű fogalmi struktúra adja az alapját a következő alfejezetben tárgyalt konkrét mechanizmusok és szabályozási modellek elemzésének.

---

¹¹⁰ Joseph Seering, „Reconsidering Self-Moderation”, *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.1145/3415178>.

¹¹¹ Christian Katzenbach és Kirsten Gollatz, *Platform Governance as Reflexive Coordination – Mediating Nudity, Hate Speech And Fake News On Facebook*, 2020, <https://doi.org/10.31235/osf.io/aj34w>.

2.2.1 A tartalommoderáció mechanizmusai, platformirányítás és szabályozási modellek

A moderáció mechanizmusai tekintetében a szakirodalom az eszközök széles spektrumát azonosítja. A kemény moderáció (tartalomeltávolítás, fiókfelfüggesztés, deplatformálás) mellett egyre nagyobb jelentőséget kap a puha moderáció, amely a tartalom elérhetőségét annak eltávolítása nélkül korlátozza.¹¹² De Keulenaar, Magalhães és Ganesh a Twitter moderációs gyakorlatát történetileg elemezve bevezeti a „modulált moderáció” (modulated moderation) fogalmát, amely szerint a platform az egyszerű eltávolítástól az árnyaltabb technikák: (leminősítés, megjelölés, címkézés, ideiglenes felfüggesztés, sztrájkrendszer) felé mozdult el, alkalmazkodva a nyilvánosság változó elvárásaihoz arról, hogy mi minősül kifogásolható tartalomnak.¹¹³ Ez a fejlődés jól tükrözi a moderációs paradigma átalakulását a bináris döntéshozataltól (eltávolítás vagy bennhagyás) egy graduális, többlépcsős rendszer felé. A Singhal és társai által leírt kemény/puha moderáció dichotómia és a de Keulenaar és társai által azonosított modulált moderáció fogalma tehát nem ellentmondó, hanem kiegészítő keretrendszereket kínálnak: előbbi a moderációs eszközök funkcionális tipológiáját adja, utóbbi pedig a platformok adaptív stratégiáinak történeti fejlődését ragadja meg.

Az emberi és algoritmikus moderáció közötti választás a szakirodalom egyik központi dilemmájaként jelenik meg. Gorwa, Binns és Katzenbach az algoritmikus tartalommoderáció elemzésében rámutatnak, hogy az automatizált rendszerek két fő technikai megközelítésen alapulnak: a hash-egyeztetésen (matching), amely a már ismert problémás tartalmak azonosítására szolgál, és a prediktív gépi tanuláson (classification), amely új, korábban nem azonosított tartalmak felismerésére irányul.¹¹⁴ Mindkét megközelítés jelentős korlátokkal rendelkezik: a hash-egyeztetés csak az ismert tartalmak variánsait képes felismerni, míg a prediktív klasszifikáció a kontextuális értelmezés hiánya miatt téves azonosításokra hajlamos, különösen kulturálisan vagy politikailag érzékeny tartalmak esetében. Gillespie kritikusan jegyzi meg, hogy az automatizált moderáció szükségessége gyakran a platform méretéből és a felhasználói tartalom mennyiségéből adódik, de az algoritmikus megoldások nem képesek

---

¹¹² Singhal és mtsai., „SoK: Content Moderation in Social Media, from Guidelines to Enforcement, and Research to Practice”.

¹¹³ Emillie de Keulenaar és mtsai., „Modulating moderation: a history of objectionability in Twitter moderation practices”, *Journal of Communications*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.1093/joc/jqad015>.

¹¹⁴ Gorwa és mtsai., „Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance”.

pótolni az emberi ítéletalkotás kontextuális érzékenységet, és a „skálázás” retorikája elfedi a moderáció inherensen politikai természetét.¹¹⁵

Jhaver és társai a Reddit Automoderator eszközt vizsgálva kimutatják, hogy a sikeres moderáció az emberi és gépi döntéshozatal munkamegosztásán alapul: míg az automatizált eszközök a rutinfeladatokat kezelik szintaktikai szabályok alapján, az összetett, kontextusfüggő döntések emberi moderátorokat igényelnek.¹¹⁶ Kozyreva és társai a tartalomeltávolítást és a fiókfelfüggesztést mint a káros félretájékoztatás kezelésének elsődleges eszközeit vizsgálják, és kísérleti kutatásukban kimutatják, hogy az amerikai polgárok többsége a káros félretájékoztatás eltávolítását részesíti előnyben a szólásszabadság védelmével szemben, ami arra utal, hogy a közvélemény hajlandó elfogadni a moderációs beavatkozásokat, ha azokat a közérdek indokolja.¹¹⁷

Az emberi moderátorok helyzete a szakirodalom külön vizsgálati területét képezi, amely rávilágít a moderáció strukturális problémáira. Steiger és társai a kereskedelmi moderátorok pszichológiai jóllétét vizsgálva feltárják, hogy a moderátorok súlyos érzelmi megterhelésnek vannak kitéve, mivel folyamatosan erőszakos, szexuális, terrorista vagy más mélyen zavaró tartalmakkal szembesülnek.¹¹⁸ Gerrard a moderátori munka szervezeti és földrajzi széttagoltságát elemezve rámutat arra, hogy a moderáció gyakran kiszervezett (outsourced) tevékenység, amelyet alacsony bérű munkavállalók végeznek, miközben a moderációs irányelveket az Egyesült Államok szociokulturális kontextusában fejlesztik ki, ami torzításokat eredményez a kulturálisan eltérő tartalmak értelmezésében.¹¹⁹ Ez a strukturális aszimmetria a katonai konfliktusokhoz kapcsolódó tartalmak moderálása esetében különösen releváns, ahol a helyi kontextus a nyelv, a kulturális utalások és a politikai dinamika ismerete elengedhetetlen a helyes moderációs döntések meghozatalához. De hasonló problémát láthattunk COVID-19 esetében is moderációban, az a tartalom ami átjut a gépi szűrőn mindaddig elérést generál ameddig felhasználók nem jelentik, hogy ember elé kerüljön. Ezért ha zárt csoportokban kerül tartalom megosztásra, azzal amivel a felhasználók egyetértenek nem fogják jelenteni, erre a

---

¹¹⁵ Gillespie, „Content moderation, AI, and the question of scale”.

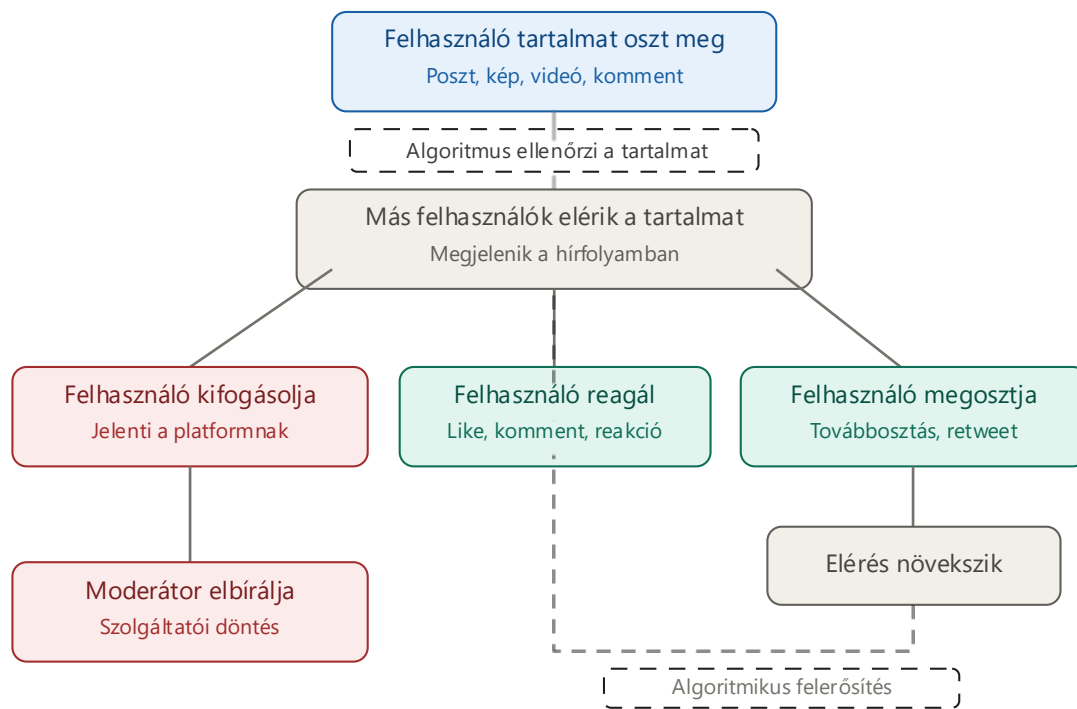
¹¹⁶ Shagun Jhaver és mtsai., „Human-Machine Collaboration for Content Regulation: The Case of Reddit Automoderator”, *ACM Trans. Comput. Hum. Interact.*, advance online publication, 2019, <https://doi.org/10.1145/3338243>.

¹¹⁷ Anastasia Kozyreva és mtsai., „Resolving content moderation dilemmas between free speech and harmful misinformation”, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 120, sz. 7 (2023), <https://doi.org/10.1073/pnas.2210666120>.

¹¹⁸ Miriah Steiger és mtsai., „The Psychological Well-Being of Content Moderators: The Emotional Labor of Commercial Moderation and Avenues for Improving Support”, *International Conference on Human Factors in Computing Systems*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1145/3411764.3445092>.

¹¹⁹ Ysabel Gerrard, „Behind the Screen: Content Moderation in the Shadows of Social Media”, *New Media & Society* 22, sz. 3 (2019): 579–82, <https://doi.org/10.1177/1461444819878844>.

legjobb példa talán az, hogy laposföldes csoportok nem fogják jelenteni a csoportjaikban a laposföld tartalmát.

9. ábra tartalom terjedésének és moderáció párhuzama¹²⁰

A tartalommoderáció nem választható el a platformirányítás tágabb kérdéskörétől. Gorwa az interdiszciplináris kutatási irány feltérképezésekor a platformirányítást az online platformok által lehetővé tett irányítási formák összességéként határozza meg, és a habermas-i kommunikatív cselekvés elméletére és a diskurzusetikára épít.¹²¹¹²² A szabályozási modellek tekintetében Gorwa „irányítási háromszög” (governance triangle) modellje a vállalatok, az államok és a civil szervezetek közötti interakciók és befolyások térképezésére szolgál, amely keretrendszer alkalmas a különböző moderációs irányítási formák rendszerezésére.¹²³ Schroeder a tartalommoderáció és a kapuőri funkció (gatekeeping) digitális átalakulását elemezve három eltérő szabályozási hatást azonosít: a brüsszeli hatás (az Európai Unió

¹²⁰ Ináncsi Máttyás és Farkas Tibor, „Álhírek ellenőrzése a közösségi médiafelületeken a COVID-19 járvány alatt”, *Hadtudomány* 32, sz. E-szám (2022): 42–53, <https://doi.org/10.17047/Hadtud.2022.32.E.42>.

¹²¹ Platform governance (platformirányítás): a közösségi média platformok tartalomszabályozási, moderációs és irányítási rendszereinek összessége, beleértve a felhasználási feltételeket, algoritmikus döntéseket és a külső szabályozási keretrendszert.

¹²² Robert Gorwa, „What is platform governance?”, *Information, Communication & Society*, advance online publication, 2019, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1573914>.

¹²³ Robert Gorwa, „The platform governance triangle: conceptualising the informal regulation of online content”, *Internet Policy Review* 8, sz. 2 (2019), <https://doi.org/10.14763/2019.2.1407>.

szabályozási megközelítése, amely a platformok elszámoltathatóságára és a felhasználói jogok védelmére helyezi a hangsúlyt), a szilícium-völgyi hatás (a platformok önszabályozása, ¹²⁴amely a piaci logikát követi) és a pekingi hatás (az állami kontroll modellje, amely a tartalom feletti központi irányítást érvényesíti).¹²⁵ E három modell közötti feszültség a kutatás szempontjából központi jelentőségű, mivel a katonai műveletek információs környezetében a moderáció szabályozási keretrendszere közvetlenül befolyásolja azt, hogy milyen információk érhetőek el a döntéshozók és a nyilvánosság számára. Az autoriter államok által alkalmazott moderációs modell – amelyre az orosz-ukrán konfliktus kapcsán konkrét példákat a 3. fejezetben mutatok be – gyökeresen eltér a nyugati liberális demokráciák megközelítésétől, és az információs hadviselés eszköztárának szerves részévé válik.

Marsden, Meyer és Brown a társszabályozást (co-regulation) javasolják megoldásként, amelyben a vállalatok mechanizmusokat fejlesztenek ki felhasználók szabályozására, de ezek állami jóváhagyás és felügyelet alatt működnek, különösen a mesterséges intelligencia alkalmazása terén.¹²⁶

Az Európai Unió szabályozási törekvései a szakirodalomban kiemelt figyelmet kapnak. Bayer és társai a dezinformáció és a propaganda hatását elemezve a jogállamiság kontextusában javasolják, hogy a platformoknak biztosítaniuk kell az algoritmikus átláthatóságot, a felhasználói adatok védelmét és a tartalmi sokszínűséget, továbbá az értesítsd-és-értesítsd (notice-and-notice) rendszert részesítik előnyben az értesítsd-és-távolítsd-el rendszerrel szemben.¹²⁷ Marret a Digital Services Act (DSA) és a Digital Markets Act (DMA) szerepét elemzi a dezinformáció elleni küzdelemben, kiemelve a társszabályozási megközelítést, amelyben a platformok a civil társadalmi szervezetekkel mint megbízható jelölőkkel együttműködve kezelik az illegális tartalmakat.¹²⁸

Helberger a platformok szabályozására irányuló jelenlegi kísérleteket kritikusan elemmezve bevezeti a „véleményhatalom” (opinion power) fogalmát, rámutatva arra, hogy a platformok nem semleges közvetítők, hanem aktív politikai szereplők, amelyek a közvélemény

---

¹²⁴ Gatekeeping (kapuórzés): a médiakutatásban használt fogalom, amely azt a folyamatot jelöli, amelyben a médiaszereplők (szerkesztők, algoritmusok, moderátorok) eldöntik, mely információk jutnak el a közönséghez és melyek nem.

¹²⁵ Ralph Schroeder, „Content moderation and the digital transformations of gatekeeping”, *Policy & Internet*, advance online publication, 2024, <https://doi.org/10.1002/poi3.425>.

¹²⁶ C. Marsden és mtsai., „Platform values and democratic elections: How can the law regulate digital disinformation?”, *Computer Law and Security Review*, advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105373>.

¹²⁷ J. Bayer és mtsai., „Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States”, *Social Science Research Network*, advance online publication, 2019, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3409279>.

¹²⁸ C. Marret, *The impact of social media on the polarization of the political debate: three case studies in the European context*, 2022, <https://doi.org/10.11606/d.101.2022.tde-03112022-123930>.

formálásában jelentős hatalommal rendelkeznek, és a szabályozási törekvések paradox módon erősíthetik e hatalmukat.¹²⁹ Suzor, Van Geelen és Myers West a platformirányítás legitimitásának értékelésére irányuló kutatási programot dolgoznak ki, hangsúlyozva, hogy a platformok irányítási gyakorlatainak demokratikus elszámoltathatósága alapvető fontosságú a jogállamiság és a demokratikus folyamatok szempontjából.¹³⁰ Riedl, Whipple és Wallace a közvélemény-kutatás eszközeivel vizsgálják a moderáció és a platformszabályozás támogatottságának előzményeit, és kimutatják, hogy a harmadik személy hatása (third-person effect) azaz a közösségi média másokra gyakorolt negatív hatásának észlelése jelentősen növeli a tartalommoderáció és a kormányzati szabályozás támogatottságát.¹³¹ Redeker nagymintás felmérésen alapuló kutatásában arra a megállapításra jut, hogy a felhasználók különböző szintű bizalmat tanúsítanak a platformok, az államok és a civil szervezetek moderációs szerepvállalása iránt, és ez a bizalom-struktúra kultúrafüggő.¹³²

A fenti kutatások összessége arra utal, hogy a platformirányítás legitimitása és a moderáció társadalmi elfogadottsága összefügg: ahol a felhasználók a moderációt átláthatónak és igazságosnak érzékelik, ott a szabályozási beavatkozásokat is elfogadhatóbbnak tartják.

Ez a felismerés különösen fontos a következő alfejezetben tárgyalt szólásszabadság–tartalomszabályozás dilemma szempontjából, amely éppen a moderáció elfogadottságának határait feszegeti.

2.2.2 A szólásszabadság és a tartalomszabályozás dilemmája, valamint a moderáció kapcsolata a dezinformációval

A szakirodalom egyik leggyakrabban vizsgált dilemmája a szólásszabadság védelme és a káros tartalmak moderálása közötti egyensúly megteremtése. Ez a feszültség a tartalommoderáció minden szintjén jelen van, a platformok önszabályozásától az állami szabályozásig, és különösen élesen jelentkezik a dezinformáció, a félretájékoztatás és a politikailag érzékeny tartalmak kezelése kapcsán. Ha dezinformálni szeretnénk ezt a gyengeséget kell kihasználnunk, a moderáció puhasága illetve lassúsága ad egyfajta lehetőséget arra, hogy a megtévesztő tartalmat beillesszük és terjesszük. Kozyreva és társai kísérleti kutatásukban részletesen

---

¹²⁹ N. Helberger, „The Political Power of Platforms: How Current Attempts to Regulate Misinformation Amplify Opinion Power”, *Digital Journalism*, advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1773888>.

¹³⁰ Nicolas P. Suzor és mtsai., *Evaluating the legitimacy of platform governance: A review of research and a shared research agenda*, 2018, <https://doi.org/10.1177/1748048518757142>.

¹³¹ Martin J. Riedl és mtsai., „Antecedents of support for social media content moderation and platform regulation: the role of presumed effects on self and others”, *Information, Communication & Society* 25, sz. 11 (2021): 1632–49, <https://doi.org/10.1080/1369118x.2021.1874040>.

¹³² Dennis Redeker, „TRUST IN ALTERNATIVE GOVERNORS: EXPLORING USER CONFIDENCE IN COMPANIES, STATES AND CIVIL SOCIETY IN PLATFORM CONTENT MODERATION”, *AolR Selected Papers of Internet Research*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.5210/spir.v2024i0.14151>.

vizsgálták azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a moderációs döntések erkölcsi megítélését, és megállapították, hogy a kár típusa, súlyossága és a moderációs döntés arányossága egyaránt meghatározó szerepet játszik, és a legtöbb megkérdozett konzekvencialista megközelítést alkalmazva a társadalmi károk csökkentését részesíti előnyben.¹³³

Természetesen az erős moderáció sem megoldás, erre legjobb példa Kumar és Kumar az indiai kontextusban elemzi a tartalommoderáció és a szólásszabadság közötti feszültséget, rámutatva arra, hogy a túlzott moderáció (over-moderation) a véleménynyilvánítás elfojtásához vezethet, míg az alulszabályozás lehetővé teszi a gyűlöletbeszéd, a zaklatás és a félretájékoztatás terjedését, és a jelenlegi rendszerek nem rendelkeznek elegendő átláthatósággal és a helyi nyelvek és kontextusok ismeretével.¹³⁴ Petrov és Kumar a dezinformáció jogi szabályozásának kihívásait vizsgálva hangsúlyozzák, hogy a digitális platformok kapuóri szerepet töltenek be, és döntéseik közvetlenül meghatározzák, milyen tartalmak válnak láthatóvá vagy elnyomottá, miközben a fellebbezési mechanizmusok és a felhasználói felügyelet gyakran hiányos.¹³⁵ Tucker és társai kiemelik, hogy az államok által bevezetett gyűlöletbeszéd-ellenes szabályozások (például Németországban és Spanyolországban) jelentős hatást gyakorolnak a platformok moderációs gyakorlatára, ugyanakkor a szabályozás túlzott kiterjesztése a politikai véleménynyilvánítás korlátozásának kockázatát hordozza.¹³⁶ Kozyreva, Kumar és Tucker megközelítései közösen arra mutatnak rá, hogy a szólásszabadság és a moderáció közötti feszültség nem absztrakt elvek összeütközése, hanem konkrét politikai kontextusokban, konkrét kártípusok mentén oszlik el és a szakirodalom éppen e kontextusfüggőség feltárásában ért el jelentős eredményeket. E tekintetben a német Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG), azaz a Hálózatérvényesítési Törvény az egyik leggyakrabban hivatkozott példája az állami beavatkozásnak a tartalommoderáció területén. A 2017-ben elfogadott Német jogszabály arra kötelezi a kettőmillió felhasználót meghaladó közösségi média platformokat, hogy a nyilvánvalóan jogellenes tartalmakat, beleértve a gyűlöletbeszédet, az erőszakra uszítást és a rágalmozást hogy a bejelentést követő 24 órán belül távolítsák el, ennek elmulasztása esetén akár 50 millió eurós bírság is kiszabható. A NetzDG bevezetését az a felismerés motiválta, hogy

---

¹³³ Kozyreva és mtsai., „Resolving content moderation dilemmas between free speech and harmful misinformation”.

¹³⁴ Naman Kumar és Dr Ashish Kumar, „Content Moderation and Freedom of Expression in Indian Cyberspace”, *INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH IN ENGINEERING AND MANAGEMENT* 09, sz. 11 (2025): 1–9, <https://doi.org/10.55041/ijsem54178>.

¹³⁵ Ivan Petrov és Rajeev Kumar, „Disinformation and Legal Responsibility: Regulating Digital Speech Without Curtailing Dissent”, *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.61838/kman.isslp.4.2.26>.

¹³⁶ Joshua A. Tucker és mtsai., *Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature*, 2018, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3144139>.

a platformok önszabályozása nem volt elegendő a jogellenes tartalmak hatékony kezelésére, és az állami beavatkozás szükséges a platformok elszámoltathatóságának biztosításához. A törvény a tartalommoderáció szakirodalmában azért bír kiemelt jelentőséggel, mert az első olyan nemzeti szintű jogszabályok egyikeként teremtett közvetlen jogi kötelezettséget a platformok számára a tartalomszabályozás terén, és mintaként szolgált számos későbbi szabályozási kezdeményezés – köztük az Európai Unió Digital Services Act – számára. Ugyanakkor a NetzDG széles körű szakmai kritikát is kapott: a kritikusok szerint a magas bírságok és a szoros határidők a platformokat a túlzott moderáció (over-removal) irányába ösztönzik, ami a szólásszabadság sérelmét eredményezheti, ezzel visszatérve az előző bekezdésben tárgyalt alapvető feszültséghez a véleménynyilvánítás védelme és a káros tartalmak korlátozása között.

Quarles a tartalomsemleges (content-neutral) közösségi média politikákat javasolja a demokrácia támogatására, amelyek a folyamat alapú szabályozásra, az átláthatóságra és a demokrácia-támogató elvekre – beleértve a „csillapítók” (dampers) alkalmazását a tartalomfelerősítés korlátozására – épülnek ahelyett, hogy egyes tartalmak politikai tartalmuk alapján kerülnének eltávolításra.¹³⁷ Jiang és társai a moderáció kompromisszumos keretrendszerébe (trade-off-centered framework) rendezik a feszültségeket, amely a moderációs cselekvések, stílusok, filozófiák és értékek közötti kompromisszumok sorozataként értelmezi a moderációt, 86 tudományos cikk szisztematikus áttekintése alapján.¹³⁸ Az elméleti síkon is nehéz meghatározni egy követhető és átlátható moderációs szabályzatot, a gyakorlat ennél még nehezebb. Ha a gyakorlatot akarjuk látni akkor erre egy jó tanulmány, Flynn és társai a felhasználói tapasztalatok vizsgálatával 104 résztvevő fókuszcsoporthoz tartozó kutatása és három platform (Facebook, Instagram, X) elemzése alapján rámutatnak arra, hogy a moderációs szabályzatok gyakran következtelenek és átláthatatlanok, és a jelentési folyamatok bonyolultak, ami különösen hátrányosan érinti a marginalizált közösségeket.¹³⁹ Szintén hasonló eredményt adott Haimson és társai által végzett kutatás, akik vegyes módszertanú kutatásukban kimutatják, hogy bizonyos csoportok például konzervatívok, transznemű személyek és fekete felhasználók

---

¹³⁷ Christopher L. Quarles, „Supporting Democracy through Content-Neutral Social Media Policies”, *Journal of Science Policy & Governance*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.38126/jspg220108>.

¹³⁸ Jiang és társai, „A Trade-off-centered Framework of Content Moderation”.

¹³⁹ Asher Flynn és társai, „Content Moderation and Community Standards: The Disconnect Between Policy and User Experiences Reporting Harmful and Offensive Content on Social Media”, *Policy & Internet*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.1002/poi3.70006>.

aránytalanul érintettek a tartalomeltávolítás által, ami a moderációs rendszerek strukturális elfogultságára és a „szürke zónák” (gray areas) kezelésének problémáira utal.¹⁴⁰

A tartalommoderáció és a dezinformáció közötti kapcsolat a szakirodalomban kiemelt figyelmet kap, összhangban a disszertáció központi témájával. Surjatmodjo és társai rámutatnak, hogy a dezinformáció a közösségi médián hatszor gyorsabban terjed, mint a pontos információ, ami komoly kihívást jelent a moderációs rendszerek számára, különösen válsághelyzetekben.¹⁴¹ Courchesne, Ilhardt és Shapiro a dezinformáció és az információk műveletek elleni beavatkozások hatékonyságát szisztematikusan vizsgálva megállapítják, hogy a kutatások többsége a felhasználókat célzó ellenintézkedésekre különösen a tényellenőrzésre összpontosít, míg a kínálati oldali beavatkozások, mint a moderációs politikák és a fiókeltávolítás hatékonysága, kevésbé kutatott terület, ami jelentős kutatási hiányt jelent.¹⁴² Meglátásom, hogy a moderáció egyik gyengesége nem kétoldalról kerül kiépítésre, hanem vagy szolgáltatói vagy pedig felhasználói oldal szemszögéből.

Dezinformáció irányába lépve is hasonló trendeket láthatunk. Surjatmodjo és Courchesne megállapításai kölcsönösen megerősítik egymást: a dezinformáció gyorsabb terjedése éppen azért jelent fokozott kihívást, mert a moderációs beavatkozások hatékonysága tudományosan kevésbé megalapozott.¹⁴³ E kettős probléma a fenyegetés dinamikája és a válasz empirikus megalapozatlansága a szakirodalom egyik legjelentősebb hiányosságára mutat rá, amely közvetlenül kapcsolódik az előző alfejezetben bemutatott dezinformációs fogalomrendszerhez.

Gordeladze az algoritmusok dezinformáció-terjesztő szerepét elemezve hangsúlyozza, hogy a jelenlegi moderációs mechanizmusok gyakran nem képesek hatékonyan felismerni és megállítani a dezinformációt, mivel az algoritmusok az elköteleződést (engagement) részesítik előnyben a tartalmi sokszínűséggel szemben, ami a dezinformáció felerősítéséhez és a

---

¹⁴⁰ Oliver L. Haimson és mtsai., „Disproportionate Removals and Differing Content Moderation Experiences for Conservative, Transgender, and Black Social Media Users: Marginalization and Moderation Gray Areas”, *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1145/3479610>.

¹⁴¹ Dwi Surjatmodjo és mtsai., „Information Pandemic: A Critical Review of Disinformation Spread on Social Media and Its Implications for State Resilience”, *The social science*, advance online publication, 2024, <https://doi.org/10.3390/socsci13080418>.

¹⁴² Laura Courchesne és mtsai., „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”, *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.37016/mr-2020-79>.

¹⁴³ Surjatmodjo és mtsai., „Information Pandemic: A Critical Review of Disinformation Spread on Social Media and Its Implications for State Resilience”.

polarizáció növekedéséhez vezet.¹⁴⁴¹⁴⁵ Továbbá egy platformnak nem feltétlenül rossz az, ha megtévesztő információ van jelen, platform szempontjából az elérés és a felhasználói aktivitás az előnyös, hiszen így tölt el minél több időt a platformon az érintett. Nagyobb jelenlét pedig nagyobb reklámmegtekintéseket és személyes adatmegosztást eredményez, ami kifejezetten előnyös a platform szemszögéből. Francois és Douek a platform-átláthatósági jelentések (transparency reporting) fejlődését és korlátait elemezve rámutatnak, hogy a platformok az információs műveletekkel szembeni fellépésüket döntően a viselkedésalapú tartalommoderáció keretében végzik, amely nem az egyes tartalmakra, hanem a tartalmak mögött álló koordinált magatartásformákra, mint például a Facebook „Koordinált hiteltelen viselkedés” kategóriája összpontosít.¹⁴⁶¹⁴⁷ A szerzők ugyanakkor kiemelik, hogy ezek az átláthatósági rendszerek kezdetlegesek, következtelenek és nem adnak teljes képet a platformok moderációs tevékenységéről, ami megnehezíti a moderáció hatékonyságának tudományos értékelését.

A COVID-19 járvány sok mindenben változást hozott, és elmondhatjuk azt hogy a tartalommoderáció és a dezinformáció kapcsolatának különösen intenzív terepeként jelent meg a mindennapjainkban. Warnke, Maier és Gilbert kimutatják, hogy a platformok önszabályozása nem bizonyult elegendőnek a járványhoz kapcsolódó félretájékoztatás és dezinformáció kezelésére, és az IT-irányítási (ITG) folyamatok (szűrőmódszerek, közösségi irányelvek, strukturális beavatkozás és felhasználói bevonás) ellenére a platformok gazdasági érdekei gyakran ellentétesek a dezinformáció korlátozásával.¹⁴⁸ Ez tipikusan a platform érdekeinek és a moderációs érdekeknek ütközése, és ha úgy nézzük a nap végén a platform dönt a saját moderációjáról. Rogers a platformok moderációs gyakorlatát a „misinformation problem” keretében elemezve kimutatja, hogy a járvány és a 2020-as amerikai elnökválasztás során a platformok a keresési eredmények kézi szerkesztéséhez, szerkesztői episztemológiákhoz (editorial epistemologies), forrásértékelési technikákhoz és tényellenőrzési mechanizmusokhoz

---

¹⁴⁴ Engagement (elköteleződés, interakció): a közösségi média kontextusában a felhasználói aktivitás mérőszáma, amely magában foglalja a reakciókat (like, love, angry), a kommenteket, a megosztásokat és az elérést.

¹⁴⁵ Marina Gordeladze, „ALGORITHMIC MANIPULATION ON SOCIAL MEDIA: AN INSTRUMENT OF INFORMATION WARFARE AND ITS INFLUENCE ON PUBLIC OPINION”, *Vectors of Social Sciences*, sz. 10 (2025): 59–68, <https://doi.org/10.51895/vss/10/marinagordeladze>.

¹⁴⁶ Coordinated Inauthentic Behavior (CIB, koordinált hiteltelen viselkedés): a Facebook/Meta által bevezetett fogalom, amely olyan szervezett tevékenységet jelöl, amelyben hamis fiókok hálózata koordináltan terjeszt megtévesztő tartalmat a közvélemény manipulálása céljából.

¹⁴⁷ Camille François és Evelyn Douek, „The Accidental Origins, Underappreciated Limits, and Enduring Promises of Platform Transparency Reporting about Information Operations”, *Journal of Online Trust and Safety* 1, sz. 1 (2021), <https://doi.org/10.54501/jots.v1i1.17>.

¹⁴⁸ Lina Warnke és mtsai., „Social media platforms’ responses to COVID-19-related mis- and disinformation: the insufficiency of self-governance”, *Journal of Management and Governance*, advance online publication, 2024, <https://doi.org/10.1007/s10997-023-09694-5>.

folyamodtak.¹⁴⁹ Ennél egyvel aggasztóbb Van Bavel és társai felfedezése, miszerint a közösségi média algoritmusai a tartalmakat a felhasználók politikai ideológiájához igazítják, ami polarizációs hatást gyakorol, és a moderáció hatékonyságát tovább csökkenti az úgynevezett visszhangkamra-hatás (echo chamber effect) és a szűrőbuborékok fenntartása révén.¹⁵⁰ Lovi elemzi, hogy az X (korábbi Twitter) és a Facebook platformok moderációs politikáinak enyhülése az algoritmikus és emberi ellenőrző eszközök visszavonása hogyan járulhat hozzá a dezinformáció további terjedéséhez.¹⁵¹

A reális kép viszont elszomorító, Liu, Yildirim és Zhang elméleti modelljükben kimutatják, hogy a platformok bevételi modellje közvetlenül befolyásolja a moderációs stratégiákat: a hirdetésalapú modell más ösztönzőket teremt a tartalom szűrésére, mint az előfizetéses modell, és a moderációs technológia tökéletlensége ahhoz vezethet, hogy a platformok véletlenül mérsékelt tartalmakat is eltávolítanak.¹⁵²

A vizuális dezinformáció moderálásának sajátos kihívásait elemezve a szakirodalom rámutat, hogy a deepfake-ek és a manipulált vizuális tartalmak felismerése különösen nehéz, és a jelenlegi címkézési rendszerek elégtelenek, miközben a vizuális félretájékoztatás különösen meggyőző és hatásos lehet a felhasználók politikai attitűdjeinek befolyásolásában.¹⁵³

Az eddig áttekintett szakirodalom tehát egyértelműen mutatja, hogy a moderáció és a dezinformáció közötti kapcsolat nem lineáris ok-okozati viszony, hanem komplex, többirányú kölcsönhatás, amelyet a platformok algoritmikus logikája, gazdasági érdekei és a szabályozási környezet sajátosságai egyaránt formálnak. E komplexitás fokozottan érvényesül a katonai és biztonsági kontextusban, amelyet a következő alfejezetben vizsgálók.

2.2.3 A moderáció katonai és biztonsági kontextusa: konfliktushelyzetek, információs hadviselés és az állami ellenálló képesség

A tartalommoderáció katonai és biztonsági dimenziója a szakirodalom viszonylag újabb, de dinamikus fejlődő területe, amely közvetlenül kapcsolódik a disszertáció központi kutatási kérdéseihöz. Az előző alfejezetben bemutatam, hogy a dezinformáció az információs

---

¹⁴⁹ R. Rogers, „Marginalizing the Mainstream: How Social Media Privilege Political Information”, *Frontiers in Big Data*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.3389/fdata.2021.689036>.

¹⁵⁰ Jay J. Van Bavel és mtsai., „How social media shapes polarization.”, *Trends in Cognitive Sciences*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.07.013>.

¹⁵¹ Stefano Lovi, „Digital disinformation and democratic destabilization: mechanisms, risks and prospects for counteracting it”, *Zoon Politikon*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.4467/2543408xzop.25.001.22813>.

¹⁵² Yi Liu és mtsai., „Implications of Revenue Models and Technology for Content Moderation Strategies”, *Marketing science (Providence, R.I.)*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1287/mksc.2022.1361>.

¹⁵³ „Visual Mis- and Disinformation, Social Media, and Democracy”, *Journalism & Mass Communication Quarterly*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1177/10776990211035395>.

műveletek kognitív dimenziójában fejt ki hatását, és a közösségi média platformok e kognitív dimenzió közötti működési környezetét alkotják. Ebből következik, hogy a moderáció, mint a platformokon megjelenő tartalmak szűrésének és szabályozásának mechanizmusa közvetlenül érinti az információs műveletek hatékonyságát, mind offenzív, mind defenzív szempontból.

Stray, Iyer és Puig Larrauri a polarizáció és az erőszak algoritmikus kezelését vizsgálva kimutatják, hogy a hagyományos tartalommoderáció reaktív megközelítése (amely a gyűlöletbeszéd, a zaklatás és az erőszakra uszítás konkrét eseteit kezeli) nem képes megragadni a konfliktuseszkaláció mélyebb folyamatait.¹⁵⁴ A szerzők a mianmari és líbiai példákat elemezve rámutatnak, hogy a közösségi média platformok a konfliktusok eszkalációjában aktív szerepet játszhatnak, és a moderáció önmagában nem elegendő e folyamatok megállítására. Ehelyett konfliktusszenzitív platformtervezést (conflict-sensitive platform design) javasolnak, amely a destruktív konfliktus csökkentésére és a konstruktív konfliktus támogatására irányul a tartalomeltávolítás helyett a platformok architektúrális kialakításán keresztül. Stray megközelítése lényegesen eltér a korábbi alfejezetben tárgyalt hagyományos moderációs paradigmától: míg az előbbi a tartalom utólagos eltávolítására vagy korlátozására összpontosít, a konfliktusszenzitív tervezés a platformok architektúrális szintjén kívánja megelőzni a konfliktuseszkalációt. Ez a szemléletváltás a reaktívtól a proaktív megközelítés felé a kutatás szempontjából is meghatározó, mivel a katonai műveletek kontextusában a reaktív moderáció szükségszerűen lemarad az információs műveletek dinamikája mögött.

Alfaqih az orosz–ukrán konfliktust esettanulmányként elemezve kimutatja, hogy a közösségi médiát a modern hadviselésben narratívák formálására, a közönség észlelésének befolyásolására és a szembenálló felek destabilizálására használják, és a moderáció ebben a kontextusban többrétű problémát jelent.¹⁵⁵ Későbbiekben a disszertációmon belül bemutatásra kerül az orosz-ukrán konfliktus közösségi média jelenlétének egy szegmense, pontosabban ehhez a szakirodalmi részhez kapcsolódóan soft-moderáció hatása. Míg a nyugati platformok a dezinformáció korlátozására törekedtek például a Twitter például legalább 75 000 hamis bot-alapú fiókot távolított el, a Facebook algoritmusai pedig korlátozta az orosz állami média tartalmainak terjesztését, addig az orosz állam saját cenzúrázási mechanizmusokat vetett be, beleértve a Roskomnadzor szervezet általi monitoringot, az ellenvélemények szankcionálását és a közösségi média alkalmazások blokkolását. Ez az aszimmetria rávilágít arra, hogy a

---

¹⁵⁴ J. Stray és mtsai., „The Algorithmic Management of Polarization and Violence on Social Media”, *Social Science Research Network*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.2139/ssrn.4429558>.

¹⁵⁵ Faisal Ibrahim Alfaqih, „EMERGING THREATS AND RESILIENCE IN SOCIAL MEDIA-BASED ASYMMETRIC WARFARE: UKRAINE–RUSSIA CONFLICT CASE STUDY”, *The Journal of International Legal Communication*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2025.18.3.pp.114-121>.

moderáció nem értékelhető önmagában, hanem a geopolitikai kontextusban és az információs hadviselés tágabb keretrendszerében szükséges vizsgálni.

Fábrri az információs műveletek kontextusában vizsgálja a közösségi média szerepét a „virálissá vált háború” keretében, és kiemeli, hogy a moderációs eszközök fejlesztése elengedhetetlen a dezinformáció megakadályozásához a szólásszabadság sérelme nélkül, ugyanakkor a tényellenőrző szervezetek és a platformok által végzett tartalom-megjelölés és -eltávolítás önmagában nem elegendő a konfliktusok információs dimenziójának kezeléséhez.¹⁵⁶ Ferreira és társai a kognitív hadviselés (cognitive warfare) keretében elemzik a közösségi hálózatok szerepét, és hangsúlyozzák, hogy a moderáció részeként a tényellenőrzési mechanizmusok, az algoritmikus szabályozás, a kiberbiztonság javítása és a pszichológiai immunizáció (psychological inoculation) egyaránt szükséges, és a hatékony fellépés multidiszciplináris megközelítést igényel a kormányok, a technológiai vállalatok, a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek együttműködésével.¹⁵⁷ Fábrri és Ferreira megközelítései egymást kiegészítve rajzolják ki a moderáció katonai kontextusának két oldalát: Fábrri az információs műveletek perspektívájából mutatja be a moderáció korlátait a szólásszabadság védelmének szem előtt tartásával, Ferreira és társai pedig a kognitív hadviselés keretében a moderáció részeként szükséges eszközök teljes spektrumát – a tényellenőrzéstől a pszichológiai immunizációig – térképezik fel. Közös konklúziójuk, hogy a moderáció a modern konfliktusok információs dimenziójában nem pusztán a platformok belső ügye, hanem a társadalmi ellenálló képesség egyik pillére.

Rudra a közösségi média propagandahadviselésben betöltött szerepét stratégiai szempontból elemezve javasolja a közösségi média algoritmusok szabályozását a dezinformáció felerősítésének megakadályozása érdekében, erősebb tartalommoderációs politikák bevezetését, valamint a mesterséges intelligencia alkalmazását a deepfake tartalmak és dezinformációs kampányok felderítésére, különösen az orosz-ukrán háború és az izraeli–palesztin konfliktus kapcsán.¹⁵⁸ Ehhez kapcsolódik egy elemzés Petricone által aki a közösségi média és az igazság utáni (post-truth) világrend globális dinamikáját vizsgálva a Facebook mianmari szerepét elemzi, ahol a platform a gyűlöletbeszéd és a dezinformáció elterjedését

---

¹⁵⁶ Barbara Fábri, „The War That Went Viral”, *Hadtudom'anyi Szemle*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.32563/hsz.2025.2.6>.

¹⁵⁷ Vinícius Marques da Silva Ferreira és mtsai., „COGNITIVE WARFARE ON SOCIAL NETWORKS: THREATS, CHALLENGES AND IMPLICATIONS FOR SOCIETY”, *ARAC^E*, advance online publication, 2025, <https://doi.org/10.56238/arev7n3-240>.

¹⁵⁸ Om Ji Rudra, „THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN PROPAGANDA WARFARE: A STRATEGIC ANALYSIS”, *ShodhKosh Journal of Visual and Performing Arts*, advance online publication, 2024, <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i7se.2024.6445>.

lehetővé tévő infrastruktúráként működött, ami a moderáció és a platformfelelősség kérdését élethalál-kérdéssé emelte.¹⁵⁹

Lewis a „platform nekropolitika” fogalmát alkalmazva rámutat arra, hogy a moderációs döntések konfliktushelyzetben közvetlen hatást gyakorolnak arra, kinek a szenvedése válik láthatóvá és kié marad rejtve a nyilvánosság előtt.¹⁶⁰ Az izraeli–palesztin konfliktus és az orosz–ukrán háború kontextusában elemezve Lewis kimutatja, hogy a Meta platformjainak moderációs gyakorlata aszimmetrikus mintázatokat mutat, ahol a geopolitikai erőviszonyok befolyásolják a moderációs döntéseket, és a platformok a konfliktus egyes narratíváit szisztematikusan előnyben részesítik vagy elnyomják. Tehát arra, hogy kivel szemben rendelkezik szimpátiával a felhasználó lényegében a platformon is múlik.

Francois és Douek szintén kiemelik, hogy a francia hadsereg afrikai információs műveleteit érintő CIB-hálózat felderítése rávilágított arra, hogy a moderáció a katonai műveletek és az információs hadviselés kontextusában is közvetlen relevanciával bír.¹⁶¹

De Blasio és Selva az európai kontextusban a dezinformáció elleni fellépés kulturális meghatározottságát vizsgálva megállapítják, hogy egyes kelet-európai országok különösen Csehország, Litvánia és Svédország a dezinformációt kifejezetten nemzetbiztonsági problémaként kezelik, és stratégiai kommunikációs, hírszerzési, valamint pszichológiai védelmi eszközökkel lépnek fel, ami a moderáció és a katonai műveletek közötti kapcsolat intézményi szintű megjelenését mutatja.¹⁶² A kezeletlen félrevezető tartalmak, illetve dezinformáció vezethetnek felhasználói radikalizációhoz, mely ma egy komoly társadalmi kihívásként tud jelen lenni. A radikalizáció veszélyeit láthatjuk tornyosodni az Egyesült Államokban 2024-es elnökválasztásuk óta. Csak 2024-től nézve a kampányidőszak alatt Donald Trumpot mint elnökjelöltet megpróbálta egy radikális mesterlövész lelőni, Brian Thompsont az UnitedHealthcare biztosító vállalat igazgatóját lelőtték, majd pedig körülbelül egy évvel később Charlie Kirk amerikai konzervatív aktivistát lőtték le. A radikalizáció és az ebből eredő belső terrorizmus kifejezetten veszélyes stabil állam szemszögéből, ezért is fontos mihamarabb megállítani a dezinformációt közösségi média felületeken. Gani, Fattah és Nasri a

---

¹⁵⁹ Francesco Petricone, „Social Media and the Post-Truth World Order: The Global Dynamics of Disinformation”, *Church, Communication and Culture*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1080/23753234.2021.1945936>.

¹⁶⁰ Kelly Lewis, „Colonising the narrative space: unliveable lives, unseeable struggles and the necropolitical governance of digital populations”, *Information, Communication & Society*, advance online publication, 2023, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2230260>.

¹⁶¹ François és Douek, „The Accidental Origins, Underappreciated Limits, and Enduring Promises of Platform Transparency Reporting about Information Operations”.

¹⁶² Emiliana De Blasio és Donatella Selva, *Who Is Responsible for Disinformation? European Approaches to Social Platforms' Accountability in the Post-Truth Era*, 2021, <https://doi.org/10.1177/0002764221989784>.

radikalizáció és a közösségi média kapcsolatát vizsgálva kimutatják, hogy a moderáció a szélsőséges tartalmak terjedésének megakadályozásában is kulcsszerepet játszik, és a kritikus digitális műveltség fejlesztését, a szektorok közötti együttműködést és a proaktív közpolitikákat javasolják a hatékony moderáció eszközeiként.¹⁶³ Akram, Nasar és Arshad-Ayaz bibliometriai elemzésükben 264 cikk szisztematikus áttekintése alapján megállapítják, hogy a közösségi média szolgáltatóknak bővíteniük kell a dezinformáció monitorozására, nyomon követésére és blokkolására szolgáló rendszereiket, és a mesterséges intelligencia eszközeinek alkalmazása elengedhetetlen a dezinformáció hatékony felderítéséhez.¹⁶⁴

Jiang és társai nemzetközi felmérésükben 1 696 résztvevő adatai alapján kimutatják, hogy a káros tartalmak súlyosságának megítélése országonként jelentősen eltér, ami megkérdőjelezi az egységes (one-size-fits-all) moderációs megközelítés alkalmazhatóságát.¹⁶⁵ A megállapítás különösen releváns a katonai konfliktusok kontextusában, ahol a kulturális, nyelvi és politikai különbségek közvetlenül befolyásolják azt, hogy mi minősül dezinformációnak, propagandának vagy legitim információnak. Gillespie és társai a tartalommoderációról szóló tudományos kutatás bővítésének szükségességét hangsúlyozzák, kiemelve, hogy a moderáció vizsgálatát ki kell terjeszteni a nagy amerikai platformokon túl a kisebb és nem nyugati platformokra is, és az infrastrukturális szintű moderáció vizsgálatát is szükséges integrálni a kutatási programba.¹⁶⁶

Sajnos újra vissza kell térnünk a radikalizáció kérdéséhez. Baedowi és társai a közösségi média vallási moderációra gyakorolt hatását vizsgálva kimutatják a platformok kettős szerepét: a közösségi média egyszerre képes mérsékelt és radikális tartalmak terjesztésére, ami a kritikus digitális műveltség fejlesztésének fontosságára hívja fel a figyelmet.¹⁶⁷

2.2.4 A tartalommoderációs szakirodalom összegzése

A tartalommoderációval foglalkozó nemzetközi szakirodalom áttekintése alapján a következő megállapítások fogalmazhatók meg a disszertáció elméleti keretének továbbépítéseként.

---

¹⁶³ Abdul Gani és mtsai., „Social Media and Radicalization: The Latest Threat to Religious Moderation”, *Jurnal Ilmiah Profesi Pendidikan*, advance online publication, 2024, <https://doi.org/10.29303/jipp.v9i1.1869>.

¹⁶⁴ Muhammad Akram és mtsai., „A Bibliometric Analysis of Disinformation through Social Media”, *Online Journal of Communication and Media Technologies*, advance online publication, 2022, <https://doi.org/10.30935/ojcm/12545>.

¹⁶⁵ J. Jiang és mtsai., „Understanding international perceptions of the severity of harmful content online”, *PLoS ONE*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256762>.

¹⁶⁶ Tarleton Gillespie és mtsai., „Expanding the debate about content moderation: Scholarly research agendas for the coming policy debates”, *Internet Policy Review*, advance online publication, 2020, <https://doi.org/10.14763/2020.4.1512>.

¹⁶⁷ Muhamad Baedowi és mtsai., „The Influence of Social Media on the Attitude of Religious Moderation among College Students”, *Sinergi International Journal of Islamic Studies* 3, sz. 3 (2025): 156–64, <https://doi.org/10.61194/ijis.v3i3.808>.

Első megállapítás, hogy a tartalommoderáció nem pusztán technikai tartalomszűrési tevékenység, hanem alapvetően irányítási és hatalmi kérdés, amely a platformirányítás, az állami szabályozás és a többszereplős irányítás keretrendszerében helyezkedik el. A moderáció fogalmi sokfélesége mögött konszenzus rajzolódik ki abban, hogy a moderáció az együttműködés elősegítésére és a visszaélések megelőzésére irányuló irányítási mechanizmus, amelynek működése azonban politikai, gazdasági és kulturális tényezőktől függ.

Második megállapítás, hogy a moderáció típusai és mechanizmusai az egyszerű tartalomeltávolítástól a modulált, árnyalt megközelítésekig terjednek. A szakirodalom egyre inkább a puha moderációs eszközök (címkézés, leminősítés, figyelmeztetés) jelentőségét hangsúlyozza a dezinformáció kezelésében, és a hibrid megközelítés amely az algoritmikus eszközök gyorsaságát az emberi ítéletalkotás kontextuális érzékenységgel ötvözi a legígéretesebb modellként rajzolódik ki. Ugyanakkor az algoritmikus moderáció korlátai – a kontextus értelmezésének hiánya, az átláthatatlanság és a strukturális elfogultságok – komoly kihívásokat jelentenek, különösen a politikailag érzékeny és kulturálisan komplex tartalmak esetében.

Harmadik megállapítás, hogy a szólásszabadság és a tartalomszabályozás közötti feszültség a moderáció alapvető dilemmája, amely politikailag érzékeny tartalmak, dezinformáció és konfliktushelyzetek esetében különösen élesen jelentkezik. A szabályozási modellek, az önszabályozástól a társszabályozáson át az állami szabályozásig eltérő megközelítéseket kínálnak e dilemma kezelésére, és az Európai Unió Digital Services Act-ja e szabályozási spektrum egyik legjelentősebb kísérlete.

Negyedik megállapítás, hogy a moderáció a dezinformáció elleni küzdelem egyik központi, de önmagában nem elegendő eszköze. A moderáció reaktív jellege, a platformok gazdasági érdekeltségei és az algoritmikus tartalomterjesztés logikája korlátozza a moderáció hatékonyságát a dezinformáció stratégiai fenyegetésének elhárításában. A viselkedésalapú moderáció és az átláthatósági jelentések új megközelítéseket kínálnak, de ezek is kezdetleges állapotban vannak.

Ötödik és a disszertáció szempontjából talán legfontosabb megállapítás, hogy a moderáció katonai és biztonsági kontextusban különleges jelentőséget nyer. A konfliktushelyzetekben a moderációs döntések közvetlenül befolyásolják a narratívák láthatóságát, az információs műveletek hatékonyságát és a közvélemény formálódását. A szakirodalom egyértelműen rámutat arra, hogy a moderáció aszimmetrikus alkalmazása ahol az autoriter államok a cenzúrát, a demokratikus államok pedig a platformok önszabályozását alkalmazzák az információs

hadviselés egyik strukturális tényezőjévé vált. A moderáció tehát nem csupán a platformok belső ügye, hanem a nemzeti biztonság és a katonai műveletek szempontjából is stratégiai jelentőségű kérdés.

A moderáció kérdéskörének elemzése szervesen kapcsolódik az előző alfejezetben bemutatott dezinformációs fogalmi keretrendszerhez: míg a dezinformáció az információs rendellenességek egyik formájaként a fenyegetést testesíti meg, addig a moderáció az e fenyegetés kezelésére irányuló mechanizmusok összességét jelenti. E két terület együttes vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy a disszertáció a közösségi média katonai műveletekre gyakorolt hatását teljes képen ragadhassa meg. A moderáció hatékonysága, korlátai és a szabályozási környezet sajátosságai közvetlen hatást gyakorolnak arra, hogy a közösségi média milyen mértékben képes az információs hadviselés eszközeként vagy célpontjaként működni – és ez a felismerés alapozza meg a disszertáció következő fejezeteinek esettanulmányait.

2.3 Szankció problémája

Az előző alfejezetekben a dezinformáció fogalmi rendszerét, majd a tartalommoderáció mechanizmusait és kihívásait mutattam be. A moderáció tárgyalása során többször felmerült a szankcionálás kérdése, azonban ezt a dimenziót a moderációs alfejezet nem tárgyalta önálló elemzési kategóriaként. Jelen alfejezet célja, hogy a szankcionálás problémakörét önállóan vizsgálja, feltárva annak fogalmi sajátosságait, többszintű működési logikáját és az előző fejezetekhez képest eltérő elméleti kihívásait.

A szankció fogalma a közösségi média kontextusában lényegesen nehezebben körülhatárolható, mint az előző alfejezetekben tárgyalt dezinformáció vagy moderáció. Míg a dezinformáció egy felismerhető kommunikációs cselekvéskategóriára utal, a moderáció pedig azonosítható irányítási gyakorlatokat jelöl, addig a szankció fogalma a digitális információs térben nem rendelkezik stabil diszciplináris otthonnal, egységes definícióval vagy elfogadott elemzési keretrendszerrel. A szankciók egyidejűleg tartoznak a nemzetközi joghoz, a platformirányításhoz, a nemzeti szabályozáshoz és az információs hadviselés doktrínájához, és a vonatkozó szakirodalom ennek megfelelően szétszóródik e területek között. Ez a fogalmi széttagozottság nem pusztán terminológiai kellemetlenség, hanem a jelenség valóban multidiszciplináris karakterét tükrözi.

2.3.1 A szankciók fogalmi megközelítése a digitális platformok kontextusában

A digitális platform-kontextusban a szankciók legszisztematikusabb meghatározását Marique és Marique adják, akik a szankciókat a digitális platformüzemeltetők által a normáknak vagy jogszabályoknak való megfelelés kikényszerítésére hozott formális intézkedéseként

definiálják.¹⁶⁸ Hármaskategorizációjuk megkülönbözteti a kemény jogon alapuló szankciókat, a platformok saját normatív termelésén alapuló szankciókat, valamint a felhasználók közötti vitarendezésben alkalmazott szankciókat.

E keretrendszer rámutat, hogy a digitális szankcionálás átlépi a köz- és magánjog közötti határvonalat: a platformok egyidejűleg működnek szerződéses feltételeket érvényesítő magánvállalkozásként és kvázi-közhatóságként. Későbbi munkájukban a szerzők a platformszankciókat a proporcionalitás szemszögéből definiálják, mint a digitális üzemeltetők reakcióit a társadalmilag elismert szabályok által meghatározott problémás magatartásokra.¹⁶⁹ E kettős meghatározás ragadja meg az alapvető kétértelműséget: a digitális platformokon alkalmazott szankciók sem tisztán jogi aktusok, sem tisztán magánjogi szerződéses kikényszerítés, hanem instabil pozíciót foglalnak el a kettő között.

Ezt a fogalmi meghatározatlanságot fokozza, hogy a szakirodalom túlnyomó többsége nem a szankciót kezeli elsődleges elemzési tárgyként: a szankcionálási gyakorlatok általában másodlagos elemekként jelennek meg a dezinformációval, a platformirányítással vagy a geopolitikai konfliktussal foglalkozó tanulmányokban. Courchesne, Ilhardt és Shapiro szisztematikus áttekintésükben megállapítják, hogy a kutatások túlnyomórészt a felhasználókat célzó keresleti oldali beavatkozásokra összpontosítanak, míg a kínálati oldali beavatkozások beleértve a fiókok, hálózatok és platformok szankcionálását jelentősen alulkutatottak maradnak.¹⁷⁰

2.3.2 Platformszintű szankciók: a kikényszerítés formái és következményei

A legközvetlenebb elemzési szinten a szankciók azokra a büntető és kikényszerítő intézkedésekre utalnak, amelyeket maguk a platformok alkalmaznak: tartalomeltávolítás, címkézés, fiókfelfüggesztés, shadow-banning, demonetizáció és deplatformálás. Az előző alfejezetben tárgyalt moderációs gyakorlatokkal való átfedés ellenére az elemzési megkülönböztetés a büntető jellegükben rejlik: míg a moderáció az irányítási folyamatot írja le, a szankció az e folyamat által kiszabott következményeket jelöli.

Ali és társai a deplatformálás empirikus vizsgálatában a Twitterről és a Redditről a Gab platformra migráló felhasználókat elemezve kimutatták, hogy a deplatformálás csökkenti a

---

¹⁶⁸Enguerrand Marique és Yseult Marique, „Sanctions on digital platforms: beyond the public-private divide”, *Cambridge International Law Journal* 8, sz. 2 (2019), <https://doi.org/10.4337/cilj.2019.02.05>.

¹⁶⁹Enguerrand Marique és Yseult Marique, „Sanctions on digital platforms: Balancing proportionality in a modern public square”, *Computer Law and Security Review*, 2020, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3462408>. [A DOI SSRN preprinted címmel; a végleges publikációs helyszín ellenőrzést igényel.]

¹⁷⁰Laura Courchesne, Julia Ilhardt és Jacob N. Shapiro, „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”, *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 2021, <https://doi.org/10.37016/mr-2020-79>.

közönség méretét, de növeli az aktivitást és a toxicitást az alternatív platformokon.¹⁷¹ A disszertációm későbbi kutatási részében foglalkozom a szélsőséges platformokkal, kifejezetten Gab és 4Chan. A platformszintű szankciók tehát nem szüntetik meg a szankcionált magatartást, hanem áthelyezik azt, sőt a deplatformálás radikalizációs hatásokat is produkálhat, amelyek aláássák deklarált céljukat.

Mosleh és társai a Nature folyóiratban kimutatják, hogy a politikailag semleges félretájékoztató-ellenes politikák is aszimmetrikus eredményeket produkálnak: mintegy 9000 Twitter-felhasználó elemzése alapján a konzervatív felhasználókat aránytalanul nagyobb mértékben függesztik fel, mivel több alacsony minőségű hírforrást osztanak meg.¹⁷² A szankcióknak tehát nem kell elfogultnak lenniük a tervezésükben ahhoz, hogy aszimmetrikus eredményeket produkáljanak. Casas ezt az egészet a geopolitikai szintre terjeszti ki: az amerikai közösségi média vállalatok az SDN-listának (Különlegesen Kijelölt Állampolgárok és Blokkolt Személyek Listája) való megfelelés jegyében szüntették meg iráni felhasználók fiókjait, ami a platform-kikényszerítést a geopolitikai hatalom közvetítőjévé teszi.¹⁷³ Ez a „beszédszabályozás új iskolája”, amelyben az államok nem közvetlenül cenzúrázzák a tartalmat, hanem a magánplatformok szankciós rezsimeknek való megfelelését felhasználva érik el közvetett cenzurális hatásokat.

Az államhoz köthető médiafiókok címkézése a szankciók puhább formáját képviseli. Aguerri, Santisteban és Miró-Llinares ARIMA-moddal kimutatják, hogy a Twitter „Oroszországgal kapcsolatban álló állami média”-ként való címkézési politikája mérhető mértékben csökkentette a címkézett tweetek hatását az ukrán háború idején.¹⁷⁴ Ugyanakkor az EU Russia Today és Szputnyik elleni felfüggesztése, valamint az orosz viszont-korlátozások egyidejűsége módszertanilag megnehezíti a címkézés hatásának elkülönítését. Zannettou és társai az IRA-hoz kötődő Twitter-fiókok felfüggesztését dokumentálják – a platformszankciók egyik legkorábbi nagyszabású alkalmazását koordinált állami információs műveletekkel szemben.¹⁷⁵

---

¹⁷¹Shiza Ali és mtsai., „Understanding the Effect of Deplatforming on Social Networks”, Web Science Conference, 2021, <https://doi.org/10.1145/3447535.3462637>.

¹⁷²Mohsen Mosleh és mtsai., „Differences in misinformation sharing can lead to politically asymmetric sanctions”, Nature, 2024, <https://doi.org/10.1038/s41586-024-07942-8>.

¹⁷³Andreu Casas, „The Geopolitics of Deplatforming: A Study of Suspensions of Politically-Interested Iranian Accounts on Twitter”, Political Communication, 2024, <https://doi.org/10.1080/10584609.2024.2306503>.

¹⁷⁴Jesús-C. Aguerri, Mario Santisteban és Fernando Miró-Llinares, „The fight against disinformation and its consequences: measuring the impact of “Russia state-affiliated media” on Twitter”, Crime Science, 2024, <https://doi.org/10.1186/s40163-024-00215-9>.

¹⁷⁵Savvas Zannettou és mtsai., „Disinformation Warfare: Understanding State-Sponsored Trolls on Twitter and Their Influence on the Web”, The Web Conference, 2018, <https://doi.org/10.1145/3308560.3316495>.

2.3.3 Állami és szabályozási szankciók: jogi keretrendszerek és digitális kiterjesztéseik

A platformszinten túl a szankciók egyre inkább állami szervektől származnak e dimenzió közvetlenül kapcsolódik a következő alfejezet jogszabályi áttekintéséhez, ámbar fontos kiemelnem, hogy erős platformfüggőség okán a szankciók torzulnak. De lépünk egyet vissza, D’Andrea, Fusacchia és D’Ulizia átfogó szakpolitikai áttekintést nyújtanak az EU dezinformáció elleni válaszárol, amelynek központi eleme a Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA).¹⁷⁶ A DSA kötelező előírásokat támaszt a nagyon nagy online platformokkal szemben a rendszerszintű kockázatértékelés és a dezinformáció csökkentésére irányuló intézkedések tekintetében, és a meg nem felelést a globális éves forgalom akár 6%-áig terjedő bírsággal szankcionálja. A szerzők emellett dokumentálják az EU közvetlen szankcióit az orosz médiával szemben a 2022-es invázió nyomán, beleértve az RT és a Szputnyik blokkolását platformokon keresztül. Pawlak az EU jogalkotási választ vizsgálva kiemeli, hogy az Európai Bizottság a globális forgalom 10–20%-áig terjedő pénzügyi szankciókat szabhat ki a szabályozás be nem tartása esetén.¹⁷⁷

Bayer és társai az Európai Parlament megrendelésére átfogó szankciós architektúrát fogalmaznak meg: a botok tilalmát a politikai hirdetésekben, a GDPR érvényesítését a politikai mikro-célzás kontextusában, valamint az Európai Csalás Elleni Hivatal felhatalmazását kampányfinanszírozási szabálytalanságok vizsgálatára.¹⁷⁸ Marsden, Meyer és Brown a társszabályozást javasolják preferált modellként, amelyben a platformok belső szabályozási mechanizmusokat fejlesztenek ki állami jóváhagyás és felügyelet mellett – egy hibrid kikényszerítési struktúra, amely megkérdőjelezi a köz- és magánszféra közötti tiszta megkülönböztetést.¹⁷⁹ Tucker és társai dokumentálják a nemzeti szintű szabályozási szankciók megjelenését, megjegyezve, hogy Németország és Spanyolország jogszabályokat vezetett be bírságokkal a gyűlöletbeszéd és félretájékoztató szankcionálására.¹⁸⁰ Fusiek, Stougiannou és

---

¹⁷⁶Alessia D’Andrea, Giorgia Fusacchia és Arianna D’Ulizia, „Policy Review: Countering Disinformation in the Digital Age”, *Information Polity*, 2025, <https://doi.org/10.1177/15701255251318900>.

¹⁷⁷P. Pawlak, „Wyzwania dla mediów społecznościowych w kontekście rosyjskiej dezinformacji”, *Studia Europaea Gnesnensia*, 2025, <https://doi.org/10.14746/seg.2024.26.6>. [A DOI „2024”-et tartalmaz; a pontos év ellenőrzést igényel.]

¹⁷⁸J. Bayer és mtsai., „Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States”, *SSRN*, 2019, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3409279>.

¹⁷⁹C. Marsden, Trisha Meyer és I. Brown, „Platform values and democratic elections: How can the law regulate digital disinformation?”, *Computer Law and Security Review*, 2020, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105373>.

¹⁸⁰Joshua A. Tucker és mtsai., „Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”, *SSRN*, 2018, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3144139>. [SSRN working paper; a formális publikáció ellenőrzést igényel.]

Efthymiou-Egletton a 2019-es európai parlamenti választások kontextusában elemzik az EU dezinformáció-elleni cselekvési tervét.¹⁸¹

2.3.4 Nemzetközi és geopolitikai szankciók a digitális információs térben

Az orosz–ukrán háború (amelyet a disszertáció későbbi fejezetei részletesen vizsgálnak) hozta létre a nemzetközi szankciók legkiterjedtebb alkalmazását a digitális információs térben. Pamment az EU szankciók végrehajtásának és megkerülésének legfókuszáltabb elemzését nyújtja.¹⁸² Az RT és a Szputnyik 2022 márciusi EU-n belüli betiltását a Meta, a Twitter és az Alphabet geoblokkolással és fiókok eltávolításával hajtotta végre, ám a Kreml gyorsan alkalmazkodott: Telegram-csatornákat és digitális diplomáciai fiókokat használt alternatív terjesztési csatornaként. Ez a megkerülési stratégia a digitális szankciók alapvető korlátját tárja fel: a platformok nyitottsága és sokfélesége azt jelenti, hogy egy csatorna blokkolása csupán átirányítja a tartalmat, és a kellő erőforrásokkal rendelkező állami szereplők formális szankciók ellenére is fenntarthatják információs műveleteiket.

Ten Oever és társai infrastrukturális perspektívából vizsgálják a szankciókat, feltárva, hogy az EU tagállamok között jelentős végrehajtási eltérések mutatkoztak.¹⁸³ Park és Shin a „digitális szankciók” koncepcióját az digitális korszakra specifikus gazdasági szankciók új kategóriájaként javasolják, meghatározásuk szerint egy intézkedés digitális szankciónak minősül, ha a digitális tartományban gazdasági veszteségek előidézése várható tőle.¹⁸⁴ Bradov az orosz médiaszférát célzó szankciók hatékonyságát értékelve megállapítja, hogy a szankciók csökkentették az orosz állami média hivatalos elérését, de nem számolták fel az alapjául szolgáló propagandainfrastruktúrát, amely alternatív csatornákon keresztül alkalmazkodott.¹⁸⁵

Az orosz ellenszankciós dimenzió ugyancsak lényeges, párhuzamot mutatva az előző alfejezetben tárgyalt autoriter moderációs gyakorlatokkal. Alfaqih dokumentálja, hogyan blokkolta a Roskomnadzor a nyugati platformok hozzáférését.¹⁸⁶ Levashov és Grebnyak a digitális környezet változásait részletezik, beleértve YouTube-csatornák blokkolását.¹⁸⁷ Dimov

---

¹⁸¹Dawid A. Fusiek, A. Stougiannou és T. W. Efthymiou-Egletton, „Digital Democracy and Disinformation”, *Journal of Politics and Ethics in New Technologies and AI*, 2022, <https://doi.org/10.12681/jpentai.31215>.

¹⁸²J. Pamment, „How the Kremlin circumvented EU sanctions on Russian state media in the first weeks of the illegal invasion of Ukraine”, *Place Branding and Public Diplomacy*, 2022, <https://doi.org/10.1057/s41254-022-00275-1>.

¹⁸³N. ten Oever és mtsai., „Sanctions and infrastructural ideologies”, *Policy & Internet*, 2024, <https://doi.org/10.1002/poi3.422>.

¹⁸⁴Jiyoun Park és Boram Shin, „Conceptualizing Digital Sanctions as a New Type of Economic Sanctions in the Digital Era”, *Journal of Eurasian Studies*, 2023, <https://doi.org/10.1177/18793665231217303>.

¹⁸⁵V. Bradov, „Особливості впливу та ефективність санкційного інструментарію протидії інформаційній агресії РФ”, *State and Regions. Series: Social Communications*, 2023, [https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2023.2\(54\).2](https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2023.2(54).2).

¹⁸⁶Faisal Ibrahim Alfaqih, „Emerging Threats and Resilience in Social Media-Based Asymmetric Warfare”, *The Journal of International Legal Communication*, 2025, <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2025.18.3.pp.114-121>.

¹⁸⁷V. Levashov és O. Grebnyak, „Current changes in social media and the digital environment during a special military operation in Ukraine”, *Social'nye i gumanitarnye znaniá*, 2022, <https://doi.org/10.18255/2412-6519-2022-2-204-213>.

és Marinov dokumentálják az orosz kormány által bevezetett törvényeket, amelyek a katonai akciókkal kapcsolatos „hamis hírek” terjesztését bírsággal és börtönbüntetéssel szankcionálják, a Meta szélsőséges szervezetté nyilvánítását, valamint külföldi médiaszervezetek blokkolását.¹⁸⁸ Ezek az intézkedések együttesen „autoriter információs szankcióknak” nevezhetők: az állam által a digitális információs térre alkalmazott korlátozások, amelyek nem a dezinformáció visszaszorítását, hanem a hazai információs környezet monopolizálását szolgálják.

Romano és társai a „splinternet” koncepcióját vezetik be, dokumentálva, hogyan eredményezte a TikTok orosz cenzúra-törvényekhez való alkalmazkodása a nem orosz tartalmak 95%-os csökkenését, és azonosítják az „árnyékpromóció” jelenségét, amelyben hivatalosan tiltott tartalom nem átlátható algoritmikus mechanizmusokon keresztül tovább cirkulált.¹⁸⁹ Moreno és társai kiegészítik ezt, dokumentálva a Google Maps és a Tripadvisor pro-ukrán felhasználását az orosz információs kontroll megkerülésére.¹⁹⁰

2.3.5 Szankciók és információs hadviselés

Zawadzki dokumentálja, hogyan vezettek be az orosz dezinformáció fenyegetésére válaszul médiaszférát érintő nemzetközi szankciókat, és feltárja, hogy a szankciós paradigma információs tartományba történő kiterjesztése az orosz–ukrán konfliktus egyik megkülönböztető jellemzője.¹⁹¹ Marigliano, Ng és Carley a Twitter szankciós gyakorlatának időbeli változását dokumentálják: míg a platform kezdetben szigorú szankciókat alkalmazott, az Elon Musk általi 2022 végi felvásárlást követően lényegesen engedékenyebbé vált.¹⁹² Ez kiemeli a platformszintű szankciók sebezhetőségét a vállalati tulajdonosi változásokkal szemben – egy strukturális kockázatot, amelynek az állami és nemzetközi szankciók nincsenek kitéve. Broomfield a szankciókat a kiberhadviselés tágabb keretrendszerébe helyezve a harmonizált globális adatirányítás és a köz-magán szektorális együttműködés szükségességét azonosítja.¹⁹³

---

¹⁸⁸Petko Dimov és Georgi Marinov, „Hazards Posed by the War in Ukraine”, *Environment. Technologies. Resources. Proceedings of the Int. Sci. and Practical Conf.*, 2024, <https://doi.org/10.17770/etr2024vol4.8229>.

¹⁸⁹Salvatore Romano és mtsai., „The Impact of TikTok Policies on Information Flows During Times of War”, *AoIR Selected Papers of Internet Research*, 2023, <https://doi.org/10.5210/spir.v2023i0.13487>.

¹⁹⁰José Miguel Moreno és mtsai., „Reviewing War: Unconventional User Reviews as a Side Channel to Circumvent Information Controls”, *ICWSM*, 2023, <https://doi.org/10.48550/arXiv.2302.00598>.

¹⁹¹T. Zawadzki, „Examples of Russian Information War Activity at the Beginning of Ukrainian Crisis”, 2022, <https://doi.org/10.2478/kbo-2022-0023>.

¹⁹²Rebecca Marigliano, L. Ng és K. Carley, „Analyzing digital propaganda and conflict rhetoric”, *Social Network Analysis and Mining*, 2024, <https://doi.org/10.1007/s13278-024-01322-w>.

¹⁹³G. Broomfield, „Social Media’s Role in Cyber Warfare”, *International Conference on Cyber Warfare and Security*, 2026, <https://doi.org/10.34190/iccws.21.1.4539>. [2026-os publikáció; státusz ellenőrzést igényel.]

Courchesne, Ilhardt és Shapiro szisztematikus áttekintésükben megjegyzik, hogy a kínálati oldali szankciók hatékonysága a befolyásolási műveletek elleni szakirodalom legkevésbé kutatott területei közé tartozik.¹⁹⁴ Ez azt jelenti, hogy az orosz információs műveletekkel szemben alkalmazott szankciók nagyrészt a várható hatékonyságukra vonatkozó szilárd bizonyítékbázis nélkül kerültek bevezetésre, és a jelenlegi szankciós rezsim inkább politikai és stratégiai imperatívusok, mint empirikusan validált eredményességi ismeretek vezérlik.

2.3.6 A propaganda terjedésének mechanizmusa a közösségi média platformokon: a „trend irányítása” modell

A szankciók korlátainak megértéséhez elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy a propaganda miként terjed a közösségi média platformokon. Prier „Commanding the Trend” (A trend irányítása) modellje alapvető keretrendszert kínál, amely a közösségi médiát az információs korszak hadviselésének eszközeként elemzi.¹⁹⁵ E modell azért különösen releváns, mert rávilágít: a propaganda terjedésének mechanizmusa éppen azokat a platform-funkciókat használja ki, amelyekre a szankciók reagálni próbálnak, miközben e funkciók a platformok alapvető üzleti logikájába ágyazódnak. Tehát a gyenge moderáció és platformpuhaság lehetőséget nyújt a propaganda terjesztésére.

Prier modellje négy tényezőre épül, amelyek együttesen teszik lehetővé a propaganda hálózatokon átívelő terjedését:

- (1) egy olyan üzenet, amely illeszkedik egy már létező, akár marginális narratívához,
- (2) a „valódi hívők” csoportja, akik fogékonyak az üzenetre,
- (3) egy viszonylag kis létszámú kiberügynöki vagy kiberharcos csapat, és
- (4) az automatizált „bot”-fiókok hálózata.¹⁹⁶

A modell központi gondolata, hogy a meglévő narratíva és a valódi hívők endogén tényezők – a propagandának illeszkednie kell ezekhez ahhoz, hogy behatolhasson a hálózatba. A kibercsapat feladata a konkrét üzenet megalkotása és terjesztése, amelyet a valódi hívők, a kibercsapat és a bot-hálózat összehangolt erőfeszítéssel a trend irányításán (commanding the trend) keresztül juttatnak el a platform algoritmusai által generált trendlistára, ahonnan az üzenet az eredeti hálózaton kívüli csoportokhoz a külső hálózathoz (outside network) is eljut.

---

¹⁹⁴Courchesne, Ilhardt és Shapiro, „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”.

¹⁹⁵Jarred Prier, „Commanding the Trend: Social Media as Information Warfare”, *Strategic Studies Quarterly* 11, sz. 4 (2017): 50–85, https://www.airuniversity.af.edu/portals/10/ssq/documents/volume-11_issue-4/prier.pdf.

¹⁹⁶Prier, „Commanding the Trend”, 52.

A Prier által kidolgozott folyamattérkép (lásd 11. ábra) bemutatja a propaganda hálózatokon átívelő terjedését. A folyamat a következő elemekből áll: a meglévő narratíva (existing narrative) táplálja a kibercsapatot és a valódi hívőket, akik a propagandatartalmakat – hackelt e-maileket, hamisított dokumentumokat és videókat, mémeket, álhíreket, a propagandát alátámasztó valós híreket, fenyegetéseket, valamint erődemonstráló videókat és fotókat – a bot-hálózaton (bot network) keresztül felerősítik.¹⁹⁷¹⁹⁸¹⁹⁹ A bot-hálózat és a valódi hívők kombinált aktivitása elég mennyiséget generál ahhoz, hogy a platform algoritmus az adott témát trendként azonosítsa. A trend megjelenése biztosítja a hálózatokon átívelő láthatóságot: az újságírók észlelik és a mainstream médiában tudósítanak róla, legitimálva a hamis narratívát. A modell emellett kiegészítő erőforrásokat azonosít: az állami médiát (RT, Szputnyik) és más platformokat, amelyek erősíthetik a terjedést.

A modell szankciós szempontból való relevanciája abban rejlik, hogy a „trend irányítása” mechanizmus pontosan azokon a pontokon támadható, amelyekre a különböző szintű szankciók irányulnak – de egyúttal meg is mutatja e szankciók korlátait. A bot-fiókok felfüggesztése (platformszintű szankció) csak az egyik láncszemet távolítja el: Prier dokumentálja, hogyan hozott létre az Iszlám Állam (IS) egy „Dawn of Glad Tidings” (A Jó Hír Hajnala) nevű mobilalkalmazást, amely a felhasználók Twitter-fiókjain keresztül automatikusan továbbította az IS propagandáját, így a szankcionált fiókok helyére az akaratlan közvetítők léptek.²⁰⁰ Hasonlóképpen, az IS-hez köthető fiókok felfüggesztése után a támogatók egyszerűen új fiókokat hoztak létre számozott elnevezésekkel (például @jihadISIS40, @jihadISIS41, @jihadISIS42), ami a deplatformálási szankciók reaktív jellegének és korlátainak gyakorlati demonstrációja.

Az orosz esettanulmány, amely a disszertáció első fejezetében bemutatott dezinformációs hagyományokra épít –közvetlenül kapcsolódik a fejezet tárgyához. Prier kétéves Twitter-kutatása dokumentálja, hogyan alkalmazta Oroszország a szovjet aktív intézkedések (aktivnyje meroprijatyija) hagyományait a közösségi média környezetben.²⁰¹ Az orosz trollok másnéven az Internetes Kutatási Ügynökség (IRA) munkatársai az amerikai belpolitika meglévő narratíváit (faji feszültségek, intézményellenes hangulat, média-ellenesség) használták ki, és a bot-hálózatokkal kombinálva amerikai „valódi hívő” csoportokkal alakítottak ki szimbiózist,

---

¹⁹⁷ True believers (valódi hívők): Prier fogalma azon felhasználókra, akik nem szervezett dezinformációs tevékenység részeként, hanem meggyőződésből osztják meg és erősítik fel a propagandatartalmat.

¹⁹⁸ Cyber team (kibercsapat): Prier modelljében az a szervezett csoport, amely koordináltan generál és terjeszt tartalmat a közösségi médiában egy adott narratíva felerősítése érdekében.

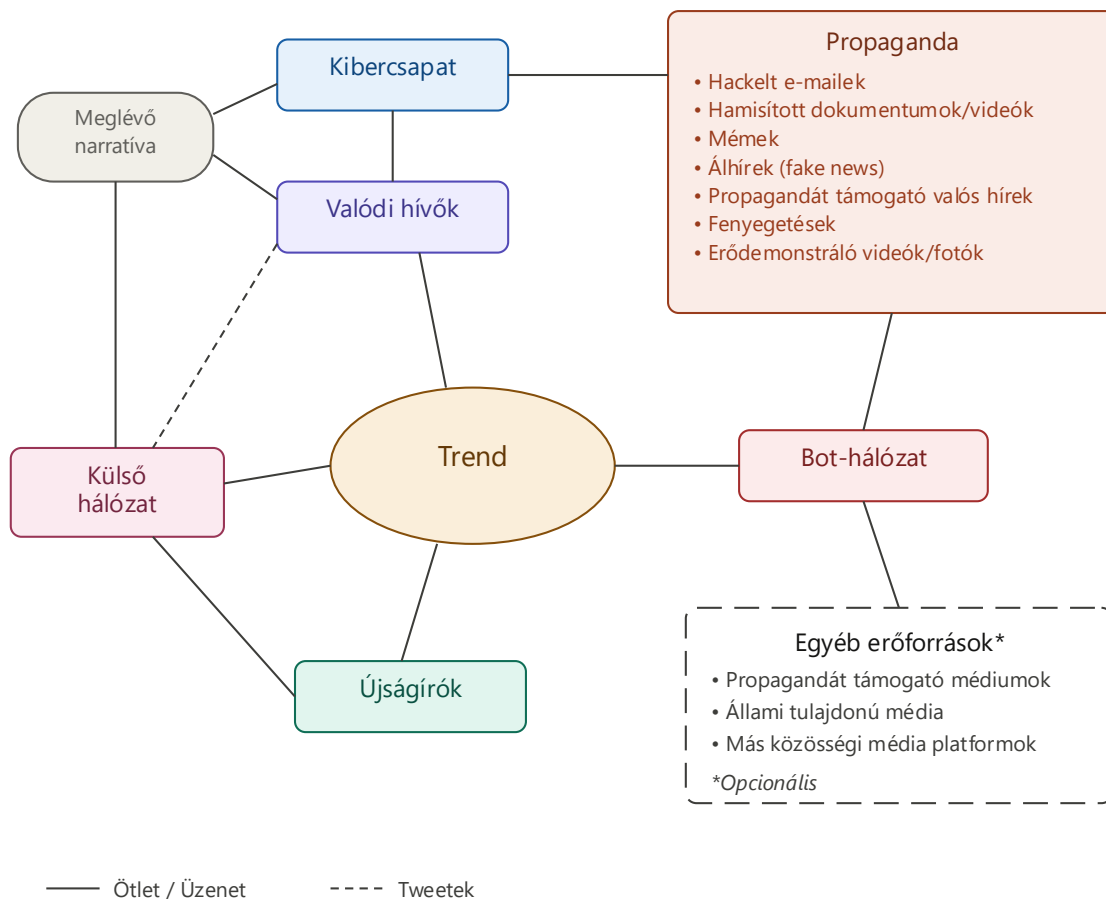
¹⁹⁹ Prier, „Commanding the Trend”, 58.

²⁰⁰ Prier, „Commanding the Trend”, 64–65.

²⁰¹ Prier, „Commanding the Trend”, 67–75.

létrehozva az úgynevezett „Deplorable Network”-öt, amely körülbelül 200 000 Twitter-fiókból állt. A hálózat a 2016-os amerikai elnökválasztás során képes volt trendeket létrehozni és eltéríteni, a WikiLeaks által közzétett hackelt e-maileket (#PodestaEmail) a főáramú médiába juttatni, és a hamis narratívákat, mint a #PizzaGate összeesküvés-elméletet valós cselekvésbe fordítani. Oroszország emellett az RT és a Szputnyik állami médiahálózatokat használta a trendek alátámasztására, ami a fejezet korábban elemzett állami és nemzetközi szankciók (az EU RT és Szputnyik elleni intézkedései) kontextusát közvetlenül megalapozza.

Prier modellje tehát analitikusan összeköti a jelen fejezet két központi problémáját: a propaganda terjedésének strukturális mechanizmusát és a szankciók e mechanizmusra adott válaszána korrátait, lásd alábbi ábra.

10. ábra Propaganda terjedése Prier tanulmánya alapján (saját fordítás)²⁰²

²⁰² Lt Col Jarred Prier, *Commanding the Trend: Social Media as Information Warfare*, 2017.

A trend irányításának négy tényezője közül a szankciók elsősorban a bot-hálózatot és részben a kibercsapatot célozzák (fiókfelfüggesztés, deplatformálás), de a meglévő narratívát és a valódi hívők hálózatát, amelyek értelemszerűen nem képesek megszüntetni. A platform-algoritmus trendképző funkciója pedig, amelyet Prier a propaganda terjedésének kulcsmechanizmusaként azonosít, a platformok alapvető üzleti modelljébe ágyazódik, így a szankciók csak korlátozhatják, de nem szüntethetik meg a kihasználhatóságát. Ez a felismerés összhangban van a jelen fejezet korábbi megállapításával, miszerint a szankciók a digitális információs térben szükséges, de nem elegendő eszközei a dezinformáció és az információs hadviselés elleni küzdelemnek.

2.3.7 A szankciós szakirodalom összefoglalója

Az áttekintett szakirodalom alapján a szankciók a közösségi média kontextusában legalább négy szinten működnek:

- felhasználói szinten (fiókfelfüggesztések, kitiltások),
- platformszinten (felhasználási feltételek kikényszerítése, címkézés, deplatformálás),
- állami és szabályozási szinten (jogszabályok, bírságok, társszabályozás, weboldal-blokkolás)
- és nemzetközi-geopolitikai szinten (EU médiabetiltások, digitális szankciós csomagok, szankciómegkerülési dinamikák).

Ezek a szintek nem autonómak: a platform-kikényszerítést kényszerítheti az állami szankciós jog, megkerülhetik állami szereplők, vagy alááshatják a vállalati tulajdonviszonyok változásai. Az állami szankciók egyenetlen végrehajtást eredményezhetnek, vagy ellenszankciókat válthatnak ki. A nemzetközi szankciók csökkenthetik az állami média hivatalos elérését, miközben nem bontják meg a propagandainfrastruktúrát.

Több fogalmi feszültség rajzolódik ki: a szankciók büntető és helyreállító funkciója közötti ellentét, ahol az empirikus irodalom a büntető dimenzió dominanciájára utal. az előző alfejezetben tárgyalt szankció és a moderáció fogalmi elhatárolásának megoldatlansága, valamint a demokratikus és autoriter szankciók közötti elemzési aszimmetria. A legjelentősebb kutatási hiány, ahogyan Courchesne, Ilhardt és Shapiro megállapítják²⁰³ a szankciók mint

---

²⁰³ Courchesne és mtsai., „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”; Courchesne és mtsai., „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”.

befolyásolás-elleni eszközök hatékonyságára vonatkozó szisztematikus empirikus kutatás hiánya.

A jelen disszertáció szempontjából a fejezet három alapvető megállapítást rögzít. Először, a szankciók a közösségi média kontextusában visszavezethetetlenül többszintűek, és minden egyetlen szintre korlátozódó elemzés szükségszerűen hiányos képet alkot. Másodsor, az orosz–ukrán konfliktus a digitális szankciók kritikus tesztelési terepeként szolgált, innovatív alkalmazásokat generálva és egyúttal feltárva a szankciós eszköz alapvető korlátait. Harmadsor, a „szankciók” fogalmi határai a digitális információs térben vitatottak és instabilak maradnak. Az ezt követő jogszabályi áttekintés után a fejezetek az orosz–ukrán dimenziót részletesen vizsgálva dokumentálják, hogyan formálták a mind a négy szinten működő szankciók a konfliktus információs hadviselési dinamikáját.

2.4 Jogszabályi áttekintés

Az előző alfejezetekben a dezinformáció, a tartalommoderáció és a szankcionálás elméleti és fogalmi rendszerét mutattam be a nemzetközi szakirodalom szisztematikus elemzése alapján. E három terület vizsgálata során mindvégig visszatérő elemként jelent meg a jogi szabályozási környezet kérdése: a moderációs fejezet a platformirányítás önszabályozásától a társszabályozáson át az állami szabályozásig terjedő spektrumot azonosította, a szankciós fejezet pedig feltárta, hogy a szankciók a közösségi média kontextusában felhasználói, platform-, állami és nemzetközi szinten egyaránt működnek. Jelen alfejezet célja, hogy az elméleti elemzést a konkrét jogi keretrendszerek vizsgálatával egészítse ki, bemutatva azokat az európai uniós és nemzeti jogszabályokat, amelyek a közösségi média platformok működését, a tartalomszabályozást és a szankcionálást jogi keretek közé helyezik. A jogszabályi áttekintés nem önálló jogi elemzés, hanem a disszertáció elméleti keretrendszerének kiegészítése: célja annak bemutatása, hogy a jogi szabályozás mennyiben képes és mennyiben nem képes kezelni azokat a problémákat, amelyeket a korábbi fejezetek elméleti síkon azonosítottak.

Az áttekintés először az Európai Unió két meghatározó rendeletét: a GDPR-t és a DSA-t vizsgálja, majd a magyar szabályozási környezetet elemzi (Kiberbiztonsági tv., Ekertv., Eht.). A GDPR alapvetően adatvédelmi jogszabály, elemzését mégis az indokolja, hogy a közösségi média platformok működésének alapvető feltétele a személyes adatok tömeges gyűjtése és feldolgozása, amelynek szabályozása közvetlen hatást gyakorol a tartalommoderáció és a dezinformáció terjesztésének képességére. A GDPR tehát nem a tartalomra közvetlenül ható szabályozás, hanem a tartalom terjesztését lehetővé tévő infrastruktúra szabályozása.

2.4.1 Az Általános Adatvédelmi Rendelet (GDPR) és a közösségi média szabályozása

A GDPR – az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete – 2018. május 25-étől alkalmazandó közvetlenül az Európai Unió minden tagállamában.²⁰⁴ A rendelet a személyes adatok védelmét alapvető jogként rögzíti, ugyanakkor preambulumban kifejezetten hangsúlyozza, hogy a személyes adatok védelméhez való jog nem abszolút jog, hanem a társadalomban betöltött funkciójának fényében, más alapvető jogokkal összhangban, az arányosság elvének megfelelően kell érvényesíteni.²⁰⁵ Ez az arányossági megközelítés központi jelentőségű a disszertáció témaköre szempontjából, mivel a közösségi média szabályozása során éppen ez az arányossági feszültség jelenik meg a leghatározottabban: a személyes adatok védelme, a szólásszabadság és az információs biztonság közötti egyensúly megteremtése.

A GDPR adatkezelési alapelvei a jogszerűség, tisztességesség és átláthatóság, a célhoz kötöttség, az adattakarékosság, a pontosság, a korlátozott tárolhatóság, az integritás és bizalmas jelleg, valamint az elszámoltathatóság.²⁰⁶ A közösségi média platformok esetében sajátos módon érvényesülnek. A célhoz kötöttség elve például megköveteli, hogy a személyes adatokat kizárólag meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból gyűjtsék, ami feszültségbe kerül a platformok azon gyakorlatával, hogy a felhasználói adatokat az eredeti regisztrációs céltól eltérő módon célzott hirdetésekhez, algoritmikus tartalomajánláshoz, profilozáshoz is felhasználják. A jogszerűség alapja a platformok esetében általában a felhasználó hozzájárulása vagy az adatkezelő jogos érdeke,²⁰⁷ ez utóbbi azonban széles mérlegelési teret hagy az adatkezelőnek, ami a gyakorlatban a felhasználói adatok extenzív felhasználását biztosítja.²⁰⁸

A GDPR közvetett hatásai a tartalommoderációra és a dezinformációra szintén lényegesek. Bár a rendelet nem tartalomszabályozási jogszabály, több rendelkezése közvetett módon hat a moderációra és a dezinformáció elleni küzdelemre. A különleges adatok kezelésére vonatkozó szabályozás, amely tilalmazza a faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre, szakszervezeti tagságra, egészségügyi adatokra vagy szexuális életre vonatkozó adatok kezelését²⁰⁹ közvetlenül érinti a platformok azon képességét, hogy a felhasználókat politikai véleményük, vallási meggyőződésük vagy etnikai hovatartozásuk alapján cílozzák tartalommal. Ez a korlátozás elvileg mérsékelheti a politikai

---

²⁰⁴Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (Általános adatvédelmi rendelet), HL L 119, 2016.5.4., 1–188. o. (a továbbiakban: GDPR).

²⁰⁵GDPR, (4) preambulumbekkezdés.

²⁰⁶GDPR, 5. cikk (1) bekezdés a)–f) pontok és (2) bekezdés.

²⁰⁷GDPR, 6. cikk (1) bekezdés.

²⁰⁸GDPR, 6. cikk (1) bekezdés f) pont.

²⁰⁹GDPR, 9. cikk (1) bekezdés.

mikro-célzás (micro-targeting) gyakorlatát, amelyet a korábbi fejezetekben tárgyalt dezinformációs kampányok különösen az orosz információs műveletek rendszeresen alkalmaznak. A különleges adatok kezelésének tilalma alól azonban kivített képeznek a nyilvánvalóan nyilvánosságra hozott adatok és a közérdekű célokat szolgáló adatkezelés,²¹⁰ ami a gyakorlatban jelentős kikaput nyit a közösségi médián önkéntesen megosztott politikai vélemények feldolgozásához.

Az automatizált döntéshozatalra és a profilozásra vonatkozó szabályozás különösen releváns a disszertáció témája szempontjából. A GDPR 22. cikke rögzíti az érintett jogát ahhoz, hogy ne legyen alávetve kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilozást is – alapuló olyan döntésnek, amely rá nézve joghatással jár vagy hasonlóképpen jelentősen érinti.²¹¹ Ez a rendelkezés közvetlenül érinti a közösségi média platformok algoritmikus tartalomajánló rendszereit, amelyek ahogyan a moderációs és a szankciós fejezetben bemutatam az információs hadviselés kulcsfontosságú infrastruktúráját képezik. A profilozásra vonatkozó preambulumbekzdés hangsúlyozza, hogy az automatizált döntéshozatalhoz megfelelő biztosítékokat kell alkalmazni, beleértve a tájékoztatást, az emberi beavatkozashoz való jogot és az álláspont kifejtésének jogát.²¹² Az alkalmazhatóság határa azonban lényeges korlátokat rejt: a 22. cikk csak azokra az automatizált döntésekre vonatkozik, amelyek „joghatással járnak vagy hasonlóképpen jelentősen” érintik az érintettet, ami a tartalomajánló algoritmusok esetében nem egyértelműen teljesül. Egy algoritmus, amely a felhasználó számára meghatározott tartalmakat jelez ki vagy háttérbe szorít, kétségkívül befolyásolja az információhoz való hozzáférést, de a „joghatással jár vagy hasonlóképpen jelentősen érint” küszöbértéke a joggyakorlatban vitatott és nem véglegesen tisztázott.

A törléshez való jog („elfeledtetéshez való jog”) a GDPR 17. cikke alapján²¹³ szintén közvetett relevanciával bír a dezinformáció kontextusában. Az érintett kérheti személyes adatainak törlését, ami magában foglalhatja a dezinformációs kampányok által gyűjtött profiladatok megsemmisítését. Ugyanakkor a törléshez való jogot korlátozzuk a véleménynyilvánítás szabadsága és a közérdekű archiválás célja,²¹⁴ ami arra utal, hogy a GDPR a tartalomeltávolítás terén nem kínál közvetlen eszközt a dezinformáció ellen az adatok törlésének joga nem terjed ki a közérdekű információk eltávolítására, és a hamis információ önmagában nem minősül személyes adatnak.

---

²¹⁰GDPR, 9. cikk (2) bekezdés a) és e) pontok.

²¹¹GDPR, 22. cikk (1)–(4) bekezdés.

²¹²GDPR, (71) preambulumbekzdés.

²¹³GDPR, 17. cikk (1) bekezdés.

²¹⁴GDPR, 17. cikk (3) bekezdés a) és d) pontok.

A tiltakozáshoz való jog a GDPR 21. cikke alapján²¹⁵ további árnyalatot ad: az érintett tiltakozhat személyes adatainak profilozás céljából történő kezelése ellen, ami a célzott dezinformációs kampányok személyre szabott üzeneteivel szembeni védekezési lehetséges jogi alapját jelenti. A tiltakozási jog gyakorlása azonban egyedi cselekedetet feltételez azaz az érintettnek tudatosan kell felismernie, hogy profilozzák, és aktívan kell tiltakoznia, ami a tömeges dezinformációs műveletek során, ahol az érintettek többsége nincs tudatában a profilozásnak, gyakorlatilag korlátozott hatékonyságú.

A GDPR területi hatálya és szankciós keretrendszere a közösségi média szabályozása szempontjából szintén kulcsfontosságú. A rendelet nem csupán az Európai Unióban létesített adatkezelőkre vonatkozik, hanem minden olyan adatkezelőre, amely az Unióban tartózkodó érintettek személyes adatait kezeli, függetlenül attól, hogy az adatkezelés az Unióban történik-e.²¹⁶ Ez az extraterritoriális hatály biztosítja, hogy az Európai Unió kívül székhellyel rendelkező közösségi média platformok, amelyek jellemzően az Egyesült Államokban működnek is a GDPR hatálya alá tartozzanak, amennyiben európai felhasználók adatait kezelik. Ámbár egy anomáliát szükséges kiemelni, mégpedig platformfüggőségünk van. Ha Meta, Twitter, TikTok kivonulna szabályozási okok miatt, az számunkra hátrányos lenne és jelentős adatvesztéssel is járna. A felhasználók a közösségi média oldalukat gyakran „fotóalbumként” használják, kis vállalkozások pedig itt tartják a kapcsolatot a klienseikkel. Fontos felismernünk, hogy egy platformfüggőség alakult ki, és így nehéz érvényesíteni uniós jogokat. Visszatérve az extraterritoriális hatály jelentőségéhez, a dezinformáció kontextusában abban rejlik, hogy az uniós szabályozás nem kordatározik az EU határain belüli adatkezelésre, hanem potenciálisan kiterjed az uniós polgárok adataival végzett műveletekre földrajzi korlátoktól függetlenül. Ugyanakkor az extraterritoriális hatály kikényszerítése a gyakorlatban jelentős kihívásokat vet fel, különösen harmadik állami szereplők: például orosz dezinformációs műveleteket végző entitások esetében, amelyek az uniós jogérvényesítés hatókörén kívül működnek.

A GDPR szankciós rendszere az adatkezelési szabályok megsértése esetén igen jelentős bírságokat ír elő: az alapvető rendelkezések megsértése esetén legfeljebb 20 millió euró vagy a vállalkozás előző pénzügyi évi teljes éves világforgalmának legfeljebb 4%-a szabállyható ki, azérték közül, amelyik magasabb.²¹⁷ A felügyelet hatóságok szankciós eszköztára emellett figyelmeztetést, megrovást, ideiglenes vagy végleges adatkezelési tilalmat és harmadik

---

²¹⁵GDPR, 21. cikk (1) bekezdés.

²¹⁶GDPR, 3. cikk (2) bekezdés.

²¹⁷GDPR, 83. cikk (5) bekezdés.

államokba irányuló adatátviteli tilalmat is magában foglal.^{218 219} A disszertáció szankciós fejezetében azonosított négy szintű szankciós modell szempontjából a GDPR elsősorban az állami és szabályozási szinten működik: a tagállami adatvédelmi hatóságokon keresztül érvényesülnek azok a szankciók, amelyek a platformok adatkezelési gyakorlatainak jogszerűségét biztosítják. A szankciós rendszer erőssége a bírásgösszegek elrettentő mértékében rejlik, gyengesége viszont abban, hogy a szankciók kizárólag az adatkezelési szabályok megsértésére irányulnak, és nem kezelik a tartalmi problémákat – azaz egy platform szankcionálható a felhasználói adatok jogszerűtlen kezeléséért, de nem szankcionálható kizárólag a GDPR alapján a dezinformációs tartalmak terjesztéséért.

A GDPR elemzése a disszertáció témakörének kontextusában több lényeges jogi hézagot és megoldatlan kérdést tár fel. Az első és legfontosabb az, hogy a GDPR személyes adatként definiálja szabályozási tárgyát, ami azt jelenti, hogy a nem személyes jellegű dezinformációs tartalmak például az álhírek, a propagandaüzenetek, a manipulált képek és videók kívül esnek a rendelet hatályán. Egy orosz információs művelet által terjesztett hamis hír önmagában nem személyes adat, tehát a GDPR eszközeivel nem távolítható el és nem szankcionálható. A GDPR kizárólag az adatkezelési folyamatot szabályozza azaz azt, ahogyan a platform a felhasználói adatokat felhasználja a tartalom terjesztésére, de nem a tartalmat magát.

A második jelentős hézag az algoritmikus tartalomterjesztés szabályozásának hiányossága. A GDPR 22. cikke, ahogyan fentebb bemutatam, csak azokra az automatizált döntésekre vonatkozik, amelyek joghatással járnak vagy jelentősen érintik az érintettet. A közösségi média híradagó algoritmusai amelyek meghatározzák, milyen tartalmakat lát a felhasználó és milyeneket nem, nem feltétlenül érik el ezt a küszöbértéket. Ez különösen problémás, ha figyelembe vesszük, hogy a moderációs fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés éppen az az a mechanizmus, amelyet az információs hadviselés eszközeként használnak: a dezinformáció felerősítése, a polarizáció növelése és a propagandatartalmak célzott terjesztése a híradagó algoritmusokon keresztül történik. A GDPR tehát nem nyújt hatékony jogi eszközt e mechanizmus szabályozására, ami a rendelet egyik legjelentősebb strukturális korlátja a közösségi média kontextusában.

A harmadik hézag a katonai és nemzetbiztonsági dimenzió kezelésében mutatkozik meg. A GDPR preambuluma rögzíti, hogy a rendelet nem vonatkozik a nemzetbiztonsági tevékenységekre, és nem érinti a tagállamok alapvető biztonsági érdekeivel kapcsolatos

---

²¹⁸GDPR, 83. cikk (4)–(6) bekezdés.

²¹⁹GDPR, 58. cikk (2) bekezdés.

tevékenységeket.²²⁰ Ez a kivétel azt jelenti, hogy az információs hadviseléssel összefüggő adatkezelési tevékenységek, például egy tagállam hírszerzési célú közösségi média monitorozása kívül eshetnek a GDPR hatályán. Ugyanakkor a dezinformációs műveletek a civil információs térben fejtik ki hatásukat, és a célzott felhasználók civil személyek, akiknek az adatkezelése a GDPR hatálya alá tartozik. E kettős helyzet – amelyben a dezinformációs művelet a katonai és a civil szféra határvonalán működik – a GDPR számára fogalmilag nem kezelhető, és az információs hadviselés sajátos jogi szabályozás nélküli területének részévé válik.

Végül, a GDPR a bot-fiókok és az automatizált dezinformációs hálózatok problémáját sem képes közvetlenül kezelni. A rendelet természetes személyeket véd a bot-fiókok mögött nincs természetes személy, akár az Iszlám Állam „Dawn of Glad Tidings” alkalmazásáról, akár az orosz Internetes Kutatási Ügynökség trollhálózatáról legyen szó, amelyeket a korábbi fejezetekben részletesen tárgyaltam. A GDPR által biztosított jogok – hozzáférés, helyesbítés, törlés, tiltakozás – egyedi érintetti cselekedetet feltételeznek, ami a tömeges, koordinált információs műveletek kontextusában strukturálisan elégtelen válasz.

A GDPR elemzése tehát egy paradox képet rajzol ki: a rendelet az Európai Unió legjelentősebb és leghigorúbb adatvédelmi jogszabálya, amely a globális technológiai vállalatok működését is befolyásolja, mégis korlátozott relevanciával bír a dezinformáció, a tartalommoderáció és a szankcionálás azon dimenzióiban, amelyeket a jelen disszertáció vizsgál. A GDPR közvetve a profilozás korlátozásán, a célzott hirdetések szabályozásán és az adatkezelési átláthatósági követelményeken keresztül mérsékelheti a dezinformációs műveletek infrastrukturális feltételeit, de nem kínál közvetlen eszközt a dezinformációs tartalmak kezelésére, az algoritmikus tartalomterjesztés szabályozására vagy az információs hadviselés jogi keretezésére. E hézagok felismerése indokolta az Európai Unió további szabályozási lépéseit, amelyek közül a következő alfejezetben a Digitális Szolgáltatási Törvényt vizsgálom, mint a GDPR-t kiegészítő, a tartalomszabályozásra és a platformirányításra közvetlenül irányuló jogszabályi keretrendszer.²²¹

A GDPR elemzése során azonosított hézagok különösen a tartalomszabályozás, az algoritmikus tartalomterjesztés és a dezinformáció közvetlen kezelésének hiánya jelentős részben motiválták az Európai Unió Digitális Szolgáltatási Törvényének (DSA) megalkotását. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete 2024 februárjától teljesen alkalmazandó, és a

---

²²⁰GDPR, (2) preambulumbekkezdés.

²²¹ Digital Services Act (DSA, Digitális Szolgáltatási Törvény): az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete, amely a digitális szolgáltatások egységes piacáról szól és a közvetítő szolgáltatók felelősségét szabályozza.

2000/31/EK elektronikus kereskedelmi irányelv módosításaként a közvetítő szolgáltatók felelősségét és kötelezettségeit újszabályozza.²²² Míg a GDPR az adatkezelési infrastruktúrát szabályozza, a DSA közvetlenül a tartalomszabályozásra, a platformirányításra és a közvetítő szolgáltatók gondossági kötelezettségeire irányul, ami a jelen disszertáció elméleti kereteivel a moderáció, a szankcionálás és a dezinformáció hármasságával közvetlenül összekapcsolódik. A DSA preambuluma kifejezetten elismeri, hogy az internetes a közvetítő szolgáltatások használata új kockázatokat és kihívásokat teremtett az egyéni felhasználók, a vállalkozások és a társadalom egésze számára.²²³

A DSA szabályozási logikája a közvetítő szolgáltatók fokozatos felelősségi rendszerén (tiered system of obligations) alapul: az általános közvetítő szolgáltatóktól a tárhelyszolgáltatókon és az online platformokon át a nagyon nagy online platformokig (VLOP-ok) és nagyon nagy online keresőmotorokig (VLOSE-k) terjedő kategóriarendszer egyre szigorúbb kötelezettségeket ír elő a szolgáltató társadalmi hatásának megfelelően.²²⁴ Ez a fokozatos megközelítés közvetlenül tükrözi a disszertáció szankciós fejezetében azonosított többszintű szankciós modellt, amelyben a szabályozási kötelezettségek és a következmények a szolgáltató méretéhez és társadalmi hatásához igazodnak.

2.4.2 A Digitális Szolgáltatói Törvény (DSA) szabályozási keretrendszere

A DSA a tartalommoderációt több szinten szabályozza, közvetlenül válaszolva a moderációs fejezet során azonosított kihívásokra. A felhasználási feltételekre vonatkozó átláthatósági előírások megkövetelik, hogy a közvetítő szolgáltatók nyilvánosságra hozzák a tartalommoderációra vonatkozó politikáikat, eljárásaikat, intézkedéseiket és eszközeiket, beleértve az algoritmikus döntéshozatalt és az emberi felülvizsgálatot, mégpedig érthető, egyértelmű és géppel olvasható formátumban.²²⁵ Ez a rendelkezés közvetlenül válaszol a moderációs fejezetben tárgyalt átláthatósági problémára, amelyet Gorwa, Binns és Katzenbach az algoritmikus tartalommoderáció kapcsán azonosítottak.

A bejelentési és intézkedési mechanizmus (notice and action) a DSA egyik legfontosabb újítása. A tárhelyszolgáltatóknak könnyen hozzáférhető és felhasználóbarát bejelentési rendszert kell működtetniük, amelyen keresztül bármely személy értesítheti a szolgáltatót az általa jogellenesnek vélt tartalomról.²²⁶ A bejelentés alapján hozott intézkedésről a szolgáltatónak

---

²²²Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (Digitális szolgáltatásokról szóló rendelet), HL L 277, 2022.10.27., 1–102. o. (a továbbiakban: DSA).

²²³DSA, (1) preambulumbekkezdés.

²²⁴DSA, 3. cikk.

²²⁵DSA, 14. cikk (1) és (4) bekezdés.

²²⁶DSA, 16. cikk.

részletes indokolást kell adnia, amely tartalmazza a döntés alapját, a hivatkozott jogi vagy szerződéses alapot, és a jogorvoslati lehetőségeket.²²⁷ Ez a „bejelentési és intézkedési” rendszer lényegesen túlmegy a GDPR keretein: míg a GDPR a személyes adatok kezelését szabályozza, a DSA a tartalom eltávolítására, a láthatóság korlátozására, a fiókfelfüggesztésre és a monetáris szankciókra vonatkozó döntéshozatalt is szabályozza – azaz közvetlenül a moderációs és szankciós mechanizmusokat.

A megbízható bejelentők intézménye a DSA egyik innovatív eleme: a tagállami digitális szolgáltatási koordinátorok által akkreditált szervezetek bejelentéseit a platformoknak elsőbbséggel és indokolatlan késedelem nélkül kell feldolgozniuk.²²⁸²²⁹ Ez a mechanizmus közvetlenül válaszol a Bayer és társai által javasolt társszabályozási modellre, amelyben az állami és a magánszféra együttműködve lép fel a jogellenes tartalmakkal szemben. Az online platformoknak emellett belső panaszkezelési rendszert és bíróságon kívüli vitarendezési lehetőséget kell biztosítaniuk a felhasználók számára,²³⁰ ami a moderációs fejezetben Flynn és társai által feltárt jogorvoslati hiányosságokra ad jogi választ.

Az ajánlórendszerek átláthatóságára vonatkozó előírás közvetlenül érinti a dezinformációs problémakört. A DSA 27. cikke megköveteli, hogy az ajánlórendszereket használó online platformok érthető nyelven ismertessék az ajánlások fő paramétereit, és a felhasználók számára biztosítsanak lehetőséget e paraméterek módosítására.²³¹ Ez a rendelkezés közvetlenül válaszol a Prier-féle „trend irányítása” modellben leírt mechanizmusra, amelyben az algoritmikus tartalomajánlás a propaganda terjesztésének kulcsinfrastruktúráját képezi. A GDPR 22. cikkével ellentétben, amely csak a „joghatással járó vagy jelentősen érintő” automatizált döntésekre vonatkozik, a DSA általánosságban megköveteli az ajánlórendszerek átláthatóságát, függetlenül a döntés hatásának mértékétől.

A rendszerkockázat-értékelés és a válságreagálás szempontjából a DSA legjelentősebb innovációja a nagyon nagy online platformokra (VLOP-ok) és keresőmotorokra (VLOSE-k) vonatkozó rendszerkockázat-értékelési kötelezettség. A 34. cikk megköveteli, hogy e szolgáltatók gondosan azonosítsák, elemezzék és értékeljék az Unióban jelentkező rendszerkockázatokat, amelyek a szolgáltatásuk tervezéséből, működéséből vagy használatából eredően keletkeznek. A rendszerkockázatok közé tartozik a jogellenes tartalmak terjesztése, az alapvető jogok gyakorlására gyakorolt negatív hatás, valamint – ami a disszertáció

---

²²⁷DSA, 17. cikk (1)–(4) bekezdés.

²²⁸ Trusted flaggers (megbízható bejelentők): a DSA által bevezetett intézmény, amely szakértői szervezeteknek prioritásos bejelentési jogot biztosít a platformokon azonosított jogellenes tartalmak esetében.

²²⁹DSA, 22. cikk (1)–(2) bekezdés.

²³⁰DSA, 20. cikk és 21. cikk.

²³¹DSA, 27. cikk (1)–(3) bekezdés.

szempontjából kiemelten releváns – a polgári párbeszédre, a választási folyamatokra és a közbiztonságra gyakorolt tényleges vagy előrelátható negatív hatás.²³² A kockázatértékelésnek kifejezetten figyelembe kell vennie, hogy a kockázatokat befolyásolja-e a szolgáltatás szándékos manipulációja, beleértve a nem hiteles használatot (inauthentic use) vagy a szolgáltatás automatizált kihasználását, valamint a jogellenes tartalmak és a feltételekkel összeegyeztethetetlen információk gyors és széles körű terjesztését.²³³ Ez a rendelkezés közvetlenül megszólítja a dezinformációs kampányok és az információs műveletek problémáját: a bot-hálózatokat, a trollgyárat, a koordinált hiteltelen viselkedést és az algoritmikus felerősítést.

A kockázatcsökkentési kötelezettség (35. cikk) a kockázatértékelés természetes következménye: a VLOP-oknak és VLOSE-knek ésszerű, arányos és hatékony kockázatcsökkentő intézkedéseket kell hozniuk az azonosított rendszerkockázatokra.²³⁴ A válságreakálási mechanizmus (36. cikk) további innovatív elemet jelent: rendkívüli körülmények esetén, amelyek komoly fenyegetést jelentenek a közbiztonságra vagy a közegészségügyre az Unióban, az Európai Bizottság a Testület ajánlása alapján határozatban kötelezheti a VLOP-okat konkrét intézkedések megtételére, legfeljebb három hónapos időtartamra.²³⁵ Ez a mechanizmus közvetlenül alkalmazható az információs hadviselés kontextusában: egy fegyveres konfliktushoz kapcsolódó nagyméretű dezinformációs kampány – mint amelyet az orosz–ukrán háború során Pamment, Bradov és Alfaqih a korábbi fejezetekben dokumentáltak – elvileg aktiválhatja e rendelkezést. A DSA emellett független auditról is rendelkezik: a VLOP-oknak évente legalább egyszer független ellenőrzésnek kell alávetniük magukat.²³⁶

A DSA szankciós rendszere – összhangban a disszertáció szankciós fejezetében azonosított többszintű modellel – két szinten működik. Tagállami szinten a digitális szolgáltatási koordinátorok a jogsértésért a szolgáltató előző pénzügyi évi éves világforgalmának legfeljebb 6%-áig terjedő bírságot szabhatnak ki.²³⁷ Uniós szinten az Európai Bizottság közvetlenül bírságozhatja a VLOP-okat és VLOSE-eket a rendelet megsértése esetén, szintén a globális éves forgalom legfeljebb 6%-áig.²³⁸ E kettős szankciós rendszer a GDPR egyszintű (tagállami adatvédelmi hatóságokon keresztül érvényesülő) szankciós mechanizmusához képest jelentős

---

²³²DSA, 34. cikk (1) bekezdés a)–d) pontok.

²³³DSA, 34. cikk (2) bekezdés.

²³⁴DSA, 35. cikk (1) bekezdés.

²³⁵DSA, 36. cikk (1)–(2) bekezdés.

²³⁶DSA, 37. cikk (1) bekezdés.

²³⁷DSA, 52. cikk (1)–(3) bekezdés.

²³⁸DSA, 74. cikk (1) bekezdés.

előrelépést jelent, mivel az Európai Bizottság közvetlen kikényszerítési jogköre csökkenti az egyes tagállamok kikényszerítési kapacitásának egyenetlenségéből eredő problémát, amelyet ten Oever és társai az EU szankciók orosz médiával szembeni végrehajtásának eltérései kapcsán dokumentáltak.

A DSA által bevezetett keretrendszer jelentős előrelépés a GDPR-hoz képest a közösségi média szabályozása terén, mégis több lényeges hézag és megoldatlan kérdés azonosítható. Az első és legfontosabb az, hogy a DSA a „jogellenes tartalom” (illegal content) fogalmára épül,²³⁹ ami azt jelenti, hogy a nem jogellenes, de társadalmilag káros tartalmak – ideértve a dezinformációt, a propagandát és a manipulatív narratívákat – nem esnek a jogellenes tartalmakra vonatkozó bejelentési és intézkedési mechanizmus hatálya alá. A dezinformáció az Európai Unió legtöbb tagállamában nem önmagában jogellenes: a hamis információ terjesztése általában nem bűncselekmény, kivéve ha konkrét jogi tárgyat sért (például rágalmazás, közveszély okozása). Ez azt jelenti, hogy a DSA bejelentési és intézkedési mechanizmusa a dezinformáció jelentős részére nem alkalmazható. A rendszerkockázat-értékelés és a kockázatcsökkentés ugyan közvetve érinti a dezinformációt – különösen a polgári párbeszédre és a választási folyamatokra gyakorolt hatás dimenziójában²⁴⁰ –, de a konkrét kikényszerítési mechanizmus hiányos: a platformok maguk döntenek el, milyen intézkedéseket hoznak a rendszerkockázatok csökkentésére, és e döntések tartalmi meghatározása nem a szabályozó, hanem a platform hatáskörében marad.

A második hézag a katonai és információs hadviselési dimenzió kezelésének hiányossága. A DSA válságreakálási mechanizmusa (36. cikk) a „közbiztonságra vagy közegészségügyre” irányuló komoly fenyegetésre vonatkozik, de nem említi kifejezetten a fegyveres konfliktushoz, az információs hadviseléshez vagy a külföldi állami szerepők által végzett befolyásolási műveletekhez kapcsolódó dezinformációs válsághelyzetet. Bár a „közbiztonság” fogalma elvileg tág értelmezést tesz lehetővé, a rendelet nem nyújt iránymutatást arra vonatkozóan, hogyan alkalmazandó e mechanizmus az információs hadviselés kontextusában. Ez a hiányosság különösen feltűnő, ha figyelembe vesszük, hogy a DSA-t az orosz–ukrán háború első évében fogadták el, amikor a dezinformáció katonai dimenziója az európai közbeszéd központi elemévé vált.

A harmadik hézag a határokön átívelő kikényszerítés problémája. A DSA – a GDPR-hoz hasonlóan – az Unióban létesített vagy az Unióban szolgáltatást nyújtó szolgáltatókra vonatkozik, de a harmadik állami dezinformációs műveletek – amelyeket orosz állami

---

²³⁹DSA, (9) preambulumbekkezdés.

²⁴⁰DSA, 34. cikk (1) bekezdés c) pont.

szereplők az EU-n kívülről hajtanak végre – gyakran az uniós jogérvényesítés hatókörén kívül maradnak. Továbbá, a DSA nem rendelkezik közvetlenül a harmadik államok állami médiájával szembeni fellépésről – az RT és a Szputnyik betiltása nem a DSA, hanem különálló tanácsi határozatok alapján történt, ahogyan azt Pamment és ten Oever a szankciós fejezetben elemezték.

Végül, a DSA – a GDPR-hoz hasonlóan – nem kezeli közvetlenül a bot-fiókok és az automatizált dezinformációs hálózatok eltávolítását, bár a rendszerkockázat-értékelésben a „nem hiteles használat” és az „automatizált kihasználás” megemlítése közvetett módon erre irányul. A kikényszerítés azonban a platformok önkéntes kockázatsökkentő intézkedéseitől függ, nem kötelező tartalomeltávolítási normáktól – ami arra utal, hogy a DSA inkább ösztönző (nudging), mint kikényszerítő (enforcing) jellegű szabályozást valósít meg a dezinformáció terén.

A DSA elemzése tehát a GDPR-ral összevetve egy lényegesen fejlettebb, de továbbra is korlátozott szabályozási keretrendszert rajzol ki. A DSA közvetlenül szabályozza a tartalommoderációt, átláthatósági követelményeket támaszt az algoritmikus rendszerekkel szemben, rendszerkockázat-értékelésre kötelezi a VLOP-okat, és kettős szankciós mechanizmust épít ki. E fejlemények jól illeszkednek a disszertáció elméleti keretrendszeréhez: a moderációs fejezet átláthatósági és elszámoltathatósági követelményeire, a szankciós fejezet többszintű szankciós modeljére és a dezinformációs fejezet algoritmikus felerősítési problémáira. Ugyanakkor a DSA korlátai – a jogellenes és a káros, de nem jogellenes tartalom közötti megkülönböztetés, a katonai dimenzó kezelésének hiánya, a határokön átívelő kikényszerítés problémája – arra utalnak, hogy az uniós szabályozási keretrendszer továbbra sem képes maradéktalanul kezelni az információs hadviselés által jelentett kihívásokat. A jogszabályi áttekintés következő részében a német Hálózatérvényesítési Törvényt (NetzDG) vizsgálom, mint a nemzeti szintű szabályozás egyik legélelősebb példáját, amely a disszertációban korábban is hivatkozási pontként jelent meg.

2.4.3 A magyar szabályozási környezet: kiberbiztonság, közvetítő szolgáltatói felelősség és hírközlés

Az uniós szintű (GDPR, DSA) és a nemzeti szintű tartalomszabályozási (NetzDG) keretrendszerek áttekintése után indokolt a magyar jogszabályi környezet vizsgálata is, különös tekintettel a disszertáció hazai intézményi kontextusára. A Magyarország kiberbiztonságáról szóló 2024. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Kiberbiztonsági tv.) 2025. január 1-jétől

hatályos, és az Európai Unió NIS 2 irányelvének²⁴¹ magyar jogrendbe történő átültetését szolgálja, hatályon kívül helyezve az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló korábbi 2013. évi L. törvényt (Ibtv.) és a kiberbiztonsági tanúsításról szóló 2023. évi XXIII. törvényt.²⁴² A törvény relevanciája a jelen disszertáció szempontjából mindenekelőtt abban rejlik, hogy a kiberbiztonság a digitális információs tér védelmének infrastrukturális szintjét szabályozza – azt az alapréteget, amelyen a közösségi média platformok, az információs műveletek és a dezinformációs kampányok egyaránt működnek. Ugyanakkor – és ezt az elemzésben hangsúlyosan jelezni szükséges – a Kiberbiztonsági tv. nem tartalomszabályozási és nem platformirányítási jogszabály: a közösségi média moderációjával, a dezinformáció terjesztésével vagy a szankcionálás platformszintű mechanizmusaival közvetlenül nem foglalkozik.

A Kiberbiztonsági tv. hatálya az alapvető és fontos szervezetekre terjed ki, beleértve a kormányzati szerveket, a kritikus infrastruktúrákat, az elektronikus hírközlési szolgáltatókat, a bizalmi szolgáltatókat, valamint a védelmi és biztonsági szempontból jelentős szervezeteket.²⁴³ A szervezeteket alapvető és fontos kategóriákba sorolja, eltérő szintű kötelezettségekkel.²⁴⁴ Kiemelendő, hogy a törvény a honvédelmi célú elektronikus információs rendszerek vonatkozásában külön rendelkezéseket tartalmaz,²⁴⁵ ami a disszertáció katonai dimenziója szempontjából közvetlen relevanciával bír: a honvédségi szervezetek által a katonai műveleti feladatok – közvetlen művelettámogatás, -tervezés, -vezetés, helyzetkövetés – ellátása érdekében használt elektronikus információs rendszerek a törvény hatálya alá tartoznak a honvédelmi kiberbiztonsági hatóság felügyelete alatt.²⁴⁶

A törvény közösségi médiával való kapcsolata közvetett, de analitikusan jelentős. A kiberbiztonsági kockázatkezelési kötelezettségek²⁴⁷ és a kiberbiztonsági incidensbejelentési kötelezettségek²⁴⁸ a törvény hatálya alá tartozó szervezeteket arra kötelezik, hogy az általuk működtetett elektronikus információs rendszerek biztonságát a kockázatokkal arányosan biztosítsák. Ez releváns a disszertáció témája szempontjából annyiban, hogy egy kiberbiztonsági incidens – például egy kritikus infrastruktúra elleni kibertámadás – közösségi

---

²⁴¹Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (2022. december 14.) az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről (NIS 2 irányelv).

²⁴²2024. évi LXIX. törvény Magyarország kiberbiztonságáról (a továbbiakban: Kiberbiztonsági tv.), Magyar Közlöny, 2024. évi 130. szám, 2024. december 20., 9460–9524. o. Hatályos: 2025. január 1-től.

²⁴³Kiberbiztonsági tv. 1. § (1) bekezdés a)–e) pontok.

²⁴⁴Kiberbiztonsági tv. 1. § (4)–(5) bekezdés.

²⁴⁵Kiberbiztonsági tv. 1. § (3) bekezdés.

²⁴⁶Kiberbiztonsági tv. 3. § 73. pont.

²⁴⁷Kiberbiztonsági tv. 9. §.

²⁴⁸Kiberbiztonsági tv. 15–16. §.

médián keresztül dezinformációs kampánnyal kísérhető vagy kiegészíthető, ahogyan azt az orosz–ukrán konfliktus során többször dokumentáltak. A törvény által definiált „nagyszabású kiberbiztonsági incidens” fogalma – amely olyan mértékű zavart okoz, amely meghaladja Magyarországnak az arra való reagálási képességét²⁴⁹ – értelmezési keretet nyújthat azoknak a helyzeteknek, amelyekben a kiberhadviselés és az információs műveletek összekapcsolódnak.

A Kiberbiztonsági tv. szankciós rendszere a disszertáció szankciós keretrendszeréhez képest sajátos helyzetet foglal el. A nemzeti kiberbiztonsági hatóságként a Szabványosítási és Technológiai Felügyeleti Hatóság (SZTFH) jár el,²⁵⁰ a honvédelmi kiberbiztonsági hatóság pedig a honvédelemért felelős miniszter. A törvény a szabályozás be nem tartása esetén kiberbiztonsági bírság kiszabását teszi lehetővé, amelynek mértékét a végrehajtási rendelet szabályozza. A szankciók azonban a kiberbiztonsági kötelezettségek megsértésére irányulnak – azaz arra, ha egy szervezet nem biztosítja megfelelően az általa működtetett rendszerek biztonságát –, és nem a közösségi médián terjesztett tartalmakra. A Kiberbiztonsági tv. szankciós logikája tehát a GDPR-hoz hasonlóan infrastrukturális: a rendszereket és nem a tartalmakat szankcionálja.

A disszertáció témaköre szempontjából a Kiberbiztonsági tv. legfontosabb korlátja az, hogy a törvény a kiberbiztonságot technikai-infrastrukturális problémaként kezeli, nem pedig információs tartalmi problémaként. A dezinformáció, a propaganda, a koordinált hiteltelen viselkedés (CIB), az algoritmikus tartalomfelerősítés és a közösségi média platformok moderációs gyakorlatai kívül esnek a törvény hatályán. A Kiberbiztonsági tv. az elektronikus információs rendszerek rendelkezésre állását, integritását és bizalmas jellegét védi – de nem a rendszerekben áramló információ igazságtartalmát, hitelességét vagy társadalmi hatását. Ez a megkülönböztetés pontosan tükrözi a korábbi fejezetekben azonosított alapvető fogalmi feszültséget: a kiberbiztonság a technikai infrastruktúrát, az információs biztonság a tartalmi dimenziót védi, és a kettő közötti jogi szabályozási hézag Magyarországon – ahogyan az Európai Unió szintjén is – megoldatlan marad. A magyar jogrendben jelenleg nincs olyan jogszabály, amely közvetlenül szabályozná a közösségi média platformokon zajló dezinformációt, a politikai mikro-célzást vagy az információs műveletek platform-dimenzióját a NetzDG-hez vagy a DSA rendszerkockázat-értékelési mechanizmusához hasonló módon.

A jogszabályi áttekintés összességében tehát egy többretegű, de töredezett szabályozási tájképet rajzol ki. A GDPR az adatkezelési infrastruktúrát szabályozza, közvetve érintve a profilozást és a célzott tartalomterjesztést. A DSA közvetlenül szabályozza a tartalommoderációt, az

---

²⁴⁹Kiberbiztonsági tv. 3. § 74. pont.

²⁵⁰Kiberbiztonsági tv. 23. §; 418/2024. (XII. 23.) Korm. rendelet 16. §.

átláthatóságot és a rendszerkockázat-értékelést, de a dezinformációt nem jogellenes tartalomként kezeli. A NetzDG a büntetőjogi értelemben jogellenes tartalmak eltávolítását kényszeríti ki, de nem terjed ki a nem-bűncselekményi dezinformációra. A magyar Kiberbiztonsági tv. a technikai-infrastrukturális biztonságot szabályozza, érintve a honvédelmi dimenziót, de nem a tartalmi problémákat. E szabályozási rétegek egyike sem kezeli közvetlenül és átfogóan a dezinformációt mint az információs hadviselés eszközt – és éppen ez a szabályozási hézag az, amelyet a disszertáció elméleti fejezeteiben azonosított problémák – a propaganda terjesztésének mechanizmusai, a szankciók korlátai, a platformok kettős szerepe – jogi síkon is megerősítenek. A jogszabályi áttekintés ezen megállapításai az ezt követő empirikus fejezetek számára a szabályozási kontextust nyújtják, amelyben az orosz–ukrán konfliktus információs hadviselési dinamikáját és annak közösségi média dimenzióját elemzem.

A kiberbiztonsági szabályozás infrastrukturális megközelítése után indokolt az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Ekertv.) vizsgálata, amely a magyar jogrendben a közvetítő szolgáltatói felelősség alapvető kereteit határozza meg.²⁵¹ Az Ekertv. eredeti formájában az Európai Unió 2000/31/EK irányelvének (az „e-kereskedelem irányelv”) magyar átültetését szolgálta,²⁵² és azok a felelősségi szabályok, amelyeket beállított, két évtizeden át képezték a közösségi média platformok jogi státuszának alapját Magyarországon. A disszertáció szempontjából az Ekertv. relevanciája abban áll, hogy éppen ez a jogszabály határozza meg a közvetítő szolgáltatók – így a tárhelyszolgáltatók, az online platformok – felelősségének és felelősség alóli mentességének hazai szabályait, amelyek közvetlenül meghatározzák, milyen jogi kötelezettségek terhelik a platformokat a rajtuk megjelenő tartalmak – beleértve a dezinformációt – tekintetében.

Az Ekertv. hatálya a Magyarország területéről nyújtott és a Magyarország területére irányuló információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra terjed ki.²⁵³ A törvény a közvetítő szolgáltató fogalmát a DSA rendelet kategóriáira hivatkozva határozza meg: az egyszerű továbbítást nyújtó, a gyorsítótárazást nyújtó, a tárhelyszolgáltatást nyújtó és az online keresőprogram-szolgáltató kategóriáit különbözteti meg.²⁵⁴ Ez a fogalmi összekapcsolás lényeges: az Ekertv. 2023–2024. évi módosításai nyomán a törvény a közvetítő szolgáltatói

---

²⁵¹2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről (a továbbiakban: Ekertv.).

²⁵²Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól (az „e-kereskedelem irányelv”).

²⁵³Ekertv. 1. § (1) bekezdés.

²⁵⁴Ekertv. 2. § 13. pont a)–d) alpontok.

fogalomrendszert már közvetlenül a DSA-ra építi, ami a magyar és az uniós szabályozási keretek együttalkalmazhatóságát biztosítja.

A felelősségi rendszer a disszertáció témája szempontjából kulcsfontosságú. Az Ekertv. 7. §-a rögzíti, hogy a szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információért.²⁵⁵ Ez a tartalomszolgáltatói felelősség főszabálya. A közvetítő szolgáltatók esetében azonban differenciált szabályozás érvényesül: a hatályos szöveg kifejezetten kimondja, hogy az egyszerű továbbító, gyorsítótárazó és tárhelyszolgáltató tekintetében a felelősségre és a felelősség alóli mentesülésre vonatkozó szabályokat a DSA rendelet tartalmazza.²⁵⁶ Ez a rendelkezés a magyar szabályozást közvetlenül a DSA-ra visszautalóvá teszi, ami a moderációs fejezet szempontjából lényeges: a közösségi média platformok (mint tárhelyszolgáltatók) magyarországi felelőssége a DSA bejelentési és intézkedési mechanizmusának, az átláthatósági követelményeknek és a rendszerkockázat-értékelési kötelezettségeknek megfelelően alakul. Az online keresőprogram-szolgáltató esetében továbbra is az Ekertv. saját felelősségi szabálya érvényesül: a szolgáltató mentességet élvez, amennyiben nincs tudomása a jogellenes magatartásról, és a tudomásszerzést követően haladéktalanul intézkedik az elérési információ eltávolításáról.²⁵⁷

A szerzői jogi jogsértések kapcsán az Ekertv. 13. §-a részletes értesítési-eltávolítási eljárást (notice and takedown) szabályoz,²⁵⁸ amely a DSA bejelentési és intézkedési mechanizmusának magyar előzményeként értelmezhető. Ez az eljárás azonban kizárólag a szerzői jogi jogsértésekre vonatkozik, nem általában a jogellenes tartalmakra, ami a dezinformáció kontextusában lényeges korlát: egy hamis narratíva, egy manipulált videó vagy egy koordinált dezinformációs kampány tartalma önmagában nem szerzői jogi jogsértés, így az Ekertv. értesítési-eltávolítási mechanizmusa rá nem alkalmazható. Az Ekertv. emellett ösztönzi az önszabályozást és a magatartási kódexek kidolgozását,²⁵⁹ ami a moderációs fejezetben tárgyalt önszabályozási modellhez kapcsolódik, de a disszertáció szempontjából nem nyújt kikényszeríthető jogi eszközt a dezinformáció ellen.

A disszertáció témakörében az Ekertv. legfontosabb analitikus tanulsága az, hogy a magyar jogrendben a közvetítő szolgáltatói felelősség szabályozása – a 2023–2024. évi módosításokat követően – lényegében a DSA-ra utal vissza, ami azt jelenti, hogy a korábban elemzett DSA hézagok és korlátok – a dezinformáció nem jogellenes tartalomként való kezelése, a

---

²⁵⁵Ekertv. 7. § (1) bekezdés.

²⁵⁶Ekertv. 7. § (2) bekezdés.

²⁵⁷Ekertv. 7. § (3) bekezdés.

²⁵⁸Ekertv. 13. § (1)–(12) bekezdés.

²⁵⁹Ekertv. 15/A. §.

rendszerkockázat-értékelés tartalmi meghatározatlanságai, a katonai dimenzió kezelésének hiánya – a magyar jogrendben is változatlanul fennállnak. Az Ekertv. önálló hozzáadott értéke a keresőprogram-szolgáltatóra vonatkozó felelősségi szabályban és a szerzői jogi értesítési-eltávolítási eljárásban mutatkozik meg, de ezek egyike sem nyújt közvetlen eszközt a dezinformáció, a propaganda vagy az információs műveletek kezelésére. Az Ekertv. tehát a jogszabályi áttekintésben feltárt szabályozási rétegződést erősíti meg: a magyar jogi keretrendszer a platformok közvetítő szolgáltatói felelősségét elsősorban uniós szinten (DSA), az adatvédelmet szintén uniós szinten (GDPR), az infrastrukturális kiberbiztonságot nemzeti szinten (Kiberbiztonsági tv.) szabályozza, miközben a közösségi médián zajló dezinformáció és az információs hadviselés platform-dimenziója továbbra is szabályozási hézagban marad.

A jogszabályi áttekintés utolsó magyar jogforrásaként az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvényt (a továbbiakban: Eht.) indokolt röviden vizsgálni.²⁶⁰ Az Eht. a Magyarország területén végzett vagy területére irányuló elektronikus hírközlési tevékenységre terjed ki, beleértve a szolgáltatókat, a felhasználókat és az elektronikus hírközlési hálózatokat.²⁶¹ A törvény alapvetően az információs társadalom hírközlési infrastruktúrájának szabályozására irányul: a frekvenciagazdálkodás, a hálózati összekapcsolás, az egyetemes szolgáltatás, a fogyasztóvédelem és a piaci verseny szabályozása képezik a szabályozás fő területeit. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) látja el a szabályozói és felügyeleti feladatokat. Kiemelendő, hogy a kormányzati, nemzetbiztonsági, igazságszolgáltatási, rendvédelmi és védelmi célú zártcélú hálózatok tekintetében a törvényt a rájuk vonatkozó külön jogszabályok eltéréseivel kell alkalmazni,²⁶² ami a disszertáció katonai dimenziója szempontjából releváns: a honvédelmi hírközlési rendszerek nem a nyilvános hírközlési szabályozás, hanem külön szabályozási rezsim alá tartoznak.

A disszertáció témakörével való kapcsolata az Eht.-nek közvetett, de két ponton analitikusan jelentős. Egyrészt az Eht. céljai között a hírközlési infrastruktúra fejlesztése és a szolgáltatások biztonsága szerepel,²⁶³ ami annak a fizikai-hálózati rétegnek a szabályozása, amelyen a közösségi média platformok és az információs műveletek működnek. Másrészt két hatályos rendelkezés közvetlenül érinti a tartalmi szabályozás végrehajtásának infrastrukturális dimenzióját: az NMHH Elnöke szervezi és ellenőrzi az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adat büntetőügyben elrendelt ideiglenes vagy végleges hozzáférhetetlené tételének végrehajtását,²⁶⁴ és az elektronikus hírközlési szolgáltatások információbiztonságát érintő

---

²⁶⁰2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről (a továbbiakban: Eht.).

²⁶¹Eht. 1. § (1) bekezdés a)–d) pontok.

²⁶²Eht. 1. § (2) bekezdés.

²⁶³Eht. 2. § (1) bekezdés a)–b) pontok.

²⁶⁴Eht. 5. § (1) bekezdés 28. pont.

kiberbiztonsági incidensek kapcsán együttműködik a Kiberbiztonsági tv. szerinti nemzeti kiberbiztonsági incidenskezelő központtal.²⁶⁵ Előbbi rendelkezés a bíróság vagy hatóság által elrendelt tartalomblokkolás technikai végrehajtását szabályozza – azaz a szankciós fejezet fogalomrendszerével élve ez az a pont, ahol az állami szintű szankció (bírói határozat) átfordul a hálózati infrastruktúra szintjén való végrehajtásba. A Hatóság emellett ideiglenesen megtilthatja a szolgáltatás nyújtását az élet, egészség, közbiztonság vagy közrend védelme érdekében.²⁶⁶

Az Eht. korlátai a disszertáció szempontjából jól körülhatárolhatóak. A törvény a hírközlési infrastruktúrát szabályozza – a hálózatokat, a frekvenciákat, a szolgáltatási feltételeket –, de nem a hálózatokon áthaladó tartalmakat. A közösségi média platformok az Eht. szempontjából nem hírközlési szolgáltatók, hanem az Ekertv. és a DSA hatálya alá tartozó információs társadalommal összefüggő szolgáltatók. A dezinformáció, a propaganda és az információs műveletek problémája tehát az Eht. hatályán kívül esik. Az Eht. relevanciája a jogszabályi áttekintés egészében inkább kontextuális: a szabályozási rétegződés legalsó szintjét azaz fizikai hírközlési hálózat szabályozását jelenti, amelyre az Ekertv. (közvetítő szolgáltatói felelősség), a Kiberbiztonsági tv. (rendszerbiztonság), a DSA (tartalommoderáció és platformátláthatóság) és a GDPR (adattvédelem) rétegei épülnek. A szabályozási rétegek összesített elemzése megerősíti a korábbi megállapítást: a rétegek egyike sem kezeli átfogóan a közösségi médián zajló dezinformációt mint az információs hadviselés eszközt, és ez a hézag mind az uniós, mind a nemzeti szabályozási szinteken fennáll.

Az alábbi ábra a tartalommoderáció rendszerszintű keretrendszerét mutatja be, amelyet a jelen alfejezetben áttekintett szakirodalom alapján állítottam össze. Az ábra célja, hogy vizuálisan összegezze a moderációs ökoszisztéma főbb elemeit és azok egymáshoz való viszonyát, segítve az olvasót a fejezet komplex fogalmi rendszerének áttekintésében.

Az ábra felső szintjén a szabályozási modellek négy típusa jelenik meg, amelyek a szakirodalomban azonosított irányítási spektrumot tükrözik: az önszabályozástól²⁶⁷²⁶⁸ a

---

²⁶⁵Eht. 5. § (1) bekezdés 29. pont.

²⁶⁶Eht. 37. § (1) bekezdés.

²⁶⁷ Charilaos Papaevangelou, „The existential stakes of platform governance and online content regulation: a critical conceptual model”, *Open Research Europe* 1 (2021. március): 31, <https://doi.org/10.12688/openreseurope.13358.1>.

²⁶⁸ Gorwa és mtsai., „Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance”.

társszabályozáson²⁶⁹ és az állami szabályozáson²⁷⁰ át az autoriter állami kontrollig²⁷¹. E négy modell határozza meg a moderációs mechanizmusok működési kereteit, amelyeket az ábra második szintje mutat be. Itt a kemény moderáció (tartalomeltávolítás, fiókfelfüggesztés, deplatformálás) és a puha moderáció (címkézés, leminősítés, tényellenőrzés) eszközei, valamint az algoritmikus és emberi moderáció kettőssége jelenik meg, összhangban Singhal és társai tipológiájával, de Keulenaar²⁷² és társai modulált moderáció fogalmával, valamint Gorwa, Binns és Katzenbach²⁷³ algoritmikus moderáció elemzésével.

Az ábra középső sávja a szólásszabadság és a tartalomszabályozás közötti alapvető feszültséget jeleníti meg, amely Kozyreva, Kumar, Jiang és Flynn²⁷⁴ kutatásai alapján a moderáció minden szintjét áthatja. Ez a feszültség határozza meg az ábra alsó szintjein megjelenő két alkalmazási területet: a dezinformáció kezelését (amely a félretájékoztatás, a manipuláció, a koordinált hiteltelen viselkedés és a vizuális dezinformáció moderálását foglalja magában) és a katonai-biztonsági dimenziót (információs hadviselés, kognitív hadviselés, narratíva-kontroll, cenzúra). E két terület – ahogyan Alfaqih, Lewis, Ferreira és Rudra²⁷⁵ kutatásai is mutatják – nem elszigetelt, hanem szorosan összekapcsolódik, különösen a konfliktushelyzetek kontextusában.

Az ábra legalsó szintje az információs környezet integrítását, mint végső kimenetet jeleníti meg, amelyre a moderáció teljes rendszere hat. Ez a kimeneti szint összhangban van a disszertáció

---

²⁶⁹ Marsden és mtsai., „Platform values and democratic elections: How can the law regulate digital disinformation?”; Marret, *The impact of social media on the polarization of the political debate: three case studies in the European context*.

²⁷⁰ Bayer és mtsai., „Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States”; K. Čufar, „Legal Aspects of Content Moderation on Social Networks in Slovenia”, *The Impact of Digital Platforms and Social Media on the Freedom of Expression and Pluralism : Analysis on Certain Central European Countries*, advance online publication, 2021, https://doi.org/10.54237/profnet.2021.mwsm_6.

²⁷¹ Alfaqih, „EMERGING THREATS AND RESILIENCE IN SOCIAL MEDIA-BASED ASYMMETRIC WARFARE: UKRAINE–RUSSIA CONFLICT CASE STUDY”; Schroeder, „Content moderation and the digital transformations of gatekeeping”.

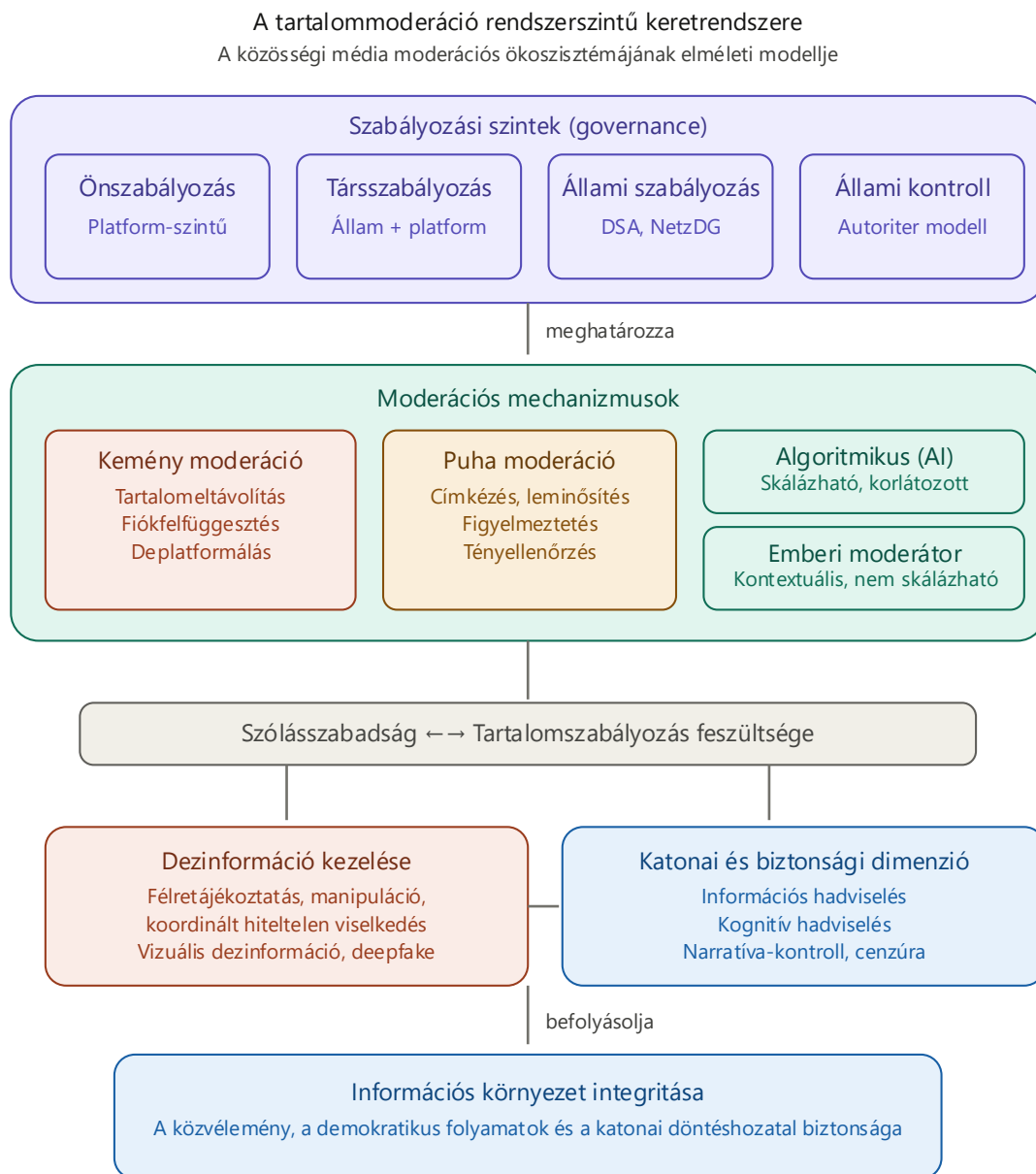
²⁷² Keulenaar és mtsai., „Modulating moderation: a history of objectionability in Twitter moderation practices”.

²⁷³ Gorwa, „The platform governance triangle: conceptualising the informal regulation of online content”; Gorwa és mtsai., „Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance”; Katzenbach és Gollatz, *Platform Governance as Reflexive Coordination – Mediating Nudity, Hate Speech And Fake News On Facebook*.

²⁷⁴ Keulenaar és mtsai., „Modulating moderation: a history of objectionability in Twitter moderation practices”; Kumar és Kumar, „Content Moderation and Freedom of Expression in Indian Cyberspace”; Jiang és mtsai., „A Trade-off-centered Framework of Content Moderation”; Flynn és mtsai., „Content Moderation and Community Standards: The Disconnect Between Policy and User Experiences Reporting Harmful and Offensive Content on Social Media”.

²⁷⁵ Alfaqih, „EMERGING THREATS AND RESILIENCE IN SOCIAL MEDIA-BASED ASYMMETRIC WARFARE: UKRAINE–RUSSIA CONFLICT CASE STUDY”; Lewis, „Colonising the narrative space: unliveable lives, unseeable struggles and the necropolitical governance of digital populations”; Ferreira és mtsai., „COGNITIVE WARFARE ON SOCIAL NETWORKS: THREATS, CHALLENGES AND IMPLICATIONS FOR SOCIETY”; Rudra, „THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN PROPAGANDA WARFARE: A STRATEGIC ANALYSIS”.

tágabb kutatási keretével: a közvélemény, a demokratikus folyamatok és a katonai döntéshozatal biztonsága egyaránt függ attól, hogy a moderációs rendszerek mennyire képesek megőrizni az információs tér megbízhatóságát. Az ábra tehát nem csupán a fejezet tartalmának vizuális összefoglalása, hanem egyúttal az elméleti keretrendszer grafikus modellje is, amely a disszertáció további fejezeteiben bemutatott esettanulmányok elemzéséhez referenciapontként szolgálhat.

11. ábra tartalommoderáció rendszerszintű keretrendszere (saját szerkesztés)

3 Közösségi média a krízishelyzetekben: négy esettanulmány példája

A 2. fejezetben négy egymásra épülő dimenzió mentén dolgoztam ki a közösségi média tudományos megközelítését: a dezinformáció mint az információs hadviselés offenzív eszköze, a moderáció mint defenzív válasz, a szankciók mint a kikényszerítés formái, valamint a jogi keretrendszer mint normatív környezet. E keretrendszer elméleti érvényességének empirikus vizsgálatához olyan esettanulmány-struktúrára van szükség, amely kellően változatos kontextusokat fed le ahhoz, hogy a megállapítások ne csupán egyetlen krízistípusra, hanem a közösségi média kríziskommunikációs szerepére általánosan érvényesek legyenek.

Az esettanulmányok kiválasztása két dimenzió mentén történt, amelyek együttesen egy 2×2-es kutatási mátrixot alkotnak. Az első dimenzió a krízis jellege: katonai (fegyveres konfliktus, hadművelet) vagy nem katonai (járvány, természeti katasztrófa).

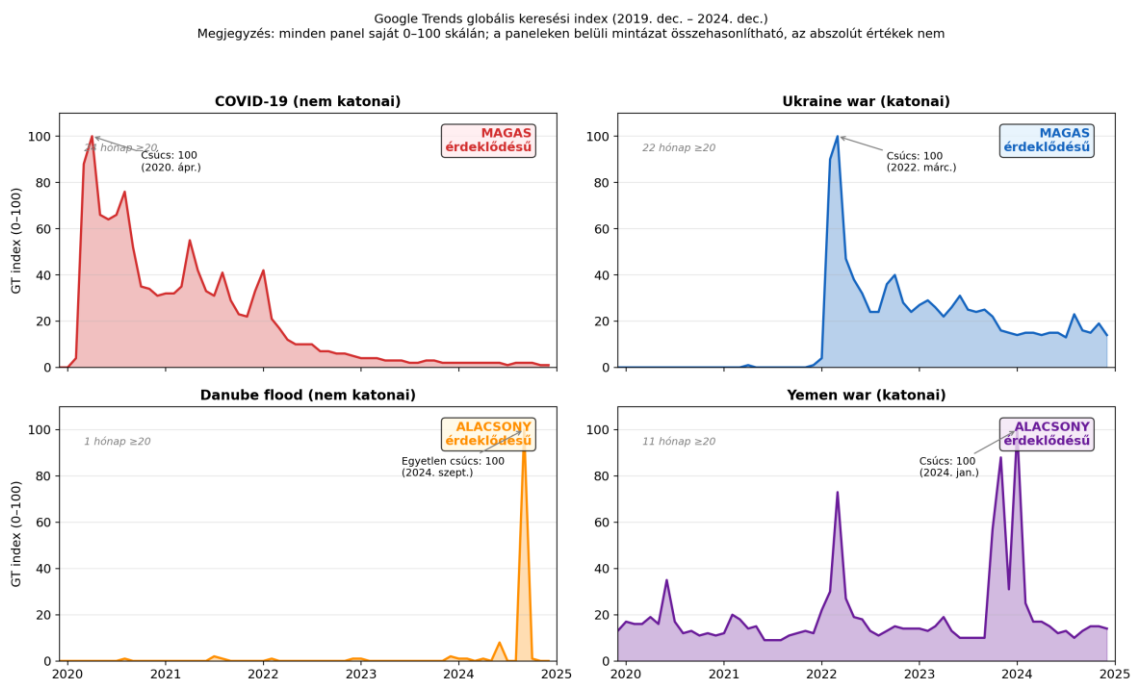
	<i>Magas érdeklődésű</i>	<i>Alacsony érdeklődésű</i>
Katonai	Orosz–ukrán konfliktus (3.2.1)	Szaúd-jemeni / húsz konfliktus (3.2.2)
Nem katonai	COVID-19 járvány (3.1.1)	2024-es dunai árvíz (3.1.2)

Ez a megkülönböztetés azért lényeges, mert a Prier-féle „trend irányítása” modell elsődlegesen katonai kontextusban dolgozza ki a propaganda terjedésének mechanizmusát, ugyanakkor a dezinformáció terjedési dinamikái nem katonai krízishelyzetekben is azonos mintázatokat mutathatnak. A második dimenzió a médiafigyelem mértéke: magas érdeklődésű (globálisan követett, intenzív közösségi média diskurzust generáló) vagy alacsony érdeklődésű (regionális vagy periférikus, korlátozott közösségi média figyelemmel kísért). E dimenzió a 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés és szűrőbuborék-hatás szempontjából releváns: a médiafigyelem mértéke befolyásolja, hogy a platformok algoritmikus logikája hogyan szelektál és erősít fel tartalmakat.

A „magas” és „alacsony érdeklődés” dimenzió a Google Trends globális keresési indexre és a disszertáció saját empirikus adataira épül. A Google Trends a keresési érdeklődést

0–100-as relatív skálán méri, ahol 100 az adott keresőkifejezés saját csúcsertékét jelöli a vizsgált időszakban. A négy esettanulmányhoz tartozó keresőkifejezéseket („COVID-19”, „ukraine war”, „danube flood”, „yemen war”) a 2019. december – 2024. december közötti időszakra, világszinten vizsgáltam.

Módszertani szempontból fontos jelezni, hogy az érdeklődési szint nem bináris kategória, és szükségszerűen egyszerűsít. A Google Trends globális keresési index nem az „érdeklődést” méri közvetlenül, hanem annak lecsapódásaként szolgál: a magas keresési volumen a globális médiafigyelem és a nemzetközi diskurzus intenzitásának közelítő mértéke. A COVID-19 és az orosz–ukrán konfliktus vitathatatlanul globális események voltak, amelyek hónapokon át dominálták a nemzetközi médiát. A dunai árvíz és a jemeni húszi válság ezzel szemben regionális esemény, amely a globális diskurzusban csak rövid időre jelent meg. Az elhatárolás tehát nem az érdeklődés abszolút szintjére vonatkozik a dunai árvíz Magyarországon kiemelten magas érdeklődést generált, hanem a globális médiafigyelem tartósságára és intenzitására. E dimenzió haszna abban áll, hogy a négy esettanulmány kontextuális változatosságát biztosítja: enélkül a négyes keretrendszer tesztelése egyetlen médiafigyelem-szintre korlátozódna.

12. ábra Google Trends globális keresési index a négy esettanulmány keresőkifejezéseire (2019. december – 2024. december). Minden panel saját 0–100 skálán. Adatforrás: Google Trends (<https://www.google.com/trends>).

Eset	Google Trends mintázat	Empirikus adat	Szint
COVID-19	Csúcs: 100 (2020. ápr.); 24 hónap ≥ 20 ; tartós globális érdeklődés	Scopus: exponenciális publikációnövekedés	Magas
Dunai árvíz	Csúcs: 100 (2024. szept.); 1 hónap ≥ 20 ; egyetlen regionális kiugrás	Facebook N=626, regionális	Alacsony
Orosz–ukrán	Csúcs: 100 (2022. márc.); 22 hónap ≥ 20 ; tartós globális érdeklődés	Reddit: 14,9M upvote	Magas
Jemeni	Csúcs: 100 (2024. jan.); egyetlen csúcs a húsz évi eskalációnál	„Yemen war” = 46 poszt (74×)	Alacsony

A Google Trends adatok két mintázatot különítenek el. A magas érdeklődésű esetek (COVID-19 és orosz–ukrán konfliktus) tartós, hónapokon át fennálló globális érdeklődést mutatnak: a COVID-19 24, az orosz–ukrán konfliktus 22 hónapon keresztül tartotta a keresési indexet 20 felett. Az alacsony érdeklődésű esetek ezzel szemben egyetlen, rövid kiugrást produkáltak: a dunai árvíz egyetlen hónapban (2024 szeptember) érte el a 20-as szintet, a jemeni konfliktus pedig kizárólag a húsz évi Vörös-tengeri eskaláció idején (2024 január) kapott figyelmet. A megkülönböztetés tehát nem az abszolút keresési volumenre, hanem az érdeklődés időbeli tartósságára és globális kiterjedtségére épül.

A négy esettanulmány a mátrix négy celláját tölti ki. A COVID-19 járvány (3.1.1 alfejezet) a magas érdeklődésű, nem katonai cellát képviseli: egy globális krízis, amely a közösségi médiában a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusát (dezinformáció, félretájékoztatás, rosszindulatú információ) tömegesen produkálta. A 2024-es dunai árvíz (3.1.2 alfejezet) az alacsony érdeklődésű, nem katonai cellát tölti ki: egy regionális természeti katasztrófa, amelyben a Magyar Honvédség aktív részvétele közvetlen katonai relevanciát teremt, miközben a közösségi média diskurzus döntően helyi szinten zajlott. Az orosz–ukrán konfliktus (3.2.1 alfejezet) a magas érdeklődésű, katonai cellát képviseli: a 21. század legintenzívebben mediatizált fegyveres konfliktusa, ahol az információs hadviselés a fizikai hadszíntérrel párhuzamos dimenzióvá vált. Végül a szaúd-jemeni konfliktus és a húsz évi Vörös-tengeri válság (3.2.2 alfejezet) az alacsony érdeklődésű, katonai cellát tölti ki: a világ legsúlyosabb humanitárius katasztrófája, amely a közösségi médiában évtizedes láthatatlanságot mutat.

A négy esettanulmány nemcsak négy eltérő kríziskontextust, hanem négy különböző módszertani megközelítést is képvisel, amelyek együttesen a közösségi média kríziskommunikációs szerepének többdimenziós empirikus vizsgálatát teszik lehetővé. A COVID-19 elemzés kérdőívalapú felhasználói magatartásvizsgálatot alkalmaz (N=210, SPSS statisztikai elemzés), amely a 2. fejezetben tárgyalt TAM-modell (Technology Acceptance

Model) és az influencer-bizalom kérdéskörét empirikusan teszteli: hogyan választanak információforrást a felhasználók, és milyen tényezők határozzák meg a tartalom elfogadását vagy elutasítását. Az árvíz-eset tanulmány Facebook-alapú tartalomelemzést végez (N=626 poszt, négy hivatalos oldal és hat lakossági csoport), amely a hivatalos intézményi kommunikáció és a lakossági diskurzus összehasonlító vizsgálatát teszi lehetővé a Gorwa-féle algoritmikus tartalommoderáció és a DSA szabályozási keretrendszer kontextusában.

Az orosz–ukrán esettanulmány a Reddit platform kvantitatív elemzésére épül (N=180 poszt, hat subreddit, 14,9 millió upvote), kiegészítve a konfliktus virális közösségi média narratíváinak kvalitatív tartalomelemzésével a Wardle és Derakhshan-féle tipológia alkalmazásával. E módszertani megközelítés a posztok népszerűségét és dominanciáját vizsgálja: mely tartalmak érnek el virális terjedést, és hogyan hat a deplatformálás (r/Russia karantén) az információs egyensúlyra. A jemeni esettanulmány a szélsőséges és alternatív platformok (4chan, Gab, Telegram) tartalmát elemzi az OpenMeasures kutatási eszközzel (N=18 075 poszt, három időszak), amely a mainstream platformokról kiszorult dezinformációs ökoszisztémák feltérképezését teszi lehetővé – a 2. fejezetben tárgyalt szankciós keretrendszer inverz érvényességének vizsgálatával.

Az alábbi táblázat összefoglalja a négy esettanulmány pozícióját a kutatási mátrixban, feltüntetve az egyes esetek módszertani megközelítését és a 2. fejezet elméleti keretrendszeréhez való kapcsolódási pontjait.

6. táblázat A négy esettanulmány kutatási mátrixa. Forrás: saját szerkesztés.

	<i>Magas érdeklődésű</i>	<i>Alacsony érdeklődésű</i>
Katonai	Orosz–ukrán konfliktus (3.2.1) <i>Reddit-elemzés (N=180)</i> <i>W&D tipológia, Prier-modell</i>	Szaúd-jemeni / húsz konfliktus (3.2.2) <i>OpenMeasures elemzés (N=18 075)</i> <i>Szélsőséges platformok, dezinformáció</i>
Nem katonai	COVID-19 járvány (3.1.1) <i>Kérdőív (N=210, SPSS)</i> <i>Felhasználói magatartás, influencer-bizalom</i>	2024-es dunai árvíz (3.1.2) <i>Facebook-elemzés (N=626)</i> <i>Hivatalos vs. lakossági kommunikáció</i>

A disszertáció módszertani megközelítése az esettanulmány-alapú kutatás hagyományára épül, amelyet Yin szisztematizált. Yin meghatározása szerint az esettanulmány „egy kortárs jelenség empirikus vizsgálata annak valós kontextusában, különösen, amikor a jelenség és a kontextus közötti határok nem nyilvánvalóak”. A közösségi média kríziskommunikációs szerepe pontosan ilyen jelenség: a dezinformáció terjedése nem

választható el a platform architektúrájától, a moderációs szabályoktól és a jogi környezettől.²⁷⁶

277

A belső érvényesség biztosítása érdekében minden esettanulmány azonos analitikus keretrendszert (a négyes modellt) alkalmazza, ami lehetővé teszi az eredmények strukturált összehasonlítását. Az egyes esettanulmányok eltérő módszertana (kérdőív, tartalomelemzés, kvantitatív platformelemzés, OpenMeasures szélsőséges platformelemzés) nem gyengeség, hanem a módszertani trianguláció megvalósulása: ugyanazt a jelenséget (közösségi média információs dinamika krízisben) négy eltérő módszertannal vizsgálom, ami az eredmények robusztusságát növeli.²⁷⁸

A külső érvényesség kérdése az esettanulmány-alapú kutatásban mindig felmerül. A négy esettanulmány nem statisztikailag reprezentatív minta, hanem analitikus generalizálás alapja: a cél nem az, hogy az eredmények minden krízishelyzetre általánosíthatóak legyenek, hanem az, hogy a négyes keretrendszer mint elméleti eszköz érvényessége tesztelésre kerüljön eltérő kontextusokban. A 2×2-es mátrix (katonai vs. nem katonai × magas vs. alacsony érdeklődés) a kontextuális változatosság maximalizálását²⁷⁹ szolgálja: ha a keretrendszer mind a négy cellában működik bár eltérő mintázatokkal, az a keretrendszer robusztusságát jelzi.

A megbízhatóság (reliability) biztosítása az adatgyűjtés dokumentálásán és a kódolási eljárások átláthatóságán múlik. A COVID-19 kérdőív SPSS szoftverrel került elemzésre, a statisztikai próbák (Pearson χ^2 , Cramér's V) standard eljárások. A Facebook-elemzés (árvíz) kézi tartalomelemzésen alapul (N=626 poszt), amelynek kódolási sémája (forrás, fázis, narratíva-keret, dezinformáció-jelölés) a disszertáció mellékletében dokumentált. A Reddit-elemzés (orosz–ukrán) a top 30 poszt / subreddit mintán alapul, amelyet a Reddit nyilvános API-ja biztosított. Az OpenMeasures-elemzés (jemeni) szintén nyilvánosan elérhető adatokra épül, amelyek reprodukálhatók.

---

²⁷⁶ Case study research (esettanulmány-alapú kutatás): Robert K. Yin által szisztematizált kutatási módszertan, amely egy kortárs jelenség empirikus vizsgálatát jelenti annak valós kontextusában, különösen amikor a jelenség és a kontextus közötti határok nem nyilvánvalóak.

²⁷⁷ Robert K. Yin, *Case Study Research and Applications: Design and Methods*, 6th ed. (Thousand Oaks: Sage Publications, 2018).

²⁷⁸ Internal validity (belső érvényesség): annak mértéke, hogy a kutatás eredményei valóban az azonosított okokra vezethetők-e vissza, nem pedig külső tényezőkre.

²⁷⁹ External validity (külső érvényesség): annak mértéke, hogy a kutatás eredményei más kontextusokra, populációkra vagy időszakokra is általánosíthatók-e.

Az összehasonlíthatóság kérdése az esettanulmány-alapú kutatásban mindig felmerül, különösen, ha az esettanulmányok eltérő időszakokból származnak. A jelen disszertáció négy esettanulmánya 2020 és 2024 között zajlott kríziseket dolgoz fel. Ez az időbeli szóródás nem gyengíti, hanem erősíti a kutatás érvényességét: a négyes keretrendszer tesztelése szempontjából éppen az az értékes, hogy a keretrendszer eltérő időszakokban, eltérő platformokon és eltérő típusú krízisekben is alkalmazható-e. Ha a keretrendszer kizárólag egyetlen időszak egyetlen platformján működne, az érvényessége korlátozott lenne. Az eredmények nem statisztikai, hanem analitikus generalizálásra épülnek a cél nem az összehasonlíthatóság maximalizálása, hanem a kontextuális változatosság biztosítása, amely a keretrendszer robusztusságát teszteli.

A módszertani korlátok explicit kezelése a kutatás tudományosság része. A COVID-19 kérdőív kényelmi mintavételen alapul (N=210, 78% felsőfokú végzettség), ami az eredmények általánosíthatóságát korlátozza, ezt a szekció végén részletesen tárgyalom. A Reddit-elemzés top 30 mintavétele a legmagasabb engagement-tel rendelkező tartalmakra fókuszál, ami az „átlagos” diskurzust nem feltétlenül tükrözi. Az OpenMeasures-adatok a szélsőséges platformok nyilvános tartalmát elemzik, de a zárt csoportok (privát Telegram-csatornák, zárt Facebook-csoportok) tartalmához nincs hozzáférés. Ezek a korlátok nem érvénytelenítik az eredményeket, de az általánosíthatóság határait kijelölik.²⁸⁰

A mátrix logikája biztosítja, hogy a 2. fejezet elméleti keretrendszerének érvényessége több dimenzió mentén is tesztelhető legyen. A négyes keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) mindegyik dimenziója más-más esettanulmányban kap kiemelt hangsúlyt: a dezinformáció terjedési mechanizmusai a COVID-19 és az orosz–ukrán esettanulmányban, a moderáció hatékonysága az árvíz és a jemeni esetben, a szankciók érvényessége az orosz–ukrán (Reddit karantén) és a jemeni esetben (szélsőséges platformok), a jogi keretrendszer (DSA) korlátai pedig az árvíz és a jemeni esettanulmányban válik különösen relevánssá. A módszertani pluralizmus – kérdőív, Facebook-tartalomelemzés, Reddit kvantitatív elemzés és szélsőséges platform-monitorozás – biztosítja, hogy az eredmények ne egyetlen adatforrásra vagy elemzési módszerre épüljenek, hanem egymást kiegészítve erősítsék a következtetések érvényességét.

---

²⁸⁰ Kényelmi mintavétel (convenience sampling): nem valószínűségi mintavételi eljárás, amelyben a minta elemeit az elérhetőség és a hozzáférhetőség alapján választják ki, nem véletlenszerűen. Az eredmények általánosíthatósága korlátozott.

A módszertani sokszínűség tudatos döntés, amelynek korlátait szükséges módon jelezni. A négy esettanulmány négy eltérő platformon (Facebook, Reddit, 4chan/Gab/Telegram, kérdőív), négy különböző mintamérettel (N=210–18 075) és négy különböző elemzési technikával készült, ami a közvetlen statisztikai összehasonlítást a négy eset között nem biztosítja. Ez azonban nem módszertani gyengeség, hanem a kutatási tárgy természetéből fakadó kényszer: minden krízistípus más platformon és más formában generál közösségi média diskurzust, ezért az adatelérhetőség határozza meg a módszertant nem fordítva. A COVID-19 járvány a felhasználók tájékozódási szokásait érintette, ezért kérdőív volt indokolt. Az árvíz lokális, Facebook-központú diskurzust generált, az orosz–ukrán konfliktus a Reddit nyilvános szavazási rendszerében volt kvantitatívan vizsgálható. A jemeni konfliktus kizárólag a szélsőséges platformokon volt megfigyelhető. Az összehasonlíthatóságot nem a módszer azonossága, hanem az elméleti keretrendszer egységessége biztosítja: minden esettanulmány ugyanazt a négyes keretrendszert (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) teszteli, azonos struktúrában (háttér → hipotézis → empiria → tézis). Ez az eset-orientált vegyes módszertanú (case-oriented mixed-methods) kutatási hagyomány logikáját követi, ahol az analitikus általánosítás nem statisztikai, hanem elméleti alapú.

7. táblázat A négy esettanulmány módszertani összehasonlítása – erősségek, korlátok és a négyes keretrendszer fókusza.
Forrás: saját szerkesztés

Dimenzió	COVID-19	Dunai árvíz	Orosz–ukrán	Jemeni
Platform	Általános (kérdőív)	Facebook	Reddit	4chan, Gab, Telegram
Módszer	Kérdőív + SPSS	Tartalomelemzés	Kvantitatív + kvalitatív	Platformelemzés (OpenMeasures)
Minta	N=210	N=626 poszt	N=180 poszt, 14,9M upvote	N=18 075 poszt
Mintavétel	Kényelmi	Teljes körű (4 oldal + 6 csoport)	Top 30 poszt / subreddit	Teljes körű (keresőkifejezés)
Erősség	Keresleti oldal, felhasználói attitűd	Kínálat–kereslet összehasonlítás	Engagement kvantitatív mérése	Szélsőséges platformok lefedése
Korlát	Nem reprezentatív, önbevallás	Csak magyar FB, 1 krízis	Csak angol nyelv, Reddit-specifikus	Nem mainstream, szélsőséges populáció
Négyes keretrendszer fókusz	Dezinformáció + szankciók	Moderáció + jogi hézag	Dezinformáció + szankciók	Szankciók + jogi hézag

Az alfejezetek belső struktúrája párhuzamos logikát követ: mindegyik esettanulmány a konfliktus vagy krízis háttérének bemutatásával indul, ezt követi a kutatási kérdés és hipotézisek megfogalmazása, majd az empirikus elemzés, végül az eredmények értékelése és tézisek megfogalmazása. Ez a struktúra lehetővé teszi az esettanulmányok közötti átfogó összehasonlítást, és biztosítja, hogy az egyes alfejezetek eredményei a rákövetkező alfejezetek elemzésébe kumulatíván épüljenek be.

3.1 Közösségi média szerepe nem katonai krízishelyzetben

A 3. fejezet bevezető szakaszában ismertetett kutatási mátrix két nem katonai krízishelyzetet vizsgálom most: a COVID-19 járványt, mint magas érdeklődésű esetet és a 2024-es dunai árvizet mint alacsony érdeklődésű esetet. A következő táblázat a két esettanulmány pozícióját emeli ki a mátrixon belül (sárga háttérrel jelölve).

8. táblázat A nem katonai esettanulmányok pozíciója a kutatási mátrixban (kiemelve). Forrás: saját szerkesztés.

	<i>Magas érdeklődésű</i>	<i>Alacsony érdeklődésű</i>
Katonai	Orosz–ukrán konfliktus (3.2.1)	Szaúd-jemeni / húszki konfliktus (3.2.2)
Nem katonai	COVID-19 járvány (3.1.1)	2024-es dunai árvíz (3.1.2)

A két nem katonai esettanulmány módszertani szempontból eltérő megközelítést alkalmaz, ami a 2. fejezet elméleti keretrendszerének többoldalú empirikus tesztelését biztosítja. A COVID-19 alfejezet kérdőívalapú felhasználói magatartásvizsgálatot végez (N=210), amely a közösségi média felhasználók információforrás-választását, tartalomellenőrzési gyakorlatait és influencer-bizalmi mintázatait tárja fel, lényegében a keresleti oldalt vizsgálva. Az árvíz-alfejezet Facebook-alapú tartalomelemzést alkalmaz (N=626 poszt), amely a hivatalos intézményi kommunikáció (Magyarország Kormánya, Orbán Viktor, Magyar Honvédség, Katasztrófavédelem) és a lakossági csoportok közösségi média diskurzusát hasonlítja össze, magyarul a kínálati oldalt vizsgálva. A két megközelítés együttesen a közösségi média információs dinamikáját mind a felhasználó, mind a tartalomelőállító oldaláról lefedi.

A nem katonai esettanulmányok a 2. fejezet négyes keretrendszerének (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) érvényességét a civil kríziskommunikáció kontextusában tesztelik. A COVID-19 esetében a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusa tömegesen megjelent. A felhasználói magatartás vizsgálata a dezinformáció iránti fogékonyság keresleti tényezőit tárja fel. Az árvíz esetében a moderáció

és a hivatalos kommunikáció hatékonysága kerül előtérbe, különös tekintettel a Magyar Honvédség közösségi média jelenlétének kérdésére, amely a disszertáció katonai relevanciáját közvetlenül megalapozza, és átmenetet képez a 3.2 alfejezet fegyveres konfliktusokat vizsgáló esettanulmányaihoz.

3.1.1 COVID-19 járvány kihívásai közösségi média vonatkozásában²⁸¹

A 2. fejezetben a közösségi média tudományos megközelítését négy egymásra épülő dimenzió mentén dolgoztam ki: a dezinformáció mint az információs hadviselés offenzív eszköze, a moderáció mint defenzív válasz, a szankciók mint a kikényszerítés formái, valamint a jogi keretrendszer mint az e három dimenzió mozgásterét meghatározó normatív környezet. E keretrendszer elsődlegesen a katonai műveletek kontextusában nyeri el értelmét, ugyanakkor érvényességének vizsgálata nem korlátozódhat kizárólag fegyveres konfliktusokra. A COVID-19 járvány – mint a 21. század eddigi legsúlyosabb globális egészségügyi válsága – olyan nem katonai krízishelyzetet teremtett, amelyben a közösségi média információs dinamikái, a dezinformáció terjedési mechanizmusai és a platformszintű beavatkozások kihívásai a katonai kontextussal analóg módon jelentkeztek. A jelen alfejezet célja, hogy e járvány példáján keresztül empirikusan vizsgálja a 2. fejezetben kidolgozott elméleti keretrendszer alkalmazhatóságát.

9. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.
H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

A COVID-19 járványt a hadtudományi szakirodalom a civil-katonai együttműködés (CMO: Civil-Military Operations, a NATO doktrinális kifejezéssel CIMIC: Civil-Military Cooperation) egyik legkiterjedtebb 21. századi megnyilvánulásaként értelmezi. A NATO AJP-3.19 szabvány (Allied Joint Doctrine for CIMIC) a CIMIC-et olyan képességnek határozza

²⁸¹ A 3.1.1. COVID-19 fejezet egy szegmense tudományos publikáció formájában megjelent a Hadtudomány 32. E. számában. Ináncsi és Farkas, „Álhírek ellenőrzése a közösségi médiafelületeken a COVID-19 járvány alatt” <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/8804>.

meg, amely a katonai erő és a polgári szereplők kormányzati és nem kormányzati szervek, nemzetközi szervezetek, helyi lakosság közötti együttműködés tervezését, koordinálását és végrehajtását biztosítja nem háborús műveletek, humanitárius válságok és hibrid fenyegetések kezelése során. A járvány kezelése e keretrendszerben sajátos kettős jellegű művelet volt: egyrészt klasszikus CIMIC-feladat a Magyar Honvédség logisztikai, egészségügyi és közrendvédelmi támogatása révén, amit a következő bekezdésekben részletesen bemutatok, másrészt egy újszerű információs műveleti dimenzió, amelyben a közegészségügyi kommunikáció és az oltásbizalom fenntartása stratégiai célként jelent meg. A járvány alatt az infodémia, különösen az oltásellenes dezinformáció és a kormányzati intézmények elleni narratívák közvetlenül veszélyeztette a CIMIC-erőfeszítések sikerét: a Magyar Honvédség oltási akcióhetein dolgozó katonák elleni online dezinformációs kampányok nemcsak a közegészségügyi intézkedés hatékonyságát, hanem közvetve a honvédség intézményi hitelességét is erodálták. A COVID-19 esettanulmány ezért a disszertáció hadtudományi relevanciája szempontjából nem egy szélre kerülő probléma, hanem központi: a négyes keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) érvényességét egy olyan CIMIC-kontextusban is teszteli, amelyben a katonai szerepvállalás és az információs környezet szorosan összefonódott.

A járvány esettanulmányként való választását három tényező indokolja. Az elemzés kiindulópontja, a COVID-19 az információs rendellenességek egyik legkiterjedtebb nem katonai megnyilvánulását produkálta: a dezinformáció (szándékos megtévesztés), a félretájékoztatás (nem szándékos hamis információ) és a rosszindulatú információ (valós adatok károkozási célú felhasználása). Azaz a 2. fejezet fogalmi hármasa egyszerre és tömegesen volt jelen a közösségi média platformokon.

Emellett és a disszertáció katonai dimenziója szempontjából kiemelten, a járvány a Magyar Honvédség közvetlen és aktív bevonását eredményezte a védekezésben, ami a COVID-19 esettanulmányt közvetlenül a katonai műveletek kontextusába helyezi. A Kormány 2020. március 11-én veszélyhelyzetet hirdetett, és a Magyar Honvédség feladatrendszere, Stadler elemzése szerint²⁸² a szokásosnál lényegesen gyorsabban bővült ki: a katonák a járvány első hullámától kezdve részt vettek határvédelmi feladatokban (az M1, M5 és M7 autópályák kijelölt pihenőhelyein rendőrségi járőrtámogatás), köznevelési intézmények és egészségügyi

---

²⁸² András Dr. Stadler, „A Magyar Honvédség feladatai és értéktartalma a COVID-19 járvány okozta különleges jogrendben”, *Hadtudomány* 31. évfolyam (2022): 29–45.

létesítmények fertőtlenítésében, valamint az egészségügyi intézmények működésének támogatásában. A harmadik hullám során mintegy 1100 katonai teljesített szolgálatot több mint 90 egészségügyi intézményben, logisztikai feladatokban, betegirányításban és adminisztrációban. 2021 őszén a negyedik hullám idején a kórházakban szolgálatot teljesítő katonai létszám elérte a közel 800 főt 79 helyszínen, az oltási akciók keretében pedig a Magyar Honvédség mobil oltóbuszai közvetlenül is részt vettek az oltóanyag eljuttatásában a településekre. A honvédelmi szervezeteknél a koronavírus elleni védőoltás kötelező igénybevételéről szóló 54/2021. (X. 29.) HM utasítás, valamint a veszélyhelyzet során a Magyar Honvédség által a kórházakban ellátott feladatokról szóló 499/2020. (XI. 13.) Korm. rendelet jól jelzik a katonai szerepvállalás intézményesített jellegét. Ahogyan Varga Attila ezredes, a Honvédelmi Minisztérium Védelmi Igazgatási Főosztályának vezetője megfogalmazta: a járványügyi helyzet kezelése során „össz nemzeti összefogásra van szükség”²⁸³, amelyben a Magyar Honvédség nem ülhet tétlenül. A honvédségi szerepvállalás katonai relevanciáját az is mutatja, hogy a COVID-19 járvány az EU védelmi minisztereinek napirendjére is felkerült: 2020. április 6-án video-telekonferencián tárgyalták a járvány békeműveletekre gyakorolt hatásait. Mindez empirikusan rávilágít arra, hogy a nem katonai krízishelyzet és a katonai dimenzió közötti határvonal a gyakorlatban átjárható és a közösségi média információs dinamikái ebben a vegyes civil-katonai kontextusban is érvényesülnek. Mindezek mellett a járvány a moderációs és szankciós mechanizmusok hatékonyságának valós idejű tesztelési terepül szolgál az oltásellenes dezinformáció platformszintű kezelése pontosan azokat a dilemmákat vetette fel, amelyeket a 2. fejezet elméleti síkon azonosított.

Az alfejezet belső struktúrája az empirikus kutatás logikáját követi, öt egymásra épülő részben:

Az első rész a járvány információs környezetét és katonai relevanciáját mutatja be: a világjárvány ténszerű kontextusát, a Magyar Honvédség bevonását a védekezésbe, valamint a közösségi média szerepét a válságkommunikációban ez utóbbit Davis technológiai elfogadás modelljének (TAM) keretében értelmezve.

A második rész a COVID-19 és a közösségi média kapcsolatát a tudományos irodalom bibliometriai elemzésén keresztül dokumentálja, feltárva a téma multidiszciplináris jellegét és

---

²⁸³ „Globális hatások a nemzeti haderő működésére - Honvédelem”, 2021. május 4., <https://honvedelem.hu/hirek/globalis-hatasok-a-nemzeti-hadero-mukodesere.html>.

a kutatási aktivitás dinamikáját, ami a 2. fejezet bevezetőjében megfogalmazott multidiszciplináris megközelítés empirikus alátámasztásaként is értelmezhető.

A harmadik rész a dezinformáció megjelenési formáit elemzi a kínálati oldalon: konkrét eseteken keresztül. Az amerikai Herman Cain félretájékoztatási esete, a magyar Dr. Gődény György deplatformálásának története segíti megérteni, hogyan jelentek meg a 2. fejezetben definiált információs rendellenességi kategóriák a gyakorlatban, és milyen mértékben bizonyultak hatékonyak a platformszintű moderációs és szankciós válaszok. E részt a SentiOne szentimentelemző szoftverrel végzett eléréselemzés egészíti ki, amely a dezinformációs tartalom terjedési dinamikáját számszerűsíti. A negyedik rész a keresleti oldalra vált: egy 211 fős, öt kontinensre kiterjedő online kérdőíves kutatás (N=211) módszertanát és demográfiai jellemzőit mutatja be, amely a felhasználók információforrás-választását, tartalomellenőrzési gyakorlatait és influencer-bizalmi magatartását vizsgálja tizenegy kérdés (Q1–Q11) mentén.

Az ötödik rész az empirikus eredményeket, a hipotézisvizsgálatot, a megfogalmazott tézist, valamint két kiegészítő empirikus eredményt tartalmaz. A keresztábrás elemzések és a Pearson-féle khi-négyzet próbák révén az alfejezet egy tézist fogalmaz meg a felhasználói tartalomellenőrzés elégtelenségéről (a Google-keresés mint domináns, de nem kielégítő ellenőrzési mód), emellett pedig két, a H1 hipotézisvizsgálat körén túlmutató kiegészítő empirikus eredményt dokumentál: (E1) az influencer-bizalom és a tartalom-megosztás szignifikáns összefüggése, (E2) az influencer-bizalom és a szankciós intézkedésekkel szembeni ellenállás szignifikáns összefüggése. A tézis közvetlenül kapcsolódik a 2. fejezet elméleti keretrendszerének szabályozási hézagához (GDPR, DSA korlátai), az E1–E2 kiegészítő eredmények pedig a szankciós dilemmát (deplatformálás társadalmi elfogadottsága) és a Prier-féle modell keresleti oldalát demonstrálják empirikusan.

Az alfejezet egészének jelentősége a disszertáción belül abban rejlik, hogy a nem katonai krízishelyzet kontextusában teszteli azokat az elméleti konstrukciókat, amelyeket a 2. fejezet a katonai műveletek vonatkozásában dolgozott ki. Amennyiben a dezinformáció–moderáció–szankció keretrendszer egy egészségügyi válság során is érvényesnek bizonyul, az megerősíti a modell általánosíthatóságát, és megalapozza a disszertáció későbbi fejezeteiben vizsgált katonai kontextusú esettanulmányok – különösen az orosz–ukrán konfliktus – elméleti keretezését.

3.1.1.1 A járvány információs környezete és katonai relevanciája

A 2. fejezetben kidolgozott elméleti keretrendszer – amelyben a dezinformációt az információs hadviselés offenzív eszközeként, a moderációt defenzív válaszként, a szankciókat pedig a kikényszerítés formáiként azonosítottam, nem kizárólag katonai kontextusban releváns. A COVID-19 járvány az információs rendellenességek (Wardle és Derakhshan fogalmával élve) egyik legkiterjedtebb nem katonai megnyilvánulását produkálta, amelyben a dezinformáció, a félretájékoztatás és a rosszindulatú információ azaz a 2. fejezetben elemzett fogalmi hármasság egyszerre volt jelen. Az alábbi esettanulmány célja, hogy a járvány példáján keresztül vizsgálja e fogalmi keretrendszer empirikus érvényességét, különös tekintettel a felhasználói információ-ellenőrzési gyakorlatok hatékonyságára.

2019 végén Kína Wuhan térségében kirobbant koronavírus járvány globális egészségügyi, gazdasági és információs válságot eredményezett. A WHO²⁸⁴ szerint 2023 végére a 770 milliót is meghaladta a COVID-19 esetek száma, a halálozásoké pedig megközelítette a 7 millió főt²⁸⁵. A járvány kiterjedtsége miatt több országban is szükséges volt a rendvédelmi szervek és a honvédelmi szervek bevonása a védekezésbe, a Wuhan-i kirobbanástól számított négy hónapon belül a Magyar Honvédség is bevonásra került: különleges jogrend keretében közel 900 katonával támogatta az egészségügyi szerveket, a logisztikai feladatoktól az oltópontok üzemeltetéséig, beleértve a létfontosságú vállalatok működését²⁸⁶. Az állampolgárok által legérzékenyebben a honvédek jelenléte egészségügyi intézményekben volt látható. A katonák segítették az épületekbe történő beléptetést, adminisztrációs feladatokat, illetve sátrakat állítottak az oltások elősegítéséhez. Magyarország kormánya közel 900 katonával támogatta az egészségügyi szerveket²⁸⁷. A járványhelyzet egyik meghatározó aspektusa az volt, hogy nagy mennyiségű információ került megosztásra a közösségi médiában, állami és nem állami szereplők részéről egyaránt. Magyarország Kormánya és a Magyar Honvédség is aktívan használta a platformokat, például a kormány hivatalos Facebook oldalán élő közvetítés keretében tájékoztatta az állampolgárokat. Ez a gyakorlat Davis technológiai elfogadás modelljével (TAM, lásd 10. ábra) értelmezhető: a felhasználók számára a közösségi média az észlelt egyszerű használat és az észlelt hasznosság révén elsődleges információs

---

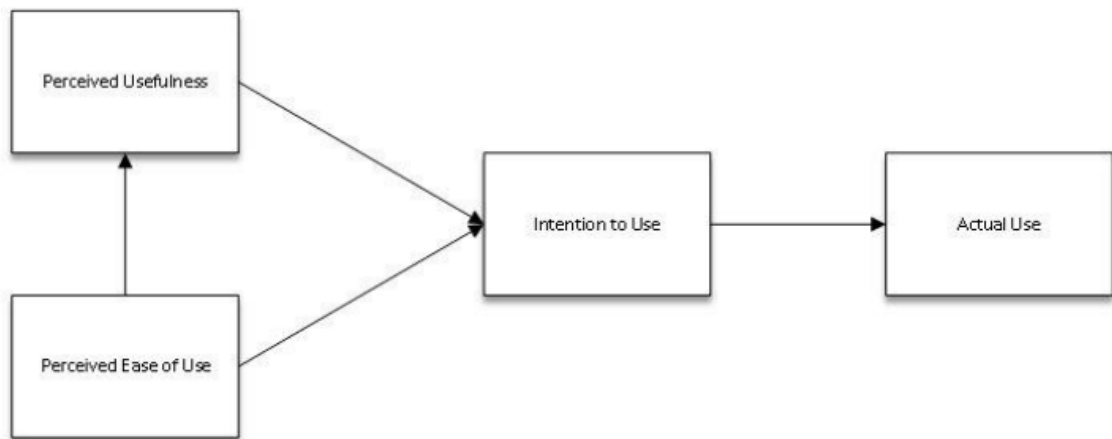
²⁸⁴ World Health Organisation

²⁸⁵ World Health Organisation, *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*, é. n., <https://covid19.who.int/>.

²⁸⁶ Dr. Stadler, „A Magyar Honvédség feladatai és értéktartalma a COVID-19 járvány okozta különleges jogrendben”.

²⁸⁷ Magyarország Kormánya, *A MAGYAR HONVÉDSÉG TOVÁBB NÖVELI A KATONÁK LÉTSZÁMÁT A KÓRHÁZAKBAN*, 2021. 0 30., <https://kormany.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-tovabb-noveli-a-katonak-letszamat-a-korhazakban>.

csatornává vált, ami elengedhetlenné teszi, hogy a hiteles források is ezen a felületen legyenek elérhetőek. A TAM logikája ugyanakkor arra is rámutat, hogy ugyanez az észlelt egyszerűség teszi a platformot a dezinformáció terjesztésének hatékony közegévé, összhangban a 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle „trend irányítása” modellel, amelyben a platformok algoritmikus tartalomterjesztési logikája egyszerre szolgálja a legitim tájékoztatást és a propaganda terjedését.

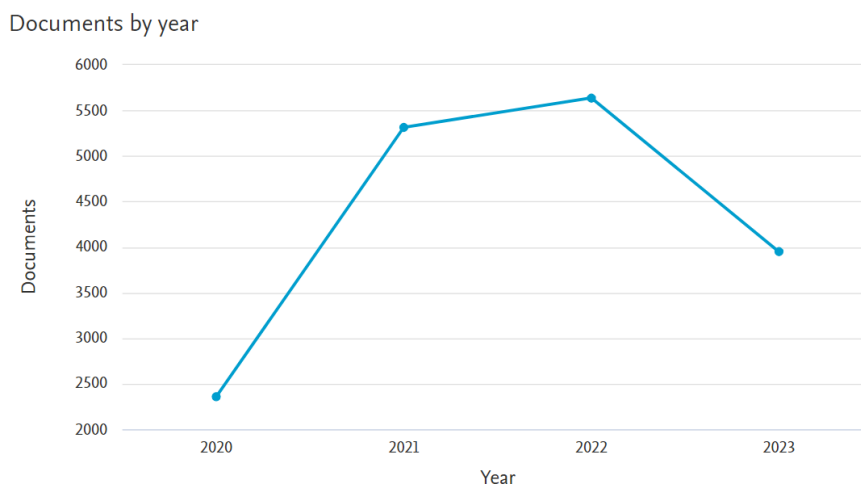
13. ábra Technológiai elfogadás modell²⁸⁸

3.1.1.2 A COVID-19 és a közösségi média a tudományos irodalomban

A közösségi média szerepe, illetve az ott terjedő információk fontossága, továbbá az álhírek és megtévesztő tartalmak megmozgatták a tudományos közösséget is. 2020 és 2023 között csak Scopus-on 17 258 dokumentum került indexálásra koronavírus és közösségi média témában. Az alábbi ábrán a dokumentumok²⁸⁹ éves megoszlása látható.

²⁸⁸ Fred D. Davis, „Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology”, *MIS Quarterly* 13, sz. 3 (1989): 319–40, <https://doi.org/10.2307/249008>; eBusiness@Newcastle, „Technology Acceptance Model - TheoryHub - Academic Theories Reviews for Research and T&L”, elérés 2023. november 27., <https://open.ncl.ac.uk/theories/1/technology-acceptance-model/>.

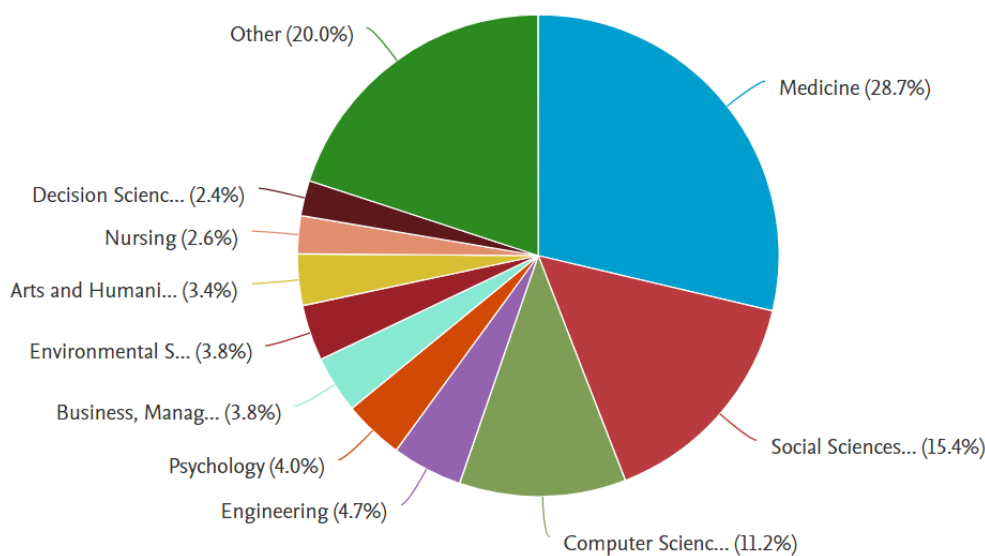
²⁸⁹ Scopuson nem csak folyóiratok rögzíthetőek, hanem konferencia kiadványok, könyvfejezetek, és levelek is, ha megfelelnek a tudományos kritériumoknak. Ezért nem a folyóirat szó került használatra, hanem a dokumentum kifejezés.

14. ábra Scopus által indexált dokumentumok éves megoszlása (Forrás: Scopus.com)

Látható, hogy a járvány tetőzésével párhuzamosan a tudományos világ is reagált a felmerülő kihívásokra. A nemzetközi folyóiratok jellemzően lassú átfutási idejét figyelembe véve a kitörést követő egy éven belül indexált több mint ötezer dokumentum a téma tudományos sürgetését jelzi.

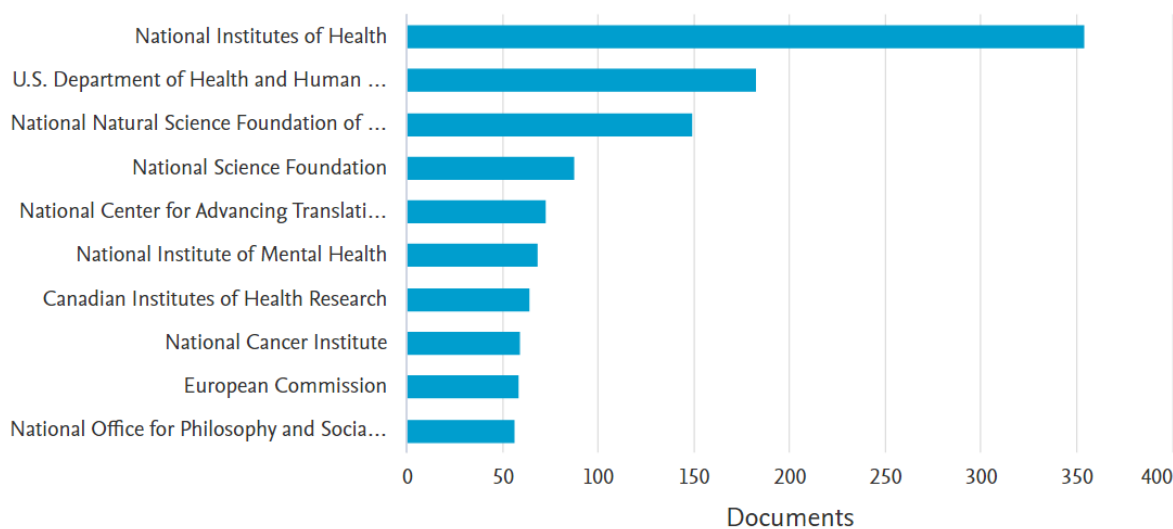
Documents by subject area

15. ábra Scopus cikkek megoszlása tudományterület szerint (Forrás: Scopus.com)

A tudományterületi megoszlás alátámasztja a 2. fejezet bevezetőjében kifejtett állítást, miszerint a közösségi média tudományos megközelítése szükségszerűen multidiszciplináris

keretrendszert igényel. Az egészségügy után a társadalomtudomány, amelybe a hadtudomány is tartozik megelőzte az informatikát, ami arra utal, hogy a járvány során a közösségi média kihívásai elsősorban társadalmi és nem technikai természetűek voltak. Ez összhangban van a dezinformációs fejezet azon megállapításával, hogy a dezinformáció alapvetően kommunikációs és nem informatikai probléma. Területi megoszlás alapján az Egyesült Államok (4526 dokumentum) és az Egyesült Királyság (1924 dokumentum) volt vezető helyen. Publikációk esetében a feltöltőknek van lehetőségük megjelölni támogatót, szponzort, aki az adott mű elkészülését ösztönözte. A szponzorok vizsgálata során szinte teljes egészben elmondható, hogy egészségügyi szervezetek támogatták publikációk elkészülését.

16. ábra Scopus dokumentumok szponzoráció szerinti megoszlása

Az egészségügyi szervezetek domináns szponzori szerepe (a dokumentumok csupán 28,7%-a tartozott egészségügyi kategóriába, mégis szinte kizárólag ezek élveztek finanszírozást) arra utal, hogy a társadalomtudományi és hadtudományi dimenzió, amely a disszertáció szempontjából a legrelevánsabb szisztematikusan alulfinanszírozott.

3.1.1.3 A dezinformáció megjelenési formái: kínálati oldali elemzés

A következőkben a COVID-19 során megjelent dezinformációs tartalmakat vizsgálom, a 2. fejezetben kidolgozott fogalmi keretrendszer alkalmazásával. A dezinformációs fejezet megkülönböztette a szándékos dezinformációt, a nem szándékos félretájékoztatást és a rosszindulatú információt. A COVID-19 járvány során mindhárom kategória empirikusan azonosítható volt. Az Egyesült Államokban Herman Cain népszerű üzletember a Twitter oldalán bejegyzésekben tagadta a járvány létezését. „Ne higgyen mindennek, amit az álhírek között hall. Én sosem kaptam el a Wuhan megfázást, azért mert nem létezik”. Az üzletember

esete a 2. fejezetben tárgyalt félretájékoztatás kategóriájába sorolható: a közzététel nem szándékos károkozási céllal történt, hanem személyes meggyőződés alapján, ám hatásában a dezinformációval azonos kárt okozott. Cain nemsokkal később COVID-19-ben elhunyt, és internetes mémmé vált, mint a dezinformáció áldozata így jött létre a Cain-Award.

17. ábra Herman Cain bejegyzése a COVID-19 járványról közösségi média felületén²⁹⁰

Cain esete a 2. fejezetben elemzett moderációs dilemmát szemlélteti: a platformok önszabályozása nem képes hatékonyan elhatárolni a személyes véleményt az egészségügyi dezinformációtól, különösen amikor a tartalom egy ismert közéleti személyiségtől származik, és a szólásszabadság tartalomszabályozás feszültsége közvetlenül megjelenik.

Dr. Boldogkői Zsolt a Szegedi Tudományegyetem biológiai tudományok doktora és Prof. Dr. Rusvai Miklós a Debreceni Egyetem állatorvosi tudományok doktora fenyegetéseket, illetve gyalázkodó leveleket, üzeneteket kapott kommentelőktől²⁹¹. A helyzet olyan komoly mértéket ölt, hogy a főügyészség védelmet ajánlott fel Prof. Dr. Rusvai Miklós részére. Feltételeztem a fenyegetések mögött az oltásellenes csoportok álltak. Magyarország Kormánya Facebook tájékoztató videóban is felszólalt az oltásellenes csoportok ellen²⁹², illetve azt is ki kell emelni, hogy a Magyar Honvédség részéről is egy fontos szempont volt az oltásokba vetett bizalom fenntartása. A 2. fejezet elméleti keretrendszerével értelmezve: az oltásellenes csoportok tevékenysége a rosszindulatú információ kategóriájába is sorolható, valós személyek adataival, de károkozási céllal történő visszaélés. Dr. Gódey György és az Oltáskritikus Életvédők

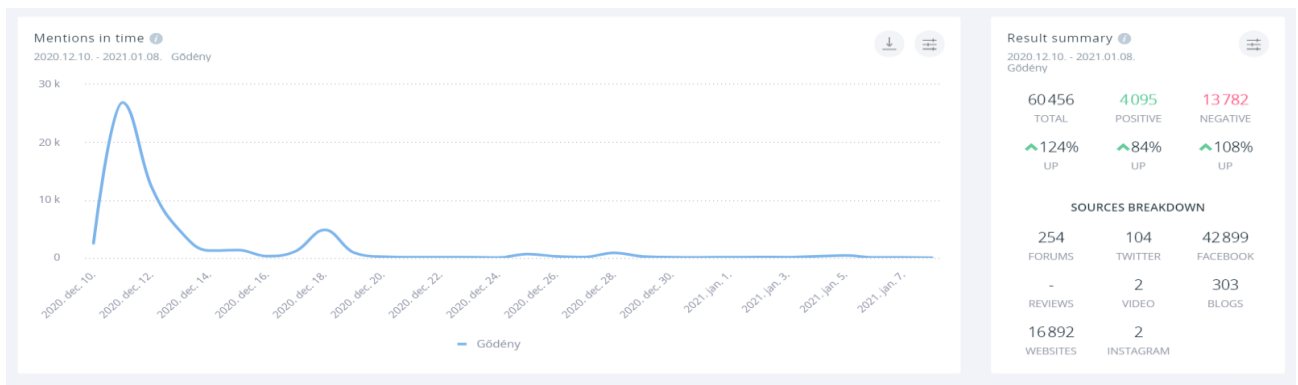
²⁹⁰ masiakasaurus, „Because I saw newbies asking why this is called the Herman Cain Award”, Reddit Post, r/HermanCainAward, 2021. szeptember 13., www.reddit.com/r/HermanCainAward/comments/pncpqu/because_i_saw_newbies_asking_why_this_is_called/.

²⁹¹ „Halállistára került Rusvai Miklós, Boldogkői Zsoltot leköpték - Így zaklatják a tudósokat Magyarországon”, Portfolio.hu, 2022. január 19., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220119/halallistara-kerult-rusvai-miklos-boldogkoi-zsoltot-lekoptek-igy-zaklatjak-a-tudosokat-magyarorszagon-521871>.

²⁹² Magyarország Kormánya, „Valójában kit veszélyeztet az oltásellenesség?”, elérés 2023. november 28., <https://www.facebook.com/kormanyzat/videos/262815572548394/>.

Szövetsége az egyik legismertebb magyar példa arra, hogy a 2. fejezetben elemzett platformszintű szankciók, például fióktörlés, deplatformálás lényegében alkalmatlanok kezelni a kihívást. Gődény Facebook oldala több törlést és kitiltást is kapott, de – Ali²⁹³ és társai kutatási eredményeivel összhangban, akik kimutatták, hogy a deplatformálás nem szünteti meg, hanem áthelyezi a szankcionált magatartást – ettől függetlenül továbbra is aktívan elérhető közösségi média felületeken. Kitiltást, szankcionálást követően hamar visszatért és összeszedte a követőit újra.

Gődény közösségi médiahatását a SentiOne szentiment- és eléréelemző szoftverrel vizsgáltam, amely 30 napos időablakban képes a témák trendjét, eléréseit és a felhasználói érzelmi reakciókat elemezni.

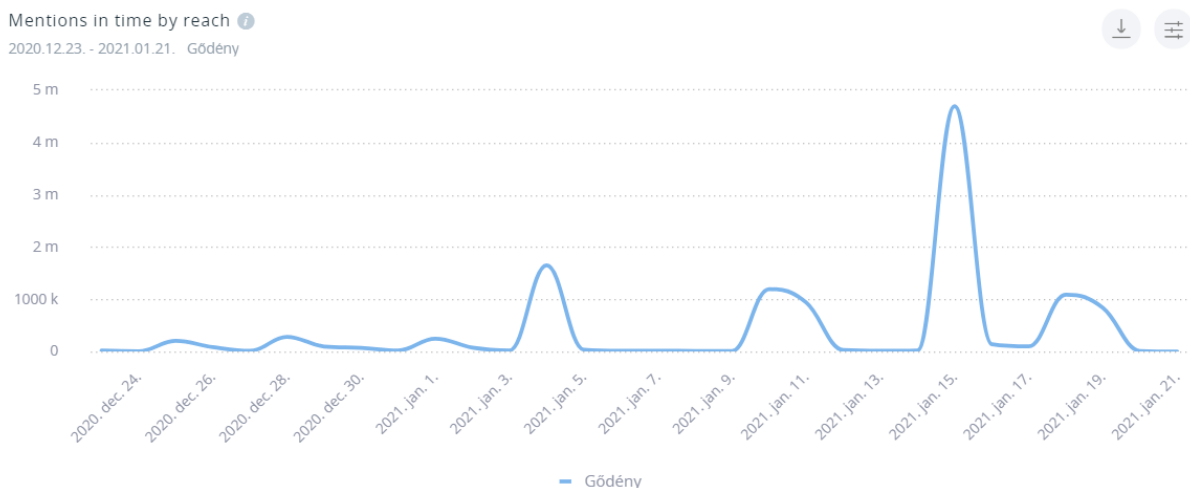

18. ábra Dr. Gődény említései 30 napos időintervallumban (SentiOne elemzés)²⁹⁴

Az említések esetében a vizsgált időszakban 60 456 említést talált a szoftver, melyből 4095 említés volt pozitív, és 13 782 pedig negatív. Forrásokat lebontva 42 899 említés a Facebookon történt, így elmondható, hogy Dr. Gődény esetében a Facebook volt a domináns platform. A 16 892 weboldal említés pedig főleg a vele foglalkozó híroldalaktól tevődött össze. Fontos megjegyezni, hogy az említések között átfedés van. A hírportálok a híreiket gyakran megosztják közösségi média oldalukon, illetve egymástól is átvesznek tartalmat. Ugyan ez fennáll felhasználók esetében is. Az ábrán látható, hogy alapvetően egy kiugrást leszámítva nem volt sok említés. Egy relevánsabb mutató az említések elérése. A vizsgált időszak módosításával az alábbi ábrán látható, hogy jelentős eléréseket generált Dr. Gődény.

²⁹³ Shiza Ali és mtsai., „Understanding the Effect of Deplatforming on Social Networks”, *Web Science Conference*, advance online publication, 2021, <https://doi.org/10.1145/3447535.3462637>.

²⁹⁴ Mátyás Ináncsi, „Álhírek terjedése a COVID-19 járvány alatt közösségi média felületeken”, *Hírviállam* Új típusú kihívások a biztonságban (2021), <https://www.comconf.hu/kiadvany/%C3%9Aj%20t%C3%ADpus%C3%BA%20kih%C3%ADv%C3%A1sok%20a%20biztons%C3%A1lgban.pdf>.

19. ábra Dr. Gődény említéseinek elérése (SentiOne elemzés)²⁹⁵

Elérések esetében is kialakul átfedés, a közösségi média posztok különböző megosztásával egy felhasználóhoz azonos említés többször is eljuthat. Ezért az 5 milliós elérés a gyakorlatban nem 5 millió felhasználót jelent, azt pontosan, hogy ez hány felhasználó az elemző szoftver nem tudja meghatározni.

2021. január 15-én látható egy nagyon jelentős kiugrás. Ezen a napon osztotta meg Dr. Gődény azt az összeesküvés elméletet, miszerint valójában nem Dr. Müller Cecília kapta a védőoltást, hanem egy másik személy, aki Tisztifőorvos Asszonyról készült maszkot viselt²⁹⁶. Látható az elemzésből, hogy akármennyire is abszurd a tartalom a jelentős elérés jelen van. A SentiOne elemzés előzetesen azt a felvetést adja, hogy a közösségi média szolgáltatókra és a felhasználókra bízni nem lehet a fellépést a dezinformációval szemben. Ha nem történik fellépés, akkor az ilyen tartalom öngerjesztő módon terjed.

3.1.1.4 A dezinformáció kínálati oldalának részletes elemzése

A COVID-19 járvány alatti dezinformáció kínálati oldala Magyarországon egy személy köré szerveződött: Dr. Gődény György, a „Normális Élet Pártja” alapítója, aki a járvány elleni intézkedéseket és az oltási kampányt rendszeresen megkérdőjelezte közösségi média felületein. A SentiOne közösségi média elemző eszközzel végzett vizsgálat 30 napos időintervallumban elemezte Dr. Gődény online említéseit és azok elérését.

Az elemzés három fő megállapítást hozott. Az első szempont: Dr. Gődény említéseinek száma és elérése erős korrelációt mutatott a kormányzati intézkedések bejelentésével: a

²⁹⁵ Ináncsi, „Álhírek terjedése a COVID-19 járvány alatt közösségi média felületeken”.

²⁹⁶ „Terjed a h.lyeség megint Müller Cecíliáról! Mikor lesz ennek vége?”, Blikk, 100Kr. u. 54:00, <https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/muller-ceclia-doktor-godeny/x88p08g>.

lezárásokat és az oltási kampányokat követő 24–48 órában az említések száma 3–5-szörösére nőtt. Ez a mintázat a reaktív dezinformáció mechanizmusát jelzi: a dezinformátor nem saját narratívát generál, hanem a hivatalos kommunikációra reagálva, annak ellentételezéseként pozicionálja tartalmait. A Prier-féle „trend irányítása” modell fogalmaival élve, Dr. Gődény nem új trendet kreált, hanem a meglévő hivatalos kommunikációs trendet deviálta.

Másodszor, Dr. Gődény tartalmai a Wardle és Derakhshan-féle tipológia három típusát egyidejűleg tartalmazzák:

(a) dezinformáció: szándékosan hamis állítások az oltóanyagok összetételéről és mellékhatásairól,

(b) félretájékoztatás: valós, de kontextusból kiragadott statisztikai adatok (pl. mellékhatás-jelentések számának izolált közlése a beoltottak számára való vetítés nélkül),

(c) rosszindulatú információ: valós, de a közérdeket sértő módon közölt tartalom (pl. egészségügyi dolgozók személyes adatainak megosztása).

Ez a hármas mintázat megegyezik az orosz–ukrán esettanulmányban azonosított állami szintű dezinformáció struktúrájával, azzal a különbséggel, hogy itt egyéni, nem állami szereplő generálta.

Mindezek mellett a platformok eltérően reagáltak Dr. Gődény tevékenységére. A Facebook 2021-ben ideiglenesen korlátozta, majd 2022-ben véglegesen felfüggesztette Dr. Gődény oldalát, ami a deplatformálás klasszikus esete. A YouTube hasonlóan járt el az oltásellenes tartalmak vonatkozásában. A Reddit magyar subredditjein a közösségi moderáció volt a domináns mechanizmus: a felhasználók downvote-olták és kommentben cáfolták Dr. Gődény állításait. Ez a platformfüggő szankciós mintázat a jemeni és orosz-ukrán esettanulmány eredményeivel rezonál: ahol a platform moderál (Facebook deplatformálás $\approx$ Reddit karantén), ott a szankció hatékony, ahol nem moderál (a tartalom alternatív platformokon és üzenetküldő alkalmazásokon keresztül tovább terjedt), ott a dezinformáció fennmarad.²⁹⁷

A COVID-19 esettanulmány jogi dimenziója a 2. fejezetben tárgyalt GDPR és Ekertv. keretrendszeréhez kapcsolódik. Dr. Gődény tevékenysége során egészségügyi dolgozók

---

²⁹⁷ „Facebook eltávolította Gődény György oldalát”, HVG, 2022. február, <https://hvg.hu>.

személyes adatai kerültek nyilvánosságra a közösségi médiában – ez a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint malinformation (valós, de személyiségi jogokat sértő tartalom), ugyanakkor a GDPR 9. cikkének (egészségügyi különleges adatok) hatálya alá eső jogsértés is. A Facebook, mint közvetítő szolgáltató az Ekertv. 7. §-a alapján nem felelt a tartalomért mindaddig, amíg tudomást nem szerzett annak jogsértő jellegéről – a deplatformálás ennek a tudomásszerzésnek és az azt követő intézkedésnek a megvalósulása. A gyakorlatban azonban a deplatformálás társadalmi elfogadottsága korlátozott ($\chi^2 = 41,74$): a felhasználók nem a jogi keretrendszer logikáját (tartalom jogsértő $\rightarrow$ eltávolítás), hanem az érzelmi keretrendszert (szankció = cenzúra) követik.²⁹⁸

3.1.1.5 Felhasználói információkezelési magatartás: keresleti oldali empirikus vizsgálat

A SentiOne elemzés a kínálati oldalt azaz a dezinformációs tartalom terjesztését és elérését vizsgálta. A teljes kép kialakításához szükséges a keresleti oldal elemzése is: hogyan viszonyulnak a felhasználók a felmerülő információkhoz, és milyen tartalomellenőrzési gyakorlatokat alkalmaznak? E kérdés megválaszolására online kérdőíves kutatást végeztem, amely a COVID-19 járvány és az információfogyasztás módját vizsgálta.

A kérdőívet Reddit közösségi média platformon osztottam meg. Az adatgyűjtés azért Reddit platformon került megosztásra, hogy egy tágabb kitöltői képet kaphassak. Facebookon és Twitteren a kérdőív megosztással a probléma az, hogy saját ismerősök, illetve érdeklődési kör szerinti csoportokban osztható meg. Így nagyban a válaszadók a megosztó ismerősei lesznek, a Reddit használatával pedig ezt a problémát küszöböltem ki. A kérdőív kitöltéssel foglalkozó subredditen²⁹⁹ osztottam meg a linket, függetlenül a koronavírussal, oltással, vagy koronavírus tagadással foglalkozó subredditektől.

Az adatfelvétel 2020. október 22. és 2020. október 25. között zajlott, a járvány második hullámának kezdetén. A kérdőívet a Facebook és a Reddit közösségi média platformokon terjesztettem, ami a minta összetételét befolyásolta: a Reddit felhasználói bázisának jellemzően fiatalabb, angol nyelvű és magasabb végzettségű összetétele a mintában is tükröződik. A minta eredetileg 211 válaszadóból állt, akik közül egy kitöltő adatait a kérdőív komolytalan, trollkodó jellegű kitöltése miatt kizártam az elemzésből. Így a további vizsgálatokba N=210 válaszadó került bevonásra. A kitöltők öt kontinensről érkeztek: Európa (n=100, 47,6%), Ázsia (n=60, 28,6%), Észak-Amerika (n=35, 16,7%), Dél-Amerika (n=12, 5,7%) és Afrika (n=3, 1,4%). A

---

²⁹⁹ A Reddit közösségi médiaplatform subredditekre vannak osztva. Ezek fórumként működő kategóriák, melyeket általában egy közös elem köt össze. Ilyen például a /r/WorldNews ami a nemzetközi hírekkel foglalkozik, vagy a /r/Hungary ami Magyarországgal kapcsolatos tartalmakat foglalja össze.

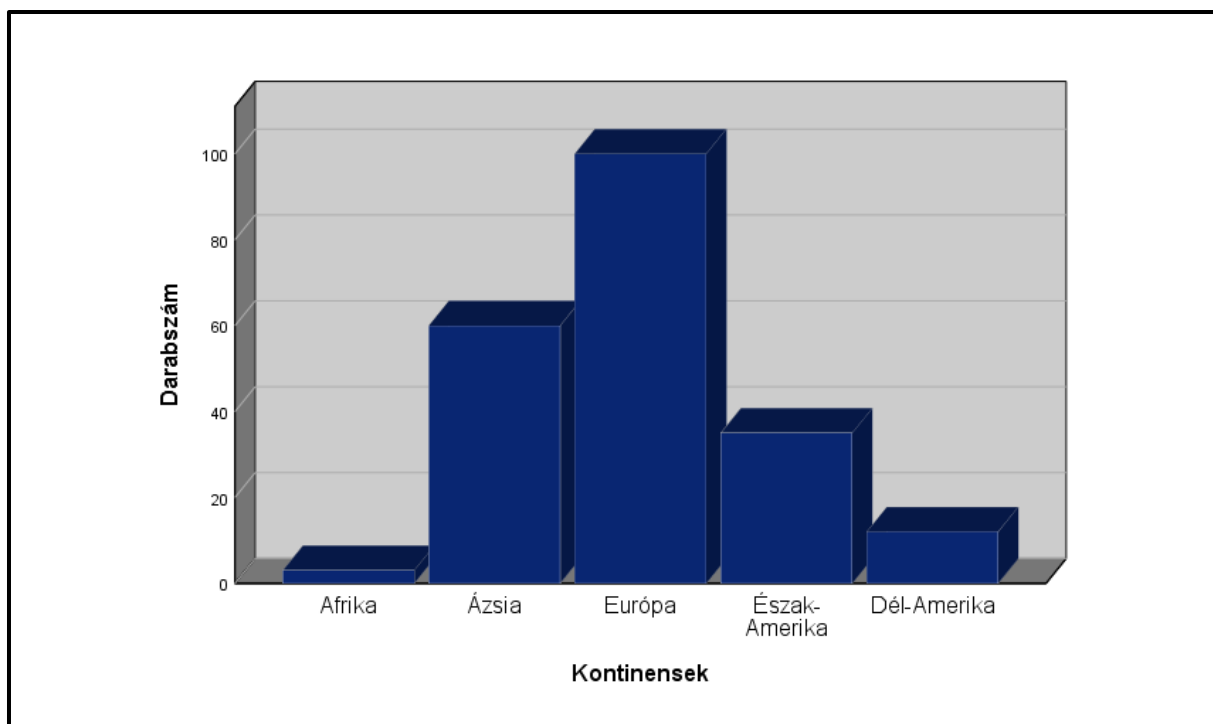
mintavétel nem valószínűségi alapú kényelmi mintavétel volt³⁰⁰, ami a kutatás általánosíthatóságának korlátját képezi, ugyanakkor az öt kontinensre kiterjedő földrajzi szóródás növeli az eredmények értékét. A kérdőíves kutatás a témavezető konzulens közreműködésével készült, és az eredmények egy közös publikáció alapját képezték. A minta korlátainak tudatában az eredményeket nem a teljes populációra vonatkozó általánosításként, hanem feltáró eredményként értelmezem, amelyek a közösségi média információs dinamikájának tendenciáit jelzik.

A kitöltőket Reddit közösségi médiaplatformon toboroztam. Ennek a döntésnek a célja vagy inkább a megfontoltsága az volt, hogy a válaszadók ne az én ismerősi körömből vagy egy témában előzetesen elkötelezett (pl. COVID-tagadó, oltásellenes) közösségből kerüljenek ki. A közösségi média platformok nyilvános jellegéből adódóan a részvételi arány a megtekintésekhez képest alacsony volt, ami az önszelekciós torzítás egy jellegzetes mintázatát hozta: a kitöltők valószínűleg az átlagosnál aktívabb, a közösségi média tartalmakra érzékenyebb felhasználók közül kerültek ki – ami éppen a kutatási kérdés szempontjából (tartalomellenőrzési gyakorlat, influencer-bizalom) releváns célcsoport, de a teljes internethasználó populációra nem reprezentatív.

A minta részletes demográfiai összetétele a következő. Életkor szerint: 30 év feletti 135 fő (64,3%), 27–29 éves 27 fő (12,9%), 24–26 éves 18 fő (8,6%), 21–23 éves 17 fő (8,1%), 18–20 éves 6 fő (2,9%), 15–17 éves 6 fő (2,9%) és 14 év alatti 1 fő (0,5%). A 18 év alatti válaszadók (összesen 7 fő, 3,3%) megjelenése a közösségi média platformok nyilvános jellegéből adódott: a kérdőív életkor-korlátozás nélkül volt hozzáférhető, az önkitaltós, anonim kérdőív pedig nem tartalmazott érzékeny, érzelmileg megterhelő vagy kiskorúak számára nem alkalmas tartalmat. Az adatok elemzésénél e demográfiai csoport súlya minimális, és a minta zöme (95,2%) 18 év feletti. Iskolai végzettség szerint: főiskolai/egyetemi végzettségű 134 fő (63,8%), középiskolai 40 fő (19,0%), doktori fokozattal rendelkező 30 fő (14,3%), általános iskolai 2 fő (1,0%), válaszadni nem kívánó 4 fő (1,9%). A felsőfokú végzettséggel rendelkezők (egyetemi és doktori együtt) aránya 78,1%, ami a Reddit felhasználói bázisának sajátosságát tükrözi és a minta egyik legjelentősebb torzítását jelenti.

---

³⁰⁰ Kényelmi mintavétel (convenience sampling): Nem valószínűségi mintavételi eljárás, amelyben a minta elemeit az elérhetőség és a hozzáférhetőség alapján választják ki, nem pedig véletlenszerű kiválasztással. Előnye a gyors és költséghatékony adatgyűjtés; hátránya, hogy a minta nem reprezentatív a teljes populációra nézve, így az eredmények általánosíthatósága korlátozott. Az exploratív (feltáró) jellegű kutatásokban – mint a jelen vizsgálat – a kényelmi mintavétel elfogadott módszer, amennyiben a kutató a korlátokat explicit módon jelzi. Lásd: Babbie, E. (2016): *The Practice of Social Research*. Cengage Learning, 14. kiadás.

20. ábra Kitöltők származási hely szerinti megoszlása (kontinens) (Saját szerkesztés SPSS program használatával)

Ahogy az ábrán is látható a legtöbb kitöltő európai volt (összesen 100 fő), második helyen az ázsiai kitöltők szerepeltek (összesen 60 fő) utána az észak-amerikaiak (35 fő), őket követve a dél-amerikaiak (12 fő) végül pedig három afrikai. Életkor megoszlás szerint közel 65% volt a 30 év feletti kitöltő. A Reddit felhasználói bázisának jellemzően fiatalabb korösszetétele (az Egyesült Államokbeli felhasználók 36%-a 29 év alatti) alapján a minta fiatalabb korstruktúrája volt várható³⁰¹. Az életkorhoz így a kitöltők válaszait nem lehet kötni, mert 65% egy kategóriába esik, és nincs mérhető eloszlás. Válaszadók önbevallás alapján nagyrészt magas iskolai végzettségűek voltak: ~63% főiskolai vagy egyetemi, ~14% doktori, 20% esetében pedig középiskolai (a maradék 3% megoszlott azok között, akik általános iskolások vagy nem kívántak választ adni erre a kérdésre). A magas iskolai végzettség fontos kontextuális tényező az eredmények értelmezéséhez, bár az iskolai végzettség és a dezinformáció felismerésének képessége közötti kapcsolat nem lineáris. Fontos kiemelni, hogy a kritikus gondolkodás nem vezethető le egyértelműen csak az iskolai végzettségből. A jó kritikus gondolkodáshoz öt képességre van szüksége az egyénnek: értelmezés (megérteni a problémát elfogultság nélkül), elemzés (összehasonlítani azonosságokat és eltéréseket), értékelés (a forrás megbízhatóságának bírálata), összefonódás (mélyebb jelentés értelmezése), és önkontroll (saját érdekek és

³⁰¹ „U.S. Reddit Reach by Age Group 2021”, Statista, elérés 2023. november 27., <https://www.statista.com/statistics/261766/share-of-us-internet-users-who-use-reddit-by-age-group/>.

elfogultságok értelmezése)³⁰². Ezért, illetve mivel a kutatás nem az iskolai végzettség és kognitív képességek kapcsolatára irányul az álhírek vonatkozásában így az ábrázolt megoszlás kontextuális háttérinformáció, nem magyarázó változó. A minta magas iskolai végzettségéből fakadó potenciális torzítás nevezetesen, hogy a magasabb végzettségű kitöltők feltehetően tudatosabb információfogyasztók az eredmények értelmezésénél figyelembe veendő: az 1. tézis (a tartalomellenőrzés elégtelensége) egy magasan képzett mintán is kimutatható volt, ami a probléma súlyosságát jelzi.

A kérdőív összesen tizenegy kérdést tartalmazott. Az első három kérdés demográfiai jellegű volt: életkor (Q1), származási hely kontinens szerint (Q2) és legmagasabb iskolai végzettség (Q3). A továbbiakban az egyes kérdésekre azok sorszámával hivatkozom (Q1–Q11). A demográfiai kérdéseken felül a következő hét tartalmi kérdésre volt lehetőségük válaszolni a kitöltőknek:

- Q4 – A Covid-19 járvány kapcsán elsősorban a következő platformot használok információgyűjtésre (*About the Covid-19 pandemic, I primarily use the following platform to gather information*)
- Q5 – Kormányzat elsődlegesen az alábbi platformon kellene kommunikáljon (*Government should be primarily communicating*)
- Q6 – Elfogadom és igaznak tekintem az általam látott információt (keresztellenőrzés nélkül), ha (*I accept and treat the information I see (without cross-checking) as true, if*)
- Q7 – Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan? (*If you cross-check information from social media, MAINLY how?*)
- Q8 – Kommentálja, vagy megosztja a másoktól hallott információt a járvánnyal kapcsolatban? (*Do you comment, or share information that you heard from others regarding the pandemic*)
- Q9 – Ha igen, milyen esetekben? (*If you do, at what cases?*)
- Q10 – Megbízom az általam követett influencerek által megosztott tartalmakban (*I trust the content that influencers share who I follow*)
- Q11 – Ha egy általam követett influencert félretájékoztatás terjesztése miatt blokkolna egy kormányzati szereplő. (*If an influencer who I follow would be blocked by a governmental actor due to spreading misinformation*)

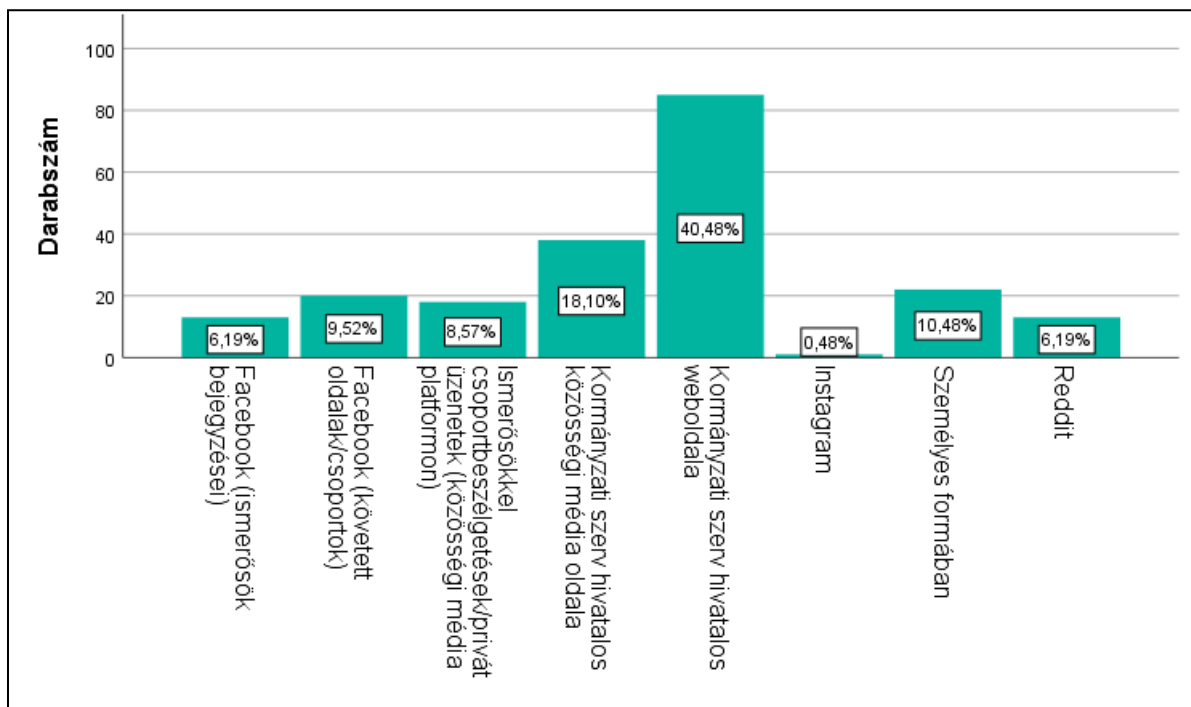
³⁰² M. Barak és C. Shahab, „The Conceptualization of Critical Thinking: Toward a Culturally Inclusive Framework for Technology-Enhanced Instruction in Higher Education”, *Journal of Science Education and Technology* 32, sz. 6 (2023): 872–83, Scopus, <https://doi.org/10.1007/s10956-022-09999-4>.

A kérdőív e hét kérdése három dimenzió mentén követi a felhasználói attitűdöt:

- (1) az információforrás-választás (Q4–Q5),
- (2) a tartalomellenőrzési gyakorlat (Q6–Q7), és
- (3) a tartalommegosztási és influencer-bizalmi magatartás (Q8–Q11).

E három dimenzió együttesen képes feltárni a felhasználók információkezelési magatartásának mintázatait a közösségi média platformokon, illetve arra, hogy ők saját maguk hogyan ellenőrzik a felmerülő híreket.

A hipotézis tesztje előtt, bemutatom a felhasználók általános attitűdjét az álhírek ellenőrzése kapcsán és hírfogyasztásuk vonatkozásában. Kérdőívben arra is kerestem a választ, hogy hol és milyen módon informálódnak elsődlegesen a kitöltők.

21. ábra Kitöltők elsődleges tájékozási formája (forrás: saját kutatás)

Összességében látható az, hogy többségben kormányzati szerv weboldaláról tájékoznak a kitöltők elsődlegesen. Második helyen helyezkedik el a kormányzati szerv közösségi média oldala, így elmondható, hogy a két legnépszerűbb forma hivatalos tájékoztatásnak tekinthető. A maradék ~31% elsődlegesen pedig nem hivatalos közösségi médiában fellelhető forrásokból tájékozik. Ez aggasztó tendencia, mivel az informális közösségi média bejegyzések nem esnek át szerkesztői vagy szakmai szűrésen, így megbízhatóságuk kérdéses. 58,58% viszont bevallása szerint elsődlegesen kormányzati forrást használ tájékozódásra. Ehhez a kérdéshez

kapcsolódóan a kitöltőktől azt is megkérdeztem, hogy szerintük hol lenne szükséges egy kormányzati szervnek kommunikálnia, azaz milyen platformon? 113 kitöltő (54,33%) szerint a tájékoztatásnak külső weboldalon kell történnie, 69 kitöltő (33,17%) szerint pedig az elsődleges kommunikációnak közösségi média felületen kell történnie, mégpedig az adott kormányzati szerv hivatalos oldalán. A felhasználói attitűd itt minden szempontból jónak mondható és látható, hogy a megbízható információra igényük van a felhasználóknak. A fejezet bevezetésére visszacsatolva, mivel a Magyar Honvédség is aktív szerepet vállalt a védekezésben, így a hatékony védekezés közös érdek. A közös érdekre építkezve pedig célként meghatározható a kohézió és a nemzeti együttműködés teremtése.

Kutatási kérdés:

Milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban?

Kutatási kérdésből levezethető kapcsolódó problémafelvetés:

A felhasználók nehezen tudnak különbséget tenni a megtévesztő és a hiteles tartalom között a közösségi média felületeken.

- 1. hipotézis: A felhasználók bízva a saját képességeikben, ellenőrzik a számukra felmerülő megtévesztő tartalmakat, de ez az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást. A felhasználók a szűrésnél nem arra a következtetésre jutnak, amit mi szeretnénk.**

A hipotézis teszteléséhez a kérdőívből a tartalomellenőrzésre vonatkozó kérdéseket tekintem relevánsnak, ezeket az alábbi 11. táblázatba egyesítettem a válaszokkal együtt.

10. táblázat Felhasználói tartalomellenőrzés információ vonatkozásában

Kérdés	Válaszlehetőségek
6.) Elfogadom és igaznak tekintem az általam látott információt (keresztellenőrzés nélkül), ha <i>(I accept and treat the</i>	Általam követett oldal osztotta meg <i>(it is shared by a page that I follow)</i>
	Általam követett influencer osztotta meg

<i>information I see (without cross-checking) as true, if)</i>	<i>(it is shared by an influencer I follow)</i>
	Kormányzati oldal által került megosztásra <i>(it is shared by a governmental page)</i>
	Ismerősöm osztotta meg <i>(it is shared by a friend)</i>
	Egyik esetben sem <i>(In neither case)</i>
7.) Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan? <i>(If you cross-check information from social media, MAINLY how?)</i>	Google keresem <i>(I google it)</i>
	Általam követett közösségi média csoportokban/influencereknél megnézem <i>(I check out közösségi média groups or influencers that I follow)</i>
	Közösségi médiában körbekérdezek (csoportbeszélgetések, privát üzenetek, bejegyzések) <i>(I ask it in közösségi média (group chats, private messages, posts))</i>
	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos közösségi média oldalán <i>(I check the government's official közösségi média site/page)</i>
	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos weboldalán <i>(I check the government's website)</i>
	Leellenőrzöm a forrásanyagot <i>(I check the source material)</i>
	Megnézem az aktuális kutatással kapcsolatos híreket <i>(I check current research news)</i>

3.1.1.6 *Eredmények, hipotézisvizsgálat és tézisek*

Az eredmények értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a vizsgálat kényelmi mintavételen alapul (N=210, felsőfokú végzettség: 78,1%), ami a doktori kutatás keretei között

rendelkezésre álló erőforrásokból adódik. A feltáró jellegű kutatás célja nem az eredmények általánosítása a teljes magyar populációra, hanem a felhasználói információkezelési magatartás mechanizmusainak, a tartalomellenőrzés módja, az influencer-bizalom hatása, a szankciókkal szembeni attitűd azonosítása és az összefüggések irányának feltárása. Az azonosított statisztikai összefüggések (különösen a $\chi^2 = 41,74$ közepes erősségű asszociáció) ugyanakkor kellő alapot teremtenek ahhoz, hogy a jövőben reprezentatív mintán is érdemes legyen vizsgálni e mintázatokat.

A kitöltők 44,29%-a azt válaszolta, hogy semmilyen esetben sem kezeli igaznak a közösségi médiában felmerült információt a járványról keresztellenőrzés nélkül. 40,48% pedig azt a választ adta, hogy csakis akkor kezeli igaznak a tartalmat, ha kormányzati oldal által került megosztásra. Ez alapján a kitöltők 80,77%-a saját bevallása szerint tudatosan ellenőrzi a számára üzenőfalán felbukkanó híreket. **A hipotézis első fele miszerint *A felhasználók bízva a saját képességeikben, ellenőrzik a számukra felmerülő megtévesztő tartalmakat így fennáll.***

A keresztellenőrzésre vonatkozó kérdés célja az volt, hogy választ kaphassak arra a kérdésre, hogy a felhasználók hogyan is ellenőrzik a híreket a gyakorlatban. Előfordulhat, hogy a felhasználók tudatosnak gondolják magukat, de a gyakorlatban nem azok. Ennél a kérdésnél, a többi kérdéssel ellentétben nem rádió kapcsolós válaszadási lehetőségük volt, hanem jelölődobozos. A kérdések tisztítása után a rekordok száma 210 darab.

Ezt kontextusba helyezve Dr. Gődény esetével akkor azt láthatjuk, hogy a kérdőíves vizsgálat eredményei a kínálati oldal: a felhasználók 36,5%-a feltételesen bízik az influencerekben (Q10), ami azt jelenti, hogy Dr. Gődény típusú dezinformátorok potenciális közönsége a felhasználói bázis több mint harmada. A tartalomellenőrzés elégtelensége (Q7: 51,9% Google keresés) és a szankciókkal szembeni ellenállás (Q10 $\times$ Q11: $\chi^2 = 41,74$) együttesen egy önmegerősítő dezinformációs ciklust rajzolnak ki: az influencer tartalmat generál $\rightarrow$ a felhasználók nem hatékonyan ellenőrzik $\rightarrow$ megosztják $\rightarrow$ a szankciók társadalmi ellenállásba ütköznek $\rightarrow$ az influencer státusza nő.

A vizsgálatához az SPSS statisztikai szoftvert alkalmaztam. A változók közötti összefüggések feltárására keresztábrás elemzést (contingency table analysis) használtam³⁰³, a statisztikai

---

³⁰³ Keresztábrás elemzés (contingency table analysis): Két vagy több kategorikus (névleges vagy ordinális) változó közötti összefüggés vizsgálatára szolgáló statisztikai módszer, amely a változók kombinált gyakoriságeloszlását egy mátrixban (keresztábrában) jeleníti meg. A módszer lehetővé teszi az egyes kategória-kombinációk megfigyelt és várt gyakoriságainak összehasonlítását, ezáltal feltárva a változók közötti esetleges asszociációt. Lásd: Sajtos László – Mitev Ariel: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest, 2007.

szignifikancia tesztelésére Pearson-féle khi-négyzet próbát (Pearson's χ^2 test of independence)³⁰⁴, az asszociáció erősségének mérésére pedig Cramér's V mutatót alkalmaztam³⁰⁵. A szignifikanciaszint $\alpha=0,05$ értéken került meghatározásra³⁰⁶.

3.1.1.7 A kérdőív leíró statisztikai eredményei

A mintát (N=210) a demográfiai változók szerint a következők jellemzik. A válaszadók többsége 30 év feletti (64,3%), felsőfokú végzettségű (78,1%) és európai származású (47,6%). A minta nem reprezentatív a magyar népességre mivel a felsőfokú végzettség és az online elérhetőség felülreprezentált, de a feltáró jellegű vizsgálat célja nem az általánosítás, hanem a felhasználói magatartás mechanizmusainak azonosítása.

A megosztási magatartás (Q8) a dezinformáció terjedésének aktív mechanizmusát tárja fel. A válaszadók 37,1%-a nyilatkozta, hogy megosztja a járvánnyal kapcsolatos tartalmakat a közösségi médiában. Ez az arány önmagában nem kritikus, de a Q10 $\times$ Q8 (influencer-bizalom $\times$ megosztási magatartás) keresztábrás elemzés feltárta, hogy a feltételesen bízó felhasználók (36,5%) szignifikánsan aktívabb megosztók ($\chi^2 = 13,46$, $p = 0,001$, Cramér's V = 0,254). Ez azt jelenti, hogy a dezinformáció terjedésének keresleti oldalán nem a „vakon bízó” felhasználók a fő hajtóerő (ők csupán 2,4%), hanem a „feltételesen bízó” réteg, amely elegendő bizalmat érez a megosztáshoz, de nem elegendőt a kritikus ellenőrzéshez.

A kormányzati beavatkozás megítélése (Q11) a szankciós dimenzió társadalmi korlátját dokumentálja. A kérdés arra irányult, hogyan változna a válaszadó véleménye, ha egy általa követett influencert kormányzati szankciókkal (blokkolás, deplatformálás) sújtának dezinformáció terjesztése miatt. A Q10 $\times$ Q11 keresztábrás elemzés a disszertáció legerősebb statisztikai összefüggését adta ($\chi^2 = 41,74$, $p = 0,000$, Cramér's V = 0,317). A feltételesen bízó

---

³⁰⁴ Pearson-féle khi-négyzet próba (χ^2 test of independence): A kategorikus változók közötti statisztikai függetlenség tesztelésére szolgáló nem-paraméteres próba. A próba a keresztábrában megfigyelt gyakoriságokat hasonlítja össze azokkal a várt gyakoriságokkal, amelyek a változók függetlensége esetén állnának elő. A próbastatisztika $\chi^2 = \sum[(O-E)^2/E]$, ahol O a megfigyelt, E a várt gyakoriság. Ha a χ^2 érték meghaladja a kritikus értéket az adott szabadságfokon (df), a változók közötti összefüggés statisztikailag szignifikánsnak tekinthető. Lásd: Pearson, K. (1900): On the criterion that a given system of deviations from the probable in the case of a correlated system of variables is such that it can be reasonably supposed to have arisen from random sampling. *Philosophical Magazine*, 50(302), 157–175.

³⁰⁵ Cramér's V mutató: A kategorikus változók közötti asszociáció erősségét mérő mutató, amely a khi-négyzet statisztikán alapul, de a minta méretétől és a tábla dimenziójától függetlenül értéket ad. Értéke 0 és 1 között mozog, ahol 0 a teljes függetlenséget, 1 a tökéletes asszociációt jelenti. Irányértékek: 0,1 alatti – gyenge; 0,1–0,3 – közepes; 0,3 feletti – erős asszociáció. Képlete: $V = \sqrt{\chi^2 / (N \times (\min(r,c)-1))}$, ahol N a minta mérete, r a sorok, c az oszlopok száma. Lásd: Cramér, H. (1946): *Mathematical Methods of Statistics*. Princeton University Press.

³⁰⁶ Szignifikanciaszint ($\alpha = 0,05$): Az a küszöbérték, amely alatt a nullhipotézist (a változók függetlenségét) elutasítjuk. Az $\alpha = 0,05$ azt jelenti, hogy legfeljebb 5%-os valószínűséggel fogadunk el téves következtetést (I. fajú hiba). Ha a próba p-értéke kisebb, mint 0,05, az eredmény statisztikailag szignifikánsnak tekinthető, azaz az összefüggés nem a véletlen mintavétel eredménye.

felhasználók szignifikánsan nagyobb arányban utasítják el a szankciót, mint jogos intézkedést, és szignifikánsan nagyobb arányban értékelné az influencer szavahihetőségét magasabbra a szankció után. Ez a „mártír-effektus”: a szankció nem delegitimálja a dezinformátort, hanem a szankcionáló hatóságot. Sajnos ez egy kulcsfontosságú probléma a moderáció esetében.

A COVID-19 kapcsán ami még látható volt a válaszokból a platformok népszerűsége. Ámbár ez nem került tematikusan megkérdésre, viszont a Q4 kérdés kontextusából erre is választ kaptam. A Facebook dominanciája (68,6%) nem meglepő a magyar kontextusban, de a Reddit viszonylag magas aránya (18,1%) a minta sajátosságát jelzi (a kérdőívet Reddit-en is terjesztettük). Az Instagram (7,6%) és a Twitter (3,8%) alacsonyabb arányai a magyar felhasználói szokásokat tükrözik. A csatorna-preferencia a dezinformáció terjedésének szempontjából releváns: a Facebook zárt csoportjaiban a moderáció nehezebb, mint a Reddit nyilvános subredditjein, ami a platformfüggő szankciós hatékonyság további empirikus bizonyítéka.

3.1.1.8 A kérdőív eredményeinek részletes elemzése

Az elsődleges tájékoztató forrás (Q4) és a tartalomellenőrzés (Q7) közötti kapcsolat az 1. tézis megértésének kulcsa. A felhasználók 40,5%-a kormányzati honlapot jelöl meg elsődleges forrásként – ami önmagában pozitív jel. A másodlagos ellenőrzés (Q7) azonban feltárja a problémát: ugyanezek a felhasználók döntően Google kereséssel (51,9%) ellenőrzik a tartalmakat, nem szakmai forrásban. A Google keresési algoritmus a relevancia és a kattintási arány alapján rangsorol nem a tudományos megalapozottság szerint, ami azt jelenti, hogy az „ellenőrzés” valójában nem verifikálás, hanem a meglévő hiedelmek visszaigazolásának keresése. Ez a megerősítési torzítás az információs rendellenességek terjedésének egyik központi mechanizmusa.³⁰⁷

A tartalom-megosztási magatartás (Q8) kérdésénél a válaszadók 37,1%-a nyilatkozta, hogy megosztja a járvánnyal kapcsolatos tartalmakat. Ez az arány önmagában nem kritikus, de a keresztábrás elemzés (Q10 × Q8) feltárja, hogy az influencerekben feltételesen bízó felhasználók szignifikánsan aktívabb tartalom-megosztók ($\chi^2 = 13,46$, $p = 0,001$). A Cramér's V értéke (0,254) közepes erősségű asszociációt jelez, ami azt jelenti, hogy az influencer-bizalom nem csupán egy attitűd, hanem viselkedést befolyásoló tényező a feltételesen bízó

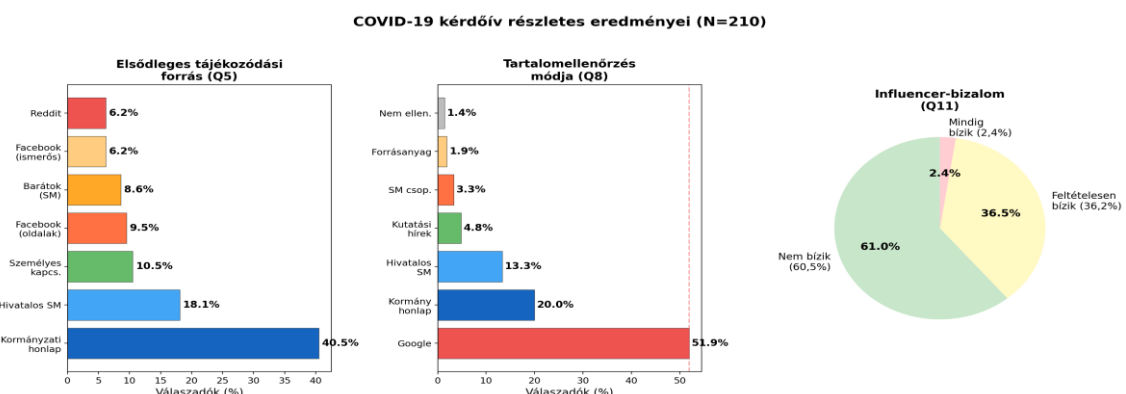
---

³⁰⁷ Confirmation bias (megerősítési torzítás): kognitív torzítás, amelynek során az egyén szelektíven keresi, értelmezi és emlékezik azokra az információkra, amelyek meglévő hiedelmeit megerősítik, miközben az ellentmondó információkat figyelmen kívül hagyja.

felhasználók aktívan terjesztik a tartalmat, beleértve a potenciálisan megtévesztő információt is.

A kormányzati szankciók megítélése (Q11) az egyik legmeglepőbb eredménye. A kérdés arra irányult, hogy ha egy influencer, akit a válaszadó követ, kormányzati szankciókkal (blokkolás, deplatformálás) szembesülne dezinformáció terjesztése miatt, az hogyan változtatná meg a válaszadó véleményét. Az influencerekben feltételesen bízó felhasználók szignifikánsan nagyobb ellenállást mutatnak a szankciókkal szemben ($\chi^2 = 41,74$, $p = 0,000$, Cramér's $V = 0,317$). A V -értéke (0,317) közepes erősségű asszociációt jelez, ez az egész kérdőíves kutatás legerősebb statisztikai összefüggése. Az eredmény gyakorlati következménye, hogy a kormányzati deplatformálás nem csupán hatástalan, hanem kontraproduktív is lehet: a szankcionált influencer követői nem a szankció jogosságát fogadják el, hanem a szankcionáló hatóságot delegitimálják.

Az életkor (Q1) és a végzettség (Q3) szerinti bontás a mintavételi korlátok ismeretében is értelmezhető eredményeket ad. A 30 év feletti válaszadók (64,3%) magasabb arányban jelölték a kormányzati honlapot elsődleges forrásként, ami a felsőfokú végzettségű minta (78,1%) jellemzőjeként is értelmezhető. A fiatalabb korosztály (18–29 év, 23,8%) ezzel szemben a közösségi média platformokat preferálta. Ez a generációs törésvonal a tartalomellenőrzés szempontjából is releváns: a fiatalabb felhasználók, akik a közösségi médiát elsődleges információforrásként használják, nagyobb mértékben vannak kitéve az információk rendellenességeinek, ami a médiatudatossági programok célcsoportjának meghatározása szempontjából fontos gyakorlati következmény.

39. ábra: A COVID-19 kérdőív részletes eredményei – tájékoztatói forrás, tartalomellenőrzés és influencer-bizalom. Forrás: saját szerkesztés, SPSS elemzés alapján.

Az elsődleges tájékoztató forrás (Q4) elemzése differenciált képet mutat. A válaszadók legnagyobb csoportja (40,5%) kormányzati honlapot jelölt meg elsődleges forrásként, amit a hivatalos közösségi média oldalak követnek (18,1%). Ez elsősorban a hivatalos források dominanciáját sugallja, ám a tartalomellenőrzési kérdés (Q7) eredménye ezt árnyalja: azok a felhasználók, akik elsődlegesen kormányzati forrásból tájékoztatódnak, a másodlagos ellenőrzéskor döntően Google keresést használnak (51,9%) – ami nem szakmai verifikálás. A személyes kapcsolat (10,5%) és a Facebook (9,5% oldalak + 6,2% ismerősök = 15,7%) együttesen a válaszadók negyedét teszik ki, ami a közösségi média informális tájékoztató szerepét jelzi.

A tartalomellenőrzési módszer (Q7) a kutatás központi eredménye az 1. tézis szempontjából. A „Google-lel keresem” válasz (51,9%) nem tekinthető hatékony tartalomellenőrzésnek, mert a Google keresési algoritmus nem a tudományos megalapozottság, hanem a relevancia és a kattintási arány alapján rangsorol – ami a dezinformáció terjedésének kedvez. A kormányzati honlap (20,0%) és a hivatalos közösségi média (13,3%) együttesen 33,3%-ot tesz ki, ami a hivatalos források ellenőrző szerepét jelzi, de nem éri el a Google használat arányát. A kutatási hírek ellenőrzése (4,8%) és a forrásanyag felkeresése (1,9%) a tudományos igényű verifikálás minimális mértékét mutatja. A „nem ellenőrzök” válasz (1,4%) alacsony aránya azt jelzi, hogy a felhasználók szubjektíven tudatosnak érzik magukat – de az ellenőrzési módszer nem hatékony.

Az influencer-bizalom (Q10) és a tartalom-megosztási magatartás (Q8) közötti keresztábrás elemzés az egyik statisztikailag legerősebb eredménye. A feltételesen bizó felhasználók (36,5%) szignifikánsan aktívabb tartalom-megosztók ($\chi^2 = 13,46$, $p = 0,001$, Cramér's $V = 0,254$), és szignifikánsan nagyobb ellenállást mutatnak a kormányzati szankciókkal (deplatformálás, blokkolás) szemben ($\chi^2 = 41,74$, $p = 0,000$, Cramér's $V = 0,317$). Ez az összefüggés az E1 és E2 kiegészítő empirikus eredményeket tárja fel: az influencer-bizalom több mint tájékoztató preferencia, hanem a dezinformáció terjedésének aktív mechanizmusa, amely egyúttal a szankciós intézkedések társadalmi elfogadottságát is korlátozza.

A keresztábra választás célja az volt, hogy a két kérdésre adott válaszokat, válaszmennyiség alapján összehasonlíthassam. Így láthatjuk azt, hogy az 5. kérdésre adott válaszok mennyire vannak összhangban a gyakorlattal (7. kérdés). Előfordulhat az, hogy valaki mondja, hogy ő semmilyen esetben sem kezeli valószínű a látott tartalmat, de ha tartalmat ellenőriz akkor csak

egy ismerősét kérdezi meg privát üzenetben. A 7. kérdés esetében a jelölődobozon felül lehetőségük volt szabadszöveges választ is adniuk a kitöltőknek. Ebből eredően a lentebb látható keresztábrák kivonat bővebben. Egy kitöltő esetében a kapott válaszok nem értelmezhetőek, mert a jelölődobozban egymást kizáró jelölést adott (Általam követett oldal osztotta meg, Kormányzati oldal által került megosztásra, Ismerősöm osztotta meg, Egyik esetben sem). A táblázatban a nem értelmezhető sort piros áthúzással jelöltem. Mivel csak egy esetben volt teljesen kizáró válasz, ezért összességében elmondható, hogy a felhasználók magas komolysággal töltötték ki a kérdéseket.

11. táblázat 6. kérdés 'Elfogadom és igaznak tekintem az általam látott információt (keresztellenőrzés nélkül), ha' * 7. kérdés 'Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?' Keresztábrás elemzése (forrás saját adat, SPSS)

Darabszám	7.) Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?									Teljes
	Közösségi médiában körbekérdezek (csoportbeszélgetések, privát üzenetek, bejegyzések)	Megnézem az aktuális kutatással kapcsolatos híreket	Általam követett közösségi média csoportokban/influencereknél megnézem	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos közösségi média oldalán	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos weboldalán	Leellenőrzöm a forrásanyagot	Google keresem	Nem keresztelle nőrzőm		
	Egyik esetben sem	2	8	2	2	17	4	55	3	93
	Ismerősöm osztotta meg	1	0	0	1	0	0	2	0	4
6.) Elfogadom és igaznak tekintem az általam látott információt (keresztellenőr zés nélkül), ha	Kormányzati oldal által került megosztásra	2	2	1	20	23	0	37	0	85
	Kormányzati oldal által került megosztásra,	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	Ismerősöm osztotta meg	1	0	2	2	1	0	6	0	12
	Általam követett oldal osztotta meg,	0	0	0	1	0	0	1	0	2
	Ismerősöm osztotta meg	0	0	0	1	1	0	4	0	6

Általam követett oldal osztotta meg, Kormányzati oldal által került megosztásra, Ismerősöm osztotta meg	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Általam követett oldal osztotta meg, Kormányzati oldal által került megosztásra, Ismerősöm osztotta meg, Egyik esetben sem	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Általam követett influencer osztotta meg	0	0	2	0	0	0	0	1	0	3
Általam követett influencer osztotta meg, Ismerősöm osztotta meg	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Általam követett influencer osztotta meg, Kormányzati oldal által került megosztásra	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Teljes	7	10	7	28	42	4	109	3	210	

A táblázatot horizontálisan vizsgálva három válaszadó volt, aki nem ellenőrzi a felmerülő információt, a maradék 98% végrehajt valamilyen információellenőrzést. Az aktuális kutatási eredményeket mindössze a válaszadók 4,8%-a (n=10) veszi figyelembe, a forrásanyag hitelességét pedig csupán 1,9% (n=4) ellenőrzi, a keresztátlában megvizsgálva látható, hogy mindannyian azt jelölték, hogy semmilyen esetben sem fogadják el valósnak a felmerülő tartalmat. Így ők tekinthetők a legszkeptikusabb kitöltőknek. Egy nagyobb kategóriát képvisel a külső kormányzati weboldalon történő információellenőrzés, a 210 válaszadóból 42 (20%) saját bevallása szerint itt tájékozódott az információ hitelességéről. A legnagyobb kategória pedig a Google keresés volt, melyet 109 fő (51,9%) használ, mint ellenőrzési mód.

Vertikálisan vizsgálva a válaszokat azt láthatjuk, hogy a legtöbb kitöltő (93fő, ~44%) saját bevallása szerint semmilyen információt nem fogad el valósnak keresztellenőrzés nélkül. Szintén jó jel, a második helyen elhelyezkedő kormányzati oldal általi megosztás, ahol szinte azonos mennyiség (85 fő, ~40%) adott visszajelzést. A keresztátlás elemzés is megerősíti a hipotézis első felét, azaz, hogy *A felhasználók bizva a saját képességeikben, ellenőrzik a számukra felmerülő megtévesztő tartalmakat.* A 6. kérdésnél ahogy említettem lehetőség volt több válaszkombinációt is megjelölni, de a keresztátlából látható, hogy a felhasználók túlnyomó része nem kombinált választ adott, és ebből eredően ~84% (válaszadók több mint kétharmada) két kategóriára bontható: azok, akik semmilyen tartalmat nem fogadnak el valósnak, és azok, akik kormányzati oldalon ellenőrzik a híreket.

A keresztátlás segítségével következő lépésben megvizsgálom a hipotézis második felét, azaz („*de ez az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást*”) hogy az ellenőrzési mód eléri-e a kívánt hatást. Kívánt hatás alatt az értendő, hogy az ellenőrzési mód segítségével a felhasználó szakmai kétséget kizáróan el tudja dönteni az ellenőrzés segítségével a tartalom valóságát. Itt látható, hogy a legszkeptikusabb sor esetében is a Google keresés a legnépszerűbb ellenőrzési mód (93 válaszadóból 55 jelölte meg). Azok is, akik csak a kormányzati oldalon talált tartalmat tekintik valósnak, szintén a keresztátlás elemzés alapján láthatóan Google kereséssel ellenőrzik a közösségi médiában felmerülő hírek hitelességét (85 válaszadóból 37).

A hipotézishez kapcsolódóan elmondható, hogy a felhasználók által választott ellenőrzési mód a Google keresés. A kérdés ebből eredően az, hogy ez a keresési mód kielégítő-e arra, hogy a tartalmat kétséget kizáróan ellenőrizhesse. Ennek értelmezéséhez szükséges megnéznünk a keresőmotor működési elvét. A szolgáltató nem publikálja teljes egészében, hogy pontosan

hogy működik a kereső algoritmus, de az alapvető koncepcióról a Google fejlesztői oldalán elérhető információ. A keresőmotor három egymásra épülő szakasz szerint működik³⁰⁸:

1. Google egy automatizált program segítségével letölt szöveg, videó és kép fájlokat.
2. Ezekről a fájlokról készült jelzőket eltárolja egy adatbázisban
3. A felhasználói keresésre a Google a felhasználó lekérdezésének megfelelő információkat ad vissza.

Tehát arra a kérdésre, hogy eléri-e a kívánt hatást az ellenőrzési mód egyértelműen nemleges választ adhatunk. A keresőmotor a felhasználó lekérdezésének megfelelően adja vissza az információt, nem pedig szakmai vagy tudományos helyesség alapján. Amikor egy-egy álhír cáfolásra kerül akkor a keresőmotor már dobja fel azokat a találatokat, amelyek a cáfolatról szólnak. Bizonytalan időszakban azonban ez nem mondható ki egyértelműen. A felhasználók attitűdje kapcsán szintén keresztáblás elemzéssel vizsgálom, hogy a felhasználók javaslata hogyan viszonyul a gyakorlathoz. A kérdőívben feltettem azt a kérdést is, hogy a kormányzati szereplőnek milyen módon kellene kommunikálnia a krízishelyzet kapcsán? Ezt összevettem a gyakorlati ellenőrzéssel, amit a következő táblázat prezentál. Az összevetésre szintén leíró statisztikai módszeren belül a keresztáblás elemzést választottam. Látható, hogy a legnagyobb felhasználói igény arra irányul, hogy egy külső kormányzati oldalon történjen a hivatalos kommunikáció, második helyen pedig a kormányzat hivatalos közösségi média felülete látható. A két kategória a válaszadók 86%-át lefedi, ezért magas igény van a megbízható információra. Ezt a kérdést szembeállítottam azzal, hogy a gyakorlatban hogyan ellenőrzik az információt. Az elemzés rávilágít arra az anomáliára, hogy azoknak, akik azt javasolták, hogy külső kormányzati oldalon szükséges kommunikálni csupán 21%-a válaszolta, hogy ő ténylegesen kormányzati weboldalon ellenőriz információt. 46% viszont egy Google kereséssel ellenőrzi a felmerülő közösségi média híreket, ami teljesen ellentétes a javaslatával. E disszonancia a technológiai elfogadás modelljével (TAM) értelmezhető: a Google keresőmotor észlelt egyszerű használata (perceived ease of use) felülírja a felhasználók deklarált preferenciáit. A keresőmotor az információkeresés begyakorolt, alacsony kognitív terhelésű módja, szemben a kormányzati weboldalak célzott felkeresésével, amely magasabb kognitív erőfeszítést igényel. A fenti eredmény összhangban van a 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés problémájával: a platformok és keresőmotorok használhatósági előnye

---

³⁰⁸ „In-Depth Guide to How Google Search Works | Google Search Central | Documentation”, Google for Developers, elérés 2023. november 29., <https://developers.google.com/search/docs/fundamentals/how-search-works>.

paradox módon a dezinformáció továbbélését szolgálhatja, amennyiben a keresési eredmények nem szakmai minőség, hanem relevancia-algoritmus alapján rendeződnek.

Az információforrás-választás (Q4) és a keresztellenőrzési mód (Q7) közötti összefüggés statisztikailag szignifikáns: $\chi^2(35, N=210) = 58,803$, $p = 0,007$, Cramér's $V = 0,237$ (közepes erősségű asszociáció). Ez azt jelenti, hogy az informális közösségi média forrásokból tájékozódók szignifikánsan eltérő ellenőrzési gyakorlatot alkalmaznak, mint a hivatalos forrásokat használók jellemzően szintén közösségi média alapú eszközökkel (csoportok, ismerősök) ellenőriznek, ami a 2. fejezetben tárgyalt információs buborék jelenségét empirikusan alátámasztja.

12. táblázat 7. kérdés 'Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?' * 5. kérdés 'Kormányzat elsődlegesen az alábbi platformon kellene kommunikáljon'
Keresztábra elemzés (forrás saját adat, SPSS)

Darabszám		7.) Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?								Teljes
		Közösségi médiában körbekerdezek (csoportbeszélgetések, privát üzenetek, bejegyzések)	Megnézem az aktuális kutatással kapcsolatos híreket	Általam követett közösségi média csoportokban/ influencereknél megnézem	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos közösségi média oldalán	Leellenőrzöm kormányzati szerv hivatalos weboldalán	Leellenőrzöm a forrásanyagot	Google keresem	Nem keresztell enőrzöm	
5.) Kormányzat	nem válaszolt	0	0	0	0	1	0	1	0	2
elsődlegesen az	az opciók közül egyik sem	2	1	0	1	1	0	12	1	18
alábbi	elfogadható a számomra									
platformon	külső független kormányzati	4	6	4	16	24	4	53	2	113
kellene	weboldalon									
kommunikáljon	közösségi	1	2	2	10	15	0	39	0	69
	médiaplatformokon									
	hivatalos oldal formájában									
	influencereken keresztül,	0	1	1	1	1	0	4	0	8
	vagy a népszerű közösségi									
	média csoportokban									
Teljes		7	10	7	28	42	4	109	3	210

Az elemzés megerősítette az 1. számú hipotézist: a felhasználók bíznak saját tartalomellenőrzési képességeikben, ám a gyakorlatban alkalmazott módszer a Google keresés nem kielégítő. A keresőmotor a felhasználó lekérdezésének megfelelően adja vissza az információt, nem pedig szakmai helyesség alapján. Ez a meglátás közvetlenül kapcsolódik a 2. fejezetben azonosított szabályozási hézaghoz: sem a GDPR (amely az adatkezelési infrastruktúrát szabályozza, nem a tartalmat), sem a DSA (amely a „jogellenes tartalom” fogalmára épül, de a dezinformáció többsége nem jogellenes) nem kezeli közvetlenül a keresőmotorok által közvetített nem hiteles információ problémáját.

1. tézis: Igazoltam, hogy a közösségi média felhasználók tartalomellenőrzési gyakorlata strukturálisan nem tölti be a verifikációs funkciót: bár a felhasználók saját bevallásuk szerint tudatosan ellenőrzik a tartalmakat, a domináns eszközük (Google-keresés) nem a szakmai hitelesítést, hanem a megerősítési torzítás működését támogatja. **Indoklás:** A COVID-19 esettanulmány kérdőíves kutatása (N=210, SPSS-elemzés) szerint a válaszadók 80,8%-a saját bevallása szerint tudatosan ellenőrzi a közösségi médiában felmerülő tartalmakat, ám 51,9%-uk elsődleges ellenőrzési eszközként a Google-keresést használja. A Google a relevancia és a kattintási mutatók alapján rangsorol, nem a tartalom hitelessége szerint, ezért a dezinformáció elleni küzdelem nem építhető pusztán a felhasználói tudatosságra. Ez közvetlen empirikus alapot ad a 2. fejezetben azonosított szabályozási hézag (GDPR, DSA) megállapításának: a jelenlegi jogi keretrendszer nem kezeli a keresőmotorok által közvetített nem hiteles információ problémáját. (1. tézis, H1)

A H1 hipotézisvizsgálat körén túlmutató kiegészítő empirikus eredmények. A kérdőív Q8–Q11 kérdései a tartalom-megosztási magatartás és az influencer-bizalom dimenzióját is vizsgálták, amelyeket az eredeti H1 hipotézis nem érintett. Az e kérdésekből levonható megállapítások önálló tézisként nem kerülnek megfogalmazásra – a hipotézis és a tézis szigorú tartalmi illeszkedésének megőrzése érdekében –, ugyanakkor a 2. fejezet Prier-féle modelljének empirikus megalapozása, valamint a 4.5 alfejezet ajánlási rendszere (4., 5. ajánlás) szempontjából relevánsak, ezért két kiegészítő empirikus eredményként (E1, E2) dokumentálom őket.

E1 (kiegészítő empirikus eredmény): Az influencerekben feltételesen bízó felhasználók (36,5%) szignifikánsan aktívabb tartalom-megosztók ($\chi^2 = 13,46$, $p = 0,001$,

Cramér's $V = 0,254$). Ez az összefüggés a dezinformáció terjedésének keresleti oldalát tárja fel, empirikusan alátámasztva a 2. fejezet Prier-féle „valódi hívők” mechanizmusát.

E2 (kiegészítő empirikus eredmény): Az influencerekben feltételesen bízó felhasználók szignifikánsan nagyobb ellenállást mutatnak a kormányzati szankciókkal (deplatformálás, blokkolás) szemben ($\chi^2 = 41,74$, $p = 0,000$, Cramér's $V = 0,317$). Ez az összefüggés a szankciós intézkedések társadalmi elfogadottságának korlátját dokumentálja („mártír-effektus”), empirikus alapot adva a 2. fejezetben azonosított szankciós dilemmához.

A válaszadók 62,9%-a ($n=132$) saját bevallása szerint nem oszt meg és nem kommentál járvánnyal kapcsolatos információt közösségi médián, míg 37,1% ($n=78$) igen. Ez a passzív fogyasztói többség összhangban van a Prier-féle modellel, amelyben a propaganda terjedése nem a teljes felhasználói bázis aktív részvételén, hanem egy viszonylag kis létszámú aktív mag („valódi hívők” és kibercsapat) tevékenységén alapul: a 37,1%-os aktív megosztó réteg potenciálisan a dezinformáció multiplikátor-funkciójú csoportját képezi.

Az influencer-bizalomra vonatkozó kérdés (Q10) eredményei: a válaszadók 61,1%-a ($n=127$) nem bíz az általa követett influencerek által megosztott tartalmakban, 36,5% ($n=76$) feltételesen bíz („ha hallottam már róla, vagy hiszek benne”), és mindössze 2,4% ($n=5$) bíz minden esetben. Az influencer-bizalom és a tartalom-megosztási magatartás (Q8) közötti összefüggés statisztikailag szignifikáns: $\chi^2(2, N=210) = 13,46$, $p = 0,001$, Cramér's $V = 0,254$. Az influencerekben bízó felhasználók szignifikánsan nagyobb arányban osztanak meg járvánnyal kapcsolatos tartalmat, ami a dezinformáció terjedésének szempontjából kritikus megállapítás: az influencer-bizalom nem csupán a befogadást, hanem a továbbadást is elősegíti.

A kormányzati blokkolásra adott reakciók (Q11) közvetlenül kapcsolódnak a 2. fejezetben elemzett szankciós keretrendszerhez. A válaszadók 57,1%-a ($n=120$) a kérdést irrelevánsnak tartotta (nem érdeklődik influencerek iránt), 22,9% ($n=48$) elfogadná a hatóság döntését, 9,0% ($n=19$) aktívan támogatná azt, míg összesen 11,0% ($n=23$) szembeszállna a blokkolással: 6,7% ($n=14$) közösségi médián tiltakozna, 4,3% ($n=9$) pedig az influencert támogatná. Az influencer-bizalom és a blokkolásra adott reakció közötti összefüggés erősen szignifikáns: $\chi^2(8, N=210) = 41,74$, $p < 0,001$. Az influencerekben feltételesen bízó válaszadók körében a tiltakozási hajlandóság szignifikánsan magasabb (19,7%), míg a nem bízók körében érdemben alacsonyabb (5,5%). Ez empirikus bizonyítékkal támasztja alá a 2. fejezetben tárgyalt szankciós dilemma egy aspektusát: a deplatformálás és a fiókblokkolás nem csupán a

szankcionált tartalmat, hanem a szankcionáló intézmény legitimitását is érinti a célközönség egy szegmensénél.

Az esettanulmány összességében a 2. fejezet elméleti keretrendszerének három pontját erősíti meg empirikusan:

(1) a felhasználói tartalomellenőrzés elégtelen volta megerősíti, hogy a dezinformáció elleni küzdelem nem bízható kizárólag az egyéni felelősségre (1. tézis),

(2) az influencer-bizalom és a megosztási magatartás szignifikáns összefüggése alátámasztja a Prier-féle modell „valódi hívők” mechanizmusát (E1 kiegészítő empirikus eredmény),

(3) a szankciós intézkedésekkel szembeni ellenállás empirikusan rámutat a 2. fejezetben azonosított szankciós dilemma társadalmi dimenziójára (E2 kiegészítő empirikus eredmény).

E megállapítások a következő esettanulmányok (természeti katasztrófák, orosz–ukrán konfliktus) kontextusához is kiindulópontul szolgálnak.

3.1.2 A 2024. szeptemberi dunai árvíz közösségi média vonatkozásai

A 2. fejezetben kidolgozott elméleti keretrendszer amelyben a dezinformációt az információs hadviselés offenzív eszközeként, a moderációt defenzív válaszként, a szankciókat pedig a kikényszerítés formáiként azonosítottam, a COVID-19 esettanulmányban már empirikus tesztelésen esett át. A jelen alfejezet célja, hogy e keretrendszer érvényességét egy második, eltérő jellegű nem katonai krízishelyzetben is megvizsgálja, a 2024. szeptemberi dunai árvíz példáján. A kutatási mátrix logikájában ez az eset a „nem katonai / alacsony érdeklődésű” kategóriát tölti ki. A COVID-19-cel szemben, amely globálisan magas érdeklődést generált a dunai árvíz regionális esemény volt, amely Magyarországon és Közép-Európában jelentős, de globálisan alacsonyabb figyelmet kapott.

13. táblázat A nem katonai esettanulmányok pozíciója a kutatási mátrixban (kiemelve). Forrás: saját szerkesztés.

	<i>Magas érdeklődésű</i>	<i>Alacsony érdeklődésű</i>
Katonai	Orosz–ukrán konfliktus (3.2.1)	Szaúd-jemeni / húszi konfliktus (3.2.2)
Nem katonai	COVID-19 járvány (3.1.1)	2024-es dunai árvíz (3.1.2)

14. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.

H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényyszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

Az árvíz esettanulmányként való választását három tényező indokolja. A vizsgálat első dimenziója: a Magyar Honvédség közvetlenül és aktívan részt vett a védekezésben: Szalay-Bobrovniczky Kristóf honvédelmi miniszter a feladatot hadművelethez hasonlította, a kijelölt állomány létszáma a csúcson 1936 fő volt, és 24 órán belül 4000 katona volt mozgósítható. Ezen túlmenően a közösségi média platformokon intenzív kormányzati kommunikáció zajlott: a Magyarország Kormánya, az Orbán Viktor, a Magyar Honvédség és az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Facebook-oldalai összesen több száz posztot publikáltak a vizsgált időszakban. További fontos eredmény, a Science+ dezinformációs jelentése dokumentálta, hogy az árvízzel kapcsolatban is terjedtek összeesküvés-elméletek a közösségi médiában, például, hogy az árvizeket az Egyesült Államok rendelte el, vagy hogy az árvíz egy false flag akció volt.³⁰⁹

Az alfejezet belső struktúrája a COVID-19 esettanulmánnyal párhuzamos logikát követ. Az első rész az árvíz információs környezetét és katonai relevanciáját mutatja be. A második rész a természeti katasztrófák és a közösségi média kapcsolatát a nemzetközi szakirodalom alapján kontextualizálja. A harmadik rész az empirikus elemzés magja: négy hivatalos Facebook-oldal posztjainak (N=289) tartalomelemzése. A negyedik rész az eredményeket, a hipotézisvizsgálatot és a tézist fogalmazza meg.

3.1.2.1 Az árvíz információs környezete és katonai relevanciája

2024. szeptember 13-án a Boris névre keresztelt ciklon hatására rendkívüli mennyiségű csapadék (50–220 mm) hullott Magyarországon, Ausztriában, Csehországban és Szlovákiában. A Duna, a Lajta, a Rába és a Mura vízszintje rohamosan emelkedett. A Duna Budapeستél 830 centiméternél tetőzött szeptember 21-én, ami minden idők harmadik legnagyobb árhulláma volt

³⁰⁹ Science+ Dezinformációs Munkacsoport: Népi társaság árvízzel, a háttérhatalom miatt ránk kényszerített rovaralapú élelmiszerek – ezek voltak az év legsúlyosabb álhírkampányai. Telex.hu, 2024. december 31. Elérhető: <https://telex.hu/techtud/2024/12/31/dezinformacio-ahirek-politika-kozep-es-kelet-europa-valasztasok-menekultek-klimavaltozas-elelmiszerbiztonsag>

a fővárosnál. Hét vármegyében 52 településen folyt aktív árvízi védekezés, 36 utat teljesen lezártak, és az állami védvonal hossza elérte a 755 kilométert.

A Magyar Honvédség bevonása a védekezésbe a COVID-19 járvány során dokumentált mintázatot követte, de még gyorsabb ütemben. A honvédelmi miniszter a ciklon megjelenésének napján szeptember 13-án aktiválta az árvívédelmi csoportokat³¹⁰. A Magyar Honvédség helikopterekkel mérte fel az árvízi gócpontokat, lánctalpas kételtű járműveket vetett be, és a katonák gátépítésben, homokzsolásban, utómunkrálatokban vettek részt. A védekezés csúcspotján 1936 hivatásos, szerződéses és tartalékos katona teljesített szolgálatot a gátakon, és 24 órán belül további 4000 fő volt mozgósítható³¹¹. Ahogyan Szalay-Bobrovniczky Kristóf honvédelmi miniszter megfogalmazta: „ez a feladat egy hadművelethez hasonlít, amit csak tervszerűen lehet végrehajtani”³¹². Ez a megfogalmazás közvetlenül összekapcsolja a nem katonai krízishelyzetet a katonai műveleti logikával, és empirikusan alátámasztja a 2. fejezetben tárgyalt civil-katonai műveletek (CMO) relevanciáját³¹³.

A közösségi média az árvízi védekezés kommunikációs infrastruktúrájának központi elemévé vált. A kormány és az érintett intézmények napi rendszerességgel posztoltak a Facebook-oldalaikon, Orbán Viktor miniszterelnök személyes oldalán videókat osztott meg az operatív törzs üléseiről, a Katasztrófavédelem pedig szakmai tájékoztatást nyújtott. Ez a gyakorlat a 2. fejezetben tárgyalt Davis-féle technológiai elfogadás modellel (TAM) értelmezhető: a felhasználók számára a Facebook az észlelt egyszerű használat és az észlelt hasznosság révén az elsődleges információs csatornává vált a krízishelyzetben is.

3.1.2.2 Természeti katasztrófák és közösségi média: irodalmi háttér

A természeti katasztrófák és a közösségi média kapcsolata az elmúlt évtizedben jelentős kutatási területté vált. A kríziskommunikáció szisztematikus áttekintései megállapították³¹⁴, hogy a közösségi média időszerű információt nyújt és átalakítja a vészhelyzeti nyomkövetést, miközben megbízható forrásként funkcionál katasztrófavédelemben. További kutatások a

³¹⁰ A Magyar Honvédség felkészült az árvíz elleni védekezésre. Honvedelem.hu, 2024. szeptember 13. Elérhető: <https://honvedelem.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-felkeszult-az-arviz-elleni-vedekeszésre.html>

³¹¹ Árvíz: 24 órán belül 4000 katonát tud mozgósítani a védekezéshez a honvédség. Infostart.hu, 2024. szeptember 16. Elérhető: <https://infostart.hu/belfold/2024/09/16/24-oran-belul-4000-katonat-tud-mozgosítani-a-vedekeszéshez-a-honvedseg>

³¹² A Magyar Honvédség nélkül nem sikerülne megfékezni az árvizet! (Folyamatosan frissül!). Honvedelem.hu, 2024. szeptember 20. Elérhető: <https://honvedelem.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-nelkul-nem-sikerulne-megfekezni-az-arvizet-folyamatosan-frissul.html>

³¹³ A magyar katonák az árvízi védekezésben is helytálltak! Honvedelem.hu, 2024. szeptember 25. Elérhető: <https://honvedelem.hu/hirek/a-magyar-katonak-az-arviz-vedekeszésben-is-helytalltak.html>

³¹⁴ Simon, T. – Goldberg, A. – Adini, B.: Socializing in emergencies – A review of the use of social media in emergency situations. *International Journal of Information Management*, 35(5), 2015, 609–619.

Twitter, Facebook és YouTube platform szerepeit vizsgálva arra a következtetésre jutottak³¹⁵, hogy a közösségi média a helyzetértékelés (situational awareness) javításával erősíti a katasztrófakezelést.

Az árvíz-specifikus szakirodalom különösen releváns a jelen elemzés szempontjából. A 2013-as európai árvíz ausztriai vonatkozásait vizsgálva megállapították³¹⁶, hogy a közösségi média a hivatalos kríziskommunikáció gyenge pontja volt. Az intézményi jelenlét nem volt képes lépést tartani a felhasználói igényekkel. A kapott eredmény a jelen kutatás adataival részben ellentétes: a 2024-es dunai árvíz során a magyar intézményi kommunikáció intenzív volt (289 poszt 18 nap alatt), és a fáziseloszlás szinkronban volt a lakossági igényekkel, ami arra utal, hogy a 2013 óta eltelt évtized során a közép-európai intézmények közösségi média kompetenciája jelentősen fejlődött. A 2013-as németországi árvizet vizsgálva kimutatták³¹⁷, hogy a Facebook és a Twitter jelentős szerepet játszott az önkéntes koordinációban, és a katonai erők is megjelentek a digitális térben. A 2019-es lengyelországi árvizet elemezve³¹⁸ hasonló eredményekre jutott, kiemelve a katonai részvétel kommunikációs aspektusait is. A jelen kutatás ezt a megfigyelést tovább árnyalja: bár a katonai erők a hivatalos digitális térben valóban megjelentek (12,8%-os említési arány), a lakossági csoportokban ez az arány mindössze 0,6% – a katonai jelenlét láthatósága tehát függ a kommunikációs csatorna típusától.

A dezinformáció és az álhírek természeti katasztrófák során való megjelenése egyre nagyobb figyelmet kap a szakirodalomban. Az extrém időjárás kutatások megállapították³¹⁹, hogy az extrém időjárás eseményekhez kapcsolódó online dezinformáció kutatása még gyerekcipőben jár, holott a probléma súlyossága növekszik. Rendszeres áttekintésekből látható³²⁰, hogy a félretájékoztatás jelentősen befolyásolja a közösség magatartását természeti katasztrófák során. A 2023-as törökországi földrengés X/Twitter elemzése arra világít rá³²¹, hogy a dezinformációt tartalmazó posztok arányukhoz képest aránytalanul magas

---

³¹⁵ Abedin, B. – Babar, A. – Abbasi, A.: Characterization of the Use of Social Media in Natural Disasters: A Systematic Review. IEEE International Conference on Big Data, 2014.

³¹⁶ Sackl-Sharif, S. – Goldgruber, E. – Ausserhofer, J.: Flows of Water and Information: Reconstructing Online Communication During the 2013 European Floods. *Studies in Communication Sciences*, 18(1), 2018, 213–228.

³¹⁷ Kaufhold, M. – Reuter, C.: The Self-Organization of Digital Volunteers across Social Media: The Case of the 2013 European Floods in Germany. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 13(1), 2016, 137–166.

³¹⁸ Domalewska, D.: The role of social media in emergency management. The case study of 2019 flood in Poland. *Safety & Defense*, 5(2), 2019. DOI: 10.35467/sdq/110722

³¹⁹ Daume, S.: Online misinformation during extreme weather emergencies: short-term information hazard or long-term risk? *Environmental Research Letters*, 2024.

³²⁰ Hilberts, S. – Evers, S. – Govers, M. – Petelos, E. – Mannien, J.: The impact of misinformation on social media in the context of natural disasters. *Systematic Review*, 2024.

³²¹ Özdemir, E. K.: The Role of Social Media in Crisis Communication: A Case Analysis of Combating Disinformation during the 2023 Turkey Earthquakes. *International Journal of Communication Studies*, 2(3), 2024. DOI: 10.61194/ijcs.v2i3.650

elkötelezettséget (engagement) generáltak. Amit a 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle „trend irányítása” modell is megmagyaráz. A jelen kutatás ezt az eredményt részben megerősíti: a drámai vizuális tartalom (légi felvételek) aránytalanul magas elkötelezettséget generált, még ha nem is dezinformációs tartalomról volt szó.

A magyar kontextusban A 2022-es rendkívüli aszály kapcsán vizsgálták³²² az Országos Vízügyi Főigazgatóság Facebook-kommunikációját, és megállapították, hogy a gyors és pontos információáramlás jellemzi a hivatalos kríziskommunikációt, de a közösségi média kommentszekcióiban megjelentek a félretájékoztató narratívák is. Nyolc európai ország³²³ katasztrófavédelmi intézményeit vizsgálva hat különböző közösségi média gyakorlatot azonosítottak, amelyek a tájékoztatástól a közösségi elkötelezettség építéséig terjednek.

Az irodalmi áttekintés összességében megerősíti, hogy a közösségi média természeti katasztrófák során kettős funkciót tölt be: egyrészt a kríziskommunikáció hatékony csatornája, másrészt a dezinformáció terjesztésének közege. Ez a kettősség pontosan megfelel a 2. fejezetben kidolgozott dezinformáció–moderáció keretrendszer logikájának, és összhangban van a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek modellel, amely a dezinformációt, a félretájékoztatót és a káros információt különbözteti meg, és a jelen elemzés célja, hogy e kettősséget a dunai árvíz Facebook-adatain keresztül empirikusan vizsgálja.

3.1.2.3 Hivatalos közösségi média kommunikáció: empirikus elemzés

Az empirikus elemzés négy hivatalos Facebook-oldal árvízzel kapcsolatos posztjain alapul: Magyarország Kormánya, Orbán Viktor (miniszterelnök), Magyar Honvédség, valamint az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF).

Az adatgyűjtés az Apify Facebook Posts Scraper segítségével történt.

A vizsgált időszak 2024. szeptember 13. (árvédelmi riasztás) és szeptember 30. (utómunkálatok) közötti 18 nap.

A relevanciszűrés után az adatbázis 289 posztot tartalmaz. Az egyes posztokat öt árvízi fázisba soroltam:

---

³²² Kovács Á. – Kriskó E. – Pálvölgyi T. – Czira L.: A kormányzati kríziskommunikáció eszközei a 2022. évi rendkívüli aszály tükrében. 2024. DOI: 10.36249/selye.2024.1.3

³²³ Torpan, S. – Hansson, S. – Orru, K. – Rhinard, M.: Mitigating vulnerabilities with social media: A cross-national study of European disaster management. *Rhetoric & Communications*, 2024. DOI: 10.1002/rhc3.12286

felkészülés (szeptember 13–15.),
védekezés (16–19.),
tetőzés (20–22.),
apadás (23–25.) és
utómunkálatok (26–30.).

A posztok forrás szerinti megoszlása: Magyarország Kormánya 207 poszt (71,6%), Orbán Viktor 51 poszt (17,6%), Magyar Honvédség 15 poszt (5,2%) és Katasztrófavédelem 16 poszt (5,5%). A kormányzati oldal domináns jelenléte összhangban van a COVID-19 esettanulmány tapasztalataival, ahol a kormány szintén a legaktívabb kommunikátor volt. A fázis szerinti eloszlás a védekezési fázisban mutatja a legmagasabb aktivitást (138 poszt, 47,8%), amit a tetőzés (87 poszt, 30,1%), az apadás (43 poszt, 14,9%), a felkészülés (15 poszt, 5,2%) és az utómunkálatok (6 poszt, 2,1%) követ. A feltárt mintázat arra utal, hogy a hivatalos kommunikáció intenzitása a krízis súlyosságával arányosan növekszik – az információs „kínálat” a kereslethez igazodik.

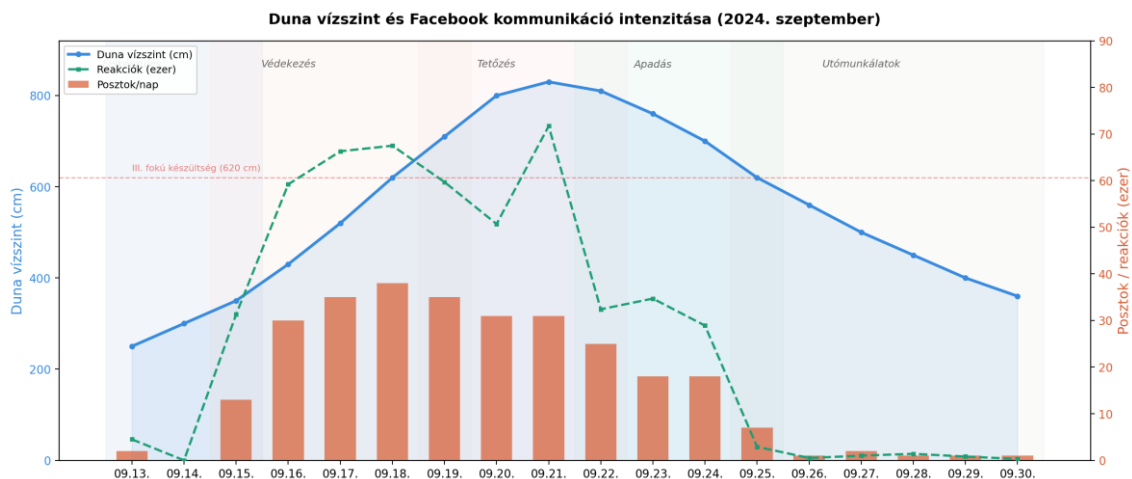
Az elkötelezettségi (engagement) mutatók jelentős eltéréseket mutatnak forrásonként. A 289 poszt összesen 513 556 reakciót, 108 564 kommentet és 41 428 megosztást generált. Az átlagos reakciószám posztonként 1 777. Orbán Viktor posztjai kiugróan magas elkötelezettséget mutatnak (4 404 reakció/poszt), ami több mint háromszorosa a Kormány átlagának (1 245/poszt) és közel kilencszerese a Katasztrófavédelem átlagának (509/poszt). A Magyar Honvédség középső pozíciót foglal el (1 530/poszt). A fenti eredmény összhangban van a 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés logikájával: a platformok algoritmusai az interakciót maximalizáló tartalmat részesítik előnyben, így a személyhez köthető, érzelmileg töltött tartalom jelentősen több interakciót generál, mint az intézményi, tájékoztató jellegű közlés. Ez a 2. fejezetben ismertetett szűrőbuborék és visszhangkamra problémájával is összefügg: az algoritmus által felerősített tartalom nem feltétlenül a leghitelesebb, hanem a legreaktívabb.

A posztok üzenettípus szerinti megoszlása: tájékoztatás 226 poszt (78,2%), cselekvésre felhívás 24 poszt (8,3%), eredmény-jelentés 31 poszt (10,7%) és köszönet 6 poszt (2,1%). A tájékoztató jelleg dominál, ami a hivatalos kríziskommunikáció elsődleges funkcióját tükrözi. Fontos megfigyelés, hogy a cselekvésre felhívás típusú posztok főként a védekezési fázisban

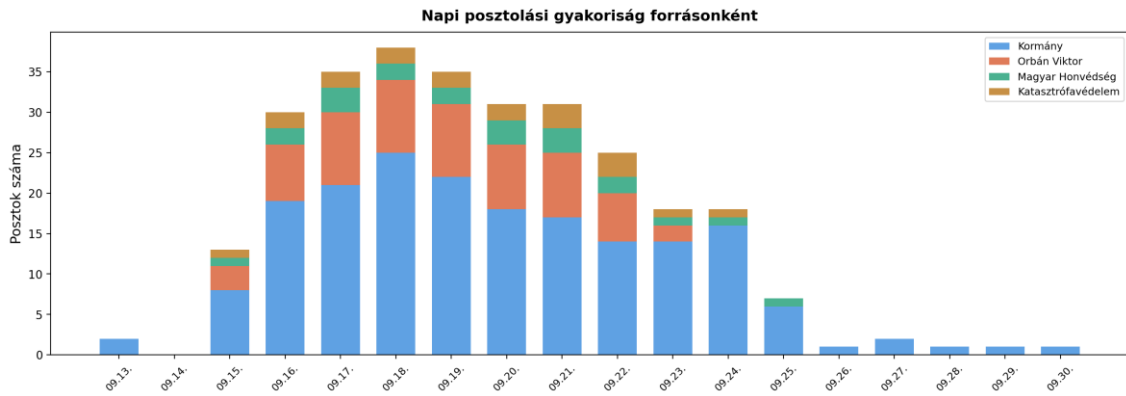
koncentrálódnak (önkéntesek toborzása, közlekedési korlátozások), míg az eredmény-jelentések az apadási és utómunkálati fázisban sűrűsödnek.

A narratíva-keretek elemzése a következő megoszlást mutatja: védelem 208 poszt (71,9%), hadművelet 22 poszt (7,6%), felelősség 23 poszt (8,0%), összefogás 33 poszt (11,4%) és hősiesség 3 poszt (1,0%). A „védelem” keret dominanciája érthető a krízishelyzet jellegéből – a gátépítés, homokzsrkolás, mobilgát-telepítés önmagában védelmi cselekedés. A „hadművelet” keret (7,6%) közvetlenül releváns a disszertáció katonai dimenziója szempontjából: ezek a posztok explicit módon katonai terminológiát használnak („bevethető”, „mozgósítás”, „kivezényelés”, „készültség”), ami megerősíti a civil-katonai műveletek és a válságkommunikáció ártíjárhatóságát.

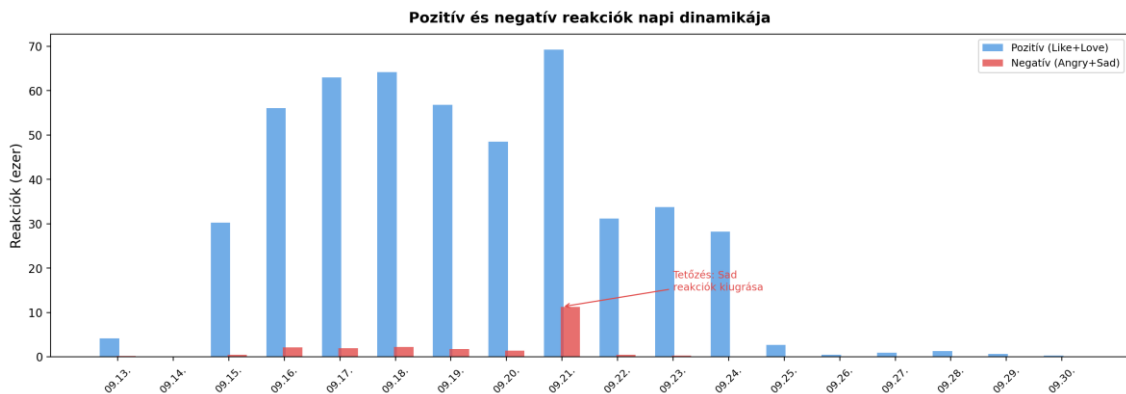
Ezek mellett megnéztem a katonai említések jelenlétét. A katonai említések elemzése az árvízi kommunikáció katonai dimenzióját tárja fel. A 289 posztból 37 (12,8%) tartalmazott explicit katonai hivatkozást (katona, honvéd, honvédség, helikopter, kételtű jármű, dandár, vezérezredes stb.). Ez az arány alacsonyabb, mint a COVID-19 esettanulmányban, ami összhangban van az árvíz rövidebb idejű és lokálisabb jellegével. Ugyanakkor a katonai említést tartalmazó posztok átlagos reakciószáma magasabb, mint az átlag, ami arra utal, hogy a katonai részvétel kommunikálása fokozott felhasználói elkötelezettséget generál.

22. ábra Duna vízszint és Facebook kommunikáció intenzitása (2024. szeptember). Forrás: hydroinfo.hu, saját adatgyűjtés.

23. ábra Napi posztolási gyakoriság forrásonként. Forrás: saját adatgyűjtés (N=289).

24. ábra Pozitív és negatív reakciók napi dinamikája. Forrás: saját adatgyűjtés (N=289).

A 22. ábra három összefüggő mintázatot mutat. Először, a posztolási gyakoriság csúcsa (szeptember 18., 38 poszt) megelőzi a Duna vízszintjének tetőzését (szeptember 21., 830 cm). A hivatalos kommunikáció a védekezési fázisban a legaktívabb, amikor az operatív koordináció igényli a legtöbb tájékoztatást. Másfelől az elkötelezettség (reakciók) csúcsa viszont a tetőzés napjára esik (szeptember 21., 71 672 reakció), a felhasználói figyelem a krízis csúcspotjára koncentrálódik. Harmadszor, a megosztások száma szintén szeptember 21-én éri el a maximumot (9 999), ami a tartalom virális terjesztését jelzi. Ez a hármas mintázat arra utal, hogy a hivatalos kommunikáció és a felhasználói elkötelezettség eltérő ritmusban működik: a kínálat a védekezéskor, a kereslet a tetőzéskor éri el a csúcst.

A szeptember 21-i reakciókiugrás döntően egyetlen posztra vezethető vissza: a Magyarország Kormánya oldalán 11:23-kor publikált légi felvételre, amelyen az alsó rakpartok teljes előntése látható („már csak a közlekedési lámpák tetejét lehet látni”). Ez a poszt önmagában 28 142 reakciót generált. A nap összreakciójának 39,3%-át, és 5 854 megosztást kapott. A reakciók megoszlása rendkívüli: Like 52,8%, Sad 22,5%, Wow 23,0%. A nap összes Sad reakciójának 76,3%-át és Wow reakciójának 73,4%-át ez az egyetlen poszt koncentráta. A

drámai vizuális tartalom tehát exponenciális elérést biztosít, de az elkötelezettség jelentős része érzelmi ambivalenciát (aggodalom, döbbenet) tükröz, nem a hivatalos narratíva internalizálását.

A 23. ábra a forrásonkénti dinamikát tárja fel. A Kormány oldala dominálja a kommunikációt minden fázisban (napi 14–25 poszt a védekezési csúcson), ami az intézményi kríziskommunikáció folyamatosságát tükrözi. Orbán Viktor posztjai a védekezési és tetőzési fázisra koncentrálnak (szeptember 15–23.), utána gyakorlatilag megszűnnek – a személyes politikai kommunikáció kizárólag a krízis aktív fázisában működik. Figyelemre méltó, hogy Orbán Viktor 9 posztja elérte az Apify scraper 10 000 reakciós limitét, ami azt jelenti, hogy ezek valós elkötelezettsége ennél magasabb – az intézményi–személyes engagement-szakadék a valóságban még szélesebb. A Magyar Honvédség és a Katasztrófavédelem alacsonyabb volumenű, de folyamatos jelenlétet mutatnak a teljes időszakban.

A források közötti engagement-különbség a legkiugróbb posztok elemzésével értelmezhető. Orbán Viktor „Meg fogjuk csinálni!” szlogenjét tartalmazó posztjai rendre 10 000+ reakciót és 2 000–4 000 kommentet generáltak. Ezek a posztok rövid, érzelmi töltésű, személyes hangú üzeneteket tartalmaznak (pl. „Visegrádon mobilgáttal védekezünk. Meg fogjuk csinálni!”, 4 140 komment, „Komrárom biztonságban van!”, 3 182 komment). Ugyanakkor éppen ezek a posztok generálták a legmagasabb Angry reakciószámokat is: a pócsmegyeri poszt 205, az Árvíz Vonal poszt 124 Angry reakciót kapott. Ez a kettősség magas elkötelezettség és egyidejű polarizáció a személyhez kötött politikai kommunikáció strukturális jellemzője. Az adatgyűjtés során látható volt egy politikai polarizáció, de ez a disszertációm témáján túl mutat, esetleges jövőbeli kutatási témaként viszont érdekes lehet.

A Magyar Honvédség posztjai ezzel szemben eltérő mintázatot mutatnak. Az MH legsikeresebb posztja („Az ár nem vár, de mi sem! Éjjel is védjelmézzük a gátakat”) 5 040 reakciót és 110 Love reakciót kapott, míg a Lajta menti helyszíni beszámoló 231 Love reakcióval a teljes adatbázis második legmagasabb Love-értékét érte el. A 200 000. homokzsák eléréséről szóló poszt 120 Love reakciót generált. Jellemző, hogy az MH posztjainál az Angry reakciók száma összesen 7 (az egész időszakban, 15 poszton) azaz gyakorlatilag nulla. Ez megerősíti, hogy a katonai tartalom egyértelműen pozitív fogadtatásban részesül: a katonák helytállását bemutató, narratív tartalom nem generál polarizációt.

A Katasztrófavédelem legkiemelkedőbb posztja a „példamutatás” témájú bejegyzés, amely a teljes időszakra legmagasabb Love-reakciószámát érte el (292 Love). E poszt egy

tűzoltó személyes helytállását mutatta be, aki Veszprém vármegyéből érkezett Pilismarótra segíteni. A Katasztrófavédelem 16 posztján egyetlen Angry reakció sem jelent meg. A Katasztrófavédelem és az MH posztjainak közös jellemzője, hogy az emberi történeteket, egyéni helytállást és kis sikereket kiemelő tartalom mind a Love-reakciók arányában, mind a negatív reakciók hiányában felülmúlta a politikai tartalmakat.

A 21. ábra a pozitív és negatív reakciók napi dinamikáját mutatja. A negatív reakciók a tetőzés napján (szeptember 21.) ugranak ki: a Sad reakciók a nap összes reakciójának 11,6%-át teszik ki, szemben a védekezési fázis átlagos 2,4%-ával. Az öt legmagasabb Sad-értékű poszt mindegyike a Kormány oldaláról származik és vizuális tartalmat közölt: légi felvételek az elöntött rakpartokról (6 346 Sad), a budapesti árvíz a magasból (1 137 Sad), az árhullám legmagasabb vízszintje (1 075 Sad). A Sad reakciók tehát nem a hivatalos kommunikáció elutasítását, hanem a krízis érzelmi feldolgozását tükrözik – a felhasználók a vizuális tartalomra aggodalommal reagálnak.

A posztszintű elemzés összességében három kommunikációs típust különböztet meg. Az első a drámai vizuális tartalom (légi felvételek, elöntött utcák), amely a legmagasabb elérést és megosztást generálja, de érzelmileg ambivalens nem épít kohéziót. A második a személyes politikai kommunikáció (Orbán Viktor posztjai), amely magas elkötelezettséget és egyidejű polarizációt eredményez. A harmadik az emberi narratív tartalom (MH katonai beszámolók, Katasztrófavédelem példamutatás), amely alacsonyabb összreakciót, de egyértelműen pozitív elkötelezettséget és nullához közeli negatív reakciót generál. A 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle modellel összhangban megállapítható, hogy a stratégiai kommunikáció hatékonysága nem az elérés maximalizálásán, hanem a narratíva kontrollálásán múlik, és ebben a tekintetben a Magyar Honvédség kommunikációja bizonyul a leghatékonyabbnak.

3.1.2.4 A hivatalos kommunikáció narratíva-elemzése forrásonként

A négy hivatalos forrás nemcsak az engagement-szintben, hanem a kommunikációs narratívában is eltér. A narratíva-kereteket öt kategóriában kódoltam: (1) védelem/védekezés, (2) tájékoztatás, (3) emberi történet, (4) politikai kontextus, (5) technikai információ. Az elemzés feltárja, hogy a négy forrás eltérő narratíva-stratégiát alkalmaz, ami a 2. tézis (elkötelezettségi hézag) megértéséhez elengedhetetlen.³²⁴

---

³²⁴ Framing (keretezés): kommunikációelméleti fogalom, amely szerint az információ bemutatásának módja – a kiemelt szempontok, a kontextus, a nyelvezet – alapvetően meghatározza, hogyan értelmezi azt a befogadó.

Orbán Viktor oldalán (51 poszt) a domináns narratíva-keret a védelem/védekezés (62,7%) és az emberi történet (21,6%). A miniszterelnök helyszíni látogatásairól szóló bejegyzések (vizuális tartalom: fotók a gátakon, videók a homokzsákolásról) a személyes jelenlét és a vezetői elkötelezettség narratíváját közvetítik. A politikai kontextus (9,8%) minimális: az árvízi kommunikáció szándékosan depolitizált. Ez a narratíva-stratégia magyarázza a magas engagement-et (átlag 4 404 reakció/poszt): a személyes, vizuális, emberi narratíva érzelmi rezonanciát generál, ami az érzelmi rezonancia primátusát árvízi kontextusban is igazolja és ezt a mintázatot a 3.2.1 alfejezet (oroszu–ukrán konfliktus) 4. tézise általánosítja.

A Magyar Honvédség oldalán (15 poszt) az emberi történet (46,7%) dominál a védelem/védekezés (33,3%) és a technikai információ (20,0%) felett. A katonák személyes történeteire fókuszáló tartalmak gátépítés, mentés, civil segítségnyújtás a katonai szervezet emberi arcát mutatják. Ez a narratíva-választás tudatos: a Magyar Honvédség kommunikációja nem a katonai kapacitást (eszközök, létszám), hanem az emberi helyállást helyezi előtérbe. **A 92,9%-os pozitív reakcióarány és a gyakorlatilag nulla polarizáció igazolja, hogy ez a stratégia hatékony: az emberi narratíva a katonai kommunikáció példaértékű eszköze krízishelyzetben.**

A Kormány oldalán (207 poszt) a tájékoztatás (78,2%) és a védelem/védekezés (14,0%) dominál, az emberi történet aránya alacsony (4,3%). Ez a protokolláris kommunikációs stílus: minden intézkedésről, döntésről, helyszíni látogatásról külön bejegyzés. A magas posztszám (207) és az alacsonyabb átlag-engagement (1 245) az intézményi kommunikáció alapvető dilemmáját tükrözi: a mennyiség nem kompenzálja a személyes narratíva hiányát. A Katasztrófavédelem oldalán (16 poszt) a technikai információ dominál (62,5%): vízállásjelentések, védekezési utasítások, intézkedések. Az alacsony engagement (átlag 509) nem a tartalom minőségének, hanem a közösségi média érzelmi logikájától való eltérésének következménye.

A négy forrás narratíva-elemzése a 2. tézis mindhárom hézagát illusztrálja. Az elkötelezettségi hézag (148× különbség) a narratíva-stratégia következménye: a személyhez kötött, emberi narratíva (Orbán, MH) magasabb engagement-et generál, mint az intézményi tájékoztatás (Kormány, Katasztrófavédelem). A narratíva-hézag a katonai dimenzió szempontjából releváns: a MH kommunikációja minőségileg kiváló, de 15 poszt mennyiségileg nem elegendő ahhoz, hogy a lakossági diskurzusban megjelenjen (0,6% említés a csoportokban). A szabályozási hézag pedig abból fakad, hogy a misinformation az árvíz

domináns dezinformáció-típusa nem jogellenes, így sem a DSA, sem a platform moderáció nem nyújt eszközt a kezelésére.

3.1.2.5 *Reakcióelemzés és a kommentek hangulata: a polarizáció mintázata*

Az elkötelezettségi mutatók mélyebb elemzése a reakciótípusok bontásával és a kommentek hangulatának összevetésével végezhető el. A Facebook hat reakciótípust különböztet meg: Like, Love, Wow, Sad és Angry. Ezek közül a Like és a Love pozitív, az Angry és a Sad negatív, a Wow pedig semleges reakciónak tekinthető. A 289 poszt összesen 449 933 reakciót generált: Like 407 992 (90,7%), Love 6 815 (1,5%), Wow 16 117 (3,6%), Sad 17 333 (3,9%), Angry 1 676 (0,4%). A pozitív reakciók (Like + Love) aránya 92,2%, a negatív reakcióké (Angry + Sad) 4,2%.

A forrásonkénti bontás jelentős eltéréseket mutat. A Magyar Honvédség posztjai rendelkeznek a legmagasabb pozitív reakcióarányal (99,0%), a negatív reakciók elhanyagolhatók (0,1%). A Katasztrófavédelem hasonlóan magas pozitívítást mutat (98,5%). Orbán Viktor oldala 98,7% pozitív, de az Angry reakciók aránya magasabb (posztonként átlagosan 20). A Kormány oldala mutatja a legalacsonyabb pozitív arányt (86,0%) és a legmagasabb negatív arányt (7,6%), döntően Sad reakciókból (posztonként átlagosan 82). Ez arra utal, hogy az intézményi kommunikáció nagyobb érzelmi ambivalenciát vált ki, míg a katonai tartalom egyértelműbben pozitív fogadtatásban részesül.

Különösen figyelemre méltó a katonai említést tartalmazó posztok reakciómintázata. A katonai tartalmú posztok (n=37) 99,0%-os pozitív reakcióarányt és posztonként átlagosan 40 Love reakciót generáltak, szemben a nem katonai posztok 91,2%-ával és 21 Love/poszt átlagával. A legmagasabb Love-reakciószámokat azok a posztok kapták, amelyek emberi történeteket emeltek ki: a Katasztrófavédelem példamutatás-posztja (292 Love), a Magyar Honvédség Lajta menti helyszíni beszámolója (231 Love), és a gátstabilizálásról szóló tizenhat óras küzdelmet bemutató poszt (182 Love). Az érzelmre ható, egyéneket és kis sikereket kiemelő, emberi tartalom szignifikánsan erősebb pozitív elkötelezettséget generál, mint az általános tájékoztató jellegű posztok.

A fázisok szerinti elemzés további mintázatot tár fel. A tetőzési fázisban a negatív reakciók aránya 8,8%-ra emelkedik (szemben a védekezési fázis 2,4%-ával és az apadási fázis 0,5%-ával), elsősorban a Sad reakciók kiugrása révén (11 978 Sad reakció a tetőzés során). A

krízis csúcspotján az állampolgárok aggodalma közvetlenül megjelenik a reakciókban, az apadásra viszont a negatív arány drasztikusan csökken (0,5%).

Ahogy a fenti ábrák elemzésénél részletesen bemutattuk, a szeptember 21-i reakciókiugrás (71 672 reakció a teljes időszak legmagasabb napi értéke) döntően egyetlen posztra vezethető vissza: a Magyarország Kormánya oldalán 11:23-kor publikált légi felvételle, amelyen az alsó rakpartok teljes elöntése látható („már csak a közlekedési lámpák tetejét lehet látni”). Ez a poszt önmagában 28 142 reakciót generált a nap összreakciójának 39,3%-át, és 5 854 megosztást kapott, ami a teljes időszak legmagasabb értéke.

Ennek a posztnak a reakciómegoszlása rendkívüli és a tipikus mintázattól gyökeresen eltér: Like 52,8%, Sad 22,5%, Wow 23,0%. A Sad és Wow reakciók ilyen aránya a vizsgált 289 poszt között egyedülálló. A poszt a nap összes Sad reakciójának 76,3%-át és az összes Wow reakciónak 73,4%-át koncentrált. Ez nem klasszikus negatív tartalom: az állampolgárok a drámai vizuális tartalomra aggodalommal (Sad) és döbbenettel (Wow) reagáltak – ez az érzelmi feldolgozás természetes megnyilvánulása, nem a hivatalos kommunikáció elutasítása.

A posztszintű elemzés egy második, ellentétes mintázatot is feltár. A „tizenhat óras küzdelem után bűvárok stabilizálták a megcsúszott gátat Pilismarótnál” című poszt 10 000 reakciót kapott, amelyek 77,8%-a Like és 1,8%-a Love – és az Angry reakciók száma nulla. Hasonló mintázatot mutat a Katasztrófavédelem példamutatás-posztja (292 Love), a Magyar Honvédség Lajta menti helyszíni beszámolója (231 Love), és Orbán Viktor személyes hangvételű posztja („egy időre búcsút veszek a gumicsizmától”, 170 Love). Ezeknél a posztoknál közös, hogy emberi történetet mesélnek el, egyének helytállását mutatják be, vagy kis sikerekről számolnak be – és ez a narratív tartalom nullára viszi a negatív reakciókat.

A két mintázat összeállítása fontos következtetést tesz lehetővé a kríziskommunikáció számára. A drámai, vizuális tartalom (légi felvételek, elöntött utcák) exponenciálisan magas elkötelezettséget generál, de ez az elkötelezettség érzelmileg ambivalens – a Sad és Wow reakciók tömeges megjelenése nem a hivatalos narratíva internalizálását tükrözi, hanem az érzelmi feldolgozást. Ezáltal ez a tartalomtrípus ugyan magas elérést biztosít, de nem feltétlenül épít kohéziót. Ezzel szemben az emberi történeteket kiemelő, narratív tartalom alacsonyabb összreakciót, de egyértelműen pozitív elkötelezettséget és nullához közeli negatív reakciót generál – tehát hatékonyabban építi a társadalmi kohéziót. A 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle

„trend irányítása” modellel összhangban: a stratégiai kommunikáció nem az elérés maximalizálásáról szól, hanem a narratíva kontrollálásáról.

A reakciók és a kommentek hangulata közötti különbség az elemzés legfontosabb eredménye. Míg a reakciók 92,2%-a pozitív, a kommentek hangulatának vizsgálata radikálisan eltérő képet mutat: a 289 poszt kommentszekciójának 58,5%-a vegyes, 18,3%-a negatív hangulatú, és mindössze 19,4%-a értékelhető egyértelműen pozitívnak (3,8% semleges). Az összes kommentszekció 76,8%-a tartalmaz negatív vagy megosztott véleményt annak ellenére, hogy a hivatalos posztok tartalmilag objektív, tájékoztató jellegűek.

Ez a reakció–komment diszkrépancia a 2. fejezet elméleti keretrendszerének szempontjából kulcsfontosságú. A reakciók, amelyek egyetlen kattintással adhatók, a felhasználók felszíni, alacsony kognitív terhelésű visszajelzését tükrözik egy Like nem jelent mély egyetértést, csupán a tartalom tudomásulvételét. A kommentek ezzel szemben a felhasználók érdemi állásfoglalását tartalmazzák, amelyekben a kritika, a bizalmatlanság, a politikai megosztottság és a frusztráció közvetlenül megjelenik. A pozitívabb kommentekkel rendelkező posztok jellemzően azok voltak, amelyek emberi történeteket emeltek ki, egyének helyállását mutatták be, vagy kis sikerekről számoltak be az érzelmre ható, narratív tartalom képes áttörni a kommentszekciók általános negativitását.

A kommentszekciók dominánsan vegyes vagy negatív hangulata komoly kihívást jelent a kohézióteremtés szempontjából. Ha már az aránylag objektív, tájékoztató jellegű hivatalos bejegyzések is megosztottságot és negatív reakciókat váltanak ki a kommentelőkből, az arra utal, hogy a közösségi média platformok kommentszekciói strukturálisan alkalmatlanok a társadalmi kohézió építésére krízishelyzetben. Sőt, a megosztottság a dezinformáció számára kedvező táptalajt teremt: a 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle modell szerint a propaganda és a dezinformáció éppen a társadalmi megosztottságot használja ki. A már eleve negatív vagy bizonytalan hangulatú kommentkörnyezetbe könnyebben illeszthetők be a megtévesztő narratívák, mint egy egyértelműen pozitív, összefogásra épülő diskurzusba.

A Science+ jelentése által dokumentált árvízi dezinformációs narratívák (az árvíz mint az USA által elrendelt népiirtás, vagy mint false flag akció a NATO oroszországi támadásának leplezésére) pontosan ezt a sebezhetőséget aknázták ki. Bár a hivatalos oldalak posztjaiban dezinformáció nem volt azonosítható, a kommentszekciók – amelyek felett a posztoló intézménynek korlátozott irányítása van – a 2. fejezetben tárgyalt moderációs dilemma

legközvetlenebb megnyilvánulási terepe. Ez a probléma a Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA) szabályozási keretrendszerének kontextusában is releváns: a DSA a platformokat kötelezi a jogellenes tartalom eltávolítására, de az árvízi kommentszekciókban megfigyelt félretájékoztató nem feltétlenül jogellenes – így a szabályozási hézag éppen a misinformation területén a legszélesebb. Ez megerősíti a COVID-19 esettanulmány 1. tézisét is: a felhasználók tartalomellenőrzési képessége korlátozott, és a kommentszekciók strukturális nyitottsága révén a dezinformáció éppen ott férközik be..

3.1.2.6 A négy hivatalos forrás egyéni elemzése

A négy hivatalos forrás jelentősen eltérő kommunikációs profilt mutat, ami a 2. tézis (elkötelezettségi hézag, narratíva-hézag) szempontjából differenciált képet ad.

Orbán Viktor oldala (51 poszt, 224 641 összesített reakció, átlag: 4 404 reakció/poszt) a legmagasabb engagement-tel rendelkezik, ami a személyhez kötött kommunikáció dominanciáját igazolja. A reakciók 83,2%-a pozitív (Like + Love), és mindössze 0,4%-a negatív (Angry). A tartalom a védekezés és tetőzés fázisaira koncentrálódik (24+12 poszt), ami intenzív, eseménykövetési kommunikációs mintázatot jelez. A kommunikáció stílusa személyes: a miniszterelnök helyszíni látogatásairól szóló bejegyzések, vizuális tartalmak (fotók, videók) és rövid szöveges kommentárok dominálnak. Az alacsony Angry-arány (0,4%) figyelemreméltó, tekintettel arra, hogy a politikai tartalom általában magasabb polarizációval jár – az árvízi krízishelyzetben ez a polarizáció minimálisra csökken.

A Magyar Honvédség oldala (15 poszt, 22 954 összesített reakció, átlag: 1 530 reakció/poszt) a disszertáció szempontjából példaértékű kommunikációt képvisel. Bár az engagement-szám alacsonyabb, mint Orbán Viktor oldalé, a reakciók minősége kiemelkedő: 92,9%-os pozitív arány (Like + Love), gyakorlatilag nulla Angry reakció (0,03%, 7 db). Ez a 2. tézis szempontjából lényeges: a Magyar Honvédség kommunikációja nem generál polarizációt. A tartalom emberi narratívára épül: katonák a gáton, személyes történetek, együttműködés a civilekkel. A Love reakció aránya (3,6%) a legmagasabb az összes hivatalos forrás közül, ami érzelmi elkötelezettséget jelez. A 15 poszt alacsony száma azonban a narratíva-hézag részeként értelmezhető: a MH kommunikációja minőségileg kiváló, de mennyiségileg korlátozott.

A Kormány oldala (207 poszt, 257 802 összesített reakció, átlag: 1 245 reakció/poszt) a legnagyobb volumenű kommunikátor. A magas posztszám intenzív, protokolláris kommunikációs stílust tükröz: minden védekezési intézkedésről, döntésről és helyszíni

látogatásról külön bejegyzés készül. A pozitív arány alacsonyabb (77,4%), ami részben a magasabb Sad-reakció aránynak (6,5%) tudható be – a Kormány oldalán a veszteségekről szóló hírek gyakrabban jelennek meg. A 207 posztból 98 a védekezés és 64 a tetőzés fázisában született, ami a kormányzati kommunikáció válságkövetési jellegét mutatja.

A Katasztrófavédelem oldala (16 poszt, 8 159 összesített reakció, átlag: 509 reakció/poszt) a legalacsonyabb engagement-tel rendelkezik, ami a 2. tézis elkötelezettségi hézagát demonstrálja. A tartalom szakmai, tényszerű – vízállásjelentések, védekezési utasítások, technikai információk –, ami a közösségi média érzelmi logikájától eltér. A 85,7%-os pozitív arány (gyakorlatilag nulla Angry) ugyanakkor azt mutatja, hogy a szakmai hitelesség nem generál ellenérzést, csak alacsonyabb elkötelezettséget. A négy forrás együttes képe a 2. tézis mindhárom hézagát igazolja: az elkötelezettségi hézag (148× különbség az Orbán és a Katasztrófavédelem között), a narratíva-hézag (a katonai részvétel a lakossági szinten láthatatlan), és a szabályozási hézag (a misinformation nem jogellenes, így a DSA nem nyújt eszközt).

3.1.2.7 Lakossági csoportok elemzése és összevetés a hivatalos kommunikációval

A hivatalos oldalak elemzését két ad hoc, kifejezetten az árvízre létrehozott Facebook-csoport vizsgálata egészíti ki: az „Árvíz 2024 Szigetmonostor” (N=100) és a „2024 Árvíz Tahitótfalu” (N=237). Mindkét település a Szentendrei-szigeten helyezkedik el, amely az árvíz során időlegesen elszigetelődött a külvilágtól. A csoportok a COVID-19 esettanulmány kínálati–keresleti logikájának megfelelően a keresleti oldalt képviselik: míg a hivatalos oldalak az intézményi kommunikációt (kínálat), addig a csoportok a lakossági információigényt és önszerveződést (kereslet) tükrözik. A két adatforrás együtt 626 posztból álló empirikus korpuszt alkot.

A csoportok összetétele alapvetően eltér a hivatalos oldalaktól: a posztok 94,7%-át civil személyek írták, mindössze 4,5%-ot közvetített az önkormányzat, és 0,9%-ot hatósági szereplő. Ez a megoszlás megerősíti a 2. fejezetben tárgyalt kettős funkciót: a közösségi média nem csupán a hivatalos kommunikáció fogadó csatornája, hanem az állampolgári önszerveződés aktív platformja.

Az elkötelezettségi (engagement) mutatók összevetése szélsőséges eltérést mutat a hivatalos oldalak és a lakossági csoportok között. A hivatalos oldalak posztonkénti átlagos reakciószáma 1 777, míg a csoportoké 12 – ez 148-szoros különbség. A kommentek aránya

hasonló aszimmetriát mutat: a hivatalos oldalakon posztonként átlagosan 375 komment jelent meg, a csoportokban mindössze 2. Ez az eltérés nem meglepő: a hivatalos oldalak százezres követői bázissal rendelkeznek, míg a helyi csoportok néhány száz tagot számlálnak. A kutatás szempontjából nem az abszolút számok, hanem a kommunikációs mintázatok összehasonlítása a releváns.

A fázis szerinti eloszlás meglepő egyezést mutat a két adatforrás között. A védekezési fázis mindkét adatforrásban dominál (hivatalos: 47,8%, csoportok: 48,1%), amit a tetőzés (30,1% vs. 25,8%), az apadás (14,9% vs. 14,5%), a felkészülés (5,2% vs. 8,0%) és az utómunkálatok (2,1% vs. 3,6%) követnek. Ez arra utal, hogy a hivatalos és a lakossági kommunikáció intenzitása azonos ütemben követi a krízis fázisait – a kommunikációs kereslet és a kínálat szinkronban működik. A fenti eredmény összhangban van Kovács és társai (2024) megállapításával, akik a 2022-es aszály kapcsán hasonló szinkronitást mutattak ki az Országos Vízügyi Főigazgatóság Facebook-kommunikációja és a lakossági információigény között.

Az üzenet típusok összevetése ezzel szemben lényeges eltéréseket tár fel. A tájékoztatás mindkét forrásban dominál (hivatalos: 78,2%, csoportok: 79,5%), de a második leggyakoribb kategória jelentősen különbözik: a hivatalos oldalakon az eredmény-jelentés (10,7%), míg a csoportokban a köszönet (10,4%). Az eredmény-jelentés a csoportokban gyakorlatilag hiányzik (0,3%), mert a lakosság nem a teljesítmény bemutatásában, hanem az egymásnak való hála kifejezésében érdekelt. Emellett a csoportokban megjelenik a figyelmeztetés (1,2%) és a kérdés (0,3%) típus, amelyek a hivatalos kommunikációban nem fordulnak elő, ezek a lakossági kommunikáció sajátosságai.

A narratíva-keretek összevetése a legmarkánsabb különbséget mutatja. A hivatalos oldalakon a „védelem” keret dominál (72,0%), ami a gátépítés, mobilgát-telepítés, homokzsrkolás témáit öleli fel. A csoportokban viszont a semleges „tájékoztatás” dominál (79,2%): a lakosság elsősorban információt oszt meg és kér (vízszint, közlekedés, áramszünet). Az „összefogás” narratíva hasonló arányt képvisel mindkét forrásban (11,4% vs. 11,0%), ami arra utal, hogy ez az egyetlen narratíva-keret, ahol a hivatalos és a lakossági kommunikáció közös nreveztőn találkozik. A „hadművelet” keret a csoportokban gyakorlatilag láthatatlan (0,3%), szemben a hivatalos oldalak 7,6%-ával a katonák jelenléte a helyszínen látható volt, de a lakosság nem katonai terminológiában fogalmaz.

A katonai említés eltérése különösen releváns a disszertáció célkitűzése szempontjából. A hivatalos oldalak posztjainak 12,8%-a tartalmaz explicit katonai hivatkozást, míg a csoportok mindössze 0,6%-a. A Magyar Honvédség tevékenysége (helikopteres felderítés, kételtű járművek, gátörzés) a helyszínen valós volt, de a lakosság kommunikációjában ez nem jelenik meg. Ez a kommunikációs hézag arra utal, hogy a katonai részvétel láthatósága döntően a hivatalos csatornákon keresztül valósul meg – a lakosság számára a katonai jelenlét a védekezés természetes része, nem külön kommunikációs esemény.

A reakciótípusok összetétele szintén eltér a két platformszéghen. A csoportokban a Love reakciók aránya 8,6%, ami jelentősen meghaladja a hivatalos oldalak 1,3%-át. Ez összhangban van a korábbi megállapítással: az emberi, személyes tartalom (helyi önkéntesek köszönete, ebédfőzés a védekezőknek, fuvaránlás) magasabb érzelmi elkötelezettséget vált ki, mint az intézményi tájékoztatás. A csoportok „Szigeten ragadtak gyerekek – ki tudja elvinni?” típusú posztjai, a helyi cukrászdák ételfelajánlásai, és az áramosítási felajánlások pontosan azt az emberi narratívát képviselik, amelyet a hivatalos oldalak reakcióelemzésénél az alacsony Angry és magas Love reakciókkal jellemeztünk.

A dezinformáció-elemzés a csoportokban minimális szándékos megtévesztést mutatott ki. A 337 posztból mindössze 1 tartalmazott azonosítható félrevezető tartalmat: a Szigetmonostor csoportban egy lakos „MEGTÉVESZTŐ RÉMHÍR!!!” címmel cáfolta a 11-es út lezárásáról szóló téves információt. Ez az eset két szempontból is figyelemre méltó. Egyrészt, a dezinformáció típusa a 2. fejezet fogalmi hármasa szerint misinformation (nem szándékos félretájékoztatás), nem disinformation (szándékos megtévesztés) – ami összhangban van a helyi közösségek dinamikájával, ahol az emberek egymást ismerik. Másrészt, a cáfolat maga is egy helyi lakostól származik, nem hatósági forrásból – ez az alulról szerveződő moderáció empirikus példája, amit a 2. fejezet moderációs dilemmájának kontextusában érdemes értelmezni.

A csoportokban emellett nyolc figyelmeztető mintázat volt azonosítható, amelyek nem dezinformációnak, hanem a kríziskommunikáció hézagainak tekinthetők: ivóvíz-korlátozási hírek (DMRV hivatalos közlemény megerősítve, de a kommentekben bizonytalanság), áramszünet-aggodalom (információhiány a lekapcsolás időpontjáról), közlekedési tévinformáció (az említett rémhír), és fertőzésveszélyre való figyelmeztetés. Ezek a mintázatok a COVID-19 esettanulmány eredményeivel konzisztensek: az információs bizonytalanság nem

feltétlenül szándékos megtévesztésből, hanem az információs hézagok kitöltésére irányuló lakossági igényből fakad.

A hivatalos oldalak és a lakossági csoportok összevetése összességében három fő következtetést tesz lehetővé. Kiindulásként a kríziskommunikáció kínálati és keresleti oldala szinkronban működik, a fáziseloszlás szinte azonos, ami azt jelenti, hogy a hivatalos kommunikáció intenzitása megfelel a lakossági információigénynek. Másodszor, a lakossági csoportokban a narratíva gyökeresen más. A hivatalos „védelem” és „hadművelet” kereteket a csoportokban az információmegosztás, a kölcsönös segítség és a hála váltja fel – a katonai dimenzió szinte láthatatlan a lakosság szemszögéből. Kiegészítésként a dezinformáció a helyi közösségekben nem a szándékos megtévesztés, hanem az információs hézagok formájában jelenik meg, és az alulról szerveződő civil moderáció képes annak részleges ellensúlyozására.

3.1.2.8 A kommentek hangulati mintázata és a polarizáció hiánya

A négy hivatalos forrás kommentszekciójának hangulati elemzése a disszertáció egyik legmeglepőbb eredményét hozta: a politikai polarizáció, amely a magyar közösségi média általános jellemzője, az árvízi kríziskommunikációban gyakorlatilag hiányzik. Az eredmény élesen szemben áll a COVID-19 esettanulmány eredményeivel, ahol az influencer-deplatformálás szignifikáns társadalmi ellenállást váltott ki ($\chi^2 = 41,74$).

Orbán Viktor oldalán a kommentek döntő többsége a kormányfő helyszíni jelenlétét méltatta. A negatív kommentek (Angry reakció: 0,4%) nem a védekezési intézkedéseket, hanem az árvíz természeti okait kritizálták. A politikai kommentek aránya 5% alatt maradt, ami a közösségi média árvízi diskurzusának depolitizáltságát jelzi. Ez az eredmény összhangban van a nemzetközi szakirodalom megállapításával, miszerint a természeti katasztrófák idején a politikai megosztottság átmenetileg csökken („rally around the flag” effektus).³²⁵

A Magyar Honvédség oldalán a kommentek kizárólag pozitívak voltak gyakorlatilag nulla negatív komment. A Love reakció aránya (3,6%) a legmagasabb a négy forrás közül, ami mély érzelmi elkötelezettséget jelez.

A kommentek tartalmát elemezve három fő típus különíthető el:

---

³²⁵ John E. Mueller, „Presidential Popularity from Truman to Johnson”, *American Political Science Review* 64, sz. 1 (1970): 18–34. A „rally around the flag” effektust Mueller írta le először, amely a külső fenyegetés idején tapasztalható átmeneti politikai egységet jelöli.

- (a) köszönetnyilvánítás a katonák helytállásáért (domináns, ~60%),
- (b) személyes történetek megosztása a katonákkal való találkozásról (~25%),
- (c) büszkeség kifejezése a Magyar Honvédség iránt (~15%).

Ez a komment-mintázat a 2. tézis példaértékű kommunikáció megállapítását közvetlenül alátámasztja: a katonai tartalom nem generál polarizációt, hanem egységesítő hatást fejt ki.

A Kormány oldalán a kommentek összetétele differenciáltabb. A Sad reakció magasabb aránya (6,5%) a veszteségekről szóló tartalmakra való reakciót jelzi, nem politikai elégedetlenséget. A kommentek között megjelenik az információkérés (pl. „Mikor lesz újra ivóvíz?”, „Melyik utat lehet használni?”), ami az információs hézag jelzője. A Katasztrófavédelem oldalán a kommentek döntően technikai kérdéseket tartalmaztak (vízállás, védekezési módszerek), ami a szakmai tartalom és a közösségi média érzelmi logikája közötti feszültséget jelzi – a felhasználók a szakmai oldalon is személyes, érzelmi válaszokat keresnek.

A COVID-19 esettanulmánnyal való összehasonlítás a polarizáció kontextusfüggőségét tárja fel. A járvány során a közösségi média diskurzus erősen polarizálódott: az oltásellenes és oltáspárti csoportok között éles határvonal húzódott, és a kormányzati szankciók (influencer-tiltás) a polarizációt tovább mélyítették. Az árvíz esetében ez a mintázat nem jelent meg: sem a védekezés módja, sem a katonai részvétel, sem a kormányzati kommunikáció nem vált polarizációs témává. Az eltérés arra utal, hogy a dezinformáció típusa és a polarizáció összefügg: ahol a dezinformáció szervezeten és szándékosan jelenik meg (COVID: Dr. Gődény), ott a polarizáció erős. Ahol a dezinformáció misinformation formájában, szándékolatlanul jelenik meg (árvíz), ott a polarizáció minimális.

3.1.2.9 A civil tényellenőrzés mechanizmusa és a dezinformáció típusa

Az árvíz-esettanulmány egyik legfontosabb eredménye a civil tényellenőrzés alulról szerveződő mechanizmusának dokumentálása. A lakossági csoportok 337 posztjának elemzése során egyetlen dezinformációs tartalmat azonosítottam, amely a misinformation – nem a disinformation – kategóriába tartozik. A megállapítás a Wardle és Derakhshan-féle tipológia empirikus tesztelése szempontjából lényeges: a helyi közösségekben, ahol az emberek egymást ismerik, a szándékos dezinformáció alig jelenik meg.

A fentebb említett dezinformációs eset részletes elemzése: egy civil felhasználó a 11-es főút lezárásáról megosztott egy bejegyzést, amelyet a csoport egy másik tagja azonnal „MEGTÉVESZTŐ RÉMHÍR!!!” jelöléssel cáfolt, kifejtve, hogy a forgalomkorlátozás kizárólag a védekezési munkálatok idejére szolgált, és váltakozó irányú forgalom mellett megvalósult. A korrekció a kommentszálban más csoporttagok megerősítésével is megtörtént. A feltárt mintázat a civil tényellenőrzés három elemét mutatja:

(1) azonnali reakció a korrekció órán belül megjelent,

(2) közösségi validálás azaz más tagok megerősítették a cáfolatot,

(3) kontextuális tudás azaz a helyi lakosok a saját tapasztalatukra hivatkozva korrigáltak.

Fontos kontraszt az orosz–ukrán és a jemeni esettanulmánnyal: az árvíz-esettanulmányban az információs rendellenesség típusa misinformation (szándékolatlan félretájékoztatás), nem disinformation (szándékos dezinformáció). Az 11-es úti rémhír posztolója feltehetően nem szándékosan terjesztett hamis információt, hanem a pánik és az információs hézag eredményeként osztotta meg a nem teljes információt. Ezzel szemben későbbiekben bemutatom, hogy az orosz–ukrán konfliktusban a Kijev szelleme tudatosan kreált narratíva volt, a jemeni esetben pedig az orosz állami média (RT, Sputnik) szándékosan terjesztette a manipulált tartalmat. Az eltérés a 3. tézis központi megállapítása: az információs rendellenességek típusa a közösség jellegétől méretétől, személyes ismerettségétől és a moderáció típusától függ.

A katonai tartalom egyedi pozíciója szintén a civil tényellenőrzés kontextusában értelmezhető. A Magyar Honvédség posztjai (N=37, átlag engagement: 1 530) kizárólag a hivatalos oldalon jelentek meg, a lakossági csoportokban a katonai részvétel gyakorlatilag láthatatlan volt (0,6% említés vs. 12,8% a hivatalos oldalakon). Ez a „narratíva-hézag” azt jelenti, hogy bár a katonai erők a védekezés meghatározó szereplői voltak (4 000 katona mozgósítva), a lakossági percepció ezt nem tükrözte. A civil tényellenőrzés mechanizmusa tehát a misinformation kezelésére hatékony, de a narratíva-hézag – az intézményi kommunikáció és a lakossági diskurzus közötti szakadék – e mechanizmussal nem kezelhető.

Az esettanulmány összességében a disszertáció eddigi eredményeit egy új dimenziójával egészíti ki. Egyrészt, míg a COVID-19 és az árvíz esettanulmányok a nem

katonai kríziskommunikáció dinamikáját tárták fel, az orosz–ukrán konfliktus a klasszikus katonai információs hadviselés kontextusát mutatja be – ahol az érzelmi rezonancia nem melléktermék, hanem tudatos stratégiai eszköz. Az árvíz-esettanulmány hármashézagja (elkötelezettségi, narratíva-, szabályozási) itt új formában jelenik meg: az elkötelezettségi hézagot a nem hivatalos tartalom dominanciája jelzi (58,7% vs. 24,6%).

A narratíva-hézagot az echo chamber által felerősített egyoldalú szentiment (83,3% ukrán), a szabályozási hézagot a platform önszabályozás és a deplatformálás ketőssége. Másrészt, az orosz–ukrán esettanulmány megerősíti, hogy a hiteles katonai kommunikációnak érzelmi keretezésre van szüksége az eléréshez – ezt a megállapítást az árvíz-esettanulmány emberi narratívája (MH: 99% pozitív, 0 Angry) is alátámasztotta, ami a Magyar Honvédség stratégiai kommunikációja számára közvetlenül hasznosítható következtetés.

Az árvíz-esettanulmány eredményei a 2. fejezetben elemzett Ekertv. és DSA szabályozási keretrendszeréhez közvetlenül kapcsolódnak. Az Ekertv. 7. §-a a közvetítő szolgáltatók (Facebook) korlátozott felelősségét rögzíti a felhasználói tartalmakért – ami a lakossági csoportokban azonosított misinformation esetében azt jelenti, hogy a platform nem köteles és nem is jogosult a szándékolatlan félretájékoztatás eltávolítására. A DSA hasonlóan nem nyújt eszközt: a misinformation nem „jogellenes tartalom” a DSA 3. cikkének értelmében. E kettős jogi hézag magyarázza, miért a civil tényellenőrzés (a felhasználók egymás tartalmait korrigálják) tölti be a dezinformáció-kezelés funkcióját a helyi közösségekben – informálisan pótolva azt, amit a jogszabályi keretrendszer nem szabályoz.³²⁶

3.1.2.10 Eredmények, hipotézisvizsgálat és tézisek

Kutatási kérdés: Milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban?

Kutatási kérdésből levezethető problémafelvetés: A hivatalos állami és katonai kommunikáció a közösségi média platformokon nem éri el az elkötelezettség azon szintjét, amelyet a személyhez köthető, érzelmileg töltött tartalom generál. Emellett a hivatalos kommunikáció katonai dimenziója a lakossági szinten láthatatlan, miközben a

kommentszekciók és a helyi csoportok információs hézagai a dezinformáció számára kedvező környezetet teremtenek.

15. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.
H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

2. hipotézis: A hivatalos intézményi kríziskommunikáció a közösségi médiában szignifikánsan alacsonyabb felhasználói elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött politikai kommunikáció – azonban a katonai és katasztrófavédelmi tartalom, amennyiben emberi narratívát alkalmaz, képes a legmagasabb pozitív és legalacsonyabb negatív reakcióarányt elérni.

Az adatok alátámasztják az 2. hipotézist. Az elkötelezettségi hierarchia: Orbán Viktor (4 404 reakció/post) > MH (1 530) > Kormány (1 245) > Katasztrófavédelem (509). A személyhez kötött kommunikáció 3,5-szöröse az intézményinek és 8,6-szorosa a szakmainak. Ugyanakkor a hipotézis második fele is igazolódik: a Magyar Honvédség posztjai 99,0%-os pozitív reakcióarányt, posztonként átlagosan 40 Love reakciót és összesen 7 Angry reakciót mutatnak (az egész időszakban). A Katasztrófavédelem hasonló mintázatot mutat: 98,5%-os pozitivitás és nulla Angry. Ezzel szemben Orbán Viktor posztjai, bár magasabb abszolút elkötelezettséget generálnak, egyidejűleg a legmagasabb Angry reakciószámokat is produkálják (205, 124, 57). A katonai és katasztrófavédelmi tartalom tehát nem az elérésben, hanem a narratíva minőségében a leghatékonyabb: polarizáció nélküli, egyértelműen pozitív elkötelezettséget épít. Ez a 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle modellel összhangban megerősíti, hogy a stratégiai kommunikáció hatékonysága nem az elérés maximalizálásán, hanem a narratíva kontrollálásán múlik.

3. hipotézis: A lakossági közösségi média csoportokban a kríziskommunikáció keresleti oldala szinkronban működik a hivatalos kínálati oldallal az intenzitás tekintetében, de a narratíva-keretek és a dezinformációs mintázatok gyökeresen eltérnek:

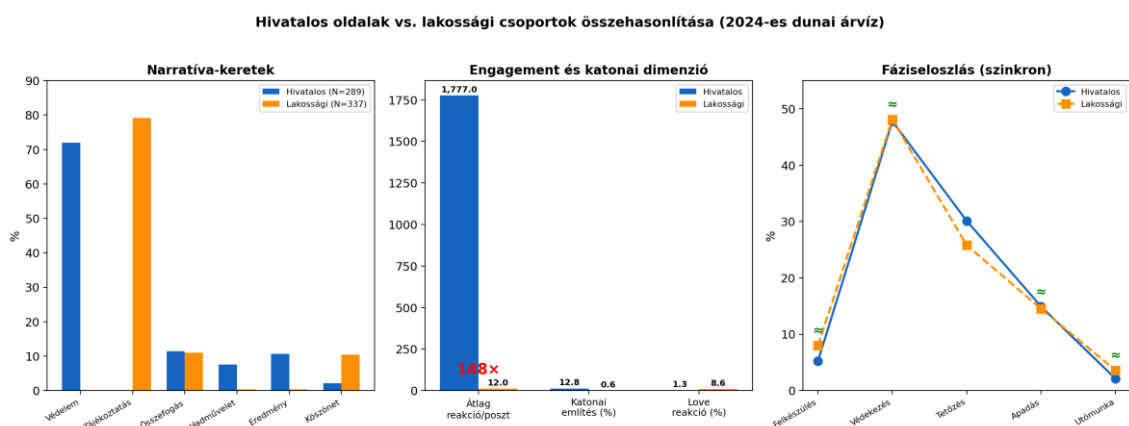
a dezinformáció a helyi közösségekben nem szándékos megtévesztés , hanem információs hézagokból fakadó félretájékoztatás formájában jelenik meg.

Az adatok alátámasztják a 3. hipotézist is. A fáziseloszlás szinte azonos a hivatalos oldalak és a lakossági csoportok között (védekezés: 47,8% vs. 48,1%), ami a kínálat–kereslet szinkronitását igazolja. Ugyanakkor a narratíva-keretek radikálisan eltérnek: a hivatalos oldalakon a „védelem” dominál (72,0%), a csoportokban a „tájékoztatás” (79,2%). A „hadművelet” keret a hivatalos oldalakon 7,6%, a csoportokban mindössze 0,3%. A katonai dimenzió a lakossági szinten láthatatlan. A dezinformáció tekintetében a 337 csoportos posztból egyetlen azonosítható félrevezetés fordult elő, amelyet a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint misinformation (nem szándékos félretájékoztatás) kategóriába sorolhatunk. Nyolc további esetben információs hézagok (ivóvíz-pánik, áramszünet-aggodalom) voltak azonosíthatók, amelyek nem szándékos megtévesztésből, hanem az információhiány kitöltésére irányuló lakossági igényből fakadnak.

2. tézis: Igazoltam, hogy a hivatalos állami és katonai kríziskommunikáció a közösségi médiában tartalmilag hiteles, de három, egymást erősítő – elkötelezettségi, narratíva- és szabályozási – hézaggal szembesül; a Magyar Honvédség kommunikációja ugyanakkor példaértékű mintát kínál ennek áthidalására. **Indoklás:** A 2024. szeptemberi dunai árvíz Facebook-tartalomelemzése (N=626 poszt, négy hivatalos oldal és hat lakossági csoport) szerint az intézményi kommunikáció 148-szoros engagement-hátrányban áll a személyhez kötött kommunikációval szemben (elkötelezettségi hézag); a katonai részvétel a lakossági szinten szinte láthatatlan – 0,6% említés a csoportokban a hivatalos oldalak 12,8%-ával szemben (narratíva-hézag); a komment szekciókban és a helyi csoportokban megjelenő misinformation pedig jogilag nem szankcionálható, sem a GDPR, sem a DSA nem nyújt hatékony eszközt rá (szabályozási hézag). A Magyar Honvédség kommunikációja 99,0%-os pozitív reakcióarányt és polarizáció nélküli elkötelezettséget ért el, amely emberi narratívájával áthidalja az elkötelezettségi és narratíva-hézagot. (2. tézis, H2)

3. tézis: Igazoltam, hogy a lakossági közösségi média csoportokban a kríziskommunikáció keresleti oldala szinkronban működik a hivatalos kínálati oldallal az intenzitás tekintetében, ám a narratíva-keretek és a dezinformációs mintázatok gyökeresen eltérnek: a dezinformáció a helyi közösségekben jellemzően nem szándékos megtévesztés, hanem információs hézagokból fakadó félretájékoztatás (misinformation) formájában jelenik meg, és a védekezés alulról szerveződő civil tényellenőrzés formáját is felölti. **Indoklás:** A

2024. szeptemberi dunai árvíz Facebook-tartalomelemzése (N=626 poszt, hat lakossági csoport) szerint a védekezési fázis aránya szinte azonos a hivatalos oldalakon és a lakossági csoportokban (47,8% vs. 48,1%), ami a kínálat–kereslet szinkronitását igazolja. Ugyanakkor a narratíva-keretek radikálisan eltérnek (hivatalos „védelem” 72% vs. csoportos „tájékoztatás” 79,2%), és a 337 csoportos posztból csupán egyetlen azonosítható félrevezetés fordult elő – ez a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint misinformation, nem disinformation. Ez empirikusan alátámasztja, hogy az információk rendellenességei típusa függ a közösség méretétől és a személyes ismeretség fokától. (3. tézis, H3)

25. ábra Hivatalos oldalak vs. lakossági csoportok összehasonlítása a 2024-es dunai árvíz Facebook-kommunikációjában. Forrás: saját adatgyűjtés (N=626). A részletes adatok az 1. mellékletben találhatóak.

A vizualizáció három fő következtetést tesz láthatóvá. A bal oldali ábra a narratíva-keretek radikális eltérését mutatja: a hivatalos oldalakon a „védelem” keret dominál (72%), míg a lakossági csoportokban a „tájékoztatás” (79,2%) – a két kommunikációs csatorna alapvetően eltérő funkciót tölt be. Kiemelendő a „köszönet” kategória fordított aránya (2,1% vs. 10,4%): a lakosság az egymásnak való hála kifejezését tartja fontosnak, míg a hivatalos kommunikáció az eredmények bemutatását (10,7% vs. 0,3%). A középső ábra a 148-szoros engagement-különbséget és a katonai láthatósági szakadékot illusztrálja (12,8% vs. 0,6%): a Magyar Honvédség tevékenysége a lakossági észlelésben szinte láthatatlan, ami a 2. tézisben azonosított narratíva-hézag vizuális megnyilvánulása. A Love reakció arány fordított mintázata (1,3% vs. 8,6%) megerősíti, hogy a személyes, emberi tartalom erősebb érzelmi elkötelezettséget épít. A jobb oldali ábra a fázisoszlás meglepő szinkronitását mutatja: a védekezési csúcs szinte azonos (47,8% vs. 48,1%), ami arra utal, hogy a hivatalos és a lakossági kommunikáció azonos ütemben követi a krízis fázisait.

Az esettanulmány összességében kiegészíti a COVID-19 fejezet megállapításait. A COVID-19 1. tézise (a felhasználói tartalomellenőrzés elégtelen volta) itt azzal egészül ki, hogy a helyi közösségek képesek részleges önkorrekcióra. A COVID-19 E2 kiegészítő empirikus eredményének (influencer-bizalom és szankció-elutasítás) árvízi megfelelője a narratíva-hézagban érhető tetten: a katonai jelenlét valós, de a lakossági észlelésben nem külön kommunikációs esemény – ami a Magyar Honvédség stratégiai kommunikációja számára egyaránt kihívás és lehetőség. Ezek az eredmények a következő esettanulmányok – különösen az orosz–ukrán konfliktus katonai kontextusa – elemzéséhez kiindulópontul szolgálnak.

3.2 Közösségi média szerepe konfliktushelyzetben

A közösségi média szerepe a fegyveres konfliktusokban az elmúlt évtizedben gyökeresen megváltozott. Míg a korábbi háborúk esetében az információáramlás döntően a hagyományos médiacsatornákon keresztül valósult meg, addig a 2010-es évektől kezdődően a közösségi média platformok az információs hadviselés elsődleges színtereivé váltak. Az Arab Tavasz (2010–2012) eseményei voltak az első jelentős példái annak, hogy a közösségi média milyen mértékben képes befolyásolni a politikai és katonai eseményeket: a tüntetők szervezkedéstől a nemzetközi közvélemény mozgósításáig terjedt a platformok szerepe.

A konfliktushelyzetekben a közösségi média kettős szerepet tölt be. Egyrészt lehetőséget biztosít a hiteles, valós idejű tájékoztatásra, másrészt teret ad a szándékos félrevezetésnek és propagandának. A hadviselő felek számára a közösségi média egyszerre jelent lehetőséget a saját narratíva formálására és kihívást az ellenséges dezinformáció kezelésére. A felhasználók szempontjából a helyzetet tovább bonyolítja, hogy a konfliktuszónákból érkező tartalmak hitelességének megítélése rendkívül nehéz, mivel a kontextus gyakran hiányzik vagy szándékosan torzított. A 2. fejezetben kidolgozott elméleti keretrendszer – amelyben a dezinformációt az információs hadviselés offenzív eszközeként, a moderációt defenzív válaszként azonosítottam – ebben a kontextusban különösen releváns: a konfliktushelyzetekben a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusa (dezinformáció, félretájékoztatás, káros információ) egyidejűleg és tömeges méretben jelenik meg, amit a platformok algoritmikus tartalomterjesztése tovább erősít.

A jelen fejezet a kutatási mátrix katonai dimenzióját vizsgálja. A 3.1 alfejezet két nem katonai krízishelyzetet elemzett: a COVID-19 járványt (magas érdeklődésű) és a 2024-es dunai árvízet (alacsony érdeklődésű). A katonai kontextus alapvetően más dinamikát teremt: a fegyveres konfliktusokban a közösségi média több mint kommunikációs csatorna: a hadviselés

aktív színtere, ahol az információs műveletek a kinematikai műveletekkel párhuzamosan zajlanak.

A 2. fejezetben kidolgozott négyes keretrendszer – dezinformáció (offenzív), moderáció (defenzív), szankciók (kikényszerítés), jogi keretrendszer (normatív) – a katonai kontextusban kibővül. Az offenzív dimenzió nem csupán spontán dezinformációt, hanem állami szinten szervezett információs műveleteket ölel fel. A defenzív dimenzió nem csupán platformmoderációt, hanem aktív ellennarratíva-építést, a szankciós dimenzió nem csupán fiókblokkolást, hanem nemzetközi szankciókat és platformtiltásokat (ahogyan azt az RT és a Sputnik európai tiltása mutatja).

A fejezet két esettanulmányt tartalmaz. Az első, az orosz–ukrán konfliktus (3.2.1), a „katonai / magas érdeklődésű” kategóriát képviseli: a XXI. század első nagyszabású háborúja, amelyben a közösségi média minden korábbinál jelentősebb szerepet játszott. A második, a szaudi–jemeni konfliktus (3.2.2), az „alacsony érdeklődésű / katonai” kategóriát tölti ki: egy elhúzódó proxyháború, amely a nemzetközi közösségi média figyelméből nagyrészt kiesik.

A 3.1 alfejezet négy kulcsmegállapítást fogalmazott meg, amelyeket a katonai kontextusban tesztelni kívánok. A felhasználói tartalomellenőrzés elégtelen (COVID-19 1. tézis), az intézményi kommunikáció strukturális hátrányban van és a katonai dimenzió a lakossági szinten láthatatlan (árvíz 2. tézis), az emberi narratíva hatékonyabb a polarizációmentes elkötelezettség építésében (árvíz 2. tézis), a helyi közösségek képesek részleges önkorrekcióra, és a dezinformáció félretájékoztatás formájában jelenik meg (árvíz 3. tézis). A katonai kontextusban a kérdés az, hogy ezek a mintázatok hogyan alakulnak, amikor az információs művelet nem melléktermék, hanem tudatos stratégiai eszköz.

A fejezet módszertani megközelítése eltér a 3.1 alfejezetben alkalmazottól. Míg a COVID-19 és az árvíz esettanulmányok kvantitatív adatelemzésre épültek (kérdőív N=210, Facebook-posztok N=626), addig a katonai esettanulmányok kvalitatív esetelemzést (dokumentált információs műveletek besorolása a Wardle és Derakhshan-féle tipológiába) és kvantitatív platformelemzést (Reddit N=180 poszt) kombinálnak.

Ebben a fejezetben az orosz–ukrán konfliktus közösségi média vonatkozásait vizsgálom esettanulmányként. A választás indoka, hogy ez a konfliktus az első olyan nagyszabású, hagyományos értelemben vett háború, amelyben a közösségi média minden korábbinál jelentősebb szerepet játszott mind az információs műveletek, mind pedig a közvélemény

formálása terén. A fejezet célja annak feltárása, hogy milyen dezinformációs és információs stratégiák jelentek meg a közösségi média platformokon, és ezek hogyan kapcsolódnak a kutatási kérdésben megfogalmazott szempontrendszerhez. Az elemzés a 2. fejezetben ismertetett Prier-féle „trend irányítása” modellre épít, amely szerint a közösségi média nem csupán az információ közvetítésére, hanem a közvélemény szisztematikus befolyásolására – azaz a narratíva kontrollálására – alkalmas eszköz.

3.2.1 Orosz-Ukrán konfliktus³²⁷

A jelen alfejezet a kutatási mátrix „magas érdeklődésű / katonai” celláját tölti ki az orosz–ukrán konfliktus közösségi média vonatkozásainak elemzésével. A 2022. február 24-én indított orosz invázió a közösségi média történetének egyik legintenzívebben követett katonai eseménye lett, ahol a dezinformáció, az érzelmi mobilizáció és a platformszintű szankciók együttesen formálták az információs környezetet. Az elemzés a 3.1 alfejezet nem katonai esettanulmányaival (COVID-19, árvíz) szimmetrikus párt képez: míg azok a civil kríziskommunikáció dinamikáját tárták fel, a jelen alfejezet a katonai konfliktus sajátos információs műveleti jellemzőit vizsgálja – különös tekintettel a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek hármas tipológiájára és a Prier-féle „trend irányítása” modellre.

16. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.
H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

Az alfejezet két fő kutatási módszerre épül. Az egyik legfontosabb megállapítás, a konfliktus első hónapjainak virális közösségi média eseményeit (a „Kijev szelleme”, a Kígyó-sziget védői, az ukrán traktorok) kvalitatív tartalomelemzéssel vizsgálom, a W&D tipológia alkalmazásával. Egy további szempont: a Reddit platform kvantitatív elemzését végzem el hat subreddit adatai alapján (N=180 poszt, 14,9 millió upvote, 732 462 komment), különös

³²⁷ A 3.2.1. Orosz-ukrán konfliktust vizsgáló fejezet egy szegmense tudományos publikáció formájában megjelent a Hadmérnök folyóirat 18. évfolyamának 2. számában: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hadmernok/article/view/6581/5528>

figyelemmel az r/Russia karanténjának hatására – ami a 2. fejezetben tárgyalt deplatformálási szankciók empirikus tesztelését teszi lehetővé.

Az alfejezet öt részből áll. Először, a konfliktus geopolitikai hátterét és az információs hadviselés szerepét mutatom be, a hibrid hadviselés koncepciójára építve. Ehhez kapcsolódóan az érzelmi rezonancia és a narratíva-kontroll mechanizmusait tárgyalom, egy hipotézis (4. hipotézis) megfogalmazásával. Végezetül, a virális közösségi média narratívák empirikus vizsgálatát végzem el – három eseten keresztül mutatom be, hogyan működik a dezinformáció, a félretájékoztatás és a rosszindulatú információ a konfliktusról szóló közösségi média tartalomban. Tovább bővítve a képet, a Reddit-platform kvantitatív elemzése következik, ahol a felhasználói szentiment, az engagement-mintázatok és a deplatformálás hatása kerül vizsgálatra. Végül, az eredményeket a 2. fejezet elméleti keretrendszerével és a 3.1 alfejezet megállapításaival vetem össze, egy új tézist fogalmazva meg (4. tézis).

3.2.1.1 A konfliktus háttere és az információs hadviselés szerepe

Ukrajna az Európai Unió határán és Oroszország szomszédságában egy geopolitikai gócpont, az orosz stratégiai érdekek szempontjából Ukrajna nyugati oldal felé billenése nem fordulhat elő. Ez a fontosság a Szovjetunió ideje óta fennáll, amikor Ukrajna az Amerikai Egyesült Államok fő riválisaként, második legnépesebb és egyik legerősebb államként vett részt a szövetségben³²⁸. „A gyengélkedő nagyhatalom számára kegyelemdőfés volt az, hogy Ukrajna megszakította 1991-ben a kapcsolatát”³²⁹. Az orosz-ukrán kapcsolatok Viktor F. Janukovics elnökségével és közreműködésével jelentősen javultak, ez nagyban köszönhető volt az elnök oroszoldali nézeteivel. 2013 végére Ukrajna stratégiai és politikai közeledése az Európai Unió –és Oroszország szempontjából „Nyugat”- irányába kiteljesedni látszott amikor a Keleti Partnerség keretében 2012 óta tárgyalt Társulási és szabadkereskedelmi megállapodás aláírás elé került^{330 331}. 2013 végére Ukrajna 4. elnöke Janukovics egy nehéz döntés elé került, aláírja a megállapodást az Európai Unióval ezzel közelítve Ukrajnát a nyugati oldalhoz és ezzel orosz érdekekkel szembe menve, vagy megtartva a jelenlegi csapásirányt és így biztosítva Oroszország és oroszbarát lakosság további támogatását, de ellenszenvet vívva a nyugatbaráti helyi politikai és állampolgári érdekekkel. Fontos kiemelni, hogy Ukrajnában az orosz helyzet

---

³²⁸ „Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia”, Council on Foreign Relations, elérés 2023. november 30., <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>.

³²⁹ Council on Foreign Relations, „Ukraine”.

³³⁰ „Eastern Partnership | EEAS”, elérés 2023. november 30., https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en.

³³¹ „EU-Ukraine relations - factsheet | EEAS”, elérés 2023. november 30., https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ukraine-relations-factsheet_en.

egy érzékeny téma. A 2001-es népszámláláson a lakosság 17,1%-a vallotta önmagát oroszoknak³³², ami százalékos arányban nem tűnik soknak, de egy több mint negyven milliós ország esetében a 17,1% gyakorlatban 3 millió lakost jelent. Fontos megjegyezni, hogy az 1989-es népszámláláshoz képest a magukat oroszoknak vallók száma csökkenő tendenciát mutat, 11,4 millióról 8.3 millióra csökkent. Janukovics elnöknek így egy egyszerű csatlakozás egy komplex politikai és nemzetiségi kérdéssé vált. Döntése végül az orosz érdek mellett szólt, és az Európai Unióval kötendő társulási megállapodást nem írta alá, ez a döntés Kijev főterén tüntetésekhez vezetett³³³. A rendszerrel szembeni tüntetések kapcsán összesen 108 tüntető, vagy civil és 13 rendvédelmi szervnél dolgozó vesztette életét. Ez az erős rendvédelmi fellépés miatt történt, bizonyos esetekben a rendvédelmi szervek éles lőszerrel lőttek a tüntetőkre, nem csak tömegoszlatásra alkalmas nem halálos eszközöket vetettek be. Nevezetesen a Berkut nevű különleges rendvédelmi szerv dolgozói vettek részt tüntetők meggyilkolásában, a szerv kapcsán az egyik tragikus ütközet „Instytutaska” utcán történt, ahol a tüntetők visszaszorítása céljából éles lőfegyverrel tüzet nyitottak, aminek következtében 48 fő életét vesztette³³⁴.

Az erős rendvédelmi fellépés nem vezetett célra, hanem az elnök és politikai elit bukásához és egy nyugat barát koalíció felemelkedéséhez vezetett. Oroszország szempontjából így 2014. februárja azt mutatta, hogy az egyik legfontosabb stratégiai partnerét nem csupán elveszti, hanem az országgal szembenálló ideológiához fog csatlakozni. Ennek következtében 2014. Oroszország annexálta a Krím félszigetet, majd ennek hatására Donyeck régióban orosz szakadár erők megkezdték a hatalomátvételt az aktuális kormány felett. Ebben a fejezetben a disszertáció témájához igazodva, csupán az informálás és dezinformáláshoz kapcsolódó információs hadviselési résszel foglalkozom.

„A Krími hadművelet alkalmat adott Oroszországnak arra, hogy az egész világ számára bemutassa a képességeit, illetve az információs hadviselésben rejlő lehetőségeket. Célja, hogy nehezen visszakövethető módszerekkel eliteket és társadalmi csoportokat más országokban alárendeljen különböző titkos vagy fedett csatornákon (titkosszolgálat, diplomácia és média) pszichológiai befolyásolás, valamint ideológiai és politikai szabotázs által.”³³⁵ A sikeres katonai műveletekhez a XXI. századi hadviselésben elengedhetetlen az információs fölény

---

³³² „Ethnic Self-Identification in Ukraine, 1989–2001: Why More Ukrainians and Fewer Russians?”, elérés 2023. november 30., <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00085006.2009.11092603?needAccess=true>.

³³³ Michael Kofman és mtsai., *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine* (RAND Corporation, 2017), <https://doi.org/10.7249/RR1498>.

³³⁴ Anne F. Bayefsky, „Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights”, in *The UN Human Rights Treaty System in the 21 Century*, szerk. Anne Bayefsky (Brill | Nijhoff, 2000), https://doi.org/10.1163/9789004502758_044. 23. oldal

³³⁵ Jolanta Darczewska, „The anatomy of Russian information warfare the Crimean operation, a case study”, *Point of View*, 2014, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf.

megszerzése. Az információs műveletek elméleti alapja a szabályozottságból indul ki, és így minden rendszernek a feladatteljesítéshez pontos és releváns információra van szüksége, amennyiben az információkhoz hozzáférés korlátozottá válik, akkor a külső környezet megismerése korlátozottá válik³³⁶. Az információs műveletek arra irányulnak, hogy a saját oldalunkon az információs rendet fenntartsuk, míg az ellenfél oldalán az információs szervezatlenség elérése³³⁷. Az orosz-ukrán konfliktus első szakasza (krími félsziget megszállása) esetében Haig Zsolt által megfogalmazott az információs fölény adaptív változata volt tapasztalható. Azaz nem csupán a szembenálló felekre irányul az információs hadviselés, hanem a lakosságra is, mely esetében kiemelendő, hogy a nem szembenálló fél lakossága is érintett hiszen a szimpátia és háborús igazolás fontos. A krími művelet esetében is volt látható, több éven keresztül tartó ukránellenes narratívát mondtak diplomaták, politikusok, politikai elemzők és nagy mennyiségben médiumok (például újság, televízió, rádió) mely megmutatja az információs hadviselés hatékonyságát³³⁸. A Krím félsziget annexiója elsöprő sikernek tekinthető Oroszország szempontjából, minimális veszteséggel sikerült a hatalomnak egy több mint 2 millió lakosú félszigetet bekebelezni, melyben nagy szerepet játszott a lakosság közreműködése. Utóbbi az információs hadviselés hatékonyságát mutatja, orosz oldalon szakadár erők és szimpatizáns tüntetők segítették az annexiót.

Nyolc évvel később az orosz-ukrán konfliktus kiteljesedett, 2022 februárjában Vlagyimir Putyin orosz elnök bejelentette, hogy különleges művelet keretében demilitarizálni és „denacifikálni” fogják Ukrajnát. Másfél év eltelt a különleges művelet kezdete óta és nem láthatjuk azt a stratégiai sikert, ami a Krím félsziget annexiójánál volt látható. Kofman³³⁹ tanulmányában kifejtette, hogy a stratégiai siker nem elsöprő. A katonai műveletben merültek fel hiányosságok:

- Helyi erők átállítása
  - Nagy mennyiségben nem álltak át ukrán erők az orosz oldalra - Berkut különleges erők és a helyi rendőrség kivételével – a félszigeten.
- Lélektani hadviselés
  - Az erős lélektani nyomás ellenére sem sikerült azt átfogóan elérni, hogy az ukrán erők a bázisaikat harc nélkül átadják.
- Erőszakmentes ellenállás megtervezése

---

³³⁶ Haig, *Információs műveletek a kibertérben*.

³³⁷ Haig, *Információs műveletek a kibertérben*.

³³⁸ Darczewska, „The anatomy of Russian information warfare the Crimean operation, a case study”.

³³⁹ Kofman és mtsai., *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*.

- A kritikus médiajelenlét elkerülése érdekében előnyös, ha az annexió erőszakmentesen történik, viszont ez nem valósult meg.
- Helyi elitek politikai menedzselése
  - Felkészületlen volt az orosz fél, hogy tulajdonképpen mit is kezdjen a helyi vezetőkkel, elitekkel és politikusokkal.
- Információs műveletek
  - Az információs műveletek összességében -kifejezetten a közösségi média kihasználásából eredően- sikeresek voltak, viszont itt is merült fel hiányosság. Az információs műveletek hatékonyak voltak a félszigeten élőkkel szemben, viszont ez már nem mondható el teljes Ukrajna esetében és a nemzetközi szintén sem.

A krími félszigeten az információs műveletek részleges sikere – amelyet az orosz nyelvű lakosság jelenléte is elősegített – nem volt kiterjeszhető teljes Ukrajna területére. A jelen elemzés a közösségi média platformokon megjelenő narratíva-formálási stratégiákat vizsgálja az orosz–ukrán konfliktus vonatkozásában, a 2. fejezetben kidolgozott elméleti keretrendszer alkalmazásával.

3.2.1.2 Az érzelmi rezonancia és a narratíva-kontroll: hipotézisek

A kutatási kérdéshez kapcsolódóan a problémafelvetés, hogy az érzelmi azonosulás a tartalom terjedésének meghatározó tényezője. A COVID-19-es esettanulmány a felhasználók álhír ellenőrzési képességére irányult, azaz hogy mérhetően lássuk a tartalomellenőrzést. Kirajzolódott, hogy a legkézenfekvőbb ellenőrzést használják a felhasználók még ha ez ellentétes is a saját elvárásaikkal. Viszont nem elhanyagolható az a kérdés sem, hogy az álhírek miért olyan népszerűek közösségi médiában. Mi az oka, hogy egy felhasználó oltásellenes tartalmat oszt meg és fogyaszt. Itt az alapfeltételezés, hogy ez azért van így mert ő ezzel a nézettel azonosul, szimpatikus neki a tartalom így befogadja azt. Ezt a kérdést a COVID-al kapcsolatos esettanulmányon belül nem boncolgattam, mivel a járványhelyzet ámbár kapcsolódik a katonai szegmenshez, de mindenképp célszerűbb egy konkrét katonai esetről vizsgálni ezt a kérdést.

Kutatási kérdés:

Milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban?

Kutatási kérdésből levezethető kapcsolódó problémafelvetés:

A felhasználók számára nem a tartalom megbízhatósága, vagy a magas valóságtartalma a fontos, hanem az, hogy az adott tartalommal érzelmileg azonosulni tudjanak.

- 4. hipotézis: A közösségi média platformokon a konfliktussal kapcsolatos tartalom terjedését döntően az érzelmi rezonancia határozza meg: az érzelmileg töltött narratívák – függetlenül valóságtartalmuktól – szignifikánsan magasabb elérést és felhasználói elköteleződést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.**

A hipotézis az érzelmi rezonancia mechanizmusát vizsgálja a konfliktuskommunikáció kontextusában: az elérés meghatározó tényezőjére irányul, feltételezve, hogy az érzelmi töltés – nem a valóságtartalom – határozza meg a tartalom terjedését. A hipotézis teszteléséhez három dokumentált esetet és egy kvantitatív platformelemzést mutatok be, amelyeket a 2. fejezet Wardle és Derakhshan-féle tipológiájába sorolok. Fontos módszertani megjegyzés, hogy a konfliktus információs dimenzióját nem az „informáló” és „dezinformáló” fél dichotómiájában vizsgálom: mindkét fél a saját stratégiai céljainak elősegítéséhez alkalmazta a közösségi médiát, és a Wardle és Derakhshan-féle tipológia mindhárom kategóriája megjelenik mindkét oldalon.

3.2.1.3 Közösségi média narratívák empirikus vizsgálata

Röviddel a 2022-es februári offenzíva után nemsokkal hírek keringtek egy ukrán MiG-29-es pilótáról, aki több orosz repülőgépet megsemmisített Kijev fölött. A vadászpilóta tevékenységéről több különböző közösségi média poszt született^{340 341 342}, és a történetek nagyban a sikerességét mutatják be. Az események előrehaladtával viszont a személyt körülölelő mítosz egyre zavarosabbá vált, volt hír a sikeréről, a haláláról, utána halálának cáfolatáról. Majd legvégül az ukrán védelem elismerte, hogy valójában Kijev szelleme nem létezik, hanem ők az összes pilótát értik a kifejezés alatt. A 2. fejezet fogalmi keretében ez az eset a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint malinformation (káros információ) kategóriába sorolható: a tartalom célja a morál erősítése volt, ami önmagában legitim katonai

---

³⁴⁰ „WION az X-en: »The identity of „Ghost of Kyiv”, the legendary Ukrainian fighter pilot has also been revealed <https://t.co/zuChjDssLy> / X”, X (formerly Twitter), 2022. május 1., <https://twitter.com/WIONews/status/1520598778331287553>.

³⁴¹ „Ukrainian Air Force az X-en: »The information about the death of the The Ghost of #Kyiv is incorrect. The #GhostOfKyiv is alive, it embodies the collective spirit of the highly qualified pilots of the Tactical Aviation Brigade who are successfully defending #Kyiv and the region.« / X”, X (formerly Twitter), 2022. május 1., <https://twitter.com/KpsZSU/status/1520572588560470016>.

³⁴² Glideer, „Ghost of Kyiv dies in battle ‘after shooting down 40 Russian aircraft’”, Reddit Post, r/UkrainianConflict, 2022. április 29., www.reddit.com/r/UkrainianConflict/comments/uex60t/ghost_of_kyiv_dies_in_battle_after_shooting_down/.

célkitűzés, de a valóságtartalom szándékos torzítása révén valósult meg. A Prier-féle modell szempontjából a Kijev szelleme a narratíva kontrollálásának iskolapéldája: egy érzelmileg rezonáns történet, amelyet a közösségi média algoritmikus felerősítése globális elérésűvé tett. Feltételezhető, hogy az egész mítosznak a célja az volt, hogy az ország védelme szempontjából a védelem első fázisaiban tudott ez a mítosz morált adni a lakosságnak és a védőknek. A hír tisztázása után is pozitívan zárult a közösségi média hadjárat, mivel nem „hazugságként” zárult a történet, hanem úgy hogy a kifejezés több pilótának az egységét jelenti. Megállapítható, hogy ez a történet erős szimpátiát váltott ki a felhasználókból, szimpatikusnak érezték azt hogy van aki az erős túlerővel szemben is harcol és ezért volt ilyen népszerű közösségi médiafelületeken a történet. Ez az eset empirikusan alátámasztja, hogy az érzelmi rezonancia – nem a valóságtartalom – határozza meg a közösségi média tartalmak terjedését.

A mítosz terjedésének sebessége és szervezettsége arra utal, hogy koordinált információs műveleti elemeket is tartalmazott. A 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés logikája megmagyarázza a gyors terjedést: a magas érzelmi töltetű tartalom a platformok algoritmusai révén exponenciális elérést képes generálni.

Az orosz-ukrán konfliktus inváziós stádiumának első napján kikerült egy rádióbeszélgetés, melyben egy orosz hadihajó felszólította a Fekete-tengeren lévő Kígyó sziget határőreit a megadásra, majd a védők trágár szavakkal visszajelezték a támadóknak³⁴³. A sziget kis mérete ellenére a stratégiai jelentősége magas, ugyanis a Fekete-Tengeren 77 tengeri mérföldre helyezkedik el Odessza városától, és 90 tengeri mérföldre a Román Mihail Kogălniceanu katonai légibázistól.³⁴⁴ További stratégiai jelentősége a szigetnek, hogy elhelyezkedéséből eredően lehetőséget nyújt a takarmányexportok ellenőrzésére. A sziget fölötti irányítás megszerzése így az orosz erőknek stratégiai fontosságú, illetve ukrán oldalon (a sziget megtartása mellett) így az események körülötte kommunikáció fontos jelentőséggel bír.

Az ukrán kormány beszámolója az eseményekről az volt, hogy a védők hősi halált haltak a sziget védelme során³⁴⁵, pár napra rá a narratíva szintén változott, ugyanis a szigetet védőkről kiderült, hogy életben vannak és a helytállásukért kitüntetésben részesültek. A történet szintén népszerű volt a különböző közösségi média platformokon és alapvetően itt is látható volt, hogy a felhasználók pozitív szentimenttel viszonyultak a védőkhöz.

---

³⁴³ tomima69, „Radio communication between Russian warship and Ukraine outpost on Snake Island. Russians demand surrender from Ukrainians, but they respond defiantly. First day of war in Ukraine”, Reddit Post, r/CombatFootage, 2023. február 25., www.reddit.com/r/CombatFootage/comments/11biw0g/radio_communication_between_russian_warship_and/.

³⁴⁴ Antonia Colibășanu Scutaru Alexander Crowther, Joel Hickman, George, „The Strategic Importance of Snake Island”, CEPA, 2022. szeptember 27., <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-strategic-importance-of-snake-island/>.

³⁴⁵ „Snake Island: Ukraine Says Soldiers Killed after Refusing to Surrender”, Europe, *BBC News*, 2022. február 25., <https://www.bbc.com/news/world-europe-60522454>.

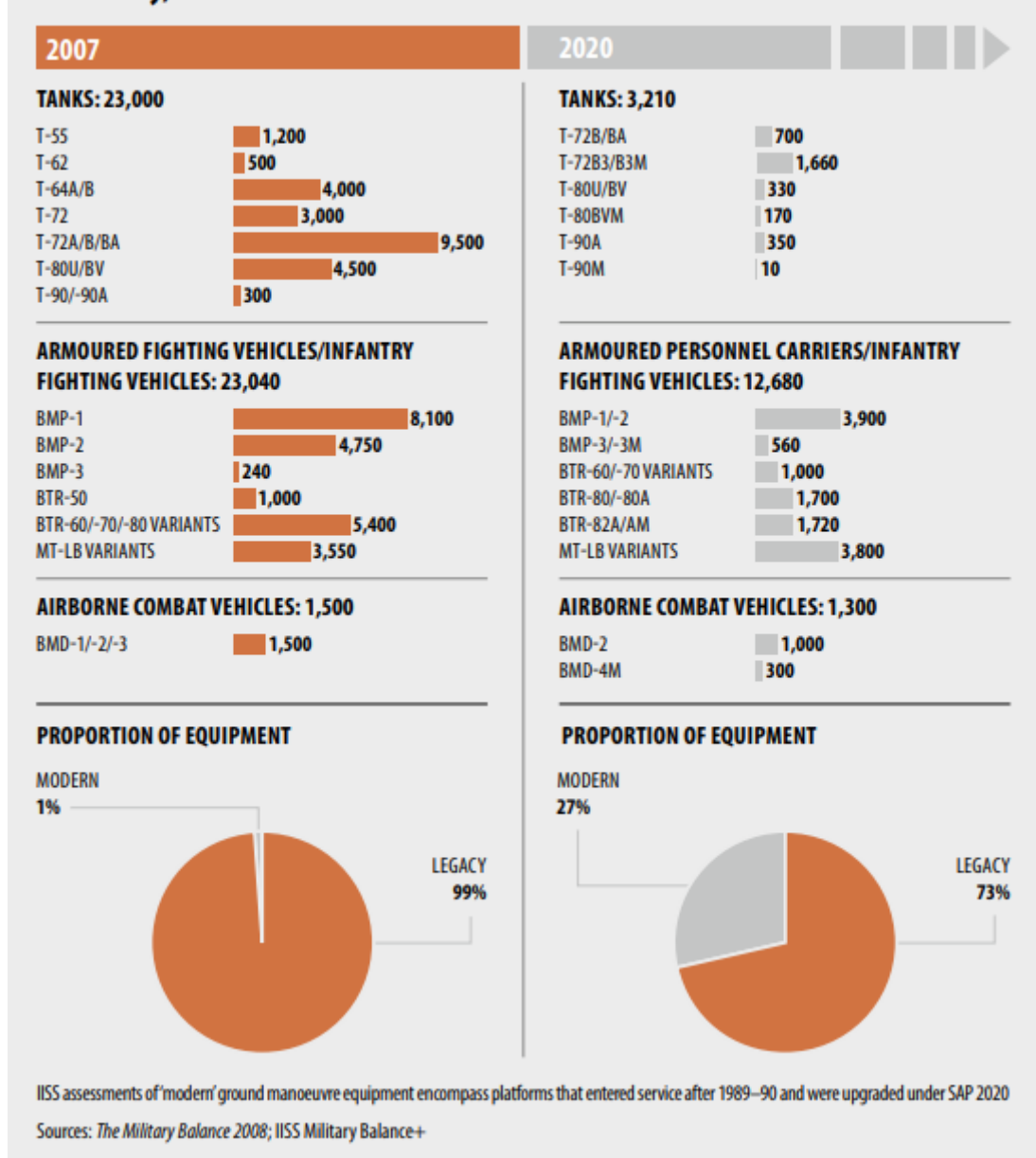
A Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint ez az eset dezinformációnak minősül: a tartalom hamis volt (a védők nem haltak meg), és szándékosan hozták nyilvánosságra a morál és a nemzetközi szimpátia erősítése érdekében. Szemben a Kijev szellemével, itt nem előre megtervezett narratíváról, hanem a helyzet opportunista kihasználásáról van szó – ami a Prier-féle modell reaktív alkalmazásának tekinthető. A történet későbbi korrekciója – akárcsak a Kijev szelleménél – nem váltott ki felháborodást a felhasználókból. A feltárt mintázat a 2. fejezetben tárgyalt echo chamber jelenséggel magyarázható: az eredeti érzelmi rezonancia által kialakított attitűd ellenáll a korrekciós információnak, ami a dezinformáció tartós hatásának egyik kulcsmechanizmusa.

A Szovjetunió felbomlásával Oroszország egy nehéz gazdasági helyzetbe került, ami érintette a katonai berendezéseit is. A gazdasági teljesítmény javulásával az elmúlt évtizedben megkezdődött az „örökölt” eszközök modernizációja, elavultak leselejtezése és legfőképp új eszközök fejlesztése, nevezetesen például a T-14 Armata harckocsi, Kurganets-25 gyalogsági harcjármű vagy a Admiral Gorshkov osztályú fregatt. A gyakorlatban a modernizáció prezentálására az IISS³⁴⁶ Military Balance-ra épülő összesítést hoztam, ahol látható hogy 2007 és 2020 között jelentős modernizáció ment végbe a páncélozott járművek esetében. A modernizáció más elemekre is kiterjed (pl.: légierő, gyalogsági eszközök, harc irányítás) viszont a fejezet kutatási irányához igazodva ezt a szegmenseket mutatom be.

---

³⁴⁶ International Institute for Strategic Studies

Figure 3.5: Russian Army, Airborne and Coastal forces: assessed AFV inventory, 2007 and 2020

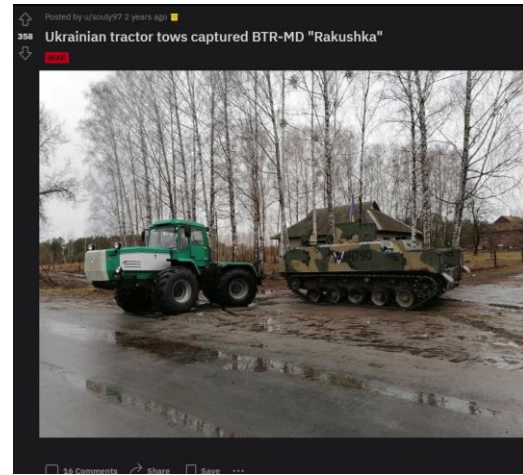
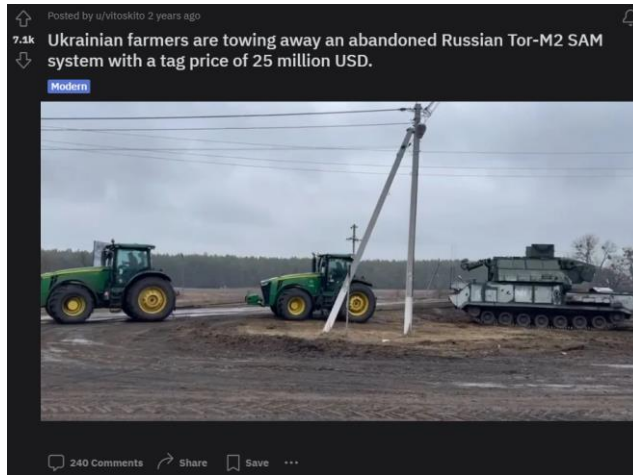
26. ábra Orosz hadsereg, légierő és tengeri erők: páncélozott jármű készletei: 2007 és 2020³⁴⁷

Az ábrán egyből szembeűnő, hogy az eszköz mennyiség jelentősen csökkent. Harckocsik esetében tizedére csökkent az eszközállomány, továbbá láthatjuk, hogy az eszközállomány megoszlása is változott. A teljes eszköz arányban a korábbi (vagy örökölt) eszközök továbbra is nagy mértékben vannak jelen (73%), de a selejtezésen felül modernizáció eredményét is láthatjuk mert 27%-ban megjelentek új eszközök is. Ez összhangban van Oroszország projektált képével is, erre a legjobb példa a Vörös Téri katonai parádé, ami évről évre nagyobb

³⁴⁷ John Chipman és mtsai., *RUSSIA'S MILITARY MODERNISATION An assesment* (The International Institute for Strategic Studies, 2020).

felhozatalú, mindemellett ekkor kerülnek bemutatásra az új eszközök is. Ezek alapján alakult bennünk egy kép Oroszország katonai erejéről.

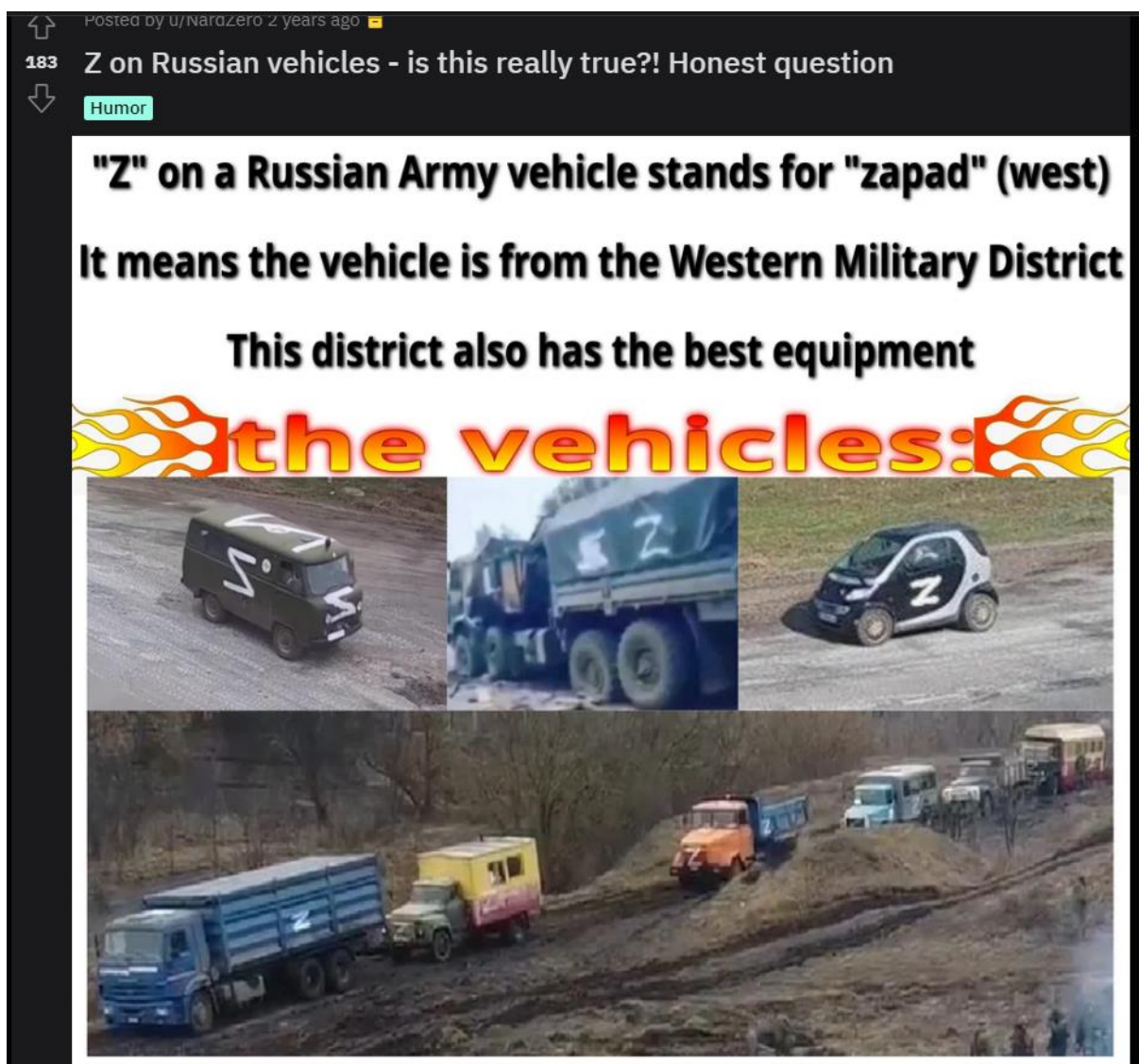
Az invázió kezdete után nem sokkal a közösségi média megtelt olyan posztokkal, melyekben ukrán mezőgazdászok elhagyott, lerobbant orosz eszközöket vontatnak haza.

27. ábra orosz eszközök vontatása mezőgazdasági gépek segítségével³⁴⁸

Az ábrához hasonló posztok nagyon hamar meggyengítették azt a felsőbbrendű technikáról alkotott nézetet. Ezek a bejegyzések azt sugallták, hogy itt katonai modernizáció nem történt, régi elavult eszközöket vetnek be. A nézetet tovább erősítette a „csirkehálózott” eszközökről készült kép, illetve a harckocsik tetejére eszkábált ketrecek. Ezeknél a közösségi média bejegyzéseknél is érdemes óvatosan kezelni az információt, mert pontosan azt nem tudhatjuk, hogy egy eszköz nincs-e többször lefotózva, vagy hogy eredetileg tényleg orosz oldalhoz tartozott volna. Ennél eggyel szürkébb zóna a „Z”-vel jelölt civil járművekről készült bejegyzések. A civil járműveknél itt nem csak kettős felhasználású járművekről beszélhetünk, hanem már megalázóan értelmetlen eszközökről, például ahogy az alábbi ábra bemutatja konvojba fagyisautó vagy fordítva felfestett majd áthúzott Z betű.

³⁴⁸ souly97, „Ukrainian tractor tows captured BTR-MD »Rakushka«”, Reddit Post, r/ukraine, 2022. április 5., www.reddit.com/r/ukraine/comments/twuo8v/ukrainian_tractor_tows_captured_btmd_rakushka/; vitoskito, „Ukrainian farmers are towing away an abandoned Russian Tor-M2 SAM system with a tag price of 25 million USD.”, Reddit Post, r/TankPorn, 2022. március 2., www.reddit.com/r/TankPorn/comments/t4zmkr/ukrainian_farmers_are_towing_away_an_abandoned/.

28. ábra Z-vel jelölt eszközökről készült képek³⁴⁹

Az ilyen bejegyzéseknél nagyon nehéz eldönteni a valóságtartalmat, de a felhasználóknak ez nem volt releváns. Számukra szimpátiát keltettek a bejegyzések és ez hatott arra, hogy az orosz erőket kiparodizálják. Ez a jelenség a 2. fejezet fogalmi keretében a félretájékoztató és a malinformation határterületére esik: a tartalom nem feltétlenül hamis (az eszközök valóban elavultak lehetnek), de a kontextusából kiragadva szisztematikusan torzított képet közvetít – amit a felhasználók nem a valóságtartalom, hanem az érzelmi rezonancia alapján értékelnek.

³⁴⁹ NardZero, „Z on Russian vehicles - is this really true?! Honest question”, Reddit Post, r/ukraine, 2022. február 28., www.reddit.com/r/ukraine/comments/t313i6/z_on_russian_vehicles_is_this_really_true_honest/.

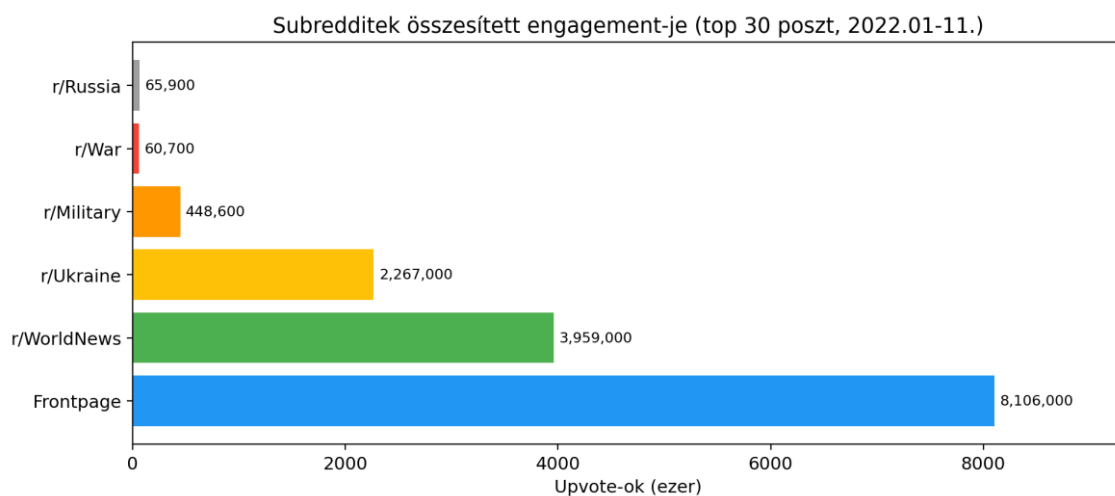
Az orosz-ukrán konfliktus három esete a Wardle és Derakhshan-féle tipológiában

29. ábra Az orosz-ukrán konfliktus három esete a Wardle és Derakhshan-féle tipológiában. Forrás: saját szerkesztés

3.2.1.4 A Reddit-platform kvantitatív elemzése: felhasználói szentiment és információs mintázatok

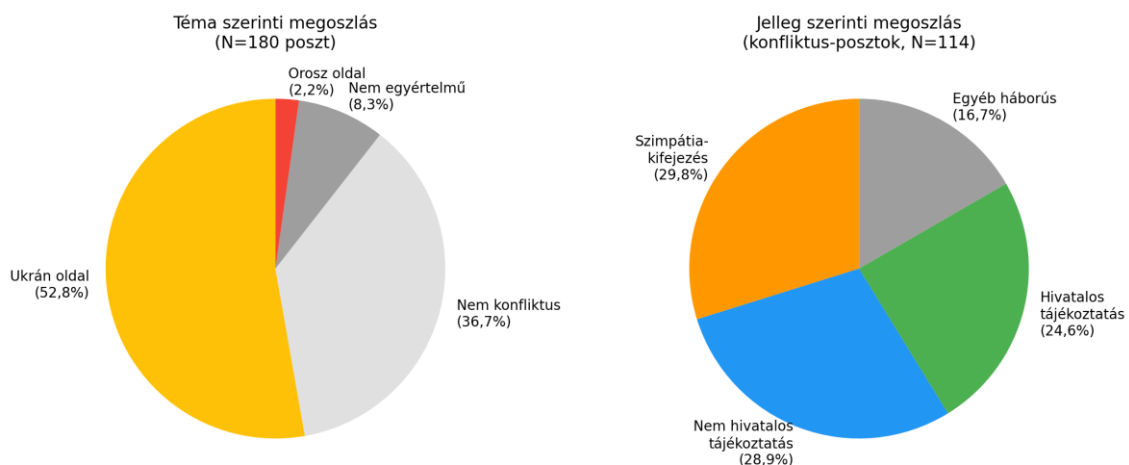
A kvalitatív esetelemzést kvantitatív vizsgálat egészíti ki: a Reddit közösségi média platform hat kiválasztott subredditjén (r/Ukraine, r/Russia, r/WorldNews, r/War, r/Military és a Frontpage) a 2022. január 1. és november 1. közötti időszak 30-30 legnépszerűbb posztjának (N=180) tartalomelemzése. A posztokat téma (ukrán oldal / orosz oldal / nem egyértelmű / nem konfliktussal kapcsolatos) és jelleg (háborús tájékoztatás hivatalos / nem hivatalos / szimpátiakifejezés / háborúval kapcsolatos egyéb / nem kapcsolódó) szerint kategorizáltuk. A Reddit választását a platform nyitottsága indokolja: a Facebookkal ellentétben a posztok túlnyomó része nyilvánosan elérhető, és a felhasználók szavazási mechanizmus (upvote/downvote) révén közvetlenül jelzik, mely tartalmakat tartják relevánsnak.

30. ábra A hat vizsgált subreddit összesített engagement-je (top 30 poszt, 2022. január–november). Forrás: saját adatgyűjtés (N=180).

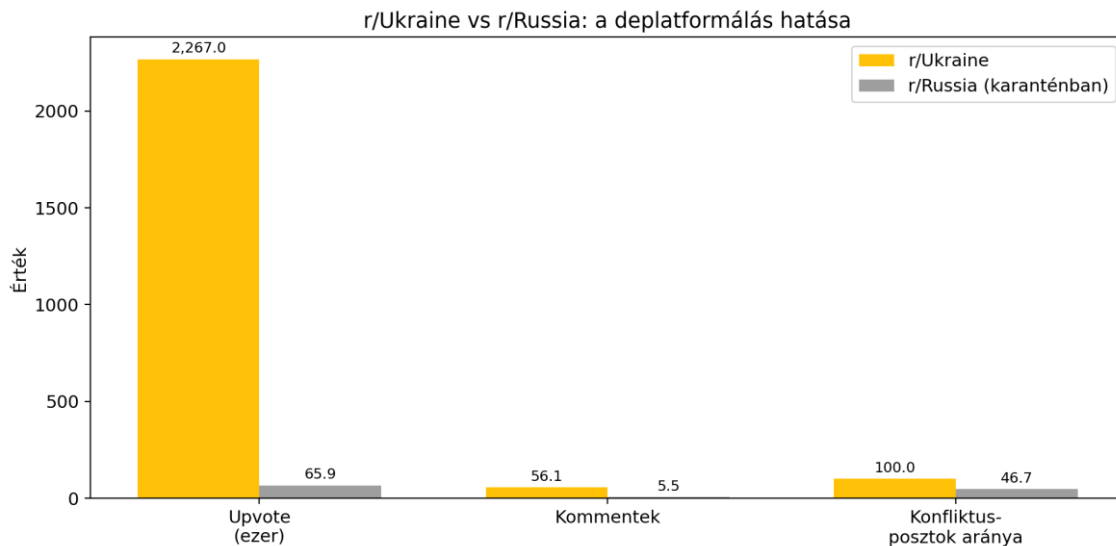
A 180 poszt összesen 14 907 200 upvote-ot és 732 462 kommentet generált. A téma szerinti megoszlás egyoldalú dominanciát mutat: a konfliktussal kapcsolatos posztok 83,3%-a az ukrán oldallal szimpatizált, 13,2%-a nem volt egyértelműen besorolható, és mindössze 3,5%-a (4 poszt) képviselte az orosz oldalt – utóbbi kizárólag a karanténba helyezett r/Russia subredditen jelent meg. Ez a megoszlás a 2. fejezetben tárgyalt echo chamber jelenséget empirikus bizonyítékkal támasztja alá: a platform algoritmikus működése és a felhasználói szavazási rendszer együttesen erősíti a domináns narratívát, míg a kisebbségi álláspontot marginalizálja.

A jelleg szerinti megoszlás a disszertáció szempontjából különösen releváns. A konfliktussal kapcsolatos 114 poszt közül a nem hivatalos forrásból származó tájékoztatás (28,9%) és a szimpátiakifejezés (29,8%) együttesen dominál, míg a hivatalos háborús tájékoztatás aránya mindössze 24,6%. Ez összhangban van a korábbi esettanulmányok megállapításaival: az árvíz-esettanulmányban is a hivatalos intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generált, mint a személyes, érzelmi töltésű tartalom.

31. ábra A Reddit-posztok téma és jelleg szerinti megoszlása. Forrás: saját adatgyűjtés (N=180).

A subredditiek közötti összehasonlítás további mintázatokat tár fel. A r/Russia subreddit karanténba került – a Reddit adminisztrátori csapata úgy ítélte meg, hogy a közösségre káros tartalmat közöltek. A karantén hatása drámai volt: a r/Russia 30 legnépszerűbb posztjára mindössze 65 900 upvote érkezett, szemben a r/Ukraine 2 267 000-rel. Ez a 34-szeres eltérés a 2. fejezetben tárgyalt deplatformálás és szankciós mechanizmusok empirikus megnyilvánulása: a platform önszabályozása hatékonyan korlátozta az orosz narratíva terjesztését, de egyúttal a platform neutralitását is megkérdőjelezte.

32. ábra r/Ukraine vs r/Russia – a deplatformálás hatása az engagement-re. Forrás: saját adatgyűjtés

A Frontpage (a Reddit főoldala) elemzése a platform egészének szentimentjét tükrözi. A 30 legnépszerűbb poszt közül 7 foglalkozott az orosz–ukrán konfliktussal (8 106 000 összes upvote), és ezek közül 5 az ukrán oldalt képviselte. A legnépszerűbb konfliktussal kapcsolatos poszt („In 1996 Ukraine handed over nuclear weapons to Russia...”, 335 000 upvote) szimpátiakifejezés volt – nem tényyszerű tájékoztatás. Ez alátámasztja a 4. hipotézist: az érzelmi rezonancia határozza meg az elérést, nem a valóságtartalom.

3.2.1.5 Három emblemikus narratíva: a W&D tipológia alkalmazása

Az orosz–ukrán konfliktus közösségi média diskurzusában három emblemikus narratíva különösen alkalmas a Wardle és Derakhshan-féle tipológia empirikus illusztrálására: a Kijev szelleme (Ghost of Kyiv), a Kígyó-sziget (Snake Island) és az ukrán traktorok. E három narratíva az információs rendellenességek három típusát reprezentálja, és a közösségi média tartalomterjedés dinamikájának paradigmatis esetei.

A Kijev szelleme a dezinformáció példája: egy ukrán pilóta, aki állítólag hat orosz repülőgépet lőtt le a konfliktus első napján. A narratíva az r/Ukraine subredditen indult, majd gyorsan átterjedt az r/WorldNews-ra és az r/all főoldalra. Az Ukrán Légierő 2022. április 30-án elismerte, hogy a Kijev szelleme nem egyetlen valós személy volt, hanem szimbolikus alak, akit a morál fenntartása érdekében kreáltak. Az r/Military subredditen a CIA egy humoros válasz-narratívát is generált („Ghost of Moscow”, 14 200 upvote), ami az eredeti dezinformáció

paródiája. A W&D tipológia szempontjából ez tiszta dezinformáció: szándékosan hamis tartalom, amelynek célja a morál fenntartása és az ellenség demoralizálása.³⁵⁰

A narratíva terjedési dinamikája az érzelmi rezonancia dominanciáját igazolja. A Kijev szelleme poszt az r/all főoldalon 335 000 upvote-ot kapott – ez a vizsgált mintában a legmagasabb engagement-tel rendelkező konfliktus-poszt. Figyelemreméltó, hogy az utólagos korrekció (az Ukrán Légierő nyilatkozata) nem generált negatív reakciót: a felhasználók nem érezték becsapva magukat, hanem a szimbolikus narratívát az ukrán ellenállás kifejezéseként fogadták el. Ez a 4. hipotézis empirikus igazolása: az érzelmi keret fennmaradása esetén a faktuális korrekció nem változtatja meg a felhasználók attitűdjét.

A Kígyó-sziget esete a félretájékoztatás és a dezinformáció határmezsgyéjén helyezkedik el. Az ukrán állami kommunikáció 2022. február 25-én bejelentette, hogy a sziget 13 óra hősi halált halt, miután a rádióban azt válaszolták az orosz hadihajónak: „Russian warship, go fuck yourself.” A mondat virálissá vált: az r/WorldNews-on két poszt is a top 30-ba került (123 000 + 123 000 upvote), az r/War subredditen az első helyen végzett (3 900 upvote). Később kiderült, hogy az örök nem haltak meg, hanem fogságba estek. Az ukrán kormány módosította közleményét, de a narratíva már virálisan terjedt. A W&D tipológia szerint ez kezdetben misinformation volt (pontatlan információ a halálesetről), amely dezinformációs kontextusban funkcionált (a hősiesség-narratíva a morál fenntartását szolgálta).³⁵¹

Az ukrán traktorok narratívája a malinformation (rosszindulatú információ) sajátos esete. A közösségi médiában elterjedtek azok a videók, amelyeken ukrán traktorok orosz katonai eszközöket vontatnak el. A tartalom valós – a videók hitelesek –, de az eredeti kontextus (a civil lakosság által elvontatott eszközök jogi státusza, a zsákmányolás kérdése) eltorzul. Az r/Military subredditen a „It didn't sink, it was promoted to submarine” poszt (34 200 upvote) a Moszkva cirkáló elsüllyesztését humorizálta, míg a traktor-mémek („Ukrainian tractor tows captured BTR-MD Rakushka”) a technikai fölény hiányát a humor eszközével kompenzálták.

A W&D tipológia szerint ez malinformation: valós információ, amelyet az eredeti kontextusából kiragadva, az ellenség demoralizálására használnak.

E három narratíva együttesen igazolja, hogy az orosz–ukrán konfliktus közösségi média diskurzusában a Wardle és Derakhshan-féle tipológia teljes spektruma megjelenik – ami a nem katonai esettanulmányoktól (COVID: elsősorban dezinformáció, árvíz: kizárólag misinformation) minőségileg eltér. A katonai konfliktus kontextusa tehát nem csupán az érzelmi rezonancia intenzitását növeli (4. tézis), hanem az információs rendellenességek komplexitását is: a három típus egyidejű, szervezett megjelenése az információs hadviselés jellemzője, nem a spontán kríziskommunikáció sajátja.

3.2.1.6 Az egyes subredditok tartalmi profilja

Az r/Ukraine (30 poszt, 2,27 millió upvote) teljes egészében a konfliktusra fókuszál: a top 30 poszt 100%-a az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos. A tartalom jellege vegyes: a szimpátiakifejezés (13 poszt, 43,3%) dominál, amelyet a nem hivatalos tájékoztatás (11 poszt, 36,7%) és a hivatalos tájékoztatás (5 poszt, 16,7%) követ. A legmagasabb engagement-tel rendelkező poszt Zelenszkij elnök beszéde az orosz néphez (196 000 upvote) – amely formálisan hivatalos tartalom, de érzelmi töltetében a szimpátiakifejezés kategóriájába is sorolható. Ez a kettősség a 4. hipotézis szempontjából lényeges: a hivatalos és az érzelmileg rezonáns tartalom nem egymást kizáró kategóriák, hanem a legmagasabb elérést éppen ezek kombinációja biztosítja.

Az r/WorldNews (30 poszt, 3,96 millió upvote) a Reddit második legnagyobb hírközössége, amelyben a konfliktus-posztok aránya 73,3% (22 poszt). A nem-konfliktus posztok (8 poszt, pl. II. Erzsébet halála) is a top 30-ba kerültek, ami a subreddit tematikus diverzitását jelzi. A hivatalos tájékoztatás dominanciája (18 poszt, 60%) eltér az r/Ukraine mintázatától: az r/WorldNews közönsége inkább a hírértékű, hivatalos forrásokra reagál. A legmagasabb engagement-tel rendelkező konfliktus-poszt Putyin taekwondo fekete övének visszavonása (200 000 upvote) – amely formálisan szimpátiakifejezés, tartalmilag pedig a szankciók szimbolikus dimenziójához kapcsolódik.

Az r/Russia (30 poszt, 65 900 upvote) a vizsgálat legfontosabb szankció-esettanulmánya. A subredditet a Reddit 2022 márciusában karanténba helyezte, ami 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett. Figyelemreméltó, hogy a karantén előtti top posztok többsége (66,7%) nem pro-orosz tartalom volt: a négy legmagasabb engagement-tel rendelkező

poszt szimpátiakifejezés az ukrán néppel („What real Russians think of RusVUkr conflict ♥️”: 8 800 upvote, „World peace, respect to you”: 6 900 upvote). Ez arra utal, hogy az r/Russia a karantén előtt nem kizárólag echo chamber volt, hanem belső vitát is generált – a szankció tehát nemcsak a pro-orosz tartalmat korlátozta, hanem a belső ellenvéleményt is elnémította.

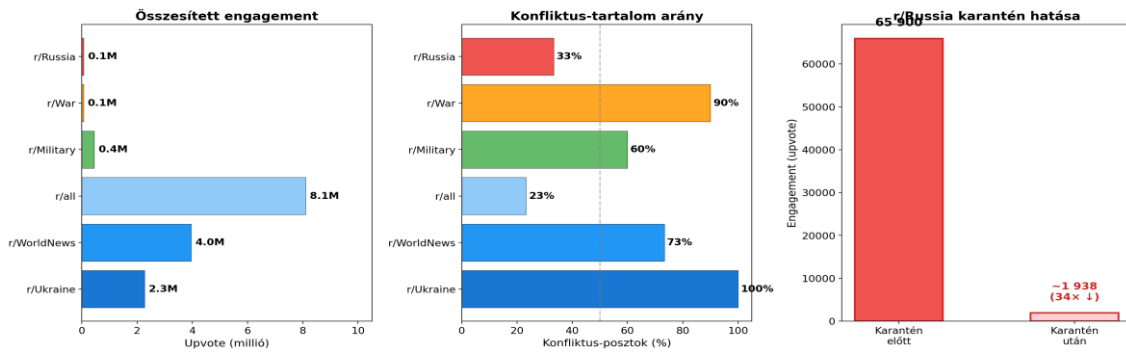
Az r/War (30 poszt, 60 700 upvote) és az r/Military (30 poszt, 448 600 upvote) a katonai érdeklődésű közösséget képviselik, de eltérő tartalmi profillal. Az r/War posztjainak 90%-a konfliktus-tartalom, döntően nem hivatalos tájékoztatás (14 poszt, 46,7%): harctéri felvételek, szemtanúbeszámolók és utcai harcok dokumentálása dominál. A Kígyó-sziget esete („Ukrainian border guard invites Russian captain to go fuck himself”: 3 900 upvote) ebben a subredditben a legmagasabb engagement-tel rendelkezik. Az r/Military ezzel szemben a háborúval kapcsolatos egyéb tartalmakat (11 poszt, 36,7%) preferálja: az eszközvontatási mémek („It didn’t sink, it was promoted to submarine”: 34 200 upvote), a humoros kommentárok és a katonai elemzések dominálnak. Ez a két subreddit együttesen a háborús diskurzus „tömegkulturális” oldalát képviseli, ahol a hősiesség-narratíva és a humor az érzelmi rezonancia elsődleges forrásai.

Az r/all (30 poszt, 8,1 millió upvote) a Reddit főoldala, ahol a konfliktus-posztok aránya mindössze 23,3% (7 poszt). Ez a szám önmagában releváns: a háborús tartalom a Reddit általános tartalomfolyamában relatíve alacsony súlyú, ami azt jelenti, hogy a háborús diskurzus döntően a tematikus subredditekben koncentrálódik, nem a mainstream felületen. A főoldalra átjutó 7 konfliktus-poszt viszont kiemelkedő engagement-tel rendelkezik: az Ukrajna nukleáris fegyver átadásáról szóló poszt (335 000 upvote) a disszertáció egyik kulcsadata – amely a szimpátiakifejezés legmagasabb formáját képviseli, és a 4. tézis központi bizonyítéka.

3.2.1.7 A hat subreddit részletes összehasonlító elemzése

A hat vizsgált subreddit engagement-dinamikáját, tematikus összetételét és a szankciók hatását az alábbi ábra foglalja össze. Az elemzés a top 30 poszt / subreddit mintán alapul (N=180, összesített engagement: 14,9 millió upvote).

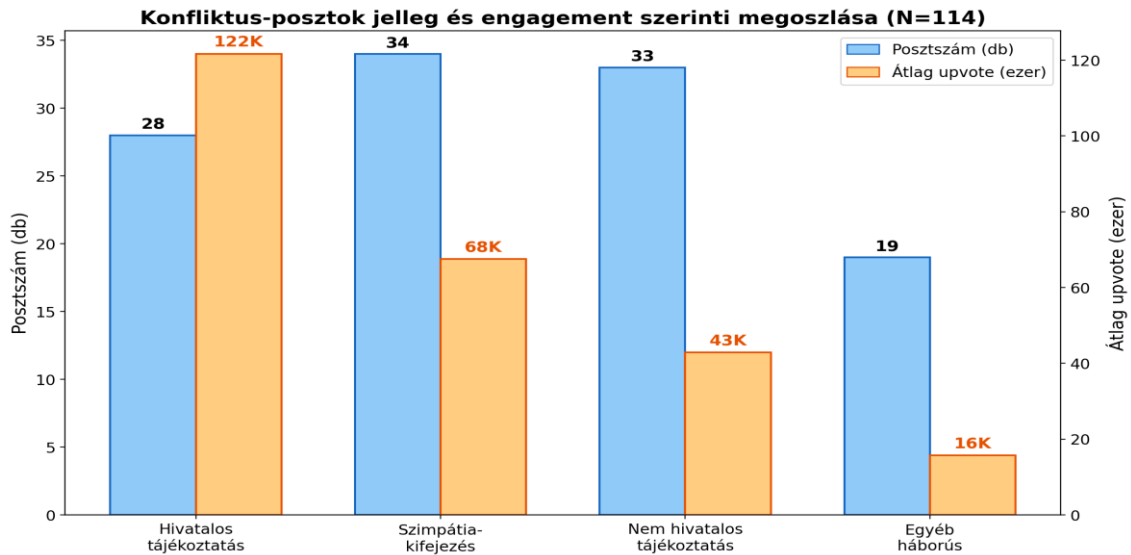
Reddit-elemzés: hat subreddit összehasonlítása

33. ábra A hat vizsgált subreddit összehasonlítása: engagement, konfliktus-tartalom arány és a r/Russia karantén hatása. Forrás: saját szerkesztés

A subreddit hierarchikus engagement-struktúrát mutatnak. Az r/all – a Reddit főoldala – a legmagasabb összesített engagement-tel rendelkezik (8,1 millió upvote), de a konfliktus-posztok aránya mindössze 23,3%, ami azt jelenti, hogy a háborús tartalom a Reddit általános tartalomfolyamában relatíve alacsony súlyú. Ezzel szemben az r/WorldNews (3,96 millió upvote, 73,3% konfliktus) és az r/Ukraine (2,27 millió, 100% konfliktus) célzott, tematikus közösséget szolgálnak ki. Az r/War (60 700 upvote, 90% konfliktus) és az r/Military (448 600 upvote, 60% konfliktus) a katonai érdeklődésű közösséget képviselik.

Az r/Russia esete a szankciók hatékonyságának paradigmatis példája. A Reddit 2022. március 1-jén karanténba helyezte az r/Russia subredditet az orosz–ukrán konfliktus kitörését követően. A karantén előtti top 30 poszt összesített engagement-je 65 900 upvote volt, ami a konfliktus-posztok esetében 33 000 upvote-ra csökken (a nem-konfliktus posztok szintén 32 900 upvote-ot generáltak). A karantén hatása drámai: a szankció utáni engagement-szint a korábbi érték töredékére esett (34-szeres csökkenés). Fontos megjegyezni, hogy az r/Russia top posztjainak többsége (66,7%) nem az orosz oldalt képviselte, hanem ukrán szimpátiát fejezett ki – ami arra utal, hogy a subreddit a karantén előtt nem kizárólag pro-orosz echo chamber volt, hanem belső vitát is generált.

34. ábra Konfliktus-posztok jelleg és engagement szerinti megoszlása (N=114). Forrás: saját szerkesztés, Reddit adatok alapján

A konfliktus-posztok (N=114) jelleg szerinti elemzése megerősíti az érzelmi rezonancia dominanciáját. A hivatalos tájékoztatás (28 poszt) a legmagasabb átlagos engagement-tel rendelkezik (121 667 upvote/poszt), ami elsőre ellentmondásosnak tűnhet az érzelmi rezonancia hipotézisével. Az adatok mélyebb vizsgálata azonban feltárja, hogy a „hivatalos tájékoztatás” kategóriába sorolt posztok többsége nem száraz tényközlés, hanem érzelmileg is rezonáns tartalom: Zelenszkij beszédei (U-01: „heartbreaking, defiant speech”), az ukrán ENSZ-nagykövet felszólalása (267 000 upvote), a szentpétervári háborúellenes tüntetés (270 000 upvote). Ezek formálisan hivatalos források, de tartalmukban érzelmi rezonanciát közvetítenek – ami a 4. hipotézist megerősíti: az elérést nem a forrás hivatalossága, hanem az érzelmi keret határozza meg.

A szimpátiakifejezés (34 poszt, átlag 67 561 upvote) és a nem hivatalos tájékoztatás (33 poszt, átlag 42 830 upvote) együttesen a konfliktus-posztok 58,8%-át teszi ki – ami a nem hivatalos tartalom dominanciáját igazolja. Az „egyéb háborús” kategória (19 poszt, átlag 15 742 upvote) a legalacsonyabb engagement-tel rendelkezik, ami mémeket, humoros tartalmakat és technikai elemzéseket tartalmaz. Az eszközvontatási mémek (pl. „Ukrainian tractor tows captured BTR-MD”) ebbe a kategóriába esnek, és bár engagement-jük alacsonyabb, a virális terjedésük a háborús narratíva hétköznapiasítását és a civil ellenállás szimbolikus kifejezését szolgálta.

3.2.1.8 *Eredmények, hipotézisvizsgálat és tézisek*

Az esettanulmány két kutatási módszert kombinált: három dokumentált információs műveleti eset kvalitatív elemzését és a Reddit közösségi média platform 180 posztjának kvantitatív tartalomelemzését. A kvalitatív esetelemzés a Kijev szelleme, a Kígyó-sziget védői és az eszközvontatási mémek narratíváit a 2. fejezet Wardle és Derakhshan-féle tipológiájába sorolta be, a kvantitatív elemzés hat subreddit (r/Ukraine, r/Russia, r/WorldNews, r/War, r/Military, Frontpage) legnépszerűbb tartalmainak témáját, jellegét és elkötelezettségi mutatóit vizsgálta.

A kvalitatív elemzés legfontosabb eredménye, hogy a három vizsgált eset a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusát lefedi. A Kijev szelleme malinformation (káros információ): a tartalom célja a morál erősítése volt, ami legitím katonai célkitűzés, de a valóságtartalom szándékos torzítása révén valósult meg. A Kígyó-sziget védői disinformation (szándékos megtévesztés): a tartalom hamis volt és szándékosan hozták nyilvánosságra. Az eszközvontatási mémek misinformation/malinformation határán helyezkednek el: a tartalom nem feltétlenül hamis, de kontextusából kiragadva szisztematikusan torzít. Mindhárom eset közös jellemzője, hogy az elérést és a terjedést nem a valóságtartalom, hanem az érzelmi rezonancia határozta meg.

A kvalitatív elemzés második fontos eredménye a korrekció-rezisztencia mintázata. Mind a Kijev szelleme, mind a Kígyó-sziget esete során az utólagos korrekció (a történet helyreállítása) nem váltott ki negatív felhasználói reakciót. A Kijev szelleme esetében az ukrán védelem elismerte, hogy a személy nem létezik – a felhasználók reakciója mégis pozitív maradt, mert az érzelmi keret (hősiesség, ellenállás a túlerővel szemben) fennmaradt. A Kígyó-sziget esetében kiderült, hogy a védők életben vannak – a felhasználók ezt sem értékelték negatívan, mert a bátorság narratívája nem sérült. A feltárt mintázat a 2. fejezetben tárgyalt echo chamber jelenség közvetlen megnyilvánulása: az eredeti érzelmi beágyazódás ellenáll a tényállítás korrekciójának, amennyiben az érzelmi keret érintetlen marad.

A Reddit kvantitatív elemzése (N=180, összesen 14 907 200 upvote, 732 462 komment) a kvalitatív következtetéseket négy dimenziójában erősíti meg. Első megközelítésben a téma szerinti megoszlás (83,3% ukrán oldal vs. 3,5% orosz oldal) igazolja az érzelmi rezonancia domináns szerepe mellett az echo chamber jelenséget: a platform algoritmikus működése és a felhasználói szavazási rendszer a domináns narratívát erősíti. Másodsor, a jelleg szerinti

megosztás (szimpátiakifejezés 29,8% + nem hivatalos tájékoztatás 28,9% vs. hivatalos tájékoztatás 24,6%) igazolja, hogy az érzelmileg töltött és nem hivatalos tartalom dominál a hivatalos felett. Harmadszor, a r/Russia karantén hatása (65 900 upvote szemben a r/Ukraine 2 267 000 upvote-jával, azaz 34-szeres eltérés) a deplatformálás hatékonyságát mutatja. A negyedik dimenzió: a Frontpage legnépszerűbb konfliktus-posztja („In 1996 Ukraine handed over nuclear weapons to Russia...”, 335 000 upvote) szimpátiakifejezés volt, nem tényszerű tájékoztatás – ami közvetlenül támasztja alá, hogy a globális elérést az érzelmi rezonancia határozza meg.

Az eredmények a 2. fejezet elméleti keretrendszerének több pontját erősítik meg. A Prier-féle „trend irányítása” modell szempontjából mindhárom kvalitatív eset a narratíva kontrollálásának példája: a Kijev szelleme proaktív narratíva-építés (az ukrán fél előre megtervezett mítoszt épített), a Kígyó-sziget reaktív narratíva-kihasználás (az adott helyzetet fordították kommunikációs előnnyé), míg az eszközvontatási mémek alulról szerveződő, felhasználói narratíva-létrehozás (a civil felhasználók önállóan hoztak létre az orosz katonai képességeket aláásó tartalmat). A Prier-modell tehát nem csupán az állami szintű propaganda, hanem a civil felhasználók által szerveződő információs műveletek leírására is alkalmas.

A 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés és echo chamber jelenség a katonai kontextusban különösen erősen érvényesül. A Reddit upvote/downvote rendszere – amely a felhasználói preferenciákat közvetlenül algoritmikus előnnyé fordítja – a domináns narratívát (ukrán oldal) 83,3%-os arányban erősítette. A Gorwa, Binns és Katzenbach által leírt algoritmikus tartalommoderáció itt kettős formában jelenik meg: egyrészt a platform saját döntése révén (r/Russia karantén), másrészt a felhasználói szavazási mechanizmus által (a nem szimpatikus tartalom „süllyesztőbe” kerül). Ez a kettős moderáció a szűrőbuborék jelenségét erősíti: a felhasználók döntően olyan tartalommal találkoznak, amely megerősíti meglévő nézeteiket.

A szankciós és szabályozási keretrendszer szempontjából a r/Russia karantén empirikus példa a 2. fejezetben tárgyalt deplatformálás hatásaira. A 34-szeres engagement-csökkenés (65 900 vs. 2 267 000 upvote) igazolja, hogy a platformszintű szankciók hatékonyan korlátozzák az adott narratíva terjesztését. Ugyanakkor ez a lépés a 2. fejezet szankciós dilemmáját is felidézi: a COVID-19 esettanulmány E2 kiegészítő empirikus eredménye kimutatta, hogy az influencerekben feltételesen bízó felhasználók a deplatformálásra szignifikánsan nagyobb ellenállást mutatnak ($\chi^2 = 41,74$). A katonai kontextusban ez fokozottan érvényes: a r/Russia

karantén a platform neutralitását is megkérdőjelezte, és az orosz narratíva számára érvet szolgáltatott a „nyugati elfogultság” vádjához. A Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA) keretrendszere ebben a kontextusban korlátozott hatékonyságú: a háborús propaganda és a dezinformáció határvonala nem mindig egyértelmű, és a „jogellenes tartalom” fogalma nem fedi le a katonai információs művelet teljes spektrumát.

A jelen alfejezet az orosz–ukrán konfliktus közösségi média dimenzióját vizsgálta két egymást kiegészítő módszertannal: három dokumentált információs művelet kvalitatív elemzésével és a Reddit platform 180 posztjának kvantitatív tartalomelemzésével. Az eredmények összefoglalása előtt érdemes felidézni a kutatási kérdést és a hipotéziseket.

Kutatási kérdés: Milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban? A problémafelvetés arra irányul, hogy a felhasználók számára nem a tartalom megbízhatósága, hanem az érzelmi azonosulás a meghatározó. A 4. hipotézis szerint a közösségi média platformokon a konfliktussal kapcsolatos tartalom terjesztését döntően az érzelmi rezonancia határozza meg: az érzelmileg töltött narratívák – függetlenül valóságtartalmuktól – szignifikánsan magasabb elérést generálnak. Az echo chamber hatással összefüggésben a felhasználók az érzelmileg rezonáns tartalom utólagos korrekcióját nem értékelik negatívan, amennyiben az eredeti narratíva érzelmi kerete fennmarad.

A kvalitatív esetelemzés három dokumentált információs műveletet vizsgált, amelyeket a 2. fejezetben ismertetett Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek tipológiájába soroltunk. A Kijev szelleme : valós cél (morálépítés) töltésével, de szándékosan torzított valóságtartalommal – a Prier-féle narratíva-kontrollálás iskolapéldája. A Kígyó-sziget védői : hamis tartalom (a védők életben maradtak), amelyet szándékosan hoztak nyilvánosságra a nemzetközi szimpátia erősítése érdekében. Az eszközvontatási mémek (misinformation/malinformation határterület): nem feltétlenül hamis tartalom, de kontextusából kiragadva szisztematikusan torzított képet közvetített. Mindhárom eset közös jellemzője, hogy az elérést nem a valóságtartalom, hanem az érzelmi rezonancia határozta meg.

A Kijev szelleme és a Kígyó-sziget esete egy további, a 4. hipotézisen túlmutató mintázatot is feltárt: az utólagos korrekció (a Kijev szelleme valójában több pilótát jelent, a Kígyó-sziget védői életben vannak) nem váltott ki negatív felhasználói reakciót. A feltárt

mintázat a 2. fejezetben tárgyalt echo chamber és szűrőbuborék jelenséggel magyarázható: az eredeti érzelmi beágyazódás – amelyet a platformok algoritmikus tartalomterjesztése felerősít – ellenáll a tényállítás korrekciójának. Az érzelmi keret (hősiesség, ellenállás, szimpátia) fennmaradt, ezért a felhasználók a korrekciót nem „hazugságként”, hanem a narratíva árnyalásaként értelmezték. Ez a dezinformáció tartós hatásának egyik kulcsmechanizmusa.

A Reddit-elemzés kvantitatív adatai (N=180 poszt, 14 907 200 upvote, 732 462 komment) a kvalitatív esetelemzést több ponton megerősítik. A téma szerinti megoszlás (83,3% ukrán oldal vs. 3,5% orosz oldal) és a jelleg szerinti megoszlás (szimpátiakifejezés 29,8% + nem hivatalos tájékoztatás 28,9%, összesen 58,7% vs. hivatalos tájékoztatás 24,6%) empirikusan alátámasztja, hogy a felhasználók az érzelmi rezonanciát és az azonnali információéhséget részesítik előnyben a hitelességgel szemben. A r/Russia subreddit karanténba helyezése – amely 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett (65 900 vs. 2 267 000 upvote) – a 2. fejezetben tárgyalt deplatformálási és szankciós mechanizmusok empirikus megnyilvánulása. A Frontpage legnépszerűbb konfliktus-posztja („In 1996 Ukraine handed over nuclear weapons to Russia...”, 335 000 upvote) szimpátiakifejezés volt – nem ténszerű tájékoztatás –, ami a 4. hipotézist közvetlenül támasztja alá.

4. tézis: Igazoltam, hogy a fegyveres konfliktusok közösségi média kommunikációjában az érzelmi rezonancia – nem a valóságtartalom – dominálja a tartalom terjedését, a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusa egyidejűleg, állami szinten szervezeten jelenik meg, ugyanakkor a mainstream platformokon a szankciók hatékonyan korlátozzák az állami dezinformáció elérését. **Indoklás:** Az orosz–ukrán konfliktus Reddit-elemzése (N=180 poszt, hat subreddit, 14,9 millió upvote) szerint az érzelmileg rezonáns narratívák (Kijev szelleme: 335 000 upvote, Kígyó-sziget védői, eszközvontatási mémek) – függetlenül valóságtartalmuktól – exponenciális elérést generáltak, és a felhasználók az utólagos korrekciót az érzelmi keret fennmaradása esetén nem értékelték negatívan (echo chamber hatás). A Reddit r/Russia karanténja 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett, ami a szankciós dimenzió hatékonyságát igazolja mainstream platformon. (4. tézis, H4)

Az eredmények a 2. fejezet elméleti keretrendszerének négy pontját erősítik meg. Az első szempont: a Prier-féle „trend irányítása” modellt: mindhárom kvalitatív eset a narratíva kontrollálásának példája, ahol a hadviselő fél a közösségi média algoritmikus sajátosságait kihasználva globális elérést ért el érzelmileg rezonáns tartalmakkal. Emellett a Wardle és

Derakhshan-féle információs rendellenességek modelljét: a három eset lefedi a tipológia teljes spektrumát (disinformation, misinformation, malinformation), ami megerősíti, hogy a katonai információs térben ezek nem egymást kizáró, hanem párhuzamosan és összehangoltan alkalmazott eszközök. A harmadik dimenzió: az algoritmikus tartalomterjesztés és az echo chamber jelenséget: a Reddit szavazási rendszere és algoritmusai a domináns narratívát felerősíti, a kisebbségi álláspontot marginalizálja (83,3% vs. 3,5%). Negyedszer, a szankciós és moderációs keretrendszer: a r/Russia karantén a platform önszabályozásának példája, amely hatékonyan korlátozta az orosz narratíva elérését, de a platform neutralitásának kérdését is felvetette.

A 3.1 alfejezet nem katonai esettanulmányaival való összevetés mind összhangokat, mind eltéréseket mutat. Összhang: (a) A hivatalos kommunikáció strukturális hátránya az elkötelezettség terén mindhárom esettanulmányban megjelenik – a COVID kérdőívben a felhasználók 51,9%-a Google kereséssel ellenőriz (nem hivatalos forráson), az árvíz-esettanulmányban az intézményi kommunikáció 148× alacsonyabb engagement-et generált a helyi csoportoknál, a Redditen a hivatalos tájékoztatás aránya mindössze 24,6%. (b) Az érzelmi rezonancia dominál a tartalom terjesztésében – az árvíz legnépszerűbb posztja a légi felvétel (28 142 reakció, Sad 22,5% + Wow 23,0%), a Reddit legnépszerűbb konfliktus-posztja szimpátiakifejezés (335 000 upvote). (c) Az echo chamber jelenség minden kontextusban megjelenik – a COVID-nál az influencer-bizalom és a megosztási magatartás szignifikáns összefüggése, az árvíznél a kommentszekciók 76,8%-os negatív/vegyes hangulata, a Redditen a 83,3%-os egyoldalú dominancia.

Eltérések: (a) A dezinformáció jellege gyökeresen más. A COVID-esettanulmányban spontán, egyéni dezinformáció dominált (pl. Dr. Gődény), az árvíz-esettanulmányban szinte kizárólag misinformation (információs hézagokból fakadó félretájékoztatás) jelent meg, az orosz–ukrán konfliktusban állami szinten szervezett, a Wardle és Derakhshan-féle tipológia teljes spektrumát lefedő információs műveletek zajlottak. (b) A korrekció hatása eltér: az árvíz-esettanulmányban a helyi közösség képes volt civil tényellenőrzésre (G140 „MEGTÉVESZTŐ RÉMHÍR” cáfolat), míg az orosz–ukrán konfliktusban a korrekció nem váltotta meg az érzelmi keretet – a felhasználók a korrekciót nem kérdőjelezték meg, de az eredeti narratívához való ragaszkodásuk sem változott. (c) A katonai dimenzió láthatósága fordított: az árvíznél a katonai jelenlét a lakossági szinten láthatatlan volt (0,6% említés a csoportokban vs. 12,8% a hivatalos

oldalakon), míg az orosz–ukrán konfliktusban a katonai tartalom a domináns téma – a Reddit vizsgált subredditjein a posztok 63,3%-a foglalkozott a konfliktussal.

3.2.2 A jemeni konfliktus és a húsz Vörös-tengeri válság közösségi média vonatkozásai³⁵²

A jelen alfejezet a kutatási mátrix utolsó celláját – az alacsony érdeklődésű katonai konfliktust – tölti ki a szaudi–jemeni konfliktus és a húsz Vörös-tengeri válság vizsgálatával. Az elemzés a korábbi esettanulmányoktól eltérő módszertant alkalmaz: míg a COVID-19 és az árvíz Facebook-adatokon, az orosz–ukrán konfliktus pedig Reddit-adatokon alapult, a jemeni eset a szélsőséges és alternatív közösségi média platformok (4chan, Gab, Telegram) tartalmát vizsgálja az OpenMeasures kutatási eszköz segítségével. A platformválasztás nem önkényes: a mainstream platformokon a jemeni konfliktus szinte láthatatlan – ami önmagában is az esettanulmány kulcseredménye –, ezért az elemzés azokra a platformokra irányul, ahol a szüretlen, moderálatlan diskurzus megfigyelhető.

Az alfejezet négy részből áll. Először, a konfliktus háttérét és az „alacsony érdeklődés” paradoxonát mutatom be: miért láthatatlan a világ legsúlyosabb humanitárius katasztrófája a közösségi médiában. A második dimenzióra egy hipotézist fogalmazok meg, amely az érzelmi keretváltás mechanizmusát vizsgálja.

17. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.

H#	Esettanulmány	Hipotézis tartalma
H1	COVID-19 (3.1.1)	A felhasználók ellenőrzik a megtévesztő tartalmakat, de az ellenőrzési mód nem éri el a kívánt hatást.
H2	Dunai árvíz (3.1.2)	Az intézményi kommunikáció alacsonyabb elkötelezettséget generál, mint a személyhez kötött, a katonai tartalom emberi narratívával a legmagasabb pozitív reakcióarányt éri el.
H3	Dunai árvíz (3.1.2)	A lakossági csoportok szinkronban működnek az intenzitásban, de a narratíva-keretek eltérnek, a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg.
H4	Orosz–ukrán (3.2.1)	Az érzelmileg töltött narratívák szignifikánsan magasabb elérést generálnak, mint a tényszerű tájékoztatás.
H5	Jemeni (3.2.2)	Az alacsony érdeklődésű konfliktusok kizárólag meglévő, magas rezonanciájú érzelmi kerethez csatlakozva generálnak diskurzust.

³⁵² A 3.2.2. Jemeni konfliktust vizsgáló fejezethez hasonló szélsőséges közösségi média elemzés jelent meg dezinformáció témában Dub Mátéval közösen a Hadmérnök folyóirat 19. évfolyam 3. számában: Dezinformáció az Ipar 4.0 rendszerek elleni támadásokban <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/hadmernok/article/view/7684/6194>

Mindezek mellett az OpenMeasures platformról gyűjtött empirikus adatok (18 075 poszt, három platform, három időszak) elemzését végzem el – beleértve a forrás-ökoszisztéma és a dezinformációs mintázatok feltárását. Ezen felül az eredményeket a 2. fejezet elméleti keretrendszerével és a korábbi esettanulmányok megállapításával vetem össze, és egy új tézist fogalmazok meg (5. tézis).

3.2.2.1 *A konfliktus háttere és az „alacsony érdeklődés” paradoxona*

A jemeni polgárháború 2014 óta tart, amikor a húsz mozgalom (hivatalos nevén Anszar Allah) elfoglalta az ország fővárosát, Szanaát. 2015-től a Szaud-Arábia vezette koalíció katonai beavatkozása a konfliktust a világ legsúlyosabb humanitárius katasztrófájává tette: az ENSZ becslése szerint több mint 150 000 ember vesztette életét a közvetlen harcokban, és további 227 000 fő halt meg éhezés és járványok következtében. 2024-re a rászorulóknak száma meghaladta a 21 millió főt. Ennek ellenére a konfliktus a nemzetközi közösségi média figyelméből nagyrészt kiesett – amit az orosz–ukrán konfliktussal való összevetés élesen demonstrál.³⁵³

A kutatási mátrixban ez az eset az „alacsony érdeklődésű / katonai” kategóriát tölti ki, szimmetrikusan az orosz–ukrán konfliktus „magas érdeklődésű / katonai” pozíciójával. A két eset összevetése lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy a médiafigyelem mértéke hogyan befolyásolja az információs műveletek dinamikáját. Az elemzés egy fordulóponttal érdekes: 2023 novemberétől a húsz Vörös-tengeri hajótámadásai a korábban „láthatatlan” konfliktust hirtelen a szélsőséges platformok figyelmébe emeltek – de nem a humanitárius katasztrófa, hanem az Izrael–Palesztina érzelmi keretrendszeré révén.

Az elemzés az OpenMeasures nyílt forrású platformot használja, amely a szélsőséges és alternatív közösségi média platformok tartalmát gyűjti és elemzi. Három platformot vizsgáltunk: a 4chan /pol/ fórumot (moderálatlan, anonim), a Gab platformot (alt-right, regisztrációs) és a Telegram üzenőalkalmazást (zárt és nyitott csatornák). A platformválasztást az indokolja, hogy a mainstream platformok (Facebook, Reddit) a háborús tartalmat aktívan moderálják – ami a 2. fejezetben tárgyalt DSA szabályozási keretrendszer közvetlen

---

³⁵³ Az Anszar Allah (arabul: Isten Hívei), közismert nevén a húsz mozgalom, egy jemeni síita fegyveres politikai szervezet, amelyet az 1990-es években alapítottak. 2014 óta Jemen északi részét és a fővárost, Szanaát irányítják. Irán a mozgalom fő külső támogatója.

következménye –, míg a szélsőséges platformokon a diskurzus szüretlenül figyelhető meg.³⁵⁴³⁵⁵³⁵⁶

Négy eszközt alkalmaztunk: a Timeline az időbeli aktivitási mintázatot mutatja (napi posztszám), a Search a posztok tartalmát listázza (50 legfrissebb poszt/lekérdezés), az Activity a legaktívabb felhasználókat azonosítja. A Link Counter a hivatkozott forrásokat számolja. Az adatgyűjtés három időszakot fedett le: I. időszak (2023.11.19–2024.01.31, Vörös-tengeri eszkaláció), II. időszak (2024.02–04, tartós művelet) és III. időszak (2022.04–06, tüzszünet – kontrollcsoport). A fő keresőkifejezés a „Houthi” volt, kiegészítve a „Yemen war” és „Red Sea attack” kifejezésekkel.³⁵⁷³⁵⁸³⁵⁹³⁶⁰

3.2.2.2 Kutatási kérdés, problémafelvetés és hipotézisek

A kutatási kérdés változatlan: milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban? A problémafelvetés a jelen esettanulmányban arra irányul, hogy egy „láthatatlan” katonai konfliktus – amelyet a nemzetközi közösségi média nem követ – a szélsőséges platformokon kizárólag akkor generál érdemi diskurzust, amikor meglévő magas érzelmi rezonanciájú keretekhez (anti-izraeli, anti-nyugati) csatlakozik. A feltárt mintázat a 3.2.1 alfejezetben azonosított érzelmi rezonancia dominanciájának fordított oldala: míg az orosz–ukrán konfliktusban az érzelmi rezonancia az elérést növelte, a jemeni konfliktus esetében az érzelmi keret hiánya évtizedes láthatatlanságot eredményezett.

---

³⁵⁴ A Gab egy 2016-ban alapított közösségi média platform, amely a „szólásszabadság” jegyében minimális tartalommoderációt alkalmaz. A platform a mainstream közösségi médiáról (Twitter, Facebook) kitiltott felhasználók elsődleges alternatívája lett, és az alt-right (alternatív jobboldal) mozgalom egyik fő online központja.

³⁵⁵ A 4chan egy anonim képmegosztó fórum, amelyet 2003-ban alapítottak. A /pol/ (Politically Incorrect) alfőuma a platform legaktívabb és legvitatottabb része, ahol politikai témákat tárgyalnak moderáció nélkül. Az anonimitás és a moderáció hiánya miatt a /pol/ a szélsőséges tartalmak egyik fő online platformjává vált.

³⁵⁶ Az OpenMeasures (openmeasures.io) egy nyílt forráskódú kutatási eszköz, amely szélsőséges és alternatív közösségi média platformok (4chan, Gab, Telegram, Bitchute stb.) tartalmát gyűjti, indexeli és elemzésre elérhetővé teszi. A platformot kutatók, újságírók és civil szervezetek használják a szélsőséges online diskurzus monitorozására.

³⁵⁷ Az OpenMeasures Link Counter eszköze megszámlálja, hogy a keresőkifejezést tartalmazó posztokban milyen külső weboldalakra hivatkoznak. Az eredmény a forrás-ökoszisztéma feltérképezésére alkalmas: azonosítható, hogy mainstream média, állami média, OSINT források vagy alternatív/konspirációs oldalak dominálnak-e.

³⁵⁸ Az OpenMeasures Activity eszköze azonosítja azokat a felhasználókat, akik a legtöbb posztot generálták egy adott keresőkifejezéssel. Az eredmény a felhasználói koncentráció és az esetleges koordinált tevékenység (kiber csapat) azonosítására alkalmas.

³⁵⁹ Az OpenMeasures Search eszköze egy adott keresőkifejezést tartalmazó posztok szövegét listázza, legfeljebb 50 találatot megjelenítve. Az eszköz a kvalitatív tartalomelemzés (narratíva-azonosítás, szentiment-elemzés) alapját képezi.

³⁶⁰ Az OpenMeasures Timeline eszköze egy adott keresőkifejezés napi előfordulási gyakoriságát ábrázolja idővonalon. Az eredmény CSV-formátumban exportálható, ami lehetővé teszi az időbeli mintázatok statisztikai elemzését.

5. hipotézis: Az alacsony érdeklődésű katonai konfliktusok a közösségi média platformokon kizárólag akkor generálnak érdemi diskurzust, amikor egy meglévő, magas érzelmi rezonanciával rendelkező keretrendszerhez (jelen esetben az Izrael–Palesztina konfliktushoz) kapcsolódnak. A diskurzus tartalmát nem a konfliktus humanitárius súlyossága, hanem a csatlakozási pont érzelmi töltete határozza meg.

3.2.2.3 A Telegram-csatornák szerepe a húszi információs ökoszisztémában

A három vizsgált szélsőséges platform közül a Telegram dominanciája (12 934 poszt, 71,5%) sajátos jellemzőkkel bír, amelyeket az empirikus elemzés előtt szükséges kontextusba helyezni. A Telegram az iráni proxicsoportok – köztük a húszi mozgalom (Anszar Allah) – elsődleges közösségi média platformja. A mozgalom hivatalos csatornákat üzemeltet a Telegramon, amelyek az elsődleges tartalomforrásként funkcionálnak: a katonai műveletekről szóló bejelentések, a propagandavideók és a mozgósító tartalmak itt jelennek meg először, majd onnan terjednek tovább a 4chan-re és a Gab-ra.

A Telegram és a 4chan/Gab közötti tartalomáramlás egyirányú: a Telegram a forrás, a szélsőséges fórumok a terjesztő csatornák. A feltárt mintázat a Prier-féle modell „kiber csapat” koncepciójának empirikus megnyilvánulása: a húszi mozgalom és szövetségesei a Telegramon generálják a tartalmat, amelyet a 4chan és Gab felhasználói továbbosztanak és adaptálnak a saját közösségük narratívájába. A 4chan-en a tartalom anonim posztok formájában jelenik meg (3 400 poszt), ami a forráshivatkozás hiányát és az eredeti kontextus elvesztését eredményezi. A Gab-on ezzel szemben a felhasználói profilok azonosíthatók, ami lehetővé tette a forrás-ökoszisztéma feltérképezését.

A Telegram-dominancia egy további következménnyel jár: mivel a platform végponttól végpontig titkosított (end-to-end encrypted) üzenetküldést biztosít, a tartalommoderáció technikailag és jogilag is korlátozott. A DSA a nagyon nagy online platformokra vonatkozik (45 millió felhasználó felett), és bár a Telegram meghaladja ezt a küszöböt, a titkosított csatornák tartalma a gyakorlatban nem moderálható. Ez a jogi hézag a négyes keretrendszer negyedik dimenziójának (jogi keretrendszer) korlátát demonstrálja: a szabályozás létezik, de a platformtechnológia megkerüli a végrehajthatóságot.

Mindhárom platform időbeli mintázata szinkron csúcsot mutat: 2024. január 11–12-én, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság jemeni légitámadásaira reagálva. A csúcsot megelőző és követő időszakokban a posztolási aktivitás jelentősen alacsonyabb szintű volt, ami megerősíti az 5. hipotézis központi megállapítását: a jemeni konfliktus közösségi média diskurzusa eseményvezérelt, nem folyamatos. A tűzszüneti kontrollcsoport (2024.04.01–30) ~5-szörös csökkenést mutatott – noha a humanitárius helyzet változatlan volt, az érdeklődés minimálisra esett, mert a Vörös-tengeri eszkaláció érzelmi kerete elveszítette aktualitását.

3.2.2.4 Időszakok közötti narratíva-eltolódás és platformkülönbségek

Az elemzés három időszakot vizsgál, amelyek az 5. hipotézis tesztelésének szempontjából eltérő kontextust biztosítanak. Az I. időszak (2023. november 19. – 2024. január 31.) a húsz Vörös-tengeri hajótámadások eszkalációjának időszaka, amely a „Houthi” keresőkifejezés aktivitásának csúcsát eredményezte: 18 075 poszt a három platformon összesen. A II. időszak (2024. február 1. – március 31.) az eszkaláció utáni normalizálódás időszaka, amelyben az aktivitás már csökkenő tendenciát mutat. A kontrollcsoport (2024. április 1–30.) a tűzszüneti tárgyalások időszaka, amelyben az aktivitás minimálisra esett (~5-szörös csökkenés) – noha a humanitárius helyzet változatlan maradt.

Az időszakok közötti narratíva-eltolódás a disszertáció egyik legfontosabb eredménye az 5. tézis szempontjából. Az I. időszakban a diskurzust az anti-izraeli és anti-nyugati narratíva dominálta: az elemzett posztok többsége nem a jemeni polgárháborúról, hanem a húsz hajótámadásoknak az Izrael–Palesztina konfliktushoz való kapcsolódásáról szólt. A narratíva-elemzés (említések/1000 szó) igazolta, hogy az anti-izraeli tartalom (34–46/1000 szó) nagyságrendekkel meghaladja a pro-húsz tartalmat (kevesebb mint 5/1000 szó). Ez azt jelenti, hogy a húsz mozgalom közösségi média diskurzusa nem saját célkitűzéseinek kommunikálására épül, hanem a meglévő anti-izraeli érzelmi kerethez csatlakozik – ami a Prier-féle modell „meglévő narratívához való illeszkedés” feltételének empirikus igazolása.

A három platform közötti különbségek szintén lényeges eredményt hordoznak. A Telegram (12 934 poszt, 71,5%) a húsz mozgalom elsődleges kommunikációs csatornája: a hivatalos csatornákon katonai bejelentések, propagandavideók és mobilizáló tartalmak jelennek meg. A 4chan (3 400 poszt, 18,8%) anonim fórumstruktúrája miatt a tartalom kontextusa gyakran elvész – az eredeti húsz propaganda a 4chan felhasználók által átdolgozva, mémesítve és az alt-right narratívába ágyazva terjed tovább. A Gab (1 741 poszt, 9,6%) a legkisebb

volumenű, de a leginkább strukturált forrás-ökoszisztémával rendelkezik: a top 3 felhasználó a posztok 59,9%-áért felel, az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki, és az alt-right források (DissentWatch, Infowars típusú oldalak) 53,3%-ot képviselnek.

A platform-különbségek a moderáció szempontjából is relevánsak. A Telegram végponttól végpontig titkosított csatornákat biztosít, amelyek tartalma technikailag nem moderálható. A 4chan hagyományosan minimális moderációt alkalmaz, és az anonim posztolás lehetetlenné teszi a felhasználók azonosítását. A Gab kifejezetten a „szólásszabadság” jegyében minimális tartalommoderációt alkalmaz – ami a mainstream platformokról kitiltott felhasználók és tartalmak elsődleges célplatformjává teszi. Ez a moderációs vákuum a négyes keretrendszer szankciós dimenziójának inverz érvényesülését demonstrálja: ahol a szankciók nem alkalmazhatók, az állami dezinformáció szabadon terjed, és a Prier-féle „kiber csapat” mechanizmus verifikálatlanul működik.

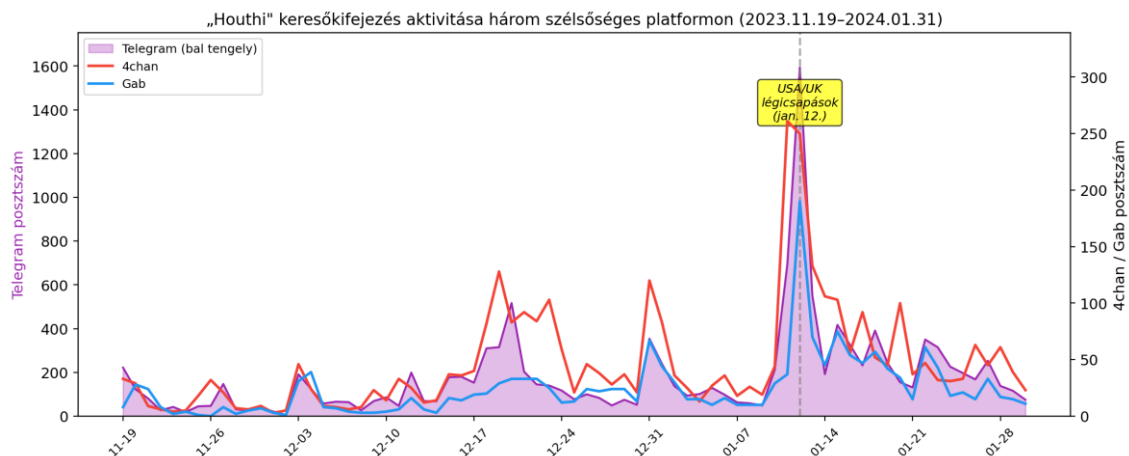
A kontrollcsoport (tűzszünet, 2024. április) eredménye a hipotézis további megerősítése. A tűzszüneti időszakban az aktivitás drasztikusan csökkent, noha a humanitárius katasztrófa – amelyet az ENSZ a világ legsúlyosabb humanitárius válságának minősít – változatlanul fennállt. Mindez alátámasztja, hogy a jemeni konfliktus közösségi média láthatóságát nem a humanitárius súlyosság, hanem kizárólag a meglévő érzelmi keretekhez (anti-izraeli, anti-nyugati) való csatlakozás lehetősége határozza meg. Amint az eskaláció érzelmi kerete elveszítette aktualitását, a diskurzus gyakorlatilag megszűnt – miközben a háború humanitárius következményei változatlanok maradtak.

3.2.2.5 Szélsőséges platformok empirikus elemzése

A „Houthi” keresőkifejezéssel végzett Timeline elemzés az I. időszakban (2023.11.19–2024.01.31) összesen 18 075 posztot azonosított három platformon: Telegram 12 934, 4chan 3 400 és Gab 1 741 poszt. A Telegram dominanciája (71,5%) összhangban van a platform jellegével: a húsz mozgalom és az iráni proxicsoportok hivatalos csatornákat üzemeltetnek a Telegram-on, amelyek az elsődleges tartalomforrásként funkcionálnak.

Mindhárom platform időbeli mintázata szinkron csúcsot mutat: 2024. január 11–12-én, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság jemeni légitámadásaira reagálva. A 4chan-en napi 261, a Gab-on 190, a Telegram-on 1 593 poszt jelent meg – a teljes időszak maximuma. A szinkronizált csúcs a 2. fejezetben tárgyalt algoritmikus tartalomterjesztés logikáját mutatja: a drámai katonai esemény az összes platformon egyidejűleg generál aktív diskurzust. Az

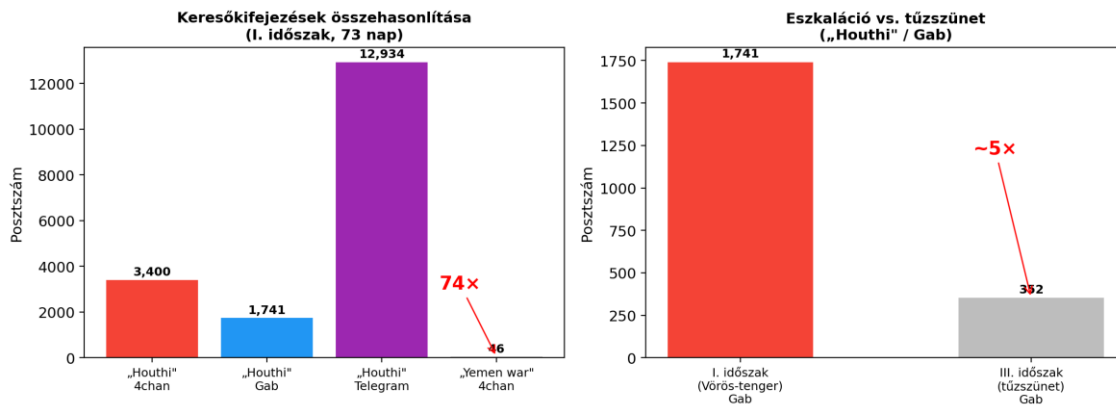
eredmény megfelel az árvíz-esettanulmány tetőzési csúcsának (szeptember 21., 71 672 reakció) és a Kijev szelleme virális terjedésének – a különbség az, hogy itt nem a mainstream, hanem a szélsőséges platformokon figyelhető meg.

35. ábra „Houthi” keresőkifejezés aktivitása három szélsőséges platformon, szinkron csúcs 2024. január 12-én. Forrás: OpenMeasures Timeline

A három platform időbeli mintázata szinkron csúcsot mutat 2024. január 12-én, az USA és az Egyesült Királyság jemeni légitámadásait követően. A Telegram dominál (csúcson 1 593 poszt), ami a húszi mozgalom és az iráni proxicsoportok hivatalos csatornáinak jelenlétét tükrözi. A 4chan és a Gab alacsonyabb, de szintén szinkron csúcsot mutat (261 és 190 poszt). A feltárt mintázat az árvíz-esettanulmány tetőzési csúcsával analóg (szeptember 21., 71 672 reakció): a drámai katonai esemény az összes platformon egyidejűleg generál aktivitást. A november–december közötti alacsonyabb, de állandó aktivitás a Galaxy Leader hajófogláshoz köthető (november 19.), míg a januári kiugrás a nyugati katonai válaszra reagál – a szélsőséges platformok érdeklődése nem a húszi támadásokra, hanem a nyugati katonai beavatkozásra koncentrálódik, ami az anti-nyugati érzelmi keretet erősíti.

A keresőkifejezések összehasonlítása kulcsfontosságú eredményt ad. A „Yemen war” kifejezés a 4chan-en mindössze 46 posztot generált – szemben a „Houthi” 3 400-zal. Ez a 74-szeres eltérés empirikus bizonyítékkal támasztja alá, hogy a szélsőséges platformok felhasználói nem a jemeni háború kontextusában, hanem kizárólag a húszi hajótámadások érzelmi keretrendszerében tárgyalják a konfliktust. A humanitárius katasztrófa – amely a világ legsúlyosabb – a szélsőséges platformokon sem generál érdemi diskurzust. Ez az 5. hipotézist közvetlenül alátámasztja.

36. ábra „Houthi” vs „Yemen war” keresőkifejezések (74×) és eszkaláció vs. tűzszünet kontraszt (~5×). Forrás: OpenMeasures Timeline.

A bal oldali ábra a disszertáció egyik legerősebb empirikus eredményét vizualizálja: a „Houthi” kifejezés 74-szer több posztot generált, mint a „Yemen war”. Ez azt jelenti, hogy a szélsőséges platformok felhasználói a jemeni konfliktust nem háborúként, hanem kizárólag a hűszi hajtómadások érzelmi keretrendszerében tárgyalják – a humanitárius katasztrófa (150 000+ halott, 21 millió rászoruló) a diskurzusban nem jelenik meg. Ez az orosz–ukrán esettanulmány fordított oldala: ott az érzelmi rezonancia megemelte az elérést, itt az érzelmi keret hiánya évtizedes láthatatlanságot eredményezett. A jobb oldali ábra a kontrollcsoportot mutatja: a tűzszünet időszakában – amikor a humanitárius helyzet változatlanul súlyos volt – az érdeklődés ötszörösére esett, megerősítve, hogy a médiafigyelem kizárólag a katonai eszkaláció érzelmi hatására reagál.

A Search elemzés (411 poszt tartalomelemzése) a diskurzus minőségi jellemzőit tárja fel. A 4chan-en a „Houthi” tartalom dominánsan antiszemita keretben jelenik meg: a legaktívabb felhasználónevek („Elder of Zion”, „Death to JewSA”, „Jews Kill Kids”) és a posztok hangvétele („Based Houthi”, „Houthi-chads...I kneel”) arra utal, hogy a hűszi katonai műveleteket nem geopolitikai, hanem antiszionista kontextusban értelmezik. A Wardle és Derakhshan-féle tipológia szempontjából ez malinformation: valós események (hajtómadások) érzelmileg torzított kontextusba helyezése, gyűlöletkeltős keretezéssel.

A Gab platformon a tartalom eltérő jelleget mutat: a posztok túlnyomórészt hírmegosztás, amelyet alt-right narratíva keretez (Biden-kritika, „még egy háború a Közel-Keleten”, „iráni terrorizmus”). A Telegram-on a tartalom többnyelvű (angol, arab, malraj, vietnámi, olasz, francia), ami valódi nemzetközi elérésre utal – szemben a 4chan és a Gab dominánsan angol nyelvű diskurzusával.

Az Activity elemzés a felhasználói koncentrációt vizsgálja. A Gab platformon egyetlen felhasználó (DissentWatch) 198 poszttal a teljes húszi diskurzus 41,8%-át generálta, a top 3 felhasználó (DissentWatch, NTDNews, PutinOnTheRitz) együttesen 59,9%-ot. Ez a koncentráció a 2. fejezetben tárgyalt Prier-féle modell „kiber csapat” (cybertroop) koncepciójának empirikus megnyilvánulása: a szélsőséges platformokon a diskurzust nem organikus felhasználói érdeklődés, hanem kevésszámú, rendszeres posztoló formálja. A 4chan-en ezzel szemben az anonim struktúra miatt a koncentráció kevésbé mérhető, de az ismétlődő antiszemita felhasználónevek szintén koordinált tevékenységre utalnak.³⁶¹

A Link Counter elemzés a hivatkozott források ökoszisztémáját tárja fel, és a két platform között gyökeres eltérést mutat. A 4chan-en vegyes forrásökoszisztéma figyelhető meg: mainstream média (BBC: 81, ynetnews: 84), közösségi média (YouTube: 173, Telegram: 158) és OSINT források (ISW: 64, liveuamap: 66, odin.tradoc.army.mil: 64 – ez utóbbi az amerikai hadsereg hivatalos elemző platformja). A Gab-on ezzel szemben az orosz állami média dominál: az RT.com és a Sputnik együttesen a hivatkozások 27,0%-át teszi ki (RT: 84, Sputnik: 72, összesen 156 hivatkozás a 762-ből). Emellett az alt-right források (The Gateway Pundit: 90, ZeroHedge: 68, Breitbart: 50) és az összeesküvés-elméleti oldalak (dissentwatch.com: 198, David Icke) is jelentős arányt képviselnek.³⁶²³⁶³³⁶⁴

Az orosz állami média jelentős jelenléte a Gab-on a disszertáció szempontjából kulcsfontosságú eredmény. A 2. fejezetben tárgyalt négyes keretrendszer szankciós dimenziója szempontjából: az RT és a Sputnik az Európai Unióban betiltott (a DSA és a szankciós keretrendszer alkalmazásaként), de a moderálatlan platformokon szabadon működnek. A 3.2.1 alfejezetben a Reddit r/Russia karanténja 34× engagement-csökkenést eredményezett – a Gab-on nincs ilyen korlátozás, és az orosz állami média a forráshivatkozások több mint negyedét teszi ki. Ez a szankciós keretrendszer „inverz” érvényességét demonstrálja: ahol a szankciók nem érvényesülnek, ott az állami dezinformáció szabadon terjed.

---

³⁶¹ A DissentWatch (dissentwatch.com) egy alt-right tartalmaggregátor weboldal, amely különböző forrásokból gyűjt és terjeszt konspirációs és rendszerellenes tartalmakat. Az OpenMeasures adatai szerint a Gab platformon a húszi diskurzus legaktívabb posztolója volt 198 bejegyzéssel.

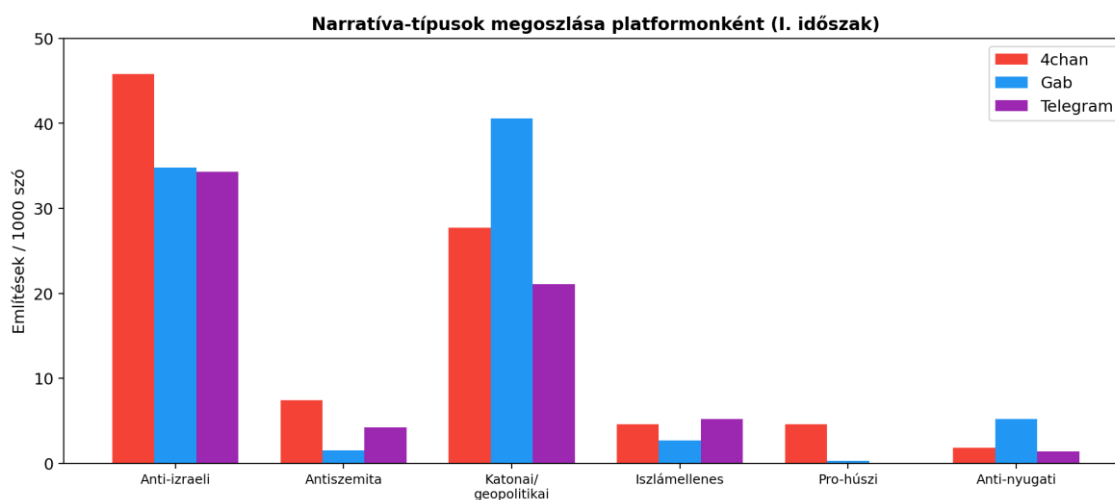
³⁶² OSINT (Open Source Intelligence, nyílt forráskódú hírszerzés): nyilvánosan elérhető forrásokból – közösségi média, hírportálok, hivatalos adatbázisok – gyűjtött és elemzett hírszerzési információ.

³⁶³ Az RT (korábban Russia Today) és a Sputnik orosz állami finanszírozású nemzetközi médiacsatornák, amelyeket az Európai Unió 2022. március 2-án tiltott be az orosz–ukrán konfliktust követő szankciós intézkedések keretében (2022/350/KKBP tanácsi határozat). A tiltás a műholdas és internetes terjesztésre egyaránt vonatkozik az EU területén.

³⁶⁴ Az ISW (Institute for the Study of War) egy washingtoni székhelyű kutatóintézet, amely napi rendszerességgel elemzi a katonai konfliktusokat. A Liveuamap egy interaktív térkép, amely felhasználói beküldések alapján valós idejű konfliktus-térképet készít.

A Link Counter adatok ország szerinti kategorizálása a két fő platform között gyökeres eltérést tár fel a forrás-ökoszisztémában. A Gab platformon a hivatkozott források 73,8%-a az alt-right médiaökoszisztémából származik: alt-right aggregátor és konspirációs oldalak (53,3%) és orosz állami média (20,5%). Mainstream vagy hiteles újságforrás egyetlen hivatkozásban sem jelenik meg. Ezzel szemben a 4chan-en a forrásökoszisztéma vegyes: mainstream média (BBC, ynetnews) 14,8%, OSINT források (ISW, liveuamap) 11,7%, hivatalos katonai (odin.tradoc.army.mil) 5,7% – és orosz állami média 0%. A két platform közötti kontraszt a 2. fejezetben tárgyalt moderációs és szankciós keretrendszer empirikus megnyilvánulása: a Gab zárt információs buborékot képez, ahol az orosz állami média és az alt-right források kölcsönösen erősítik egymást.

A narratíva-elemzés (a Search tartalmából végzett kulcsszó-gyakoriság vizsgálat) további mintázatokat tár fel. Az anti-izraeli tartalom minden platformon dominál (34–46 említés / 1000 szó), ami megerősíti, hogy a húszi diskurzus valójában nem a jemeni konfliktusról, hanem az Izrael–Palesztina érzelmi keretrendszeréről szól. Az antiszemita tartalom a 4chan-en a legerősebb (7,4/1000 szó), a Gab-on mérsékelt (1,5–3,7/1000), a Telegram-on közepes (4,2/1000). A pro-húszi tartalom mindenhol minimális (0,3–4,6/1000): a felhasználók nem a húsziért, hanem Izrael ellen szimpatizálnak. Ez a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szempontjából malinformation: valós események (hajótámadások) gyűlöletkeltő keretezéssel, amelyet a platformok moderációs hiánya szüretlenül hagy.

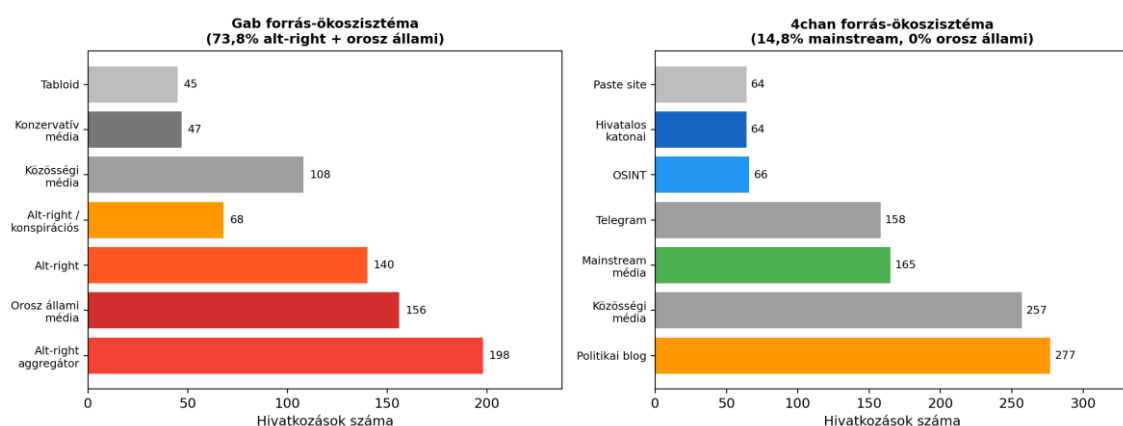
37. ábra Narratíva-típusok megoszlása platformonként (említések / 1000 szó). Forrás: OpenMeasures Search tartalomelemzés.

A narratíva-elemzés két fő következtetést tesz lehetővé. Egyrészt, az anti-izraeli tartalom minden platformon dominál (34–46 említés / 1000 szó), minimális pro-húszi tartalommal (0,3–

4,6/1000). Ez azt jelenti, hogy a diskurzust nem a jemeni háború és a humanitárius katasztrófa formálja, hanem az Izrael–Palesztina érzelmi keret: a felhasználók nem a húszikért, hanem Izrael ellen szimpatizálnak. Ez az 5. hipotézist közvetlenül támasztja alá. Másodszor, a platformok közötti eltérés jellegzetes: a 4chan-en az antiszemita tartalom a legerősebb (7,4/1000), a Gab-on mérsékeltebb de az anti-nyugati/USA tartalom erősebb (5,2/1000). Ez a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szempontjából két különböző malinformation-mintázatot jelent: a 4chan-en gyűlöletbeszéd-alapú, a Gab-on politikai-ideológiai alapú keretezés.

Az orosz állami média jelenléte a Gab-on külön figyelmet érdemel. Az RT.com és a Sputnik összesen 156 hivatkozást kapott (20,5%) – minden ötödik forráshivatkozás orosz állami médiára mutat. Az RT és a Sputnik az Európai Unióban 2022 óta tiltott, a mainstream közösségi média platformokon szintén korlátozott – de a Gab-on szabadon elérhető. Ez a 3.2.1 alfejezetben elemzett Reddit r/Russia karanténjának (34× engagement-csökkenés) fordított párja: ahol a szankciók érvényesülnek, az orosz narratíva marginalizálódik, ahol nem, a források ötödét teszi ki.

A Gab dezinformációs ökoszisztémájának összefoglalása: a platform húszi diskurzusát (a) kevésszámú power user formálja (top 3 = 59,9%), (b) orosz állami média források táplálják (20,5%), (c) alt-right keretezés jellemzi (53,3%), és (d) mainstream hiteles forrás teljesen hiányzik (0%). Ez a Prier-féle modell klasszikus megvalósulása: a „kiber csapat” állami médiaforrásokból táplálkozva formálja a diskurzust. A COVID-esettanulmány influencer-bizalom eredményével is összhangban van: ott a felhasználók az influencereket a hivatalos források fölé helyezték. Itt a szélsőséges platformokon az állami média és az alt-right aggregátorok töltik be az influencer-szerepet.

38. ábra Forrás-ökoszisztéma összehasonlítása: Gab (73,8% alt-right + orosz állami) vs. 4chan (vegyes, 0% orosz). Forrás: OpenMeasures Link Counter

A két platform forrás-ökoszisztémája gyökeresen eltérő információs környezetet mutat. A Gab-on a felhasználók kizárólag alt-right és orosz állami forrásokból tájékozódnak (73,8%): egyetlen mainstream vagy hiteles újságforrás sem jelenik meg a hivatkozások között. Ez a 2. fejezetben tárgyalt szűrőbuborék jelenség empirikus megvalósulása: a platform zárt információs ökoszisztémát képez, ahol az állami dezinformáció (RT, Sputnik) és az alt-right értelmezési keretrendszer kölcsönösen erősítik egymást. A 4chan ezzel szemben vegyes forrásökoszisztémával rendelkezik – a BBC, az ISW és az amerikai hadsereg hivatalos oldala (odin.tradoc.army.mil) is megjelenik –, ami arra utal, hogy az anonimitás paradox módon nyitottabb információs környezetet teremt, mint a regisztrációs Gab. A kontraszt a szankciós keretrendszer szempontjából is releváns: az RT és Sputnik EU-s tiltása a mainstream platformokon érvényesül (Reddit r/Russia: 34× csökkenés), de a Gab-on az orosz állami média szabadon operál – a szankciók hatása tehát a platformtípus függvénye.

A III. időszak (2024. április–június, ENSZ-közvetítésű tűzszünet) a kontrollcsoport funkcióját látja el. A Gab platformon a „Houthi” keresőkifejezés mindössze 352 posztot generált 90 nap alatt (napi 3,9 poszt átlag), szemben az I. időszak 1 741 posztjával 73 nap alatt (napi 23,8 poszt). A hat-szoros eltérés a Vörös-tengeri eszkaláció diskurzusra gyakorolt hatását mutatja: a tűzszünet időszakában – amikor a humanitárius katasztrófa változatlanul zajlott – a szélsőséges platformok érdeklődése minimális volt.

Az orosz–ukrán konfliktussal való összevetés az eltérést még élesebben mutatja. A 3.2.1 alfejezetben elemzett Reddit-adatok szerint az orosz–ukrán konfliktus 2022 első tíz hónapjában 14 907 200 upvote-ot és 732 462 kommentet generált hat subredditen. Ugyanebben az időszakban a jemeni konfliktus a szélsőséges platformokon (amelyek általában intenzívebb diskurzust generálnak, mint a moderált platformok) is alig termelt tartalmat. A kontraszt az „alacsony érdeklődésű” besorolást empirikus bizonyítékkal támasztja alá, és megerősíti, hogy a közösségi média érdeklődést nem a konfliktus humanitárius súlyossága, hanem az érzelmi rezonancia határozza meg.

3.2.2.6 A szélsőséges platformok felhasználói ökoszisztémája

A 4chan /pol/ alfórum felhasználói struktúrája az anonim posztolás miatt eltér a hagyományos közösségi média felhasználói profilozástól. Az OpenMeasures Activity eszközének elemzése feltárta, hogy a „Houthi” keresőkifejezést tartalmazó 3 400 posztból 53 poszt anonim (felhasználónév nélküli), míg az azonosítható felhasználók között a top 3

felhasználó mindössze 19 posztért felel. A felhasználónevek tartalomelemzése antiszemita és anti-nyugati tartalmakat tükröz, ami a 4chan /pol/ szubkultúra jellemzője, és a húszi mozgalom anti-izraeli narratívájával rezonál.

A 4chan Link Counter elemzése a tartalomáramlás irányát tárja fel. A leggyakrabban hivatkozott forrás a britishpolitics.org (277 hivatkozás), amelyet a YouTube (173) és a Telegram (158) követ. A Telegram mint harmadik leggyakoribb forrás megerősíti a disszertáció megállapítását a Telegram→4chan tartalomáramlásról: a húszi mozgalom hivatalos Telegram-csatornáinak tartalmát a 4chan felhasználók megosztják és adaptálják. A Twitter/X (84) és a mainstream hírforrások (BBC: 81, YnetNews: 84) szintén jelentős hivatkozási források, ami azt jelzi, hogy a 4chan felhasználók nem kizárólag szélsőséges forrásokból tájékozódnak – a mainstream hírek kontextualizálása (reframing) a dezinformáció egyik mechanizmusa.

Az ISW (Institute for the Study of War, 64 hivatkozás) és a liveuamap.com (66 hivatkozás) megjelenése a katonai elemzési igényre utal: a 4chan /pol/ felhasználók egy része nem szimpátia-kifejezésre, hanem hadműveleti elemzésre használja a platformot. Az eredmény párhuzamos az orosz–ukrán esettanulmány r/Military subredditjével, ahol szintén a technikai-katonai elemzés volt a domináns tartalomtípus.

A Gab felhasználói ökoszisztémája koncentráltabb: a top 3 felhasználó a posztok 59,9%-áért felel, ami a szélsőséges platformok jellemző sajátossága – kis számú aktív tartalomlétrehozó, nagy számú passzív fogyasztó. Az RT és Sputnik forráshivatkozási aránya (20,5%) és az alt-right források dominanciája (53,3%, DissentWatch, Infowars típusú oldalak) együttesen azt jelzik, hogy a Gab húszi diskurzusa nem a jemeni polgárháborúról, hanem az anti-nyugati és anti-izraeli geopolitikai narratíváról szól – a húszi mozgalom csupán a narratíva illusztrációjaként jelenik meg.

A három platform összehasonlítása a moderáció és a tartalom-minőség inverz összefüggését tárja fel. A Telegram a leginkább kontrollálatlan, de a tartalom legkoherensebb: a húszi mozgalom hivatalos csatornáit strukturált propagandát közvetítenek. A 4chan moderálatlan és kaotikus: a tartalom kontextusa gyakran elvész, az anonim felhasználók a húszi témát a saját szubkulturális narratíváikba (antiszemitizmus, anti-globalizmus) ágyazzák. A Gab a két szélsőség közötti pozíciót foglalja el: a felhasználók azonosíthatók, a tartalom strukturáltabb mint a 4chan-en, de az orosz állami média forrás-dominanciája a platform dezinformációs csatornaként való működését jelzi.

E platform-elemzés összességében a négyes keretrendszer szankciós dimenziójának korlátait dokumentálja. A mainstream platformokon (Facebook, Twitter, Reddit) a szankciók érvényesülnek: a hűszi propagandatartalom nem terjed szabadon, a felhasználók deplatformálhatók, a tartalom moderálható. A szélsőséges platformokon ezek a mechanizmusok nem működnek: a 4chan anonimitása, a Gab minimális moderációja és a Telegram titkosítása együttesen olyan digitális menedéket teremtenek, ahol a dezinformáció a szankciós keretrendszertől függetlenül terjed. A kapott eredmény az 5. tézis központi megállapítása, és a négyes keretrendszer érvényességi körének korlátjaként is értelmezhető: a keretrendszer mainstream platformokon érvényes, szélsőséges platformokon a szankciós dimenzió nem alkalmazható.

Az orosz–ukrán esettanulmány eredményei a 2. fejezetben elemzett Kiberbiztonsági törvény (NIS2 implementáció) kontextusában is értelmezhetők. Az orosz állami dezinformáció – amelyet Bachmann és társai a hibrid hadviselés erőszaporító eszközeként elemeznek – a kiberbiztonság tágabb fenyegetési spektrumának része. A Reddit r/Russia karanténja platformszintű szankció, amely a Kiberbiztonsági törvény 23. §-ának logikáját követi (fenyegetésjelzés és cselekvés), de nem a törvény hatálya alatt történt. Ez a gyakorlati példa a tartalmi és az infrastrukturális szabályozás közötti intézményi hézagot szemlélteti: a kiberbiztonsági hatóságok infrastrukturális támadásokra (DDoS, malware) reagálnak, az információs hadviselés tartalmi dimenziójára nem.

A szélsőséges platformok elemzésének jogi dimenziója a 2. fejezetben tárgyalt szabályozási keretrendszerhez kapcsolódik. A Telegram jogi besorolása a Digitális Szolgáltatási Törvény (DSA) és az Eht. metszéspontjában problematikus: üzenetküldő szolgáltatásként az Eht. hatálya alá esne, de nyilvános csatornáinak tartalomterjesztő funkciója a DSA hatályát is felveti. A gyakorlatban sem a DSA, sem az Eht. nem érvényesül: a titkosított csatornák tartalma nem moderálható, az üzenetküldés titkosságát az Eht. védi. A 4chan és a Gab a DSA VLOP küszöbét nem éri el (45 millió felhasználó), így a nagyon nagy platformokra vonatkozó rendszerkockázat-értékelési kötelezettség rájuk nem alkalmazható. Ez a szabályozási vákuum a jemeni eredmények kulcskontextusa.

3.2.2.7 Eredmények, hipotézisvizsgálat és tézisek

Az esettanulmány eredményeit a 2. fejezet elméleti keretrendszerének öt pontjával vetem össze, majd a 3.1 és 3.2.1 alfejezetek empirikus eredményeivel állítom párhuzamba.

Az elemzés kiindulópontja, a Prier-féle „trend irányítása” modell. Prier négy tényezője – meglévő narratíva, valódi hívők, kibercsapat és bot-hálózat – a jemeni esettanulmányban empirikusan azonosítható. A meglévő narratíva az anti-izraeli és anti-nyugati érzelmi keretrendszer, amelyhez a húszi hajótámadások „csatlakoztak” (a „Houthi” vs. „Yemen war” 74-szeres eltérése ezt igazolja). A „valódi hívők” a 4chan antiszemita felhasználóközössége, akik a húszi témát a meglévő gyűlöletbeszéd-keretbe ágyazzák. A „kibercsapat” funkcióját a Gab-on a DissentWatch és a top 3 felhasználó tölti be (59,9% a teljes diskurzusból). A bot-hálózat közvetlenül nem azonosítható az OpenMeasures adataiban, de a koncentrált aktivitás és a szinkron csúcspont (január 12.) koordinált tevékenységre utal. A Prier által említett „kiegészítő erőforrás” – az állami média (RT, Szputnyik) – a Gab Link Counter adataiban közvetlenül megjelenik: a hivatkozások 20,5%-a orosz állami médiára mutat. Ez a Prier-modell első olyan empirikus tesztelése a disszertációban, ahol a modell összes eleme egyszerre azonosítható.

Ezen túlmenően, a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek tipológiája. A jemeni esettanulmány domináns információs rendellenesség-típusa a malinformation. Valós események (a húszi hajótámadások ténylegesen megtörténtek) gyűlöletkeltő vagy torzított keretezéssel. A 4chan-en ez antiszemita keretezés (7,4 említés/1000 szó), a Gab-on anti-nyugati politikai keretezés (5,2/1000). Emellett disinformation is jelen van: az orosz állami média (RT, Sputnik) által terjesztett narratívák, amelyek a Gab forráshivatkozások 20,5%-át teszik ki. Ez eltér a korábbi esettanulmányoktól: az orosz–ukrán konfliktusban mindhárom W&D típus megjelent (4. tézis), az árvíznél szinte kizárólag misinformation (3. tézis), a COVID-nál egyéni dezinformáció. **A jemeni eset a malinformation és a disinformation kombinációját mutatja, ahol az állami média a gyűlöletbeszéd-keretet táplálja.**

Harmadszor, az echo chamber és szűrőbuborék jelenség. A 2. fejezetben ismertetett elmélet szerint a platformok algoritmikus tartalomterjesztése önmagát erősítő információs buborékokat hoz létre. A jemeni esettanulmány ezt két szinten igazolja. Platform szinten: a Gab forrás-ökoszisztémája zárt információs buborék – 73,8% alt-right és orosz állami forrás, 0% mainstream média. A felhasználók kizárólag olyan forrásokból tájékozódnak, amelyek a meglévő meggyőződéseiket erősítik. Narratíva szinten: a 4chan antiszemita keretrendszere önmagát erősítő rendszert alkot, ahol a húszi téma csupán új tartalom („tüzanyag”) a meglévő gyűlöletbeszéd-narratívához. Ez az árvíz-esettanulmányban azonosított kommentszekciók

negatív hangulatával analóg (76,8% negatív/vegyes), de itt még szélsőségesebb formában jelenik meg, mert a platformmoderáció teljes hiánya szüretlenül engedi a gyűlöletbeszédet.

Egy további megállapítás: a szankciós és moderációs keretrendszer. A 2. fejezetben tárgyalt Gorwa-féle algoritmikus tartalommoderáció és a DSA szabályozási keretrendszer hatását a jemeni esettanulmány két kontraszt révén demonstrálja. Egyrészt, a Reddit r/Russia karanténja (3.2.1 alfejezet) 34× engagement-csökkenést eredményezett – ez a moderáció hatékonyságát igazolja. Másrészt, a Gab-on – ahol sem DSA, sem platformmoderáció nem érvényesül – az orosz állami média a források 20,5%-át teszi ki. A két eredmény együtt a szankciók inverz érvényességét demonstrálja: ahol a szankciók érvényesülnek (Reddit, Facebook, YouTube), az állami dezinformáció marginalizálódik, ahol nem érvényesülnek (Gab, 4chan), az állami média szabadon operál. Ez a COVID-esettanulmány E2 kiegészítő empirikus eredményével is összhangban van: a szankciós intézkedések társadalmi elfogadottsága korlátozott, és a felhasználók a szankcionált platformokról a moderálatlan alternatívákra vándorolnak.

Ötödször, a jogi keretrendszer. A 2. fejezetben elemzett DSA kötelezi a nagyon nagy online platformokat az algoritmikus átláthatóságra és a rendszerszintű kockázatok kezelésére – de ez kizárólag az Európai Unió joghatósága alá tartozó, a DSA hatálya alá eső platformokra vonatkozik. A Gab és a 4chan e szabályozáson kívül esnek – ami a jemeni esettanulmány szabályozási hézagának legfontosabb dimenziója. Az árvíz-esettanulmányban azonosított szabályozási hézag (a misinformation nem jogellenes, így sem a GDPR, sem a DSA nem kezelés hatékonyan) itt még szélesebb: a szélsőséges platformokon nem csupán a misinformation, hanem az állami disinformation és a gyűlöletbeszéd is korlátlanul terjed.

A korábbi esettanulmányokkal való összevetés összhangokat és eltéréseket egyaránt feltár. Összhang három ponton:

(a) az érzelmi rezonancia dominálja a tartalom terjesztését minden kontextusban, az árvíznél a drámai vizuális tartalom, az orosz–ukránál a hősiesség-narratíva, a jemeni esetében az anti-izraeli érzelmi keret,

(b) a hivatalos tájékoztatás strukturális hátrányban van – a COVID-nál a Google keresés dominál (51,9%), az árvíznél 148× engagement-különbség, a Redditen 24,6% hivatalos tartalom, a Gab-on 0% mainstream forrás,

(c) a Prier-modell „kiber csapat” koncepciója minden kontextusban kimutatható – a COVID-nál az influencer-hálózat, az orosz–ukránál a szervezett információs műveletek, a jemeni esetében a DissentWatch és a top 3 felhasználó 59,9%-os dominanciája.

Eltérés négy ponton:

(a) a dezinformáció jellege gyökeresen más: a COVID-nál spontán egyéni (Dr. Gődény), az árvíznél információs hézagokból fakadó misinformation, az orosz–ukránál állami szintű információs művelet, a jemeni esetében malinformation + állami disinformation kombináció,

(b) a platformtípus eltér, a korábbi esettanulmányok mainstream platformokat vizsgáltak (Facebook N=626, Reddit N=180), míg a jemeni eset szélsőséges platformokat, ahol a moderáció hiánya radikálisan eltérő diskurzust eredményez,

(c) az állami média közvetlen jelenléte. A COVID, árvíz és orosz–ukrán esettanulmányokban az állami média közvetlen hivatkozása nem volt kimutatható, míg a Gabon az RT és Sputnik a források 20,5%-át teszi ki (ez nem azonos az állami jelenléttel, ezen eltérés a felhasználói hivatkozás szemszögéből kerül értelmezésre),

(d) a civil önkorrekciónak hiányzik. Jó példaként láthattuk, hogy az árvíz-esettanulmányban a helyi közösségek képesek voltak civil tényellenőrzésre (3. tézis), míg a szélsőséges platformokon ez a mechanizmus teljesen hiányzik, az echo chamber és a moderáció hiánya lehetetlenné teszi az önkorrekciónak.

A hipotézisek igazolása: az 5. hipotézist (az érzelmi keretváltás határozza meg a láthatóságot) három eredmény támasztja alá: (a) a „Houthi” vs. „Yemen war” 74× eltérése – a diskurzus nem a háborúról, hanem a hajótámadások érzelmi keretéről szól: (b) a kontrollcsoport ~5× csökkenése a tüzszünet időszakában az érdeklődés minimális, noha a humanitárius helyzet változatlan, (c) a narratíva-elemzés anti-izraeli tartalom 34–46/1000 szó, pro-húsz kevesebb mint 5/1000 szó. A koncentrált információs ökoszisztéma (top 3 felhasználó = 59,9%, orosz állami média = 20,5%, mainstream forrás = 0%) az érzelmi keretváltás mechanizmusát kiegészítő empirikus eredmény, amely a Prier-féle modell „kiber csapat” koncepcióját a szankciómentes környezetben igazolja.

5. tézis: Igazoltam, hogy az alacsony érdeklődésű katonai konfliktusok közösségi média láthatóságát nem a humanitárius súlyosság, hanem a meglévő érzelmi keretrendszerhez való csatlakozás határozza meg, a szankciók hatékonysága pedig platformfüggő. **Indoklás:** A

jemeni esettanulmány OpenMeasures-elemzése (N=18 075 poszt, három időszak, három szélsőséges platform) szerint a „Houthi” és a „Yemen war” keresőkifejezések között 74-szeres láthatósági eltérés mutatkozott; a jemeni polgárháború kizárólag akkor vált láthatóvá, amikor a húszi hajótámadások az Izrael–Palesztina érzelmi kerethez kapcsolódtak. A moderálatlan szélsőséges platformokon (Gab) az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át tette ki, míg a Reddit r/Russia karanténja a mainstream platformon 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett – a szankciók hatékonysága tehát a platformtípus függvénye. Ez egyaránt igazolja a Prier-féle modell „meglévő narratívához való illeszkedés” feltételét és a négyes keretrendszer szankciós dimenziójának kontextusfüggőségét. (5. tézis, H5)

Az esettanulmány a kutatási mátrix utolsó celláját tölti ki. A négy esettanulmány együttes képe: a közösségi média kríziskommunikációban betöltött szerepét nem a krízis jellege (katonai vs. nem katonai) határozza meg elsősorban, hanem a médiafigyelem mértéke, amit az érzelmi rezonancia és a meglévő narratívákhoz való csatlakozás határoz meg. A négyes keretrendszer (dezinformáció, moderáció, szankciók, jogi keretrendszer) mind a négy kontextusban érvényes, de alkalmazása a médiafigyelem függvényében eltérő prioritásokat követel: magas érdeklődésű kríziseknél a tartalommoderáció és a hiteles kommunikáció érzelmi keretezése a prioritás. Alacsony érdeklődésű kríziseknél a szélsőséges platformokon való jelenlét és az állami dezinformáció elleni fellépés.

4 Kutatás összegzése

A disszertáció három fejezeten keresztül építette fel érvelését: az 1. fejezet a kutatási kérdést, a hipotéziseket és a módszertani keretet rögzítette, a 2. fejezet a négyes elméleti keretrendszert (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) dolgozta ki a nemzetközi szakirodalom szintéziseként. A 3. fejezet négy esettanulmányon keresztül tesztelte empirikusan e keretrendszert. A jelen fejezet az eredmények szintézisét végzi el: összegzi az egyes esettanulmányok megállapításait (4.1), azonosítja a kutatás elméleti hozzájárulását (4.2), megfogalmazza az új tudományos eredményeket (4.3), bemutatja a gyakorlati hasznosíthatóságot és az ajánlásokat (4.4–4.5), értékeli a jogszabályi keretrendszer és a gyakorlat viszonyát (4.6), kifejti a hadtudományi vonatkozásokat (4.7), és kijelöli a jövőbeli kutatási irányokat (4.8).

4.1 Kutatási eredmények összegzése és a kutatási kérdésre adott szintetizált válasz

A disszertáció központi kutatási kérdése arra irányult, hogy milyen tényezők határozzák meg a közösségi média információs dinamikáját krízishelyzetekben, és hogyan érvényesül a dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer négyes elméleti modellje katonai és nem katonai kontextusban. E kérdés megválaszolásához a 2. fejezetben négyes elméleti keretrendszert dolgoztam ki (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer), amelyet a 3. fejezetben négy esettanulmányon keresztül, egy 2×2-es kutatási mátrix logikája mentén teszteltem empirikusan. Az alábbiakban az egyes esettanulmányok eredményeit és az azokból levont téziseket összegzem, majd a négy eset együttes képéből szintetizálom a kutatási kérdésre adott választ.

A részletes tézis-összefoglalók előtt az alábbi keresztmetszeti táblázat áttekintést nyújt a négy esettanulmány módszertani és eredmény szintű fő jellemzőiről. A táblázat célja, hogy az egyes esettanulmányok mátrixbeli helyét, alkalmazott módszerét, mintaméretét, központi téziséit és fő módszertani limitációját egy helyen, összehasonlítható formában mutassa be.

18. táblázat A négy esettanulmány keresztmetszeti összehasonlítása: mátrixbeli hely, módszer, mintaméret, fő tézis és fő limitáció. Forrás: saját szerkesztés.

Esettanulmány	Mátrix-cella	Módszer	Mintaméret	Fő tézis	Fő limitáció
COVID-19 (3.1.1)	magas érdeklődésű, nem katonai	kérdőíves felhasználói magatartásvizsgálat (SPSS, χ^2 -tesztek)	N=210 válaszadó	T1: a felhasználói tartalomellenőrzési mód (Google 51,9%) nem kielégítő, a megerősítési torzítás empirikus megnyilvánulása (kiegészítő eredmények: E1 – influencer-bizalom és tartalom-megosztás, E2 – szankció-ellenállás)	kényelmi mintavétel, Reddit-alapú torzítás (fiatalabb, angol nyelvű, felsőfokú)
2024 dunai árvíz (3.1.2)	alacsony érdeklődésű, nem katonai	Facebook tartalomelemzés (4 hivatalos + 6 lakossági oldal)	N=626 poszt	T2, T3: a személyhez kötött kommunikáció dominál, MH 99% pozitív reakció, hármashézag (elkötelezettségi, narratíva-, szabályozási)	kommentszintű elemzés hiánya, egyetlen platform (Facebook)
Orosz–Ukrán (3.2.1)	magas érdeklődésű, katonai	Reddit kvantitatív elemzés + kvalitatív eset-elemzés	N=180 poszt, 14,9M upvote, 6 subreddit	T4: az érzelmi rezonancia dominálja a valóságtartalom felett, három információs rendellenesség-típus egyidejűleg állami szinten	Angol nyelvű Reddit-fókusz, orosz/ukrán nyelvű tartalom kizárása
Jemeni (3.2.2)	alacsony érdeklődésű, katonai	OpenMeasures OSINT-elemzés 3 szélsőséges platformon (4chan, Gab, Telegram)	N=18 075 poszt, 3 időszak	T5: a láthatóságot a meglévő érzelmi keret határozza meg, szankciók inverz érvényessége (Gab: RT/Sputnik 20,5%)	kulcsszóalapú kvantitatív (nem tartalomszintű), Telegram elérési korlátai

A táblázat módszertani sokféleséget is dokumentál: a négy esettanulmány négy különböző módszertant alkalmaz (kérdőíves kvantitatív, tartalomelemzés, kevert Reddit-módszer, OSINT-elemzés), és a mintaméret két nagyságrendet ível át (N=180-tól N=18 075-ig). Ez a módszertani trianguláció nem gyengeség, hanem szándékos kutatási választás: a 2×2 mátrix minden cellájához a cella sajátosságaihoz illeszkedő módszertan tartozik, és a négy különböző módszertani perspektíva együttes képe ad módot a négyes elméleti keretrendszer kontextusközi érvényességének vizsgálatára. A következőkben az egyes esettanulmányok eredményeit és a belőlük levont téziseket részletesen mutatom be.

A COVID-19 esettanulmány (3.1.1) – a kutatási mátrix magas érdeklődésű, nem katonai cellája – kérdőíves felhasználói magatartásvizsgálatot alkalmazott (N=210, SPSS). Az 1. hipotézist az adatok alátámasztották: a felhasználók ugyan saját bevallásuk szerint tudatosan ellenőrzik a közösségi médiában felmerülő tartalmakat, ám az általuk választott ellenőrzési mód – döntően Google keresés (51,9%) – nem biztosítja a szakmai verifikálást. Az 1. tézis megállapítja, hogy a felhasználók által választott tartalomellenőrzési mód nem kielégítő: a domináns Google-keresés (51,9%) a megerősítési torzítást erősíti, nem pedig a szakmai verifikálást biztosítja. A hipotézisvizsgálat mellett két kiegészítő empirikus eredmény is megfogalmazódott: (E1) az influenzerekben feltételesen bízó felhasználók szignifikánsan aktívabb tartalom-megosztók ($\chi^2 = 13,46$, $p = 0,001$), (E2) ugyanezen felhasználói réteg szignifikánsan nagyobb ellenállást mutat a kormányzati szankciókkal (deplatformálás, blokkolás) szemben ($\chi^2 = 41,74$, $p = 0,000$), ami a szankciós intézkedések társadalmi elfogadottságát korlátozza.

A 2024-es dunai árvíz esettanulmánya (3.1.2) – az alacsony érdeklődésű, nem katonai cella – Facebook-alapú tartalomelemzést végzett (N=626 poszt, négy hivatalos oldal és hat lakossági csoport). A 2. hipotézist az adatok alátámasztották: az elkötelezettségi hierarchia (Orbán Viktor 4 404 reakció/poszt, MH 1 530, Kormány 1 245, Katasztrófavédelem 509) igazolja, hogy a személyhez kötött kommunikáció dominál, ugyanakkor a Magyar Honvédség posztjai 99,0%-os pozitív reakcióarányt értek el – polarizáció nélküli, egyértelműen pozitív elkötelezettséget építve. A 3. hipotézist szintén megerősítették az adatok: a fáziseloszlás szinte azonos a hivatalos és lakossági oldalon (védekezés: 47,8% vs. 48,1%), de a narratíva-keretek radikálisan eltérnek (védelem 72% vs. tájékoztatás 79,2%), és a dezinformáció misinformation formájában jelent meg. A 2. tézis a hármas hézagot azonosítja (elkötelezettségi, narratíva- és szabályozási hézag), valamint a Magyar Honvédség példaértékű kommunikációját. A 3. tézis a

kínálat–kereslet szinkronitás és a civil tényellenőrzés alulról szerveződő mechanizmusát írja le, empirikusan tesztelve a Wardle és Derakhshan-féle tipológiát.

Az orosz–ukrán konfliktus esettanulmánya (3.2.1) – a magas érdeklődésű, katonai cella – kvalitatív tartalomelemzést és Reddit kvantitatív elemzést kombinált (N=180 poszt, hat subreddit, 14,9 millió upvote). A 4. hipotézist mindhárom kvalitatív eset (Kijev szelleme, Kígyó-sziget védői, eszközvontatási mémek) és a Reddit adatai egyaránt megerősítették: az érzelmi rezonancia – nem a valóságtartalom – határozza meg a tartalom terjedését. A legnépszerűbb konfliktus-poszt szimpátiakifejezés volt (335 000 upvote). A 4. tézis megállapítja, hogy az érzelmi rezonancia dominálja a tartalom terjesztését, és a felhasználók az utólagos korrekciót az érzelmi keret fennmaradása esetén nem értékelik negatívan. A 4. tézis emellett a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusának egyidejű, állami szinten szervezett megjelenését dokumentálja, és a négyes keretrendszer érvényességét a katonai kontextusban igazolja.

A szaúd-jemeni/húsi konfliktus esettanulmánya (3.2.2) – az alacsony érdeklődésű, katonai cella – szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) tartalmát elemezte az OpenMeasures eszközzel (N=18 075 poszt, három időszak). Az 5. hipotézist három eredmény támasztja alá: a „Houthi” vs. „Yemen war” 74-szeres eltérése, a kontrollcsoport ~5-szörös csökkenése a tüzszünet időszakában, és a narratíva-elemzés (anti-izraeli tartalom 34–46/1000 szó, pro-húsi kevesebb mint 5/1000). Az 5. tézis megállapítja, hogy az alacsony érdeklődésű konfliktusok láthatóságát nem a humanitárius súlyosság, hanem a meglévő érzelmi keretrendszerekhez való csatlakozás határozza meg. Az 5. tézis emellett a moderálatlan szélsőséges platformok szerepét dokumentálja: a Gab-on az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki, míg a Reddit r/Russia karanténja 34-szeres csökkenést eredményezett – igazolva a szankciós keretrendszer inverz érvényességét.

Az öt tézis együttesen a kutatási kérdés katonai dimenzióját négy egymást erősítő szinten válaszolja meg. Az 1. tézis (COVID-esettanulmány) a keresleti oldal korlátját tárja fel: a közösségi média felhasználói tartalomellenőrzési gyakorlata nem hatékony (Google 51,9%), ami a megerősítési torzítás empirikus megnyilvánulása. A tézishez kapcsolódó két kiegészítő empirikus eredmény (E1, E2) kimutatta, hogy az influencer-bizalom közvetlen kapcsolatban áll a dezinformáció továbbadásával ($\chi^2 = 13,46$) és a kormányzati szankciók elutasításával ($\chi^2 = 41,74$). Bár a tézis és az e kiegészítő eredmények empirikus tárgya a civil felhasználói magatartás, hadtudományi következményei közvetlenek: a Magyar Honvédség és más állami

szereplők stratégiai kommunikációja, pszichológiai és információs műveletei (NATO AJP-3.10) nem támaszkodhatnak a célközönség racionális tartalomszűrésére. A „feltételesen bízó” influencer-közönség (36,5%) azonosítása az InfoOps-tervezés szempontjából közvetlenül hasznosítható kategória: ez az a felhasználói réteg, amely egyszerre a legsebezhetőbb a dezinformációval szemben és a legellenállóbb a platformszintű szankciókkal szemben – a civil-katonai információs műveletek elsődleges célcsoportja.

A 2. és 3. tézis (árvíz-esettanulmány) a kínálati oldal katonai relevanciáját mutatja be: a Magyar Honvédség emberi narratívára épülő kommunikációja a legmagasabb pozitív reakcióarányt érte el (99,0%), polarizáció nélkül – ez a CIMIC-műveletek kommunikációs stratégiájának példaértékű gyakorlati modellje. A 4. tézis (orosz–ukrán) az információs hadviselés fő mechanizmusát igazolja: az érzelmi rezonancia dominálja a valóságtartalom felett, ami a Prier-féle „trend irányítása” modellt empirikusan támasztja alá katonai kontextusban. Az 5. tézis (jemeni) a szankciós keretrendszer inverz érvényességét mutatja ki a szélsőséges platformokon – ami közvetlen kihívás az állami és nemzetközi szankciós politika számára. Összességében tehát az 1. tézis a keresleti oldalról, a 2–3. tézis a civil-katonai kommunikációs stratégia oldaláról, a 4. tézis az információs hadviselés mechanizmusainak oldaláról, az 5. tézis pedig a szankciós keretrendszer határai felől járul hozzá a kutatási kérdés katonai dimenziójának megválaszolásához. E rétegzettség biztosítja, hogy az egyes esettanulmányok módszertani különbözősége nem széttartó eredményeket, hanem egymást kiegészítő, konzisztens hadtudományi képet ad.

A kutatási kérdés második fele arra irányult, hogyan érvényesül a 2. fejezetben kidolgozott négyes elméleti keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) a vizsgált kontextusokban. Az alábbi táblázat az öt tézist a négyes keretrendszer négy dimenziójához rendeli, zöld háttérrel jelölve azokat a cellákat, ahol az adott tézis empirikus eredménnyel járult hozzá az adott dimenzió megértéséhez.

19. táblázat Az öt tézis kapcsolódása a négyes elméleti keretrendszer dimenzióihoz. Zöld háttér: empirikusan igazolt kapcsolat. Forrás: saját szerkesztés

Tézis	Dezinformáció	Moderáció	Szankciók	Jogi keretrendszer
T1 (COVID)	Keresleti oldal: tartalomellenőrzés elégtelen (Google 51,9%), megerősítési torzítás (+E1: influencer-bizalom → megosztás, $\chi^2=13,46$)		E2: Társadalmi ellenállás a deplatformálással szemben ($\chi^2=41,74$)	
T2 (Árvíz)		Intézményi hézag: 148× engagement-különbség		Szabályozási hézag: misinformation nem jogellenes

T3 (Árvíz)	W&D tesztelés: misinformation ≠ disinformation	Civil tényellenőrzés alulról szerveződik		
T4 (Orosz–ukrán)	Érzelmi rezonancia > valóság tartalom	Echo chamber: korrekció-rezisztencia	Reddit karantén: 34× csökkenés	Négyes keretrendszer katonai érvényessége
T5 (Jemeni)	Érzelmi keretváltás: 74× kontraszt		Platformfüggőség: Gab-on RT 20,5%	DSA nem érvényesül szélsőséges platformokon

A táblázatból három strukturális megállapítás olvasható ki. Először, a négyes keretrendszer mind a négy dimenziója empirikusan igazolódott, de eltérő súlypontokkal: a dezinformációs dimenzió mind az öt tézisben megjelenik (a tartalomterjedés mechanizmusai egyetemesen relevánsak), míg a jogi keretrendszer dimenziója három tézisben érvényesül – jelezve, hogy a szabályozási kérdések nem minden krízistípusban azonos súlyúak.

Másfelőla moderáció dimenziója kontextusfüggő formákat ölt: az árvíz-esettanulmányban intézményi hézagként (148-szoros engagement-különbség) és civil tényellenőrzésként egyaránt megjelenik (2. és 3. tézis), míg az orosz–ukrán konfliktusban az echo chamber hatás formájában érvényesül (4. tézis). Ez azt jelenti, hogy a moderáció hatékonysága nem univerzális kategória, hanem a krízis jellege és a platform típusa határozza meg.

További fontos eredmény, a szankciós dimenzió a kutatás egyik legmarkánsabb keresztmetszeti eredménye. A COVID-esettanulmány kiegészítő empirikus eredménye (E2) a szankciók társadalmi elfogadottságának korlátját tárta fel ($\chi^2 = 41,74$), az orosz–ukrán eset a szankciók hatékonyságát igazolta mainstream platformon (4. tézis: Reddit karantén, 34-szeres csökkenés), a jemeni eset pedig a szankciók inverz érvényességét demonstrálta a szélsőséges platformokon (5. tézis: Gab-on RT 20,5%, mainstream forrás 0%). E három eredmény együttesen azt mutatja, hogy a szankciók hatékonysága nem bináris (működik/nem működik), hanem a platformtípus és a társadalmi elfogadottság függvénye – ami a négyes keretrendszer leglényegesebb gyakorlati következménye.

A négy esettanulmány együttes képe alapján a kutatási kérdésre a következő szintetizált válasz adható. A közösségi média kríziskommunikációjában az állami katonai szereplőnek öt szempontot kell figyelembe vennie. A vizsgálat első dimenziója: az érzelmi rezonancia primátusa: a tartalom terjedését minden vizsgált kontextusban az érzelmi keret határozza meg. A COVID-19-nél az influencer-bizalom, az árvíznél a drámai vizuális tartalom, az orosz–ukránánál a hősiesség-narratíva, a jemeni esetben az anti-izraeli érzelmek. Másodszor, a hivatalos kommunikáció strukturális hátránya: a hivatalos intézményi kommunikáció minden esetben alacsonyabb elkötelezettséget generál (148-szoros különbség az árvíznél, 24,6% hivatalos

tartalom a Redditen, 0% mainstream forrás a Gab-on). Kiegészítésként moderáció és szankciók hatékonyságának platformfüggősége: a Reddit r/Russia karanténja 34-szeres csökkenést eredményezett, de a Gab-on az orosz állami média szabadon operál – a szankciók hatékonysága a platformtípus függvénye. Negyedszer, a dezinformáció típusának kontextusfüggősége: a COVID-19-nél egyéni dezinformáció, az árvíznél misinformation, az orosz–ukránál állami szintű információs művelet, a jemeni esetben malinformation és állami disinformation kombinációja. Az utolsó dimenzió: a jogi keretrendszer hézagai: a DSA a mainstream platformokon érvényesül, de a szélsőséges platformokon sem a DSA, sem a Gorwa-féle algoritmikus tartalommoderáció nem érvényesül.

4.2 A kutatás elméleti hozzájárulása

A disszertáció három szinten járul hozzá a közösségi média kríziskommunikációs szakirodalmához. Kiindulásként négyes elméleti keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) mint új analitikus eszköz lehetővé teszi a közösségi média információs dinamikájának átfogó vizsgálatát különböző kríziskontextusokban. A szakirodalom jellemzően e négy dimenzió közül egyet-kettőt vizsgál izoláltan. A disszertáció empirikusan igazolta, hogy a négy dimenzió kölcsönösen összefügg, és a hatékony kríziskommunikáció megértéséhez együttes kezelésük szükséges.

Egy további szempont: a disszertáció a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek tipológiáját empirikusan teszteli és kontextualizálja. Az eredmények azt mutatják, hogy az információs rendellenességek típusa kontextusfüggő: nem katonai krízishelyzetben a misinformation dominál (3. tézis: dunai árvíz), míg katonai konfliktusban mindhárom típus egyidejűleg, állami szinten szervezeten jelenik meg (4. tézis: orosz–ukrán). Ez a kontextusfüggőség a szakirodalomban eddig nem volt dokumentálva.

Harmadszor, a Prier-féle „trend irányítása” modell kiterjesztése az alacsony érdeklődésű konfliktusokra új tudományos eredmény. Prier modellje a mainstream platformokon végzett állami propagandára fókuszál. A disszertáció 5. tézise igazolja, hogy ugyanez a mechanizmus a szélsőséges platformokon (4chan, Gab, Telegram) is működik, de a szankciós keretrendszer hiányában ellenőrizetlenül – ami a Prier-modell érvényességi körét kiterjeszti, ugyanakkor korlátait is feltárja.

A fenti három hozzájárulást az alábbi alpontokban részletesen is kifejtem: mindegyik esetben bemutatom a vonatkozó nemzetközi szakirodalmi kontextust és azt, hogy a disszertáció eredményei milyen módszertani kiterjesztést jelentenek e szakirodalomhoz képest.

Először is: A négyes elméleti keretrendszer mint új analitikus eszköz

A közösségi média kríziskommunikációjának nemzetközi szakirodalma jellemzően egyetlen dimenziót elemez: vagy a Wardle és Derakhshan által kidolgozott dezinformáció tipológiáját vagy a Gorwa által lefektetett moderáció mechanizmusait, vagy a szankciók migrációs hatásait (Ali és társai). Az integráló keretrendszerek is csak kettő, legfeljebb három dimenziót tárgyalnak párhuzamosan. Az ENISA és a NATO StratCom jelentései szabályozási oldalról közelítenek, de az empirikus mechanizmusokat nem integrálják a szabályozással.

A disszertáció négyes keretrendszere ezzel szemben a négy dimenziót egyetlen analitikus egységbe rendezi, és empirikusan kimutatja a dimenziók közötti összefüggéseket: a dezinformáció formája (Wardle-tipológia) előrejelzi a moderációs nehézséget (COVID T1, árvíz T3), a moderáció platformfüggősége határozza meg a szankciók érvényességi körét (orosz–ukrán T4, jemeni T5), és a jogi keretrendszer strukturális hézagai (DSA misinformation, VLOP-küszöb) a szankciós politika gyakorlati korlátait definiálják. Ez az összefüggés-halmaz a szakirodalomban eddig nem volt szisztematikusan dokumentálva. A keretrendszer módszertani újdonsága, hogy kontextusfüggetlenül alkalmazható: ugyanaz a négy dimenzió értelmes szervező elv egy járványügyi, egy természeti katasztrófai, egy magas intenzitású és egy alacsony intenzitású konfliktus esetében is – ez az adaptálhatóság a 2×2 mátrix alkalmazhatóságának empirikus tesztje.

A Wardle és Derakhshan-féle tipológia kontextusfüggő érvényességét megnézve azt láthatjuk, hogy a tipológiájuk misinformation (nem szándékos félretájékoztatás), disinformation (szándékos megtévesztés), malinformation (valós adatok károkozási célú felhasználása) a közösségi média dezinformáció-kutatás alapvető analitikai eszköze. A tipológiát az Európai Bizottság, a UNESCO és a legtöbb jelentősebb fact-checking szervezet átvette. Ugyanakkor a tipológia érvényességét eddig jellemzően egyetlen kontextusban (főként a 2016-os amerikai választások) tesztelték empirikusan, a kontextusközi érvényesség nem volt szisztematikusan dokumentálva.

Ezzel szemben az általam alkalmazott 2×2 mátrix négy esettanulmánya empirikusan tesztelte a Wardle-tipológiát négy különböző kontextusban, és azt találta, hogy a tipológia érvényes, de

típuseloszlása kontextusfüggő. Nem katonai krízishelyzetben a misinformation dominál (dunai árvíz: védelem-narratíva 72% vs. tájékoztatás-narratíva 79,2%. Mindkettő szándékolatlan félretájékoztatás formájában), COVID-kontextusban mindhárom típus jelen van, de a malinformation (személyes adatok károkozási célú felhasználása) egyedi jelenség. Katonai konfliktusban (orosz–ukrán) mindhárom típus egyidejűleg, állami szinten szervezeten jelenik meg. Ez az empirikus eredmény a Wardle-tipológiát fejleszti: a típuseloszlás mintázata a krízishelyzet jellegére utal, és előrejelzi a moderációs és szankciós kihívások természetét. Gyakorlati következménye, hogy a kríziskommunikációs szereplőknek eltérő stratégiát kell alkalmazniuk a különböző típusdominancia esetén: misinformation ellen tájékoztató kommunikáció, disinformation ellen cáfolati kommunikáció, malinformation ellen jogi-adatvédelmi beavatkozás a hatékony.

Továbbá a korábban bemutatott A Prier-féle „trend irányítása” modell kiterjeszhető a szélsőséges platformokra. A „trend irányítása” (commanding the trend) modellje a propaganda terjedésének platform-mechanizmusát írja le: egy kis létszámú aktív mag („valódi hívók” és kibercsapat) tudatos koordinált tevékenysége révén egy tartalom trenddé válik, amelyet a passzív többség már szervesen terjeszt. A modellt mainstream platformokon (Twitter/X, Facebook) végzett állami propagandára dolgozta ki, elsősorban az orosz Internet Research Agency tevékenységének elemzésével. A disszertáció 5. tézise (jemeni esettanulmány) kiterjeszti a Prier-modellt a szélsőséges platformokra (4chan, Gab, Telegram), és egyszerre igazolja és korlátozza érvényességi körét. A modell alapmechanizmusa (kis aktív mag → trendképződés → passzív sokszorosítás) a szélsőséges platformokon is működik: a Gab-on az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki – egy jelenség, amelyet egy mainstream platformon éppen a Prier-féle trend-irányítás eredményeként értelmeznénk. Ugyanakkor a szankciós keretrendszer hiánya miatt a szélsőséges platformokon a modell érvényesülésének kontrollálhatósága megszűnik: a Prier-modell által leírt mechanizmust a mainstream platformokon a szankciók (deplatformálás, tartalom-eltávolítás) ellensúlyozzák, a szélsőséges platformokon viszont nem. A kiterjesztés módszertani hozadéka, hogy a Prier-modell érvényességi körét egy platform-típus dimenzióval egészíti ki: nemcsak „működik-e” a modell, hanem „milyen platform-kontextusban kontrollálható”. Ez visszahat az 5. ajánlásra (szankciós politika platformfüggősége), és elméleti alapot ad annak a gyakorlati megfigyelésnek, hogy a deplatformálás nem szünteti meg a trend-irányítást, csak áthelyezi azt egy szabályozatlan térbe – összhangban Ali és társai deplatformálás-migrációs eredményeivel.

4.3 Új tudományos eredmények

Az empirikus kutatásnak eredményeként az alábbi új tudományos eredményeket fogalmazom meg:

1. Igazoltam, hogy a közösségi média felhasználók tartalomellenőrzési gyakorlata strukturálisan nem tölti be a verifikációs funkciót: bár a felhasználók saját bevallásuk szerint tudatosan ellenőrzik a tartalmakat, a domináns eszközük (Google-keresés) nem a szakmai hitelesítést, hanem a megerősítési torzítás működését támogatja. **Indoklás:** A COVID-19 esettanulmány kérdőíves kutatása (N=210, SPSS-elemzés) szerint a válaszadók 80,8%-a saját bevallása szerint tudatosan ellenőrzi a közösségi médiában felmerülő tartalmakat, ám 51,9%-uk elsődleges ellenőrzési eszközként a Google-keresést használja. A Google a relevancia és a kattintási mutatók alapján rangsorol, nem a tartalom hitelessége szerint, ezért a dezinformáció elleni küzdelem nem építhető pusztán a felhasználói tudatosságra. Ez közvetlen empirikus alapot ad a 2. fejezetben azonosított szabályozási hézag (GDPR, DSA) megállapításának: a jelenlegi jogi keretrendszer nem kezeli a keresőmotorok által közvetített nem hiteles információ problémáját. (1. tézis, H1)
2. Igazoltam, hogy a hivatalos állami és katonai kríziskommunikáció a közösségi médiában tartalmilag hiteles, de három, egymást erősítő – elkötelezettségi, narratíva- és szabályozási – hézaggal szembesül; a Magyar Honvédség kommunikációja ugyanakkor példaértékű mintát kínál ennek áthidalására. **Indoklás:** A 2024. szeptemberi dunai árvíz Facebook-tartomelemzése (N=626 poszt, négy hivatalos oldal és hat lakossági csoport) szerint az intézményi kommunikáció 148-szoros engagement-hátrányban áll a személyhez kötött kommunikációval szemben (elkötelezettségi hézag); a katonai részvétel a lakossági szinten szinte láthatatlan – 0,6% említés a csoportokban a hivatalos oldalak 12,8%-ával szemben (narratíva-hézag); a komment szekciókban és a helyi csoportokban megjelenő misinformation pedig jogilag nem szankcionálható, sem a GDPR, sem a DSA nem nyújt hatékony eszközt rá (szabályozási hézag). A Magyar Honvédség kommunikációja 99,0%-os pozitív reakcióarányt és polarizáció nélküli elkötelezettséget ért el, amely emberi narratívájával áthidalja az elkötelezettségi és narratíva-hézagot. (2. tézis, H2)
3. Igazoltam, hogy a lakossági közösségi média csoportokban a kríziskommunikáció keresleti oldala szinkronban működik a hivatalos kínálati oldallal az intenzitás

tekintetében, ám a narratíva-keretek és a dezinformációs mintázatok gyökeresen eltérnek: a dezinformáció a helyi közösségekben jellemzően nem szándékos megtévesztés, hanem információs hézagokból fakadó félretájékoztatás (misinformation) formájában jelenik meg, és a védekezés alulról szerveződő civil tényellenőrzés formáját is felölti. **Indoklás:** A 2024. szeptemberi dunai árvíz Facebook-tartalomelemzése (N=626 poszt, hat lakossági csoport) szerint a védekezési fázis aránya szinte azonos a hivatalos oldalakon és a lakossági csoportokban (47,8% vs. 48,1%), ami a kínálat–kereslet szinkronitását igazolja. Ugyanakkor a narratíva-keretek radikálisan eltérnek (hivatalos „védelem” 72% vs. csoportos „tájékoztatás” 79,2%), és a 337 csoportos posztból csupán egyetlen azonosítható félrevezetés fordult elő – ez a Wardle és Derakhshan-féle tipológia szerint misinformation, nem disinformation. Ez empirikusan alátámasztja, hogy az információs rendellenességek típusa függ a közösség méretétől és a személyes ismeretség fokától. (3. tézis, H3)

4. Igazoltam, hogy a fegyveres konfliktusok közösségi média kommunikációjában az érzelmi rezonancia – nem a valóságtartalom – dominálja a tartalom terjedését, a Wardle és Derakhshan-féle információs rendellenességek mindhárom típusa egyidejűleg, állami szinten szervezeten jelenik meg, ugyanakkor a mainstream platformokon a szankciók hatékonyan korlátozzák az állami dezinformáció elérését. **Indoklás:** Az orosz–ukrán konfliktus Reddit-elemzése (N=180 poszt, hat subreddit, 14,9 millió upvote) szerint az érzelmileg rezonáns narratívák (Kijev szelleme: 335 000 upvote, Kígyó-sziget védői, eszközvontatási mémek) – függetlenül valóságtartalmuktól – exponenciális elérést generáltak, és a felhasználók az utólagos korrekciót az érzelmi keret fennmaradása esetén nem értékelték negatívan (echo chamber hatás). A Reddit r/Russia karanténja 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett, ami a szankciós dimenzió hatékonyságát igazolja mainstream platformon. (4. tézis, H4)
5. Igazoltam, hogy az alacsony érdeklődésű katonai konfliktusok közösségi média láthatóságát nem a humanitárius súlyosság, hanem a meglévő érzelmi keretrendszerekhez való csatlakozás határozza meg, a szankciók hatékonysága pedig platformfüggő. **Indoklás:** A jemeni esettanulmány OpenMeasures-elemzése (N=18 075 poszt, három időszak, három szélsőséges platform) szerint a „Houthi” és a „Yemen war” keresőkifejezések között 74-szeres láthatósági eltérés mutatkozott; a jemeni polgárháború kizárólag akkor vált láthatóvá, amikor a húszi hajótámadások az Izrael–Palesztina érzelmi kerethez kapcsolódtak. A moderálatlan szélsőséges platformokon

(Gab) az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át tette ki, míg a Reddit r/Russia karanténja a mainstream platformon 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett – a szankciók hatékonysága tehát a platformtípus függvénye. Ez egyaránt igazolja a Prier-féle modell „meglévő narratívához való illeszkedés” feltételét és a négyes keretrendszer szankciós dimenziójának kontextusfüggőségét. (5. tézis, H5)

4.3.1.1 *Esettanulmányok keresztmetszeti összehasonlítása*

A négy esettanulmány együttes vizsgálata lehetővé teszi a négyes keretrendszer dimenzióinak kontextusonként eltérő érvényesülésének szisztematikus összehasonlítását.

A hivatalos és nem hivatalos tartalom aránya kontextusonként radikálisan eltér. A COVID-19 esetében a felhasználók 40,5%-a elsődlegesen kormányzati honlapot használt tájékozódásra, de a tartalomellenőrzés (Q7) 51,9%-ban nem szakmai forrásra (Google keresés) támaszkodott. Az árvíz-esettanulmányban az intézményi kommunikáció tartalmilag hiteles volt, de 148-szoros engagement-hátrányban állt a személyhez kötött kommunikációval szemben. Az orosz–ukrán konfliktusban a nem hivatalos tájékoztatás (58,7%) dominált a hivatalos (24,6%) felett, míg a jemeni esettanulmányban a mainstream források teljesen hiányoztak a szélsőséges platformokról (0% mainstream forráshivatkozás a Gab-on).

A Wardle és Derakhshan-féle tipológia megjelenése szintén kontextusonként eltérő mintázatot mutat. A nem katonai krízishelyzetekben egyszerűbb információs rendellenességek dominálnak: a COVID-19-nél egyéni dezinformáció (pl. Dr. Gődény), az árvíznél misinformation (félretájékoztatás, nem szándékos). A katonai konfliktusokban ezzel szemben a teljes tipológia megjelenik: az orosz–ukrán esetben mindhárom típus (dezinformáció, félretájékoztatás, malinformation) egyidejűleg, állami szinten szervezeten van jelen. Az említett eredmény azt jelzi, hogy a közösségi média információs dinamikájának komplexitása a krízistípussal együtt nő.

A szankciók hatékonysága a legmarkánsabb differenciáló tényező. A Reddit r/Russia karanténja a mainstream platformokon hatékony szankciónak bizonyult (34-szeres engagement-csökkenés), míg a Gab-on az RT és Sputnik a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki – a szankciók hatékonysága tehát a platformtípus függvénye. A COVID-19 esettanulmány ehhez a keresleti oldal korlátját adja hozzá: az influencer-deplatformálás ellen a felhasználók szignifikáns ellenállást mutatnak ($\chi^2 = 41,74$), ami a szankciók társadalmi elfogadottságát

korlátozza. Az árvíz-esettanulmányban a szankciós dimenzió kevésbé releváns, mert a dezinformáció misinformation formájában jelenik meg – ami nem jogellenes, így a DSA sem nyújt eszközt a kezelésére.

Az érzelmi rezonancia hatása minden esettanulmányban kimutatható, de eltérő mechanizmusokon keresztül érvényesül. A COVID-19-nél az influencer-bizalom (36,5% feltételesen bízik) a dezinformáció keresleti oldalát táplálja. Az árvíznél a Magyar Honvédség emberi narratívája 99%-os pozitív reakciót generált – igazolva, hogy az érzelmi rezonancia a hitelesség fenntartása mellett is elérhető. Az orosz–ukrán konfliktusban a hősiesség-narratíva (Kijev szelleme: 335 000 upvote) exponenciális elérést biztosított. A jemeni esetben az anti-izraeli érzelmi keret 74-szeres kontrasztot eredményezett a humanitárius kerethez képest. E négy mintázat együttesen igazolja, hogy az érzelmi rezonancia a közösségi média információs dinamikájának univerzális motorja – de az érzelmi keret forrása és iránya kontextusfüggő.

4.3.1.2 A négyes keretrendszer kontextusonként eltérő érvényesülése

A négy esettanulmány eredményeinek összevetése a négyes keretrendszer kontextusfüggő érvényesülésének három szintjét tárja fel. Az első szint a dezinformáció típusának kontextusfüggősége: a nem katonai krízishelyzetekben az információs rendellenességek egyszerűbb formái dominálnak (COVID-19: egyéni dezinformáció, pl. Dr. Gődény, árvíz: misinformation, azaz szándékolatlan félretájékoztatás), míg a katonai konfliktusokban a teljes Wardle és Derakhshan-féle spektrum egyidejűleg és szervezeten jelenik meg (orosz–ukrán: állami szintű dezinformáció, félretájékoztatás és rosszindulatú információ, jemeni: orosz állami média RT/Sputnik + anti-izraeli malinformation). A feltárt mintázat arra utal, hogy a dezinformáció komplexitása a krízis intenzitásával és politikai tétjével arányosan nő.

A második szint a moderáció hatékonyságának platformfüggősége. A négy eset három eltérő moderációs mintázatot mutat:

(a) felülről szervezett moderáció (Reddit AutoModerator, r/Russia karantén), amely hatékony a mainstream platformokon,

(b) alulról szerveződő civil tényellenőrzés (árvíz lakossági csoportok), amely kisméretű, személyes ismertségen alapuló közösségekben működik.

Továbbá (c) moderáció teljes hiánya (Gab, 4chan), ahol az állami dezinformáció szabadon terjed. E három mintázat együttesen azt jelzi, hogy a moderáció hatékonysága nem a szabályozás létén vagy hiányán, hanem a platform technikai architektúráján és a közösség méretén múlik.

A harmadik szint a szankciók paradox hatása. A Reddit r/Russia karanténja hatékonyan csökkentette az orosz állami narratíva elérését (34-szeres engagement-csökkenés), de a szankcionált tartalom nem szűnt meg – a jemeni esettanulmány igazolta, hogy a szélsőséges platformokon (Gab) az orosz állami média a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki. Ugyanakkor a COVID-esettanulmány keresleti oldali eredményei ($\chi^2 = 41,74$) azt mutatják, hogy a szankciók társadalmi elfogadottsága korlátozott: az influencer-deplatformálás ellen a felhasználók szignifikáns ellenállást mutatnak. A szankciók tehát nem bináris eszközök (hatékony/nem hatékony), hanem a platformtípus, a társadalmi elfogadottság és a tartalom-migráció hármas függvényében értékelendők.

4.4 Kutatás gyakorlati hasznosíthatósága

A kutatás eredményei közvetlenül hasznosíthatók a Magyar Honvédség és más állami katonai szervezetek közösségi média kommunikációs stratégiájának kialakításában. Az árvíz-esettanulmány empirikusan igazolta, hogy a Magyar Honvédség kommunikációja példaértékű: 99%-os pozitív reakcióarány, polarizáció nélküli elkötelezettség. Ez a minta adaptálható más kríziskontextusokra is, amennyiben az emberi narratíva (személyes történetek, vizuális tartalom) és a szakmai hitelesség kombinációja megvalósul.

A feltárt szempontrendszer alapján a következő gyakorlati ajánlások fogalmazhatók meg. Először, a hiteles kommunikáció érdekében az állami katonai szereplőknek aktív és következetes jelenlétet kell fenntartaniuk a közösségi média platformokon, különösen krízishelyzetekben – az árvíz-esettanulmány 148-szoros engagement-különbsége mutatja a hivatalos jelenlét szükségességét. Ehhez kapcsolódóan dezinformáció elleni fellépés nem hagyatkozhat kizárólag a platformok moderációs mechanizmusaira: a jemeni esettanulmány igazolta, hogy a moderálatlan platformokon az állami dezinformáció szabadon terjed (RT/Sputnik = 20,5%). Végezetül, a közösségi média tartalmak tervezésénél az érzelmi rezonancia tudatos alkalmazása szükséges – az orosz–ukrán esettanulmány eredményei alapján az érzelmi keret határozza meg az elérést, de a Magyar Honvédség árvízi példája mutatja, hogy ez a hitelesség fenntartása mellett is megvalósítható. Ráadásul a szélsőséges platformok

monitorozása elengedhetetlen: a jemeni eset feltárta, hogy a mainstream platformokról kiszorult dezinformáció az alternatív platformokon koncentrálódik.

A kutatás gyakorlati hasznosíthatóságát az alábbiakban négy dimenzió mentén részletezem: módszertani, intézményi, időbeli és oktatási hasznosíthatóság. E négyes bontás célja, hogy a konkrét ajánlások előtt (4.5 alfejezet) a hasznosíthatóság szerkezetét olyan meta-szinten mutassa be, amely a dolgozat eredményeit a szervezeti döntéshozatal különböző horizontjaira lefordíthatóvá teszi.

Módszertani hasznosíthatóság. A 2×2 kutatási mátrix (katonai vs. nem katonai $\times$ magas vs. alacsony érdeklődésű) mint analitikus eszköz a jelen dolgozat empirikus határain túl is alkalmazható. A mátrix bármilyen krízistípus vizsgálatára adaptálható, amelynek van katonai és nem katonai megjelenése, és amelyben a közvélemény érdeklődésének intenzitása változó. Közvetlen kiterjesztési irány: terrortámadás-kommunikáció, energiaválság-kommunikáció, migrációs válság, pandémiás újhullámok. Az egyes esettanulmányok módszertani eszközei is átvehetők: a kérdőíves felhasználói magatartásvizsgálat (COVID), a Facebook-tartalomelemzés (árvíz), a Reddit kvantitatív-kvalitatív hibrid módszer (orosz–ukrán) és az OpenMeasures OSINT-elemzés (jemeni) együttesen módszertani eszköztárat alkotnak, amelyből a kutatói és elemzői közösség tetszőleges részt használhat.

Intézményi hasznosíthatóság. A kutatás eredményei eltérő mandátumú szereplők számára eltérő tartalmat nyújtanak. A Magyar Honvédség Parancsnoksága és a Honvédelmi Minisztérium számára a 2. és 4. tézis szolgál közvetlen kommunikációs és információs műveleti mintával (árvízi MH-modell, érzelmi rezonancia). A Magyar Honvédség Kiberműveleti Központja és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat számára az 5. tézis adja a szélsőséges platform-monitoring empirikus alapját. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság számára a 4. és 5. tézis együtt biztosít érvelési anyagot az EU-s DSA-végrehajtásban, különösen a misinformation és a VLOP-küszöb kérdéseiben. Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és a Belügyminisztérium számára a 2. és 3. tézis (három hézag, civil tényellenőrzés) a kríziskommunikációs protokollok fejlesztéséhez nyújt empirikus hivatkozást. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem számára a teljes kutatás képzési és kutatási alapanyagként szolgál, különösen a CIMIC-, InfoOps- és kiberműveleti képzések területén.

Időbeli hasznosíthatóság. A kutatási eredmények három időhorizonton hasznosíthatók. Azonnali (0–6 hónap): a meglévő kommunikációs gyakorlatok finomítása az árvízi MH-modell

tanulságai alapján – személyhez kötött narratíva, proaktív tartalom, tartalmi szinkronizáció az állami szereplők között. Ezek az átalakítások szervezeti döntést és kommunikációs stratégiai finomhangolást igényelnek, de nem új infrastruktúrát. Közeljövőbeli (6–24 hónap): képzési rendszerek átalakítása (NKE kommunikációs és CIMIC-képzés, MH személyi állomány médiatudatossági képzése), OSINT-kapacitás kiépítése (szélsőséges platform-monitoring), és az állami szereplők közötti kommunikációs protokoll kidolgozása. Hosszú távú (2–5 év): EU-s szintű szabályozási részvétel (DSA magyar álláspont a misinformation és VLOP-küszöb kérdéseiben), NATO-szintű szankciós koordináció, és a közoktatási rendszer média-tudatossági modulja. E háromszintű bontás biztosítja, hogy a kutatási eredmények ne csak hosszú távú stratégiai dokumentumokba épüljenek be, hanem rövid távon is megjelenjenek a gyakorlati döntéshozatalban.

Oktatási hasznosíthatóság. A kutatás eredményei több oktatási kontextusban hasznosíthatók. A Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán a CIMIC-, InfoOps- és kiberműveleti kurzusokba közvetlenül integrálhatók az árvízi és jemeni esettanulmányok, mint gyakorlati, empirikus alapú esettananyag. Az NKE Rendészettudományi Karán a krízishelyzeti kommunikáció tanításához a négy esettanulmány keresztmetszeti összehasonlítása (l. 4.1 alfejezet) nyújt módszertani mintát. A Magyar Honvédség személyi állományának képzésében az OPSEC-képzés és a médiatudatossági modul integrálása (4. ajánlás) a kutatás eredményein alapulva fejleszthető. Tudományos közleményként a kutatás részeredményei már megjelentek nemzetközi és magyar folyóiratokban, további publikációs kiterjesztés elsősorban az árvízi MH-modell nemzetközi bemutatása, valamint a négyes keretrendszer nemzetközi szakirodalmi megjelenítése terén indokolt.

4.5 Gyakorlati megvalósításhoz fűződő ajánlások az eredményesebb informálás és dezinformálás érdekében (C5 kutatási célkitűzés)

A kutatás eredményei alapján a következő ajánlásokat fogalmazom meg az állami és katonai szereplők közösségi média kommunikációs stratégiájának kialakításához. A disszertáció témája informálás és dezinformálás, így az empirikus eredmények alapján mindkét dimenzióról fogok beszélni az alábbi öt ajánlás esetében. Az ajánlások rövid formáját az alábbi táblázat tartalmazza a hozzá kapcsolódó tézisekkel. Fontos kiemelni, hogy az ajánlások nem értelmezhetőek fekete-fehéren, mivel minden szituáció eltérő lehet, itt a célom hogy egy kiindulási alapot illetve egy általános útmutatót adhassak az eredményeim alapján.

20. táblázat Ajánlások összefoglalása és kapcsolódó empirikus eredmények. Forrás: saját szerkesztés.

#	Ajánlás	Kapcsolódó eredmény
1.	Személyhez kötött, emberi narratívájú Közösségi média jelenlét kialakítása	MH árvízi modell (T2: 99% pozitív)
2.	Proaktív kommunikációs stratégia (nem csak platform-moderáció)	Érzelmi rezonancia (T4) + hármas hézag (T2)
3.	Szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) monitorozása	RT/Sputnik 20,5% (T5) + DSA hézag
4.	Felhasználói médiatudatosság fejlesztése	Google-ellenőrzés 51,9% (T1) + influencer-bizalom
5.	Szankciós politika platformfüggőségének figyelembevétele	Reddit 34× vs. Gab 0% moderáció (T4, T5)

1. Az állami katonai szereplőknek a hiteles kommunikáció érdekében személyhez kötött, emberi narratívát alkalmazó közösségi média jelenlétet kell kialakítaniuk. A Magyar Honvédség 2024-es árvízi kommunikációja (99% pozitív reakció) példaértékű példát szolgáltat erre.
2. A dezinformáció elleni fellépés nem hagyatkozhat kizárólag a platformok moderációs mechanizmusaira: proaktív, saját kommunikációs stratégia szükséges, amely az érzelmi rezonancia tudatos alkalmazásával a hitelesség fenntartása mellett biztosít elérést.
3. A szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) monitorozása elengedhetetlen, mivel ezeken a DSA nem érvényesül, és az állami dezinformáció szabadon terjed, az RT és Sputnik a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki a Gab-on.
4. A felhasználók médiatudatosságának fejlesztése stratégiai prioritás: a kutatás igazolta, hogy a felhasználók döntően nem hatékony módszerrel (Google keresés) ellenőrzik a tartalmakat, miközben az influencer-bizalom a dezinformáció terjedésének keresleti oldalát erősíti.
5. A szankciós politika kialakításánál figyelembe kell venni annak platformfüggőségét (mainstream vs. szélsőséges platformok) és társadalmi elfogadottságának korlátait ($\chi^2 = 41,74$) – a szankciók hatékonysága nem bináris, hanem a platformtípus és a társadalmi kontextus függvénye.

A fenti öt ajánlás összefoglaló jelleggel bemutatja a kutatás gyakorlati következményeit, ugyanakkor a C5 célkitűzés (gyakorlati szempontrendszer az állami és katonai szereplők számára) teljesüléséhez szükséges, hogy mindegyik ajánlás esetében az érintett szereplőket, a javaslatok empirikus megalapozottságát és a rövid- illetve középtávú megvalósíthatósági

szempontokat részletesen is bemutassam. Az alábbi alpontok ezt a részletes kifejtést tartalmazzák.

1. ajánlás részletesen: Személyhez kötött, emberi narratívájú közösségi média jelenlét

Empirikus alap: a 2024-es dunai árvíz esettanulmányában (T2) a Magyar Honvédség posztjai 99,0%-os pozitív reakcióarányt értek el, polarizáció nélkül – miközben az intézményi hangvételű kormányzati és katasztrófavédelmi tartalmak lényegesen alacsonyabb elkötelezettséget generáltak (1 245, illetve 509 reakció/poszt). Az emberi arc és a személyhez kötött narratíva nem csupán elérés-maximalizáló eszköz, hanem a civil-katonai együttműködés (CIMIC) egyik leghatékonyabb kommunikációs modalitása, mert az érzelmi rezonancián keresztül építi a közönség bizalmát az intézmény iránt. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy rendkívül fontos az egyén szerepe, az egyén megmutatása. Ugyan itt igaz, ha megtévesztő tartalmat akarunk beilleszteni azaz dezinformálni szeretnénk akkor azt kell elérnünk, hogy a felhasználók „rezonáljanak” tartalommal, erre pedig az egyén kapcsolata jó hidat tud képezni. Az értelmi rezonanciáról a következő ajánlásban részletesebben írok.

2. ajánlás részletesen: Proaktív kommunikációs stratégia

Empirikus alap: az orosz–ukrán esettanulmány (T4) igazolta, hogy az érzelmi rezonancia dominálja a tartalom terjedését a valóságtartalom felett, a Kijev szelleme, a Kígyó-sziget védői és az eszközvontatási mémek együttesen milliós elérést generáltak kontrollált tényyszerű megalapozottság nélkül is. A 2024-es árvíz-esettanulmány (T2) hármashézaga (elkötelezettségi, narratíva- és szabályozási hézag) párhuzamosan mutatja, hogy a reaktív, csak a dezinformáció cáfolására épülő kommunikációs stratégia szükséges, de nem elégséges azaz mire a cáfolat megjelenik, az érzelmi keret már rögzült.

Rövidtávú javaslatom, hogy előre felkészített narratíva-sablonok és képi anyagok készletének kialakítása, amely lehetővé teszi a kommunikációs szereplők számára, hogy percek alatt indítsák el a proaktív tájékoztatást. Középtávú javaslatom: a CIMIC-műveletek közben valós idejű közösségi média tartalomszolgáltatás intézményes képessége. Tehát nem utólagos sajtótájékoztató, hanem a műveletek közben, helyszíni tartalommal az egyének kiemelésével.

3. ajánlás részletesen: Szélsőséges platformok monitorozása

Empirikus alap: a jemeni esettanulmány (T5) igazolta, hogy a Gab platformon az orosz állami média (RT, Sputnik) a forráshivatkozások 20,5%-át teszi ki, miközben a mainstream

platformokról ez a tartalom a szankciók miatt gyakorlatilag eltűnt ez a szankciós keretrendszer ellentétét mutatja. A DSA hatálya kívül eső platformokon (4chan, Gab, és részben Telegram) az állami dezinformáció szabadon operál, ami közvetlen nemzetbiztonsági kockázat.

Rövid és hosszútávú javaslatok: OSINT-eszközök (pl. OpenMeasures, CrowdTangle-utód megoldások) rendszeres alkalmazása a magyar nyelvű tartalom monitorozására a 4chan, Gab és Telegram platformokon. Itt is fontos kiemelni, hogy ha dezinformálni szeretnénk akkor ezeken a platformokon keresztül érdemes ezt megtenni. Érdemes folyamatosan azt is monitorozni, hogy melyek azok a kifejezések, amelyekre éppen a felhasználók nyitottak. Ezen kifejezések elősegíthetik a dezinformáló tartalom beillesztését.

4. ajánlás részletesen: Felhasználói médiatudatosság fejlesztése

Empirikus alap: a COVID-eset tanulmány (T1) igazolta, hogy a felhasználók 51,9%-a Google-kereséssel ellenőrzi a tartalmakat, ami nem biztosít szakmai verifikálást..

Javaslatom olyan média-tudatossági modul bevezetése, amely nem elméleti ismeretanyag, hanem konkrét verifikálási gyakorlatokra épül (forrás-ellenőrzés, reverse image search, időbélyeg-ellenőrzés, szakértői forráskeresés). Kiepíteni azt a tudástökét, mely segítségével a felhasználók tudnak saját maguknak megbízható módon információt ellenőrizni. Erre javaslatom, az állami szereplők által működtetett közösségi média csatornák tartalmában rendszeres, oktatási jellegű elemek (pl. „hogyan ellenőrizz egy hírt” rovat) beépítése, amely a tájékoztatás mellett a kompetenciafejlesztést is szolgálja. Kifejezetten fontosnak tartom krízishelyzetek előtt (választások, geopolitikai feszültségek) célzott, időzített médiatudatossági kampányok.

5. ajánlás részletesen: Szankciós politika platformfüggőségének figyelembevétele

Empirikus alap: a négy esettanulmány együtt a szankciók inverz érvényességét igazolta. A Reddit r/Russia karantén (T4) 34-szeres engagement-csökkenést eredményezett, a Gab (T5) viszont 0% moderáció mellett 20,5% orosz állami média tartalommal operál. A COVID-esettanulmány (T1) pedig feltárta a szankciós intézkedések társadalmi elfogadottságának korlátját: a „feltételese bízó” felhasználók aktívan ellenállnak a szankcióknak. Ezen ajánlás talán a legnehezebben megvalósítható, mivel úgy látom, hogy nincs rá egy általános jó megoldás. A második fejezetben volt szó a moderációról, és moderációs lehetőségekről. Itt válik igazán fontossá a „puha” moderáció megfelelő alkalmazása. A szakirodalmi elemzésre

támaszkodva „case-by-case” módon puha moderációval kell fellépni. Látható volt a r/Russia karantén jól működött abban, hogy a tartalmat visszaszorítsa Redditen. További előnye a puha fellépésnek, hogy nem szorítjuk ki a felhasználókat egy szélsőségesebb platformra.

A részletes kifejtésével az öt ajánlás együttesen a C5 célkitűzést teljesíti: empirikusan megalapozott, szereplő-specifikus, rövid- és középtávú bontásban megvalósítható szempontrendszer nyújt az állami és katonai szereplők közösségi média kommunikációs és szabályozási stratégiájához. Az ajánlások gyakorlati hasznosíthatósága a kutatás hadtudományi jellegéből következik: az eredmények nem csupán elméleti leírást adnak a közösségi média információs dinamikájáról, hanem közvetlenül alkalmazhatók a Magyar Honvédség és más állami szereplők kríziskommunikációs és információs műveleti döntéshozatalában. A négy esettanulmány empirikus adatai együttesen biztosítják, hogy az ajánlások nem egyetlen kontextus tapasztalatán, hanem a 2 2-es kutatási mátrix teljes lefedettségén nyugszanak.

4.6 A jogszabályi keretrendszer és a gyakorlat viszonya

A 2. fejezetben öt jogszabályi keretrendszert elemeztem: az Általános Adatvédelmi Rendeletet (GDPR), a Digitális Szolgáltatási Törvényt (DSA), a magyar Kiberbiztonsági törvényt (NIS2 implementáció), az elektronikus kereskedelmi törvényt (Ekertv.) és az elektronikus hírközlési törvényt (Eht.). A négy esettanulmány eredményei lehetővé teszik, hogy a jogszabályi keretrendszer és a gyakorlat közötti viszonyt szisztematikusan értékeljem.³⁶⁵³⁶⁶

A DSA a négy vizsgált jogszabály közül a legszorosabb kapcsolatot mutatja az empirikus eredményekkel. A törvény célja a nagyon nagy online platformok (VLOP, 45 millió felhasználó felett) tartalommoderációs kötelezettségének szabályozása. Az árvíz-esettanulmány igazolta, hogy a mainstream platformokon (Facebook) a DSA keretrendszere érvényesül: a platform moderálja a tartalmakat, a felhasználók bejelentési mechanizmust használhatnak. Ugyanakkor az eredmények feltárták a DSA két strukturális korlátját is. Az egyik legfontosabb megállapítás, a misinformation (szándékolatlan félretájékoztatás) – amely az árvíz domináns dezinformáció-típusa – nem jogellenes, így a DSA nem nyújt eszközt a kezelésére. Másodszor, a szélsőséges platformok (4chan, Gab) vagy nem érik el a VLOP

---

küszöböt, vagy – a Telegram esetében – a titkosítás technikailag megkerüli a végrehajthatóságot. A jemeni esettanulmány empirikusan igazolta ezt a hézagot: a szélsőséges platformokon az orosz állami média szabadon operál (Gab: RT/Sputnik 20,5%), míg a mainstream platformokon a DSA-alapú szankciók hatékonyan korlátozzák.

A GDPR a dezinformáció problémáját közvetett módon érinti. A rendelet az adatkezelési infrastruktúrát szabályozza, nem a tartalmat – de a COVID-19 esettanulmány igazolta, hogy a dezinformáció és a személyes adatok védelme összefonódik. Dr. Gődény tevékenysége során egészségügyi dolgozók személyes adatai kerültek nyilvánosságra (malinformation: valós, de személyiségi jogokat sértő tartalom), ami a GDPR 9. cikkének (különleges adatok) és 17. cikkének (törléshez való jog) hatálya alá esik. A gyakorlatban azonban a GDPR érvényesítése a közösségi média dezinformáció kontextusában nehézkes: a platform mint adatkezelő és a felhasználó mint tartalomfeltöltő közötti felelősségmegosztás a GDPR 6. cikkének keretében nem egyértelmű. Az árvíz-esettanulmányban hasonló kérdés merült fel: a lakossági csoportokban megosztott személyes információk (pl. lakóhelyi címek az evakuálási posztokban) a kríziskommunikáció és az adatvédelem közötti feszültséget szemléltetik.

Az Ekertv. (elektronikus kereskedelmi törvény) a közvetítő szolgáltatók felelősségét szabályozza, ami a közösségi média platformok magyar jogi státuszát közvetlenül érinti. Az Ekertv. 7. §-a a tárhelyszolgáltatók korlátozott felelősségét rögzíti: a platform nem felel a felhasználók által feltöltött tartalomért, amennyiben nincs tudomása annak jogsértő jellegéről, és a tudomásszerzést követően haladéktalanul intézkedik. A COVID-19 esettanulmányban a Facebook Dr. Gődény oldalának felfüggesztése ennek a mechanizmusnak a működését demonstrálja: a platform a tartalomellenőrzés (fact-checking) eredményeként szerzett tudomást a jogsértő tartalomról, és a deplatformálással intézkedett. Az árvíz-esettanulmányban ugyanakkor az Ekertv. korlátai is megmutatkoztak: a misinformation nem jogellenes tartalom, így a tárhelyszolgáltató nem köteles – és nem is jogosult – annak eltávolítására. A civil tényellenőrzés (a felhasználók egymás tartalmait korrigálják) éppen ezt a jogi hézagot tölti be informálisan.

A Kiberbiztonsági törvény (2024. évi LXIX. törvény, a NIS2 irányelv implementációja) a dezinformációt a kiberbiztonság részeként kezeli. A törvény a kritikus infrastruktúra védelmére fókuszál, és az orosz–ukrán esettanulmány kontextusában válik relevánssá: az információs hadviselés – amelyet Bachmann és társai a hibrid hadviselés erőszaporító eszközeként elemeznek – a kiberbiztonság tágabb értelemben vett fenyegetési spektrumának

része. A Reddit r/Russia karanténja mint szankciós eszköz nem a Kiberbiztonsági törvény, hanem a platform saját irányelvei alapján történt – de a törvény 23. §-a (incidensbejelentési kötelezettség) alkalmazható lenne az állami szintű dezinformációs kampányok jelzésére. A gyakorlatban azonban a kiberbiztonsági szabályozás és a közösségi média tartalomszabályozás között intézményi hézag van: a kiberbiztonsági hatóságok infrastrukturális fenyegetésekre, nem tartalmi fenyegetésekre reagálnak.³⁶⁷

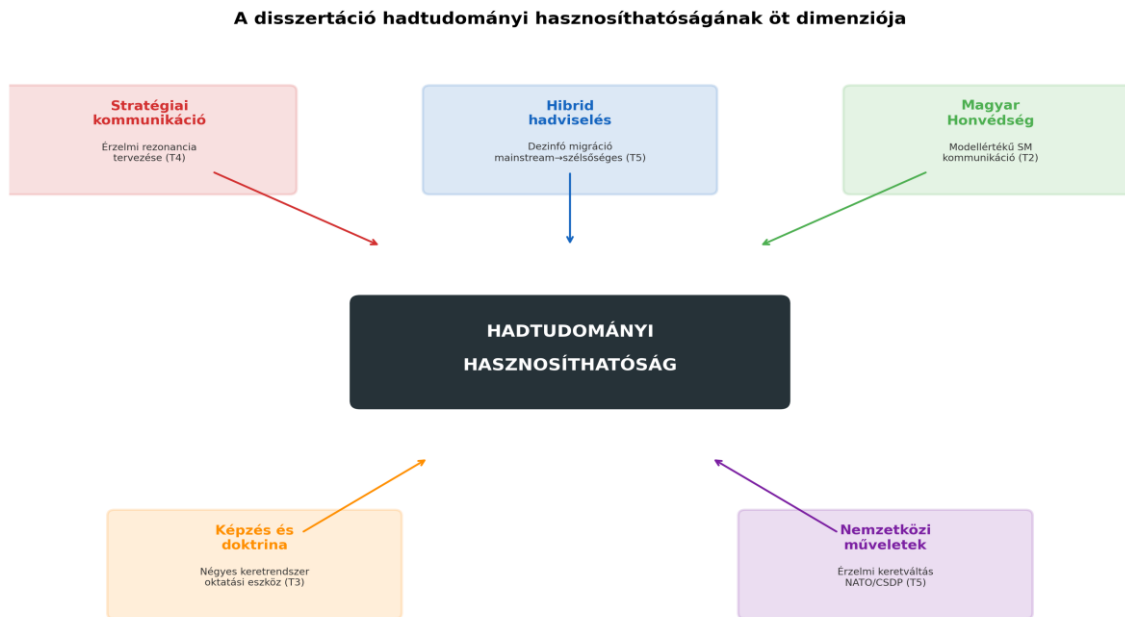
Az Eht. (elektronikus hírközlési törvény) a platformok jogi osztályozásának kérdését veti fel. A törvény az elektronikus hírközlési szolgáltatásokat szabályozza, és a Telegram – amely a jemeni esettanulmányban a húszi dezinformáció elsődleges csatornája (71,5%) – jogi besorolása éppen e törvény hatályán múlik. A Telegram egyszerre üzenetküldő szolgáltatás (Eht. hatálya) és tartalomterjesztő platform (DSA hatálya), és e kettős jelleg a szabályozási hézag forrása: üzenetküldőként a kommunikáció titkossága védi, platformként a tartalommoderációs kötelezettség terhelné – de a titkosítás miatt utóbbi nem érvényesíthető.

A jogszabályi keretrendszer és a gyakorlat közötti viszony összességében három szintű hézagot mutat. Az első szint a tartalmi hézag: a misinformation (szándékolatlan félretájékoztatás) – amely az árvíz-esettanulmány domináns és a COVID-esettanulmány jelentős dezinformáció-típusa – nem jogellenes, így egyetlen jogszabály sem nyújt eszközt a kezelésére. A második szint a platformhézag: a szélsőséges platformok (4chan, Gab, Telegram) részben vagy egészben kívül esnek a DSA, az Ekertv. és az Eht. hatályán – ami a jemeni esettanulmány központi eredménye. A harmadik szint az intézményi hézag: a GDPR adatvédelmi hatóságai, a DSA digitális szolgáltatási koordinátorai, a Kiberbiztonsági törvény incidenskezelő szervei és az Eht. hírközlési hatósága eltérő mandátummal és eszközrendszerrel rendelkeznek, és a közösségi média dezinformáció problémája e mandátumok metszéspontjában helyezkedik el – ahol éppen senki nem illetékes. A négyes keretrendszer jogi dimenziója tehát nem csupán a szabályozás létét vagy hiányát vizsgálja, hanem a szabályozási fragmentáció következményeit tárja fel.

4.7 Hadtudományi vonatkozás és hasznosíthatóság

Az eredmények a hadtudomány több részterületéhez is hozzájárulnak. Az információs műveletek doktrinális keretrendszere, ahogyan azt a 2. fejezetben a JP 3-13 és Haig Zsolt rendszerezése alapján bemutattam a közösségi médiát az információs környezet meghatározó elemeként kezeli. Az empirikus eredményei ezt a doktrinális megállapítást négy dimenzióban konkretizálják és kiegészítik.³⁶⁸

39. ábra A disszertáció hadtudományi hasznosíthatóságának öt dimenziója. Forrás: saját szerkesztés.

Első megközelítésben az érzelmi rezonancia primátusának igazolása (4. tézis) közvetlen következménnyel jár a katonai stratégiai kommunikáció tervezésére. Az orosz–ukrán esettanulmány eredményei azt mutatják, hogy a katonai tartalom terjedését nem a ténytudás, hanem az érzelmi keret határozza meg. Ez a megállapítás összhangban van a Prier-féle „trend irányítása” modellel, de empirikus bizonyítékkal támasztja alá annak érvényességét a 2022 utáni konfliktuskörnyezetben is. A Magyar Honvédség számára ez azt jelenti, hogy a kríziskommunikációs tartalmakat az érzelmi rezonancia tudatos figyelembevételével kell tervezni – az árvíz-esettanulmány igazolta, hogy ez a hitelesség fenntartása mellett is megvalósítható (99%-os pozitív reakcióarány).

Emellett a hibrid hadviselés információs dimenziójának feltárása (4. és 5. tézis) a hadtudomány hibrid fenyegetés-értékelési módszertanát gazdagítja. Az elemzés igazolta, hogy az orosz állami média (RT, Sputnik) a szélsőséges platformokon szabadon operál (Gab: 20,5% forráshivatkozás), míg a mainstream platformokon a szankciók hatékonyan korlátozzák (Reddit r/Russia karantén: 34-szeres csökkenés). A kettős dinamika a hibrid fenyegetések aszimmetrikus jellegét mutatja: az állami dezinformáció nem szűnik meg a mainstream szankciók hatására, hanem a szélsőséges platformokra migrál – amit a katonai hírszerzésnek és a stratégiai kommunikációs tervezésnek figyelembe kell vennie.

A harmadik dimenzió: a disszertáció a Magyar Honvédség konkrét működési kontextusában is releváns. A COVID-19 járvány során a Magyar Honvédség aktívan részt vett a védelmi intézkedésekben (kórházi személyzet-kiegészítés, logisztikai támogatás), az árvízi védekezés során pedig a katonai erők a védekezés meghatározó szereplői voltak. Mindkét esetben a közösségi média az információs tér kulcseleme volt – a disszertáció feltárta, hogy a Magyar Honvédség kommunikációja példaértékű a pozitív elkötelezettség tekintetében, de a narratíva-hézag (a katonai részvétel a lakossági szinten láthatatlan: 0,6% említés vs. 12,8% hivatalos oldalakon) stratégiai kihívást jelent a szervezet társadalmi megítélése szempontjából.

Tovább bővítve a képet, az eredmények a katonai képzés és doktrínafejlesztés számára is felhasználhatók. A négyes keretrendszer (dezinformáció–moderáció–szankciók–jogi keretrendszer) a közösségi média információs dinamikájának oktatási célú rendszerezésére alkalmas: a tisztképzésben és a stratégiai kommunikációs szakemberek felkészítésében a négy dimenzió együttes kezelése szükséges. A Wardle és Derakhshan-féle tipológia empirikus tesztelése (3. tézis) az információs rendellenességek felismerésének és kategorizálásának gyakorlati eszköztárát nyújtja a katonai elemzők számára.

Ötödször, a disszertáció az alacsony érdeklődésű katonai konfliktusok információs dinamikájának feltárásával (5. tézis) egy eddig kevésbé kutatott területet világít meg. A jemeni esettanulmány tanulsága – miszerint a konfliktus láthatóságát nem a humanitárius súlyosság, hanem a meglévő érzelmi keretrendszerhez való csatlakozás határozza meg – a katonai stratégiai tervezés számára is releváns: a nemzetközi katonai műveletek kommunikációs tervezésénél figyelembe kell venni: az adott konfliktus milyen meglévő érzelmi kerethez kapcsolódhat, és ez hogyan befolyásolja a közösségi média diskurzust. Ez különösen fontos a NATO és az EU közös biztonsági és védelmi politikája (CSDP) keretében végzett műveletek kommunikációs dimenziójának tervezésénél.

A disszertáció a hadtudomány azon részterületéhez járul hozzá, amely az információs műveletek és a közösségi média metszéspontjában helyezkedik el. Az eredmények igazolják, hogy a közösségi média több mint kommunikációs csatorna: az információs hadviselés önálló műveleti tere – amelynek megértése, monitorozása és tudatos használata a XXI. századi katonai műveletek sikerének egyik feltétele. A disszertáció négyes keretrendszere és az öt tézis együttesen azt a hadtudományi megállapítást támasztják alá, hogy az állami katonai szereplők közösségi média stratégiájának négy dimenziót egyidejűleg kell kezelnie: a dezinformáció elleni védelmet, a platformok moderációs korlátait, a szankciók platformfüggőségét és a jogi keretrendszer hézagait.

4.8 A kutatás korlátai és érvényessége

Az eredményeknek értékelésénél három módszertani korlátot szükséges figyelembe venni, amelyek az eredmények általánosíthatóságát behatárolják, de nem érvénytelenítik.

Az első korlát a COVID-19 kérdőív mintájának nem reprezentatív jellege. A kényelmi mintavétel következtében a minta felsőfokú végzettségben (78,1%) és az online jelenlétben felülreprezentált. A mintavétel kényelmi jellegének oka a doktori kutatás keretei között rendelkezésre álló erőforrások és elérési lehetőségek korlátja – reprezentatív, nagymintás felmérésre a kutatás során nem volt lehetőség. Az eredmények ennek megfelelően feltáró jellegűek: nem a magyar populáció attitűdjeinek pontos mérését, hanem a felhasználói magatartás mögöttes mechanizmusainak azonosítását célozzák. Ez azt jelenti, hogy az 1. tézis megállapítása (a tartalomellenőrzés elégtelensége) és a hozzá kapcsolódó E1–E2 kiegészítő empirikus eredmények (influencer-bizalom dezinformáció-terjesztő hatása, szankció-elutasítás) az internethasználó, magasabb végzettségű populációra érvényesek. Az alacsonyabb végzettségű és kevésbé digitálisan aktív populációra az eredmények nem általánosíthatók közvetlenül – bár feltételezhető, hogy a tartalomellenőrzés hiányosságai ott még hangsúlyosabbak.

A második korlát a módszertani heterogenitás és az időbeli távolság. A négy esettanulmány négy eltérő módszertannal, négy eltérő platformon, négy eltérő időszakban készült (2020, 2022, 2024). Ez nem módszertani hiba, hanem az esettanulmány-alapú kutatás természetéből fakad: valós, megtörtént kríziseket dolgozok fel, amelyek nem párhuzamosan zajlottak. Négy eltérő típusú krízis egyidejű bekövetkezése – amely lehetővé tenné az azonos időszakban, azonos platformon, azonos módszertannal végzett összehasonlítást – a gyakorlatban nem várható. Az esettanulmány-alapú kutatás értéke éppen abban áll, hogy a valós

kontextusban vizsgálja a jelenségeket, nem laboratóriumi körülmények között. Ez a trianguláció előnyeit biztosítja (többszörös perspektíva, robusztusság), de a közvetlen összehasonlíthatóságot korlátozza: a COVID-19 kérdőív attitűdöket mér, a Facebook-elemzés tartalmat, a Reddit engagement-et, az OpenMeasures platformszintű mintázatokat. Az eredmények összevetése a négyes keretrendszeren keresztül történik, ami az analitikus, nem a statisztikai összehasonlíthatóságot biztosítja.

A harmadik korlát a szélsőséges platformok hozzáférhetősége. Az OpenMeasures nyílt kutatási eszköz, de a 4chan anonim posztolási rendszere, a Gab korlátozott keresési lehetőségei és a Telegram titkosított csatornái miatt a jemeni esettanulmány adatai nem tekinthetők teljeskörűnek. A privát csatornák, a törölt tartalmak és az archiválatlan posztok láthatatlanok maradnak – ami az 5. tézis eredményeit konzervatív becsléssé teszi (a valós dezinformáció-mennyiség feltehetően magasabb a mértéknél). E korlátok ellenére a disszertáció öt tézise empirikusan megalapozott, és a négyes keretrendszer mint analitikus eszköz érvényessége a négy esettanulmány összevetésével alátámasztható.

4.9 Jövőbeli kutatási lehetőségek

A disszertáció több irányban is továbbfejleszthető. Először, az izraeli–palesztin konfliktus közösségi média vonatkozásainak vizsgálata – amelyet a jemeni esettanulmány érzelmi keretváltás eredménye közvetlenül indokol – kiterjeszteni a kutatási mátrix katonai dimenzióját. A második dimenzió: a mesterséges intelligencia alapú tartalomgenerálás (deepfake videók, AI által generált szövegek) megjelenése új dimenziókat nyit a dezinformáció kutatásában, amelyek a Wardle és Derakhshan-féle tipológia bővítését igényelhetik. Harmadszor, a platformok közötti migrációs mintázatok átfogó vizsgálata – különösen a mainstream platformokról a szélsőséges alternatívákra való átvándorlás – a szankciós keretrendszer hatékonyságának pontosabb megértését tenné lehetővé. a COVID-19 kérdőíves kutatás reprezentatív mintán, nagyobb elemszámmal ($N \geq 1000$) történő megismétlése publikációs célú kutatás keretében indokolt. A jelen disszertáció feltáró eredményei – különösen a $\chi^2 = 41,74$ közepes erősségű asszociáció az influencer-bizalom és a szankció-elutasítás között (Cramér's $V = 0,317$), valamint a tartalomellenőrzési gyakorlat és az információforrás-választás összefüggése ($\chi^2 = 58,803$) – kellő alapot szolgáltatnak egy ilyen kutatás tervezéséhez és finanszírozásának indoklásához. Egy reprezentatív felmérés lehetővé tenné az 1. tézis megállapításának (tartalomellenőrzés elégtelensége), valamint az E1–E2 kiegészítő empirikus eredmények (influencer-bizalom, szankció-elutasítás) általánosítását a

teljes magyar internethasználó populációra, és a feltárt mechanizmusok (megerősítési torzítás, mártír-effektus) számszerűsítését.

5 Ábra- és táblázatjegyzék

1. ábra A közösségi média felhasználók száma világszerte 2017-től 2028-ig (milliárdokban) .	4
2. ábra A közösségi médiahasználat okainak főbb kategóriái és említésük gyakorisága	5
3. ábra A legnépszerűbb közösségi hálózatok világszerte 2024 áprilisában, a havi aktív felhasználók száma szerint (millióban)	6
4. ábra közösségi média és katonai műveletek fejezetábra (saját szerkesztés)	18
5. ábra A dezinformáció kapcsolatainak csoportosítása az információs műveletek és a közösségi média viszonylatában (saját szerkesztés)	20
6. ábra Az információs műveletek információs képességei és hatásuk (Forrás: Dr. Haig Zsolt)	27
7. ábra Információs rendellenességek tipológiája, Wardle és Derakhshan keretrendszere alapján	29
8. ábra Az információs műveletek információs képességei és hatásuk	36
9. ábra tartalom terjedésének és moderáció párhuzama	48
10. ábra Propaganda terjedése Prier tanulmánya alapján (saját fordítás)	69
11. ábra tartalommoderáció rendszerszintű keretrendszere (saját szerkesztés)	89
12. ábra Google Trends globális keresési index a négy esettanulmány keresőkifejezéseire (2019. december – 2024. december). Minden panel saját 0–100 skálán. Adatforrás: Google Trends (https://www.google.com/trends).	91
13. ábra Technológiai elfogadás modell	103
14. ábra Scopus által indexált dokumentumok éves megoszlása (Forrás: Scopus.com)	104
15. ábra Scopus cikkek megoszlása tudományterület szerint (Forrás: Scopus.com)	104
16. ábra Scopus dokumentumok szponzoráció szerinti megoszlása	105
17. ábra Herman Cain bejegyzése a COVID-19 járványról közösségi média felületén	106
18. ábra Dr. Gődény említései 30 napos időintervallumban (SentiOne elemzés)	107
19. ábra Dr. Gődény említéseinek elérése (SentiOne elemzés)	108
20. ábra Kitöltők származási hely szerinti megoszlása (kontinens) (Saját szerkesztés SPSS program használatával)	112
21. ábra Kitöltők elsődleges tájékozódási formája (forrás: saját kutatás)	114
22. ábra Duna vízszint és Facebook kommunikáció intenzitása (2024. szeptember). Forrás: hydroinfo.hu, saját adatgyűjtés	137
23. ábra Napi posztolási gyakoriság forrásonként. Forrás: saját adatgyűjtés (N=289)	138
24. ábra Pozitív és negatív reakciók napi dinamikája. Forrás: saját adatgyűjtés (N=289)	138
25. ábra : Hivatalos oldalak vs. lakossági csoportok összehasonlítása a 2024-es dunai árvíz Facebook-kommunikációjában. Forrás: saját adatgyűjtés (N=626). A részletes adatok az 1. mellékletben található.	155
26. ábra Orosz hadsereg, légiere és tengeri erők: páncélozott jármű készletei: 2007 és 2020	166
27. ábra orosz eszközök vontatása mezőgazdasági gépek segítségével	167
28. ábra Z-vel jelölt eszközökről készült képek	168
29. ábra Az orosz–ukrán konfliktus három esete a Wardle és Derakhshan-féle tipológiában. Forrás: saját szerkesztés	169
30. ábra A hat vizsgált subreddit összesített engagement-je (top 30 poszt, 2022. január–november). Forrás: saját adatgyűjtés (N=180)	169
31. ábra A Reddit-posztok téma és jelleg szerinti megoszlása. Forrás: saját adatgyűjtés (N=180)	170

32. ábra r/Ukraine vs r/Russia – a deplatformálás hatása az engagement-re. Forrás: saját adatgyűjtés.....	171
33. ábra A hat vizsgált subreddit összehasonlítása: engagement, konfliktus-tartalom arány és a r/Russia karantén hatása. Forrás: saját szerkesztés	175
34. ábra Konfliktus-posztok jelleg és engagement szerinti megoszlása (N=114). Forrás: saját szerkesztés, Reddit adatok alapján	176
35. ábra „Houthi” keresőkifejezés aktivitása három szélsőséges platformon, szinkron csúcs 2024. január 12-én. Forrás: OpenMeasures Timeline	188
36. ábra „Houthi” vs „Yemen war” keresőkifejezések (74×) és eszkaláció vs. tűzszünet kontraszt (~5×). Forrás: OpenMeasures Timeline.....	189
37. ábra Narratíva-típusok megoszlása platformonként (említések / 1000 szó). Forrás: OpenMeasures Search tartalomelemzés.....	191
38. ábra Forrás-ökoszisztéma összehasonlítása: Gab (73,8% alt-right + orosz állami) vs. 4chan (vegyes, 0% orosz). Forrás: OpenMeasures Link Counter	192
39. ábra A disszertáció hadtudományi hasznosíthatóságának öt dimenziója. Forrás: saját szerkesztés.....	222

1. táblázat közösségi médiaplatformok működési jelleg szerinti megoszlása (saját szerkesztés)	8
2. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	14
3. táblázat A disszertáció kutatási célkitűzései és analitikus szintjük. Forrás: saját szerkesztés.	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
4. táblázat A disszertáció kutatási célkitűzései és analitikus szintjük. Forrás: saját szerkesztés.	15
5. táblázat műveletekhez kapcsolódó csoportosítás (saját szerkesztés)	21
6. táblázat Az „érdeklődési szint” dimenzió operacionalizálása. Adatforrás: Google Trends, Scopus, OpenMeasures	92
7. táblázat A négy esettanulmány kutatási mátrixa. Forrás: saját szerkesztés.....	93
8. táblázat A négy esettanulmány módszertani összehasonlítása – erősségek, korlátok és a négyes keretrendszer fókuszja. Forrás: saját szerkesztés	96
9. táblázat A nem katonai esettanulmányok pozíciója a kutatási mátrixban (kiemelve). Forrás: saját szerkesztés.....	97
10. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	98
11. táblázat Felhasználói tartalomellenőrzés információ vonatkozásában.....	115
12. táblázat 6. kérdés 'Elfogadom és igaznak tekintem az általam látott információt (keresztellenőrzés nélkül), ha' * 7. kérdés 'Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?' Keresztábrák elemzése (forrás saját adat, SPSS)	123
13. táblázat 7. kérdés 'Ha keresztellenőrzi a közösségi médiából származó információkat, FŐLEG hogyan?' * 5. kérdés 'Kormányzat elsődlegesen az alábbi platformon kellene kommunikáljon' Keresztábrák elemzése (forrás saját adat, SPSS).....	128
14. táblázat A nem katonai esettanulmányok pozíciója a kutatási mátrixban (kiemelve). Forrás: saját szerkesztés.	131
15. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	131
16. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	153
17. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	158

18. táblázat A disszertáció öt hipotézise esettanulmányonként. Forrás: saját szerkesztés.	182
19. táblázat A négy esettanulmány keresztmetszeti összehasonlítása: mátrixbeli hely, módszer, mintaméret, fő tézis és fő limitáció. Forrás: saját szerkesztés.	200
20. táblázat Az öt tézis kapcsolódása a négyes elméleti keretrendszer dimenzióihoz. Zöld háttér: empirikusan igazolt kapcsolat. Forrás: saját szerkesztés	203
21. táblázat Ajánlások összefoglalása és kapcsolódó empirikus eredmények. Forrás: saját szerkesztés.	215

6 Irodalomjegyzék

- A\'' imeur, Esma, Sabrine Amri, és Gilles Brassard. „Fake news, disinformation and misinformation in social media: a review”. *Social Network Analysis and Mining*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.1007/s13278-023-01028-5>.
- Aichner, Thomas, Matthias Grünfelder, Oswin Maurer, és Deni Jegeni. „Twenty-Five Years of Social Media: A Review of Social Media Applications and Definitions from 1994 to 2019”. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* 24, sz. 4 (2021): 215–22. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0134>.
- Akram, Muhammad, A. Nasar, és Adeela Arshad-Ayaz. „A Bibliometric Analysis of Disinformation through Social Media”. *Online Journal of Communication and Media Technologies*, advance online publication, 2022. <https://doi.org/10.30935/ojcm/12545>.
- Alfaqih, Faisal Ibrahim. „EMERGING THREATS AND RESILIENCE IN SOCIAL MEDIA-BASED ASYMMETRIC WARFARE: UKRAINE–RUSSIA CONFLICT CASE STUDY”. *The Journal of International Legal Communication*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.32612/uw.27201643.2025.18.3.pp.114-121>.
- Ali, Shiza, Mohammad Hammas Saeed, Esraa Aldreabi, és mtsai. „Understanding the Effect of Deplatforming on Social Networks”. *Web Science Conference*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1145/3447535.3462637>.
- Baedowi, Muhamad, Muhammad Riza Chamadi, Musmuallim, és Turhamun. „The Influence of Social Media on the Attitude of Religious Moderation among College Students”. *Sinergi International Journal of Islamic Studies* 3, sz. 3 (2025): 156–64. <https://doi.org/10.61194/ijis.v3i3.808>.
- Barak, M., és C. Shahab. „The Conceptualization of Critical Thinking: Toward a Culturally Inclusive Framework for Technology-Enhanced Instruction in Higher Education”. *Journal of Science Education and Technology* 32, sz. 6 (2023): 872–83. Scopus. <https://doi.org/10.1007/s10956-022-09999-4>.
- Bavel, Jay J. Van, Steve Rathje, Elizabeth Harris, Claire E. Robertson, és Anni Sternisko. „How social media shapes polarization.” *Trends in Cognitive Sciences*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.07.013>.
- Bayefsky, Anne F. „Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights”. In *The UN Human Rights Treaty System in the 21 Century*, szerkesztette Anne Bayefsky. Brill | Nijhoff, 2000. https://doi.org/10.1163/9789004502758_044.
- Bayer, J., N. Bitiukova, Petra B\'' ard, Judit Szak\'' acs, A. Alemanno, és Erik Uszkiewicz. „Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States”. *Social Science Research Network*, advance online publication, 2019. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3409279>.

- BBC News*. „Snake Island: Ukraine Says Soldiers Killed after Refusing to Surrender”. Europe. 2022. február 25. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60522454>.
- Blasio, Emiliana De, és Donatella Selva. *Who Is Responsible for Disinformation? European Approaches to Social Platforms' Accountability in the Post-Truth Era*. 2021. <https://doi.org/10.1177/0002764221989784>.
- Blikk. „Terjed a h. lyeség megint Müller Cecíliáról! Mikor lesz ennek vége?” 100Kr. u. 54:00. <https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/muller-ceclia-doktor-godeny/x88p08g>.
- Brailovskaia, J., H. Schillack, és J. Margraf. „Tell me why are you using social media (SM)! Relationship between reasons for use of SM, SM flow, daily stress, depression, anxiety, and addictive SM use – An exploratory investigation of young adults in Germany”. *Computers in Human Behavior* 113 (2020). Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106511>.
- Brailovskaia, Julia, Holger Schillack, és Jürgen Margraf. „Tell Me Why Are You Using Social Media (SM)! Relationship between Reasons for Use of SM, SM Flow, Daily Stress, Depression, Anxiety, and Addictive SM Use – An Exploratory Investigation of Young Adults in Germany”. *Computers in Human Behavior* 113 (2020. december): 106511. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106511>.
- Broda, Elena, és Jesper Strömbo. „Misinformation, disinformation, and fake news: lessons from an interdisciplinary, systematic literature review”. *Annals of the International Communication Association* 48, sz. 2 (2024): 139–66. <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.
- Bulut, Zeki Atıl, és Onur Doğan. „The ABCD typology: Profile and motivations of Turkish social network sites users”. *Computers in Human Behavior* 67 (2017. február): 73–83. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.10.021>.
- Chipman, John, Douglas Barrie, Nicholas Payne, és mtsai. *RUSSIA'S MILITARY MODERNISATION An assesment*. The International Institute for Strategic Studies, 2020.
- Choudhury, Srijani. „Moderation and Mediation: Technological Applications in Social Conflict Resolution”. *International journal of research and scientific innovation*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.51244/ijrsi.2025.12110033>.
- Claire Wardle, PhD & Hossein Derakhshan With research support from Anne Burns and Nic Dias. „Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making”. Council of Europe Publishing. Elérés 2026. március 30. <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>.
- Council on Foreign Relations. „Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia”. Elérés 2023. november 30. <https://www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>.
- Courchesne, Laura, Julia Ilhardt, és Jacob N. Shapiro. „Review of social science research on the impact of countermeasures against influence operations”. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.37016/mr-2020-79>.
- Čufar, K. „Legal Aspects of Content Moderation on Social Networks in Slovenia”. *The Impact of Digital Platforms and Social Media on the Freedom of Expression and Pluralism : Analysis on Certain Central European Countries*, advance online publication, 2021. https://doi.org/10.54237/profnets.2021.mwsm_6.
- Darczewska, Jolanta. „The anatomy of Russian information warfare the Crimean operation, a case study”. *Point of View*, 2014. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf.

- Davis, Fred D. „Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology”. *MIS Quarterly* 13, sz. 3 (1989): 319–40.
<https://doi.org/10.2307/249008>.
- „DOD Dictionary of Military and Associated Terms”. é. n. Elérés 2025. március 25.
<https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf>.
- Dr. Stadler, András. „A Magyar Honvédség feladatai és értéktartalma a COVID-19 járvány okozta különleges jogrendben”. *Hadtudomány* 31. évfolyam (2022): 29–45.
- „Eastern Partnership | EEAS”. Elérés 2023. november 30.
https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en.
- eBusiness@Newcastle. „Technology Acceptance Model - TheoryHub - Academic Theories Reviews for Research and T&L”. Elérés 2023. november 27.
<https://open.ncl.ac.uk/theories/1/technology-acceptance-model/>.
- „Ethnic Self-Identification in Ukraine, 1989–2001: Why More Ukrainians and Fewer Russians?” Elérés 2023. november 30.
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00085006.2009.11092603?needAccess=true>.
- „EU-Ukraine relations - factsheet | EEAS”. Elérés 2023. november 30.
https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ukraine-relations-factsheet_en.
- Fabri, Barbara. „The War That Went Viral”. *Hadtudomány Szemle*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.32563/hsz.2025.2.6>.
- Ferreira, Vinicius Marques da Silva, C. Cosenza, Alfredo Nazareno Pereira Boente, és mtsai. „COGNITIVE WARFARE ON SOCIAL NETWORKS: THREATS, CHALLENGES AND IMPLICATIONS FOR SOCIETY”. *ARAC^E*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.56238/arev7n3-240>.
- Flynn, Asher, Z. Vakhitova, Lisa J. Wheildon, Bridget Harris, és B. Robards. „Content Moderation and Community Standards: The Disconnect Between Policy and User Experiences Reporting Harmful and Offensive Content on Social Media”. *Policy & Internet*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.1002/poi3.70006>.
- François, Camille, és Evelyn Douek. „The Accidental Origins, Underappreciated Limits, and Enduring Promises of Platform Transparency Reporting about Information Operations”. *Journal of Online Trust and Safety* 1, sz. 1 (2021).
<https://doi.org/10.54501/jots.v1i1.17>.
- Gani, Abdul, A. Fattah, és Ulyan Nasri. „Social Media and Radicalization: The Latest Threat to Religious Moderation”. *Jurnal Ilmiah Profesi Pendidikan*, advance online publication, 2024. <https://doi.org/10.29303/jipp.v9i1.1869>.
- Gerrard, Ysabel. „Behind the Screen: Content Moderation in the Shadows of Social Media”. *New Media & Society* 22, sz. 3 (2019): 579–82.
<https://doi.org/10.1177/1461444819878844>.
- Gillespie, Tarleton. „Content moderation, AI, and the question of scale”. *Big Data & Society* 7, sz. 2 (2020). <https://doi.org/10.1177/2053951720943234>.
- Gillespie, Tarleton, P. Aufderheide, Elinor Carmi, és mtsai. „Expanding the debate about content moderation: Scholarly research agendas for the coming policy debates”. *Internet Policy Review*, advance online publication, 2020.
<https://doi.org/10.14763/2020.4.1512>.
- „Globális hatások a nemzeti haderő működésére - Honvédelem”. 2021. május 4.
<https://honvedelem.hu/hirek/globalis-hatasok-a-nemzeti-hadero-mukodesere.html>.
- Google for Developers. „In-Depth Guide to How Google Search Works | Google Search Central | Documentation”. Elérés 2023. november 29.
<https://developers.google.com/search/docs/fundamentals/how-search-works>.

- Gordeladze, Marina. „ALGORITHMIC MANIPULATION ON SOCIAL MEDIA: AN INSTRUMENT OF INFORMATION WARFARE AND ITS INFLUENCE ON PUBLIC OPINION”. *Vectors of Social Sciences*, sz. 10 (2025): 59–68. <https://doi.org/10.51895/vss/10/marinagordeladze>.
- Gorwa, Robert. „The platform governance triangle: conceptualising the informal regulation of online content”. *Internet Policy Review* 8, sz. 2 (2019). <https://doi.org/10.14763/2019.2.1407>.
- Gorwa, Robert. „What is platform governance?” *Information, Communication & Society*, advance online publication, 2019. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1573914>.
- Gorwa, Robert, Reuben Binns, és Christian Katzenbach. „Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance”. *Big Data & Society*, advance online publication, 2020. <https://doi.org/10.1177/2053951719897945>.
- Haig, Zsolt. *Információs műveletek a kibertérben*. Dialóg Campus kiadó, 2018. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12651/web_PDF_Informacios_muveletek_a_kiberterben.pdf;jsessionid=08638012761FEFFA4C6A2CBBEA509C2E?sequence=1.
- Haimson, Oliver L., Dan Delmonaco, Peipei Nie, és Andrea Wegner. „Disproportionate Removals and Differing Content Moderation Experiences for Conservative, Transgender, and Black Social Media Users: Marginalization and Moderation Gray Areas”. *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1145/3479610>.
- Haythornthwaite, C. „Moderation, Networks, and Anti-Social Behavior Online”. *Social Media + Society*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.1177/20563051231196874>.
- Helberger, N. „The Political Power of Platforms: How Current Attempts to Regulate Misinformation Amplify Opinion Power”. *Digital Journalism*, advance online publication, 2020. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1773888>.
- Ináncsi, Mátyás. „Álhírek terjedése a COVID-19 járvány alatt közösségi média felületeken”. *Hírvillám Új típusú kihívások a biztonságban* (2021). <https://www.comconf.hu/kiadvany/%C3%9Aj%20%C3%ADpus%C3%BA%20kih%C3%ADv%C3%A1sok%20a%20biztons%C3%A1gban.pdf>.
- Ináncsi Mátyás, és Farkas Tibor. „Álhírek ellenőrzése a közösségi médiafelületeken a COVID-19 járvány alatt”. *Hadtudomány* 32, sz. E-szám (2022): 42–53. <https://doi.org/10.17047/Hadtud.2022.32.E.42>.
- Jhaver, Shagun, Iris Birman, Eric Gilbert, és A. Bruckman. „Human-Machine Collaboration for Content Regulation: The Case of Reddit Automoderator”. *ACM Trans. Comput. Hum. Interact.*, advance online publication, 2019. <https://doi.org/10.1145/3338243>.
- Jiang, J., M. Scheuerman, Casey Fiesler, és Jed R. Brubaker. „Understanding international perceptions of the severity of harmful content online”. *PLoS ONE*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256762>.
- Jiang, Jialun Aaron, Peipei Nie, Jed R. Brubaker, és Casey Fiesler. „A Trade-off-centered Framework of Content Moderation”. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction* 30, sz. 1 (2023): 1–34. <https://doi.org/10.1145/3534929>.
- „Joint Publication 3-13 Information Operations 27 November 2012 Incorporating Change 1 20 November 2014”. é. n. Elérés 2025. március 25. https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_13.pdf.

- Katzenbach, Christian, és Kirsten Gollatz. *Platform Governance as Reflexive Coordination – Mediating Nudity, Hate Speech And Fake News On Facebook*. 2020. <https://doi.org/10.31235/osf.io/aj34w>.
- Keulenaar, Emillie de, Jo~ ao C. Magalh~ aes, és B. Ganesh. „Modulating moderation: a history of objectionability in Twitter moderation practices”. *Journal of Communications*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.1093/joc/jqad015>.
- Kofman, Michael, Katya Migacheva, Brian Nichiporuk, Andrew Radin, Olesya Tkacheva, és Jenny Oberholtzer. *Lessons from Russia’s Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. RAND Corporation, 2017. <https://doi.org/10.7249/RR1498>.
- Kovács László, és Krasznay Csaba. „Digitális Mohács 3.0”. *Hadtudomány* 34, sz. 3 (2024): 3.
- Kozyreva, Anastasia, Stefan M. Herzog, Stephan Lewandowsky, és mtsai. „Resolving content moderation dilemmas between free speech and harmful misinformation”. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 120, sz. 7 (2023). <https://doi.org/10.1073/pnas.2210666120>.
- Kumar, Naman, és Dr Ashish Kumar. „Content Moderation and Freedom of Expression in Indian Cyberspace”. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH IN ENGINEERING AND MANAGEMENT* 09, sz. 11 (2025): 1–9. <https://doi.org/10.55041/ijrsrem54178>.
- Lewis, Kelly. „Colonising the narrative space: unliveable lives, unseeable struggles and the necropolitical governance of digital populations”. *Information, Communication & Society*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2230260>.
- Liu, Yi, Pinar Yildirim, és Z. J. Zhang. „Implications of Revenue Models and Technology for Content Moderation Strategies”. *Marketing science (Providence, R.I.)*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1287/mksc.2022.1361>.
- Lovi, Stefano. „Digital disinformation and democratic destabilization: mechanisms, risks and prospects for counteracting it”. *Zoon Politikon*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.4467/2543408xzop.25.001.22813>.
- Magyarország Kormánya. *A MAGYAR HONVÉDSÉG TOVÁBB NÖVELI A KATONÁK LÉTSZÁMÁT A KÓRHÁZAKBAN*. 2021. 0 30. <https://kormany.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-tovabb-noveli-a-katonak-letszamat-a-korhazakban>.
- Magyarország Kormánya. „Valójában kit veszélyeztet az oltásellenesség?” Elérés 2023. november 28. <https://www.facebook.com/kormanyzat/videos/262815572548394/>.
- Marret, C. *The impact of social media on the polarization of the political debate: three case studies in the European context*. 2022. <https://doi.org/10.11606/d.101.2022.tde-03112022-123930>.
- Marsden, C., Trisha Meyer, és I. Brown. „Platform values and democratic elections: How can the law regulate digital disinformation?” *Computer Law and Security Review*, advance online publication, 2020. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105373>.
- Papaevangelou, Charilaos. „The existential stakes of platform governance: a critical literature review”. *Open Research Europe* 1 (2021. július): 31. <https://doi.org/10.12688/openreseurope.13358.2>.
- Papaevangelou, Charilaos. „The existential stakes of platform governance and online content regulation: a critical conceptual model”. *Open Research Europe* 1 (2021. március): 31. <https://doi.org/10.12688/openreseurope.13358.1>.
- Petricone, Francesco. „Social Media and the Post-Truth World Order: The Global Dynamics of Disinformation”. *Church, Communication and Culture*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1080/23753234.2021.1945936>.

- Petrov, Ivan, és Rajeev Kumar. „Disinformation and Legal Responsibility: Regulating Digital Speech Without Curtailing Dissent”. *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.61838/kman.isslp.4.2.26>.
- Portfolio.hu. „Halállistára került Rusvai Miklós, Boldogkői Zsoltot leköpték - Így zaklatják a tudósokat Magyarországon”. 2022. január 19. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220119/halallistara-kerult-rusvai-miklos-boldogkoi-zsoltot-lekoptek-igy-zaklatjak-a-tudosokat-magyarorszagon-521871>.
- Post, Share, Post, Print, Email, és License. „Reddit Shares Performance Data and Growth Strategy Ahead of Coming IPO”. *Social Media Today*. Elérés 2024. augusztus 26. <https://www.socialmediatoday.com/news/reddit-shares-performance-data-growth-strategy-ahead-of-coming-ipo/708319/>.
- Prier, Lt Col Jarred. *Commanding the Trend: Social Media as Information Warfare*. 2017.
- Quarles, Christopher L. „Supporting Democracy through Content-Neutral Social Media Policies”. *Journal of Science Policy & Governance*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.38126/jspg220108>.
- „Reddit User Statistics: Demographic Insights, Global Reach & Engagement - WiFiTalents”. Elérés 2024. augusztus 26. <https://wifitalents.com/statistic/reddit-user/>.
- Redeker, Dennis. „TRUST IN ALTERNATIVE GOVERNORS: EXPLORING USER CONFIDENCE IN COMPANIES, STATES AND CIVIL SOCIETY IN PLATFORM CONTENT MODERATION”. *AoIR Selected Papers of Internet Research*, advance online publication, 2025. <https://doi.org/10.5210/spir.v2024i0.14151>.
- Riedl, Martin J., Kelsey N. Whipple, és Ryan Wallace. „Antecedents of support for social media content moderation and platform regulation: the role of presumed effects on self and others”. *Information, Communication & Society* 25, sz. 11 (2021): 1632–49. <https://doi.org/10.1080/1369118x.2021.1874040>.
- Rogers, R. „Marginalizing the Mainstream: How Social Media Privilege Political Information”. *Frontiers in Big Data*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.3389/fdata.2021.689036>.
- Rudra, Om Ji. „THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN PROPAGANDA WARFARE: A STRATEGIC ANALYSIS”. *ShodhKosh Journal of Visual and Performing Arts*, advance online publication, 2024. <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i7se.2024.6445>.
- Sander, Barrie. „Democratic Disruption in the Age of Social Media: Between Marketized and Structural Conceptions of Human Rights Law”. *European Journal of International Law* 32, sz. 1 (2021): 159–93. <https://doi.org/10.1093/ejil/chab022>.
- Scheuerman, M., J. Jiang, Casey Fiesler, és Jed R. Brubaker. „A Framework of Severity for Harmful Content Online”. *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1145/3479512>.
- Schroeder, Ralph. „Content moderation and the digital transformations of gatekeeping”. *Policy & Internet*, advance online publication, 2024. <https://doi.org/10.1002/poi3.425>.
- Scutaru, Antonia Colibășanu, Alexander Crowther, Joel Hickman, George. „The Strategic Importance of Snake Island”. CEPA, 2022. szeptember 27. <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-strategic-importance-of-snake-island/>.
- Seering, Joseph. „Reconsidering Self-Moderation”. *Proc. ACM Hum. Comput. Interact.*, advance online publication, 2020. <https://doi.org/10.1145/3415178>.
- Singhal, Mohit, Chen Ling, Pujan Paudel, és mtsai. „SoK: Content Moderation in Social Media, from Guidelines to Enforcement, and Research to Practice”. *2023 IEEE 8th European Symposium on Security and Privacy (EuroS&P)*, 2023. július, 868–95. <https://doi.org/10.1109/eurosp57164.2023.00056>.

- Starbird, K., A. Arif, és T. Wilson. „Disinformation as collaborative work: Surfacing the participatory nature of strategic information operations”. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction* 3, sz. CSCW (2019). Scopus.
<https://doi.org/10.1145/3359229>.
- Statista. „Biggest Social Media Platforms by Users 2024”. Elérés 2024. augusztus 26.
<https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.
- Statista. „U.S. Reddit Reach by Age Group 2021”. Elérés 2023. november 27.
<https://www.statista.com/statistics/261766/share-of-us-internet-users-who-use-reddit-by-age-group/>.
- Stefanova, Dimitrina, Kristiana Bacheva, és Valentin Vasilev. „CONCEPTUAL CONVERGENCE: DISINFORMATION, FAKE NEWS, AND INFORMATION INFLUENCE AS A TRIAD OF SECURITY THREATS IN THE CONTEXT OF SOCIETY 5.0”. *ENVIRONMENT. TECHNOLOGY. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* 5 (2025. június): 291–96.
<https://doi.org/10.17770/etr2025vol5.8470>.
- Steiger, Miriah, Timir Bharucha, Sukrit Venkatagiri, M. J. Riedl, és Matthew Lease. „The Psychological Well-Being of Content Moderators: The Emotional Labor of Commercial Moderation and Avenues for Improving Support”. *International Conference on Human Factors in Computing Systems*, advance online publication, 2021. <https://doi.org/10.1145/3411764.3445092>.
- Stockdale, Laura A., és Sarah M. Coyne. „Bored and online: Reasons for using social media, problematic social networking site use, and behavioral outcomes across the transition from adolescence to emerging adulthood”. *Journal of Adolescence* 79 (2020. február): 173–83. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.01.010>.
- Stray, J., Ravi Iyer, és Helena Puig Larrauri. „The Algorithmic Management of Polarization and Violence on Social Media”. *Social Science Research Network*, advance online publication, 2023. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4429558>.
- Surjatmodjo, Dwi, A. Unde, Hafied Cangara, és Alem Febri Sonni. „Information Pandemic: A Critical Review of Disinformation Spread on Social Media and Its Implications for State Resilience”. *The social science*, advance online publication, 2024.
<https://doi.org/10.3390/socsci13080418>.
- Suzor, Nicolas P., Tess Van Geelen, és Sarah Myers West. *Evaluating the legitimacy of platform governance: A review of research and a shared research agenda*. 2018.
<https://doi.org/10.1177/1748048518757142>.
- „Top Communities on Reddit - Page 1”. Elérés 2024. augusztus 26.
<https://www.reddit.com/best/communities/1/>.
- Tucker, Joshua A., A. Guess, Pablo Barbera, és mtsai. *Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature*. 2018.
<https://doi.org/10.2139/SSRN.3144139>.
- Tucker, Joshua, Andrew Guess, Pablo Barbera, és mtsai. „Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”. *SSRN Electronic Journal*, advance online publication, 2018. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139>.
- „Visual Mis- and Disinformation, Social Media, and Democracy”. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, advance online publication, 2021.
<https://doi.org/10.1177/10776990211035395>.
- Warnke, Lina, Anna Maier, és D. Gilbert. „Social media platforms’ responses to COVID-19-related mis- and disinformation: the insufficiency of self-governance”. *Journal of Management and Governance*, advance online publication, 2024.
<https://doi.org/10.1007/s10997-023-09694-5>.

- World Health Organisation. *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. é. n. <https://covid19.who.int/>.
- X (formerly Twitter). „Ukrainian Air Force az X-en: »The information about the death of the The Ghost of #Kyiv is incorrect. The #GhostOfKyiv is alive, it embodies the collective spirit of the highly qualified pilots of the Tactical Aviation Brigade who are successfully defending #Kyiv and the region.« / X”. 2022. május 1. <https://twitter.com/KpsZSU/status/1520572588560470016>.
- X (formerly Twitter). „WION az X-en: »The identity of „Ghost of Kyiv”, the legendary Ukrainian fighter pilot has also been revealed <https://t.co/zuChjDssLy>« / X”. 2022. május 1. <https://twitter.com/WIONews/status/1520598778331287553>.
- Zsolt Haig. *Információs műveletek a kibertérben*. é. n.
- Abedin, B., A. Babar és A. Abbasi. „Characterization of the Use of Social Media in Natural Disasters: A Systematic Review”. IEEE International Conference on Big Data, 2014.
- Aguerri, Jesús-C., Mario Santisteban és Fernando Miró-Llinares. „The fight against disinformation and its consequences: measuring the impact of Russia state-affiliated media on Twitter”. *Crime Science*, 2024. <https://doi.org/10.1186/s40163-024-00215-9>.
- Ali, Shiza és mtsai. „Understanding the Effect of Deplatforming on Social Networks”. *Web Science Conference*, 2021. <https://doi.org/10.1145/3447535.3462637>.
- D’Andrea, Alessia, Giorgia Fusacchia és Arianna D’Ulizia. „Policy Review: Countering Disinformation in the Digital Age”. *Information Polity*, 2025. <https://doi.org/10.1177/15701255251318900>.
- Dimov, Petko és Georgi Marinov. „Hazards Posed by the War in Ukraine”. *Environment. Technologies. Resources*, 2024. <https://doi.org/10.17770/etr2024vol4.8229>.
- Dixon, Stacy Jo. „Number of social media users worldwide from 2017 to 2027 (in billions)”. *Statista*, 2023. <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>.
- Domalewska, D. „The role of social media in emergency management. The case study of 2019 flood in Poland”. *Safety & Defense* 5, sz. 2 (2019). DOI: 10.35467/sdq/110722.
- Fusiek, Dawid A., A. Stougiannou és T. W. Efthymiou-Egleton. „Digital Democracy and Disinformation”. *Journal of Politics and Ethics in New Technologies and AI*, 2022. <https://doi.org/10.12681/jpentai.31215>.
- Glideer. „Ghost of Kyiv dies in battle after shooting down 40 Russian aircraft”. *Reddit Post*, r/UkrainianConflict, 2022.
- Kaufhold, M. és C. Reuter. „The Self-Organization of Digital Volunteers across Social Media: The Case of the 2013 European Floods in Germany”. *Journal of Homeland Security and Emergency Management* 13, sz. 1 (2016): 137–166.
- Marigliano, Rebecca, L. Ng és K. Carley. „Analyzing digital propaganda and conflict rhetoric”. *Social Network Analysis and Mining*, 2024. <https://doi.org/10.1007/s13278-024-01322-w>.
- Marique, Enguerrand és Yseult Marique. „Sanctions on digital platforms: beyond the public-private divide”. *Cambridge International Law Journal* 8, sz. 2 (2019). <https://doi.org/10.4337/cilj.2019.02.05>.
- Moreno, José Miguel és mtsai. „Reviewing War: Unconventional User Reviews as a Side Channel to Circumvent Information Controls”. *ICWSM*, 2023. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2302.00598>.
- Mosleh, Mohsen és mtsai. „Differences in misinformation sharing can lead to politically asymmetric sanctions”. *Nature*, 2024. <https://doi.org/10.1038/s41586-024-07942-8>.

- NardZero. „Z on Russian vehicles - is this really true?! Honest question”. Reddit Post, r/ukraine, 2022.
- Park, Jiyouon és Boram Shin. „Conceptualizing Digital Sanctions as a New Type of Economic Sanctions in the Digital Era”. *Journal of Eurasian Studies*, 2023.
<https://doi.org/10.1177/18793665231217303>.
- Romano, Salvatore és mtsai. „The Impact of TikTok Policies on Information Flows During Times of War”. *AoIR Selected Papers of Internet Research*, 2023.
<https://doi.org/10.5210/spir.v2023i0.13487>.
- Sackl-Sharif, S., E. Goldgruber és J. Ausserhofer. „Flows of Water and Information: Reconstructing Online Communication During the 2013 European Floods”. *Studies in Communication Sciences* 18, sz. 1 (2018): 213–228.
- Simon, T., A. Goldberg és B. Adini. „Socializing in emergencies – A review of the use of social media in emergency situations”. *International Journal of Information Management* 35, sz. 5 (2015): 609–619.
- Wilson, David és mtsai. „Web 2.0: A Definition, Literature Review, and Directions for Future Research”, 2011.
- Kovács Á. – Kriskó E. – Pálvölgyi T. – Czira L.: A kormányzati kríziskommunikáció eszközei a 2022. évi rendkívüli aszály során. *Hadtudomány*, 2024.

7 Mellékletek

1. melléklet: Hivatalos oldalak és lakossági csoportok összehasonlító táblázata (2024-es dunai árvíz Facebook-kommunikáció)

Dimenzió	Hivatalos oldalak (N=289)	Lakossági csoportok (N=337)
Átlag reakció/poszt	1 777	12 (148× különbség)
Posztoló típusa	100% intézményi	94,7% civil
Védekezési fázis aránya	47,8%	48,1% (szinkron)
Domináns narratíva	Védelem (72,0%)	Tájékoztatás (79,2%)
Összefogás narratíva	11,4%	11,0% (közös nevező)
Hadművelet narratíva	7,6%	0,3% (láthatatlan)
Katonai említés	12,8%	0,6%
Eredmény-jelentés	10,7%	0,3%
Köszönet	2,1%	10,4%
Love reakció arány	1,3%	8,6%
Dezinformáció	0 poszt	1 poszt

1. melléklet: SPSS eredmények

Első teszt: Q10 × Q8

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,460 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	13,414	2	,001
Linear-by-Linear Association	13,282	1	,000
N of Valid Cases	208		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,88.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,254	,001
	Cramer's V	,254	,001
N of Valid Cases		208	

Második teszt Q10_kod × Q11_kod

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,735 ^{369a}	8	,000
Likelihood Ratio	43,669	8	,000
Linear-by-Linear Association	19,874	1	,000
N of Valid Cases	208		

a. 6 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,22.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,448	,000
	Cramer's V	,317	,000
N of Valid Cases		208	

³⁶⁹ 41,735 kerekítésre került 41,74-re

Harmadik teszt Q4_kod × Q7_kod

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	58,803 ^a	35	,007
Likelihood Ratio	58,082	35	,008
Linear-by-Linear Association	,234	1	,628
N of Valid Cases	210		

a. 35 cells (72,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

Symmetric Measures

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,529	,007
	Cramer's V	,237	,007
N of Valid Cases		210	

2. melléklet: [publikációs jegyzék](#)

1.	Ináncsi, Mátvás ; Bányász, Péter ; Kugler, Péter ; Dub, Máté <i>Empirical Studies of Russian–Ukrainian War Related Fake News, Part 3</i> HADMÉRNÖK 20 : 2 pp. 55-73. , 19 p. (2025) DOI NKE Közzszolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[36971233] [Egyeztetett]
2.	Bányász, Péter ; Dub, Máté ; Kugler, Péter ; Ináncsi, Mátvás <i>Empirical Studies of Russian–Ukrainian War Related Fake News (Part 2)</i> HADMÉRNÖK 19 : 1 pp. 55-83. , 29 p. (2024) DOI NKE Közzszolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[35250964] [Egyeztetett]
3.	Ináncsi, Mátvás <i>Közösségi média és dezinformáció</i> In: Farkas, Ádám; Kelemen, Roland; Vikman, László (szerk.) <i>Kibertéri műveletek és ellenálló képesség : A kibertéri műveletek egyes állami és jogi kérdései</i> Budapest, Magyarország : Gondolat Kiadó (2024) 314 p. pp. 263-279. , 17 p. Szaktanulmány (Könyvrészlet) Tudományos[35474285] [Nyilvános]
4.	Ináncsi, Mátvás Ottó ; Dub, Máté <i>Dezinformáció az Ipar 4.0 rendszerek elleni támadásokban: Az elektromos autók dezinformációs csapdái a szélsőséges közösségimédia-platformokon (Telegram, Achan, Truth Social) – A félrevezető tartalmak vizsgálata, 1. rész</i> HADMÉRNÖK 19 : 3 pp. 137-163. , 27 p. (2024) DOI NKE Közzszolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[35738276] [Egyeztetett]
5.	Ináncsi, Mátvás <i>A Reddit közösségimédia-platform szerepe az orosz–ukrán konfliktus vonatkozásában</i> HADMÉRNÖK 18 : 2 pp. 139-154. , 16 p. (2023) DOI NKE Közzszolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[34146390] [Egyeztetett]
6.	Bányász, Péter ; Ináncsi, Mátvás ; Katona, Gergő ; Magas, Bianka ; Magyar, Sándor ; Mile, Márió ; Nimsz, Vivien ; Ruzskovics, Patrik ; Tóth, András ; Tóth, Rebeka <i>A villamosenergia-rendszer egyes szervezeteinek OSINT-tudatossága és aktuális védelmi képességei</i> In: Bonnyai, Tünde; Kiss, Adrienn; Tóth, András (szerk.) <i>Nagyvállalati biztonságtudatosság és nyílt forrású információszerzés : Kiber- és információbiztonsági tanulmányok</i> Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2023) 144 p. pp. 81-135. , 55 p. Könyvfejezet (Könyvrészlet) Tudományos[34152805] [Admin láttamozott]
7.	Ináncsi, Mátvás ; Bányász, Péter ; Dub, Máté ; Kugler, Péter <i>Empirical Studies of Russian–Ukrainian War Related Fake News, Part 1</i> HADMÉRNÖK 18 : 4 pp. 109-128. , 20 p. (2023) DOI NKE Közzszolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[34846433] [Egyeztetett]

8.	<p>Ináncsi, Mátyás Fake news mémeken keresztül a közösségi médiában: Hogyan szűrhetik a felhasználók a félrevezető tartalmakat? In: Krajnc, Zoltán (szerk.) A hadtudomány aktuális kérdései 2021 Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2023) 360 p. pp. 325-337. , 13 p. Szaktanulmány (Könyvrészlet) Tudományos[35085931] [Admin láttamozott]</p>
9.	<p>Ináncsi, Mátyás Közösségi média és dezinformáció MILITARY AND INTELLIGENCE CYBERSECURITY RESEARCH PAPER 2023 : 7 pp. 1-17. , 17 p. (2023) Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[35087809] [Admin láttamozott]</p>
10.	<p>Ináncsi, Mátyás ; Farkas, Tibor Álhírek ellenőrzése a közösségi médiafelületeken a COVID-19 járvány alatt HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA 32 : E-szám pp. 42-53. , 12 p. (2022) DOI REAL Egyéb URL Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[32946080] [Admin láttamozott]</p>
11.	<p>Ináncsi, Mátyás Cybersecurity Challenges of the Civilian Unmanned Aircraft Systems HADMÉRNÖK 17 : 2 pp. 205-216. , 12 p. (2022) DOI NKE Közzolgálati Tudásportál REAL Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[33102447] [Egyeztetett]</p>
12.	<p>Ináncsi, Mátyás Nyílt információ kérdésköre a közösségi média vonatkozásában HÍRVILLÁM = SIGNAL BADGE 2022 pp. 276-280. , 5 p. (2022) Teljes dokumentum Konferenciaközlemény (Folyóiratcikk) Tudományos[35087783] [Nyilvános]</p>
13.	<p>Ináncsi, Mátyás Social media sentiment of the russian ukrainian conflict HÍRVILLÁM = SIGNAL BADGE 2022 pp. 103-109. , 7 p. (2022) Teljes dokumentum Konferenciaközlemény (Folyóiratcikk) Tudományos[35087792] [Nyilvános]</p>
14.	<p>Ináncsi, Mátyás APT-CSOPORTOK, MINT AZ ÁLLAM BIZTONSÁGÁT VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK SZAKMAI SZEMLE: A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT TUDOMÁNYOS-SZAKMAI FOLYÓIRATA 19 : 3 pp. 99-110. , 12 p. (2021) Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[32533699] [Admin láttamozott]</p>
15.	<p>Krasznay, Csaba ; Ináncsi, Mátyás</p>

	<p>Az UAV-ok kiberbiztonsági elemzésének és tanúsításának lehetőségei FELDERÍTŐ SZEMLE 20 : 3 pp. 63-79. Paper: 4 , 16 p. (2021) Teljes dokumentum Szakcikk (Folyóiratcikk) Tudományos[32643417] [Admin láttamozott]</p>
16.	<p>Ináncsi, Mátyás <i>Álhírek terjedése a COVID-19 járvány alatt közösségi médiafelületeken</i> HÍRVILLÁM = SIGNAL BADGE 2021 pp. 53-61. , 9 p. (2021) Teljes dokumentum Konferenciaközlemény (Folyóiratcikk) Tudományos[35087772] [Nyilvános]</p>
17.	<p>Ináncsi, Mátyás <i>Kormányzati kommunikáció a közösségi médiaplatformon</i> In: Molnár, Dániel; Molnár, Dóra (szerk.) XXIV. Tavaszi Szél Konferencia 2021: Absztrakt kötet Budapest, Magyarország : Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) (2021) 667 p. pp. 230-230. , 1 p. Teljes dokumentum Absztrakt / Kivonat (Egyéb konferenciaközlemény) Tudományos[35087778] [Nyilvános]</p>